

**GRAVFÄLTET RAÄ 16
SÖDERBY, LOVÖ SN
UPPLAND**

Ett familjegravfält från yngre järnålder

*RAPPORT
ANALYS
TOLKNING*

Av BO PETRÉ

1999



Lovö Archaeological Reports and Studies
Nr 7 1999

Department of Archaeology
Stockholm University

Abstract

The Department of Archaeology at Stockholm University has 1978-87 carried out seminar excavations at the cemetery Raä 16, Söderby, on Lovö, located west of Stockholm. The cemetery consists of 28 (29) graves dated to 550-850 AD. A model for inheritance in a nuclear family, tested on the material, shows that a nuclear family consists of 3-6 individuals. Söderby farm has four cemeteries from Late Iron Age. They can be interpreted as separate family cemeteries from the population who lived at the Söderby village.



Östra delen av Mälaramrådet i Stockholms län.

GRAVFÄLTET RAÄ 16 SÖDERBY, LOVÖ SN UPPLAND

Ett familjegravfält från yngre järnålder



Lovö Archaeological Reports and Studies
Nr 7 1999

Department of Archaeology
Stockholm University

Editor: Associate Professor Bo Petré
Director of the Lovö Project
Department of Archaeology
Stockholm University
106 91 Stockholm

© 1999 Bo Petré
Stockholm
ISSN 1401 - 4890

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

FÖRORD	7
1. INTRODUKTION	8
1.1 INLEDNING	8
1.1.1 Utgångspunkter och problemformulering	8
1.1.2 Syfte och frågeställningar	8
1.1.3 En hypotes kring gravfältet och familjebildningen	9
1.2 GRAVFÄLTET RAÄ 16, SÖDERBY	10
1.2.1 Topografi, exponering och fornlämningsmiljö	10
1.2.2 Gravarna	12
2. BASRAPPORT	13
2.1 TEKNISKA UPPGIFTER	13
2.1.1 Belägenhet	13
2.1.2 Dokumentation	13
2.1.3 Undersökningsteknik	14
2.1.4 Länsstyrelsens grävningstillstånd	14
2.2 GRAVFÄLTSPÄN OCH TABELLER	15
2.2.1 Gravfältspän	15
2.2.2 Gravskickstabell	16
2.2.3 Fyndtabell	17
2.3 ANLÄGGNINGSBESKRIVNINGAR	18
2.4 PLANER (skala 1:50), PROFILER (skala 1:50) och FYND (skala 1:1)	45
2.5 OSTEOLOGISK ANALYS	99
2.5.1 Tabellarisk sammanställning av den osteologiska analysen	100
2.5.2 Osteologisk analys av gravarna (textbeskrivning)	101
2.6 C-14 ANALYSER	106
2.7 KORT SAMMANFATTNING	106

3. ARKEOLOGISK ANALYS (RAÄ 16)	107
3.1 GRAVSKICK	107
3.1.1 Yttre gravskick.....	107
3.1.1.1 Gravformer och morfologi.....	107
3.1.1.2 Stenstorlek.....	108
3.1.1.3 Mantelmaterial.....	109
3.1.1.4 Resta stenar.....	109
3.1.1.5 Gravklot.....	110
3.1.2 Inre gravskick.....	110
3.1.2.1 Brandlagrens utseende.....	110
3.1.2.2 Brandlagrens storlek och volym.....	111
3.1.2.3 Brandlagrens volymdifferenser.....	113
3.1.2.4 Brandlagrens förändring över tiden.....	115
3.1.2.5 Brandlagren som rester efter specifika och traditionsbundna rituella handlingar.....	115
3.2 FYND OCH FYNDDATERING	116
3.2.1 Fyndfrekvenser.....	116
3.2.2 Daterande fynd.....	117
3.2.3 Fyndlägen i gravarna.....	120
3.2.4 Några nämnvärda fynd.....	120
3.3 ARKEO-/OSTEOLOGISK ANALYS	122
3.3.1 Osteologisk köns- och åldersbedömning.....	122
3.3.2 Arkeologisk könsbedömning.....	123
3.3.3 Mansgravar - arkeo-/osteologisk bedömning.....	123
3.3.4 Kvinnogravar - arkeo-/osteologisk bedömning.....	124
3.3.5 Barngravar och gravar med juvenila - arkeo- /osteologisk bedömning.....	125
3.3.6 Animalia i mansgravar, kvinnogravar och barngravar.....	126
3.4 GENUSASPEKTER - MANLIGT, KVINNLIKT, ÅLDERSGRUPPER OCH STATUS	127
3.4.1 Gravtyper och läge på gravfältet.....	127
3.4.2 Fyndfrekvenser och kön.....	127
3.4.3 Brandlagervolym, benvikt och djurarter.....	127
3.4.4 Skillnader och likheter.....	129
3.4.5 Åldersrelaterad status.....	130
3.5 HORSONTALSTRATIGRAFI	131

4. NÅGRA ARKEOLOGISKA GIFTAS- OCH ARVSMODELLER	132
4.1 EN PATRILOKAL GIFTASMODELL.....	132
4.1.1 Motivation till samhörighet - en fyndjämförelse.....	138
4.1.2 Prövning av "giftasåldern" i den patrilokala arvsmodellen	140
4.2 MATRILOKAL ELLER PATRILOKAL ARVSFÖLJD?	145
4.3 ARVSMODELL(?) ENLIGT FÖRDELNINGEN AV GRAVKLOT OCH RESTA STENAR.	146
4.4 EN FYNDJÄMFÖRELSE MELLAN MÄN, KVINNOR OCH BARN I ARVSMODELLEN	149
5. UTVÄRDERING OCH TOLKNING AV GRAVFÄLTET RAÅ 16	152
5.1 GRAVSKICK OCH BEGRAVNINGSRITUALER	152
5.2 FYND OCH DATERINGAR	154
5.3 FAMILJEMODELL, GENUS OCH ARVSSTRUKTUR.....	154
5.3.1 Den lilla kärnfamiljen - "mamma, pappa, barn".	155
5.3.2 "Udda" individer - avvikelser från det gängse mönstret?	156
5.3.3 Sonen och föräldrarna dör - gravfältet upphör.	158
5.3.4 Söderbyenhetens gravfält - nyetableringar som en följd av arvsklyvningar - upphörande som en följd av små kärnfamiljer? ..	159
6. SUMMARY.....	162
7. REFERENSER.....	163
8. TECKENFÖRKLARINGAR, FÖRKORTNINGAR	167



Fig. 1. Lovö är en ca 6x4 km stor ö som ligger i östra delen av Mälaren straxt V om Stockholm. Landskapet utgörs av skogsbevädd bergs- och moränimpediment med mellanliggande lerdalar. Ön är rik på fornlämningar från sten-, brons- och järnålder (=svarta markeringar på kartan med fornlämningsnummer enligt Riksantikvarieämbetets forminnesregister). Järnåldersgravfälten lades huvudsakligen runt gårdarna varav de flesta ligger kvar på samma plats än idag. Höjdkurvor med 5 meters ekvidistans. Kvadrater=1600-talets gårdsläge. Streckad linje=gårdsgrens enligt Ekonomiska kartan.

FÖRORD

Arkeologiska institutionens Lovö-projekt startade redan år 1958 och har alltsedan dess årligen bedrivits, dels i form av seminariegrävningar i utbildningssyfte och dels som forskningsgrävningar. Syfte, målsättning och utförande har delvis skiftat genom åren främst på grund av att en strävan har varit att alltid få fram ny kunskap, inte minst sådan kunskap som varit direkt knuten till den aktuella forskningsdebatten. Föreliggande arbete ingår i flera års forskning om kronologi, gravritualer, populationsstrukturer, individen, familjen och sociala strukturer kring gård och by under yngre järnålder på Söderbyenheten på Lovö i Mälaren. Fältundersökningarna på Raä 16 gjordes under åren 1978-1987. Delrapport har publicerats år 1984 (Petré 1984, Del 3). Delresultat om gravfältets familje- och populationsförhållande har publicerats tidigare i flera artiklar (Petré 1987, 1992, 1997, 1998). Den huvudsakliga texten till detta arbete författades under åren 1988-1992.

Många har deltagit i fältarbetet. Såväl studenter som doktorander, lärare och praktikanter har gjort värdefulla arbetsinsatser i fält. Många är jag ett stort tack skyldig. Undersökningarna har genomförts dels som seminariegrävningar och dels som forskningsgrävningar. Följande personer (i bokstavsordning) har i olika omfattning deltagit som praktikanter eller som gruppleddare eller lärare vid seminariegrävningarna: Zaiga Blumbergs, Solveig Brunstedt, Per Connelid, Petra Dimfors, Ebba During, Göran Ekberg, Margret Hallgrimsdottir, Mats Lindgren, Jan Mejner, Marja Mutikainen, Gertrud Nordberg, Cristina Nylén, Michael Olausson, Per Olin, Ulf Strucke och Inga Ullén. Osteologisk analys av benmaterialet har utförts av Gunilla Astrén (1987), Petra Dimfors (1988) och Maria Vretemark.

Undersökningarna har, vid sidan av forskningsgrävningarna, till stor del genomförts som seminariegrävningar i grundkursens fältutbildning. Flera hundra studenter har således tagit sina första skärslevstag i Söderbygravfältens jord. Den entusiasm och det intresse som studenterna visat inför sina uppgifter har många gånger varit drivfjädern i det allomfattande arbete som det är att genomföra ett fältprojekt av detta slag. Mitt varmaste tack riktar jag till alla de studenter som deltagit i projektet.

Arkeologiska fältundersökningar är arbetskrävande och kostsamma och utan ekonomisk hjälp från Berit Wallenbergs stiftelse hade grävningarna svårtligen kunnat genomföras. Många praktikanter har därvid förtjänstfullt kunnat bidra med behjärtansvärda insatser. Även analyser av olika slag har kunnat genomföras genom välkommet bidrag från stiftelsen. Jag riktar därför ett varmt tack till Berit Wallenbergs stiftelse. Tack till Teri Norén Williams som översatt sammanfattningen till engelska.

Bo Petré
projektledare

1. INTRODUKTION

1.1 INLEDNING

Arkeologiska institutionen vid Stockholms universitet har under åren 1978-1987, under ledning av författaren, undersökt gravfältet Raä 16, Söderby på Lovö. Gravfältet ligger i östra kanten av ett bergs- och moränimpediment angränsande till åkermark ca 390 m VSV om nuvarande Söderby gård. Gravfältet bestod av 28 brandgravar, varav två högar, fyra högliknande stensättningar och 22 stensättningar samt en sotfläck. Dateringen kan sättas till tiden ca 550-850 e.Kr. Gravarna har restaurerats.

Av gravfältets 28 gravar har 13 (samt en sotfläck - A 23) tidigare publicerats i rapportform i "Arkeologiska undersökningar på Lovö, Del 3. Boplatser, gravar och gravfält" (Petré 1984, Del 3, s.101 ff). Tolkande artiklar kring den gravlagda populationens familjeförhållanden har också publicerats tidigare (Petré 1992, 1997, 1998). I anslutning till gravfältet finns ett kvartsbrott varvid ett schakt har undersökts och publicerats (Petré 1996, LARS Nr 2). I föreliggande volym publiceras samtliga gravanläggningar på gravfältet i rapportform med analys och tolkning.

1.1.1 Utgångspunkter och problemformulering

Arkeologiska institutionen har bedrivit undersökningar i SV delen av Lovö sedan 1971. Förutsättningarna för bebyggelsearkeologiska studier i området är goda eftersom landskap och fornlämningar här synes ha störts i endast ringa omfattning av senare tidens exploatering och odlingsverksamhet. Således sammanfaller i stort sett åkergränser och andra marktytor i dagsläget med motsvarande på 1640-talets jordebokskartor. Det undersökta stora s.k. Lundagravfältet Raä 27 har givit underlag till en lokalkronologisk modell för tiden ca 400-800 e.Kr. (Petré 1984, Del 4). Fornlämningsskildern och det relativt stora antalet gravar och gravfält i området kan ge god information om det dåtida gårds- och byförhållandet. Vad gäller ensamgårds- resp. byproblematiken torde den bäst kunna studeras i ett område där flera gravfält totalundersökts så som är fallet i SV delen av Lovö. Det är inte helt utrett vad flera närliggande gravfält från samma tid innebär. Är det ett utslag av kronologiska kedjor (jfr Ambrosiani 1964) eller finns samtidighet som kan tolkas som en bybildning? (jfr Petré 1984, Del 4 och Biuw 1992). (För definition av gårds- och bybegreppet se Petré 1999, LARS Nr 6). Ingående studier av enskilda gravars förhållande till varandra på ett gravfält saknas liksom förhållanden mellan män, kvinnor och barn och olika åldersgrupper och status. Förutsättningarna för detta på Raä 16 synes goda.

1.1.2 Syfte och frågeställningar

Det år 1978 färdigundersökta Lundagravfältet gav nya och delvis kontroversiella resultat vad gäller populationskonstellationen för en gård (ensamgård) eftersom populationen under folkvandringstid visade sig bestå av ca tre familjer. Syftet med grävningarna på Raä 16 blev därmed att få kunskap om gravfältets tidsställning och tillhörighet i förhållande till de övriga gravfälten i området av liknande slag som innehöll mycket små stensättningar, nämligen Raä 27 och Raä 13. Var även detta gravfält från folkvandringstid? Tillhörde det Lunda eller Söderby? Enligt 1600-talets jordebokskarta ligger gravfältet på gränsen mellan Lunda och Söderby. Finns en horisontalstratigrafi för gravläggningarna? Vilka skillnader och likheter finns mellan de samtida gravarna på de närliggande gravfälten i Lunda och Söderby?

1.1.3 En hypotes kring gravfältet och familjebildningen

Eftersom gravfältet var väl avgränsat och låg så till i en moränbacke att det uppvisade en exponeringsriktning, åtminstone i de hypotetiskt äldre delarna, mot gårdsläget vid Söderby, så antogs att gravfältet tillhörde Söderbyenheten. Emellertid fanns samma låga och oansenliga gravtyper på det närliggande gravfältet Raä 13 som också borde tillhöra Söderby. Fanns här flera samtida gravfält från folkvandringstid trots att så många gravar från denna tid redan hade undersökts på Lundagravfältet Raä 27? På Raä 16 kunde anas en horisontalstratigrafisk och typologisk förändring - fanns här en utbyggnadsriktning liknande den på Lundagravfältet? Hade vi här ett familjegravfält? Fanns lika många mansgravar som kvinnogravar? Hur många var barngravar? Om Raä 13 och 16 var från folkvandringstid och vendeltid kunde då Söderbygårdens ålder och läge gå tillbaka så långt? Av allt att döma tycktes det väl avgränsade gravfältet upp bära horisontalstratigrafiska egenskaper, kanske i obruten följd, som skulle kunna ge god information om en kärnfamiljs förhållande under folkvandringstid och vendeltid. Relationen till eventuellt övriga kärnfamiljer på gården/byn skulle också kunna studeras.

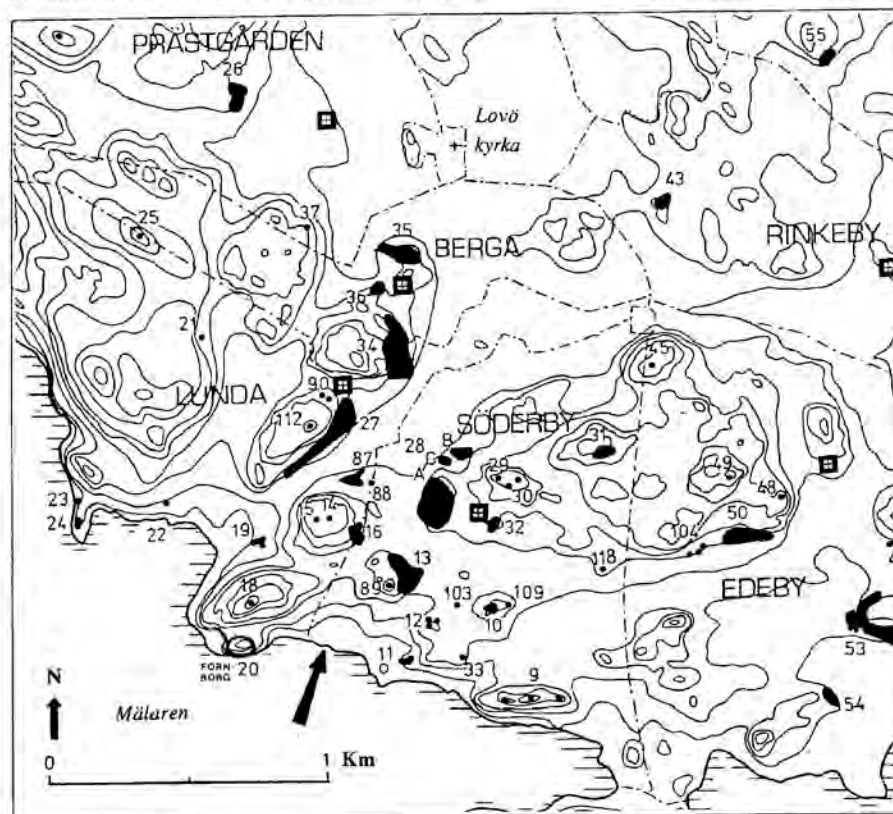


Fig. 2. SV-delen av Lovö med samtliga fornlämningar. Gårdsläge (kvadrater) enligt 1600-talets jordebokskarta. Höjdkurvor med 5 meters ekvidistans enligt Ekonomiska kartan. Streckad linje = dagens gårdsägogräns. Gravfältet Raä 16 vid pilen.

1.2 GRAVFÄLTET RAÄ 16, SÖDERBY

1.2.1 Topografi, exponering och fornlämningsmiljö

Gravfältet ligger i Ö slänten av ett bergs- och moränparti och gränsar i Ö delen till ler- och åkermark. Den högre V delen omgärdas av två bergsklackar vilket gör att gravarna där har exponeringsriktning åt dagens Söderby gård som ligger ca 390 m åt Ö. Vissa gravar har haft resta mittstenar och några av dessa låg fallna "in situ", d.v.s. med basen i ursprungligt läge i graven vilket gjort att det gått att rekonstruera åt vilket håll de resta stenarnas bredsidor har varit vända. Riktningen på bredsidorna har varit åt SSÖ och denna riktning passar bäst för att fånga upp uppmärksamheten hos en gående om man kommer från Mälaren och går upp mot Söderby gård. Denna "uppfångande" funktion hos resta stenar och hur gravar har anlagts har uppmärksammats på flera gravfält på Lovö (Petré 1981).

Då gravarna har anlagts på gravfältet, från NV till SÖ, har den V utsidan kommit att bilda en gravfri "båge" i moränslänten vilket förmodligen orsakats av att man undviktit de alltför sluttande partierna omedelbart V om gravarna.

Det åkerhorn som angränsar mot gravfältet i Ö ligger nivåmässigt lägre än själva gravfältet och sannolikt har denna nivåskillnad funnits redan då man anlade gravarna A 41, 32 och 40. I synnerhet gäller det A 40. Detta problem iaktogs och diskuterades mycket vid undersökningen av A 40. Detta skulle i så fall innebära att åkerytan redan fanns här då man anlade A 40. På 1600-talets jordebokskarta löper åkerkanten som idag. Mot detta talar A 13 som tolkats som en från åkern bortodlad stensättning eftersom den saknar en stensättnings homogenitet. Det är större höjdskillnad vid A 41 och A 32 (ca 0,5 m) än vid A 13 där nivån är utjämnad. Detta skulle kunna tala för att en åkeryta under vendeltid funnits i nuvarande åkern från N fram till A 40 och att A 13 legat SV om A 40 och bortodlats.

Omedelbart SÖ om gravfältet, söder om åkern, finns en stenröjd yta (lera) som kan ha utnyttjats till t.ex. bete eller fodertäkt. Frågan har också ställts om en bosättning kan ha funnits där tillhörande de begravda. Förhöjda fosfatvärden och kulturlager saknas och inga andra tecken har uppmärksammats som kan tyda på en boplats. En låg och kort "stensträng" löper utmed Lunda/Söderbygränsen ca 50 m SSV om gravfältet. Denna gränslinje löper rakt igenom gravfältet Raä 16 på 1640-talets jordebokskarta och är densamma idag. Det är inte troligt att denna ägo-gräns mellan Lunda och Söderby funnits där under gravfältets anläggningstid om gravfältet tillhört Söderby.

I NV-kanten av gravfältet finns en uppskjutande rundad bergsklack, ca 10 m lång, i vilken finns en kvartsåder/kvartsbrott som utnyttjats under förhistorisk tid (se Petré 1996, LARS Nr 2). Således fanns i gravarnas omgivning i denna del av gravfältet dels kvarstovfall och dels ett flertal rundade knackstenar som kan ha använts vid brytningen och bearbetningen av kvartsen. Några av dessa knackstenar har ingått i fyllningarna till gravarna. Något längre upp i moränslänten finns en skärvstensförekomst (Raä 16 V) som har provgrävts (se Petré 1984, Del 3, s.48f). Ytterligare längre upp på berget åt V finns två stensättningar/rösen varav det ena har undersökts (Petré 1996, LARS Nr 2). Något N om gravfältet finns en ensamliggande stensättning (Raä 17) som har undersökts (Petré 1984, Del 3, s.26) samt odlingslämningar (Raä 88). De närmaste större gravfälten är Raä 13, 28 och 87.



Fig. 3. Flygbild över sydvästra delen av Lovö tagen från ÖSÖ. Gravfältet Raä 16 ligger i en Ö-slänt (se pilen) i övergången mellan morängrus och lermark och angränsar delvis till åkermark. Lovö utgör fortfarande ett relativt orört jordbrukslandskap rikt på fornlämningar från både bronsålder och järnålder. Här finns även några stenåldersboplatser. Kvar sedan järnålderns mitt (eller tidigare) ligger gårdarna (gamla) Lunda (L), Söderby (S) och Berga (B) med de helt eller delvis undersökta gravfälten Raä 27 och 34 tillhörande Lunda och Raä 13, 16, 28 och 11 tillhörande Söderby. Åkermarken mellan Raä 13, 28 och 16 ligger relativt högt, ca 18-22 m.ö.h. och utgörs av bördig glaciallera som kan ha utnyttjats sedan senneolitikum. Flygfoto av Per Bergström. Public.tillstånd 1982-01-22.

1.2.2 Gravarna

Gravarna utgörs av stensättningar, högliknande stensättningar och högar och är ca 2,5-11 m i diameter och 0,1-1 m höga. Samtliga har varit mantelfyllda och övertorvade. I den västra högre belägna delen av gravfältet bestod mantelmaterialet av morängrus som också fanns i den omedelbara omgivningen runt dessa gravar. I den Ö lägre liggande delen av gravfältet bestod mantelfyllningen av lera vilket även utgjorde underlaget och omgivningen. I den västra delen var gravarna minst och lägst och i den östra fanns högarna samt de stensättningar som hade den största diametern. Den högsta högen (A 1) låg i gravfältets norra del och var 1 m hög och 10 m i diameter. Den till diametern största högen var A 21 med 11 m i diameter. Några gravar hade före undersökningen synliga gravklot och (fallna) resta stenar. Inga gravar hade plundringsgropar eller andra större skador. A 13 är troligen en bortodlad rest efter en grav.



A 4



A 18



A 5



A 21

Fig.4. Exempel på några olika typer av stenpackningar på Raä 16. A 4 och A 5 är från slutet av 500-talet, A 18 är från 800-talets första hälft och A 21 från 800-talets mitt. A 18 och 21 är "störda" och har sannolikt öppnats i efterhand, den sistnämnda har två individer. Gravfältet utgör ett bra exempel på den förändring av gravtyper som sker i Mälardalen under yngre järnålder, från små vällagda stenpackningar under folkvandringstid till större högliknande stensättningar och högar under slutet av vendeltid och början av vikingatid.

2. BASRAPPORT (RAÄ 16)

Gravfältet Raä 16, Söderby, Lovö sn, Up undersöktes av Arkeologiska institutionen under åren 1978-1987 under ledning av författaren. Undersökningarna genomfördes som seminariegrävningar. Gravfältet är ca 60 x 80 m stort och utgörs av 23 stensättningar (varav en osäker), 4 höglignande stensättningar och två höggar. Stensättningarna är ca 2,5-8 m i diameter och 0,1-0,4 m höga och högarna är 10-11 m i diameter och 1 m höga. Samtliga är brandgravar. Gravfältet kan dateras till ca 550-850 e.Kr. Fornlämningen är återställd i ursprungligt skick.

2.1 TEKNISKA UPPGIFTER

2.1.1 Belägenhet

Gravfältet är beläget på ekonomiska kartan 10 I Stockholm 5 d Lovö, på koordinaterna x6578,22 y1615,47. Gravfältet ligger ca 390 m VSV om Söderbys nuvarande gårdsplåge i östra kanten av ett bergs- och moränimpediment och angränsar delvis till åkermark. På 1600-talets jordebokskarta synes markförhållandena med åkergränser vara desamma som idag. Enligt ekonomiska kartan ligger fornlämningen på en höjd mellan ca 20 och drygt 25 m ö h.

2.1.2 Dokumentationen

Anläggningarna har numrerats från A 1 till A 41. Anläggningsnummer som utgått är: A 3, 8, 10, 11, 12, 25, 26, 29, 30, 31 och 35. A 23 är en sotfläck intill A 4.

Dokumentationsmaterialet utgörs i huvudsak av anläggningsbeskrivningar med tillhörande fyndförteckning, ritade planer och profiler, snedfotografier och lodfotografier (inkl. negativ) med lodfotoplaner samt dia-bilder i färg.

Vid undersökningarna användes ett fristående *koordinatnät* med N-S-V-Ö-liga koordinataxlar (x stigande åt norr och y åt öster). Koordinatnätet har satts ut med teodolit.

Höjdsystemet utgår från ett nollplan 7,00 m över en flat sten i markplanet mellan A 7 och A 37 (se schaktplanen). Alla höjdvärden innebär avståndet mellan objekt och nollplan.

Profiliritningar (sektioner) har ritats i skala 1:20, vanligen sedda från S, d.v.s. V-Ö-liga. Upphångningspunkterna har fixerats i koordinatsystemet. Alla profilritningar redovisas här förminskade till skala 1:50. Raä:s schablontecken har använts.

Planritningar i skala 1:20 har utförts i övningssyfte vid seminariegrävningarna medan *lodfotoplanerna* (se nedan) har givits fullt dokumentationsvärde. Planritningarna i skala 1:50 i denna publikation har som underlag lodfotoplanerna i skala 1:50.

Konservering av fynden har gjorts på Arkeologiska institutionen och Arkeologiska forskningslaboratoriet vid Stockholms universitet.

Fotografering har utförts dels i lodfototeknik och dels som snedfoto. Svart/vit film har använts vid lodfoto och snedfoto och dia färg har använts vid snedfoto. Brännvidden på kameraobjektivet har varit 35 mm. Anläggningarna har fotograferats med svart/vit film i tre stadier, dels före undersökningen, dels efter avtorvning och rensning med kvarstående torvprofil och dels framrensade stenpackningar utan torvprofil. Även vissa konstruktionsdetaljer har fotograferats. Alla anläggningar har lodfotograferats från ca 5,5 m höjd. Lodfotografierna har framställts i skala 1:50 och har monterats på A-4-papper med koordinatangivelser. På dessa *lodfotoplaner* har två transparenta mm-papper kantlimmats. På det undre har markerats stenpackningens höjdsiffror, profilmarkeringar och stenpackningens begränsning. På det övre har markerats fynd och fyndnummer, inre konstruktioner, lager- och fyndutbredningar samt nivåmått (topp- och bottenmått). Fotonegativen är placerade i arkivbeständiga A-4 fickor.

För varje anläggning har upprättats en *anläggningsbeskrivning* med *fyndlista*. Fyndlistans (vertikala) nummerserie, till höger om den vertikala linjen, anger för varje anläggning fyndavbildningens nummer i kap. 2.4.

Fyndavbildningar (tuschteckningar) i skala 1:1 har utförts av författaren. Samtliga fynd har avbildats med vissa undantag för båtnitsfragment (där fragment ej alltid har ritats) samt keramikskärvor som inte gått att rekonstruera till hela kärl. I vissa fall har fynden fotograferats i skala 1:1. Keramikkärlen har varit mer eller mindre krossade eller fragmentariska och ritningarna utgörs således i förekommande fall av rekonstruktionsbedömningar där streckade linjer markerar osäkra mått och heldragna linjer visar säkra mått och återgiven kurvatur.

2.1.3 Undersökningsteknik

Alla gravar har avtorvats manuellt utom högarna A 1 och A 21 (och delvis A 32) som avtorvades med maskin. Efter avtorvning har gravarna grävts med skärslöv ned till stenpackningarna och ned till botten. Fyllningsmaterialet har sållats. Brand- och fyndlager har vattensållats i såll med maskstorlek 2,5 x 2,5 mm eller 1 x 1 mm. Jordprov från alla brandlager har tagits. Varje grav har i olika stadier vid undersökningen avsökt med metalldetektor.

Efter avslutad undersökning har anläggningarna restaurerats till ursprungligt utseende. Varje anläggning har återfått tillhörande stenmaterial och fyllning. Gravfältet får betraktas som totalundersökt men området runt den bergsklack med en kvartsåder omedelbart NV om gravfältet har ej totalavtorvats. Ej heller har avtorvning konsekvent gjorts i utkanterna av gravfältet utanför de visuellt registrerbara anläggningarna.

Angående övriga dokumentationsmetoder se Petré 1984, Del 3, s.9 och Del 2, s.21 ff och Petré 1990.

2.1.4 Länsstyrelsens grävningstillstånd

Grävningstillstånden från Länsstyrelsen i Stockholms län är följande:

11.391-255-79, 11.391-303-80, 11.391-371-81, 11.391-737-82, 11.391-738-82, 11.391-739-82, 11.3919-84-84, 11.3919-59-85, 11.3919-74-86, 11.3919-59-87, 11.3919-60-87.

2.2 GRAVFÄLTSPÄN OCH TABELLER

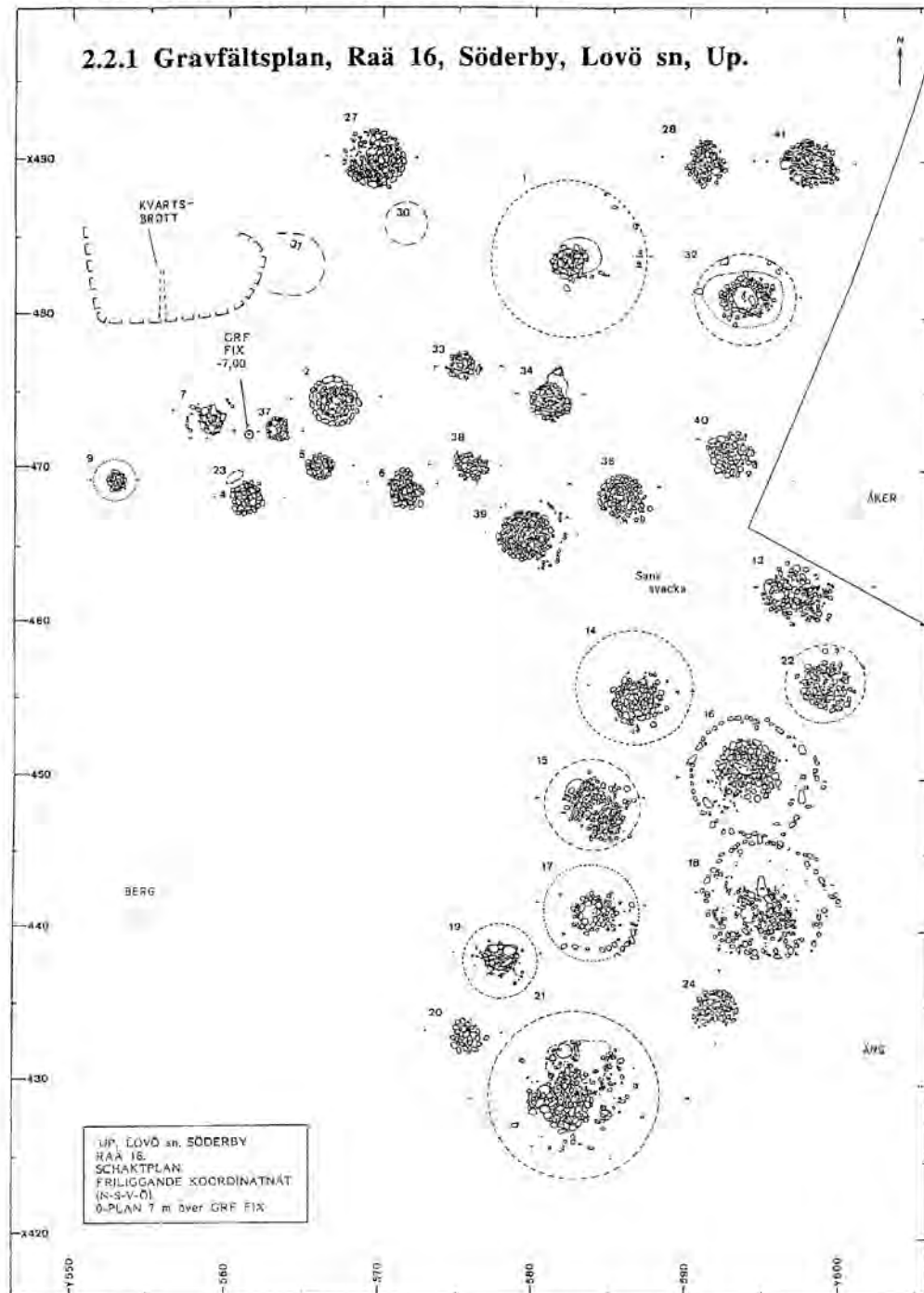


Fig. 5. Gravfältspän över Raä 16, Söderby, Lovö socken, Uppland. Gravfältet ligger i en Ö-slånt i övergången mellan morängrus och lermark. Gravarna kan dateras till ca 550-850 e.Kr. Gravplanerna är ritade utifrån lodfotoplanerna.

2.2.2 Gravskickstabell, Raä 16, Söderby, Lovö sn, Up.

GRAVSKICK OCH KONSTRUKTIONSDETALJER (Raä 16, Söderby, Lovö)																												
Anläggningsnummer	Hög	Högliggande stensättning	Stensättning	Sotfläck	Rund	Rundad	Oval	Mantel av morängrus	Mantel av lera	Skarpkantade stenar	Rundade stenar	Kantkedja	Frihängande kantkedja	Gravklot	Rest sten	Färrer sten i mitten	Inre kantkedja	Cirklar av sten	Avbanad yta under anl.	Locksten	Brandlager	Cylindriskt brandlager	Delat brandlager	Ej brandlag. under benbehåll.	Ngt nedsänkt brandlager	Sotfläck. utanför brandlagret	Bålröster	Övrigt
1	x	x*	x					x						1?	x					1*	x					x	*treuddsform **kallmurad	
2		x	x					x	x			x?			x	x												
4		x	x			x		x													1	x	x					
5		x	x					x			x																	
6		x	x				x	x			x																	
7		x	x					x				x	1											x		2		
9		x	x					x			x																	
13		x				x		x																				
14		x				x		x	x								x	x										
15		x				x		x					1		x	x												
16		x						x	x			x	1		x													
17		x						x							x	x												
18		x						x							x													
19		x				x		x																				
20		x				x		x	x																			
21	x					x		x	x																			
22		x						x																				
23	(sotfläck)							x																				
24		x						x				x?																
27		x				x		x				x	1															
28		x						x																				
32		x	x					x	x						x	x												
33		x						x																				
34		x						x																		x	x*	*eldskadad sten
36		x						x	x				1															
37		x						x																				
38		x						x	x																			
39		x						x				x?																
40		x						x																				
41		x						x	x				1															

Fig. 6. Tabell över gravskick på gravfältet Raä 16, Söderby, Lovö sn

2.2.3 Fyndtabell, Raä 16, Söderby, Lovö sn, Up.

FYND OCH FYNDKOMBINATIONER (Raä 16, Söderby, Lovö)	
1	Anläggningsnummer
2	Silvermynt
3	Pärilspridare (*=brons, #=ben)
4	Parlor
5	Bronspärta (spiral)
6	Oval spännbuckla (fragm.)
7	Hålkälad bronsring
8	Bronsfragment (bronsbleck=b)
9	Bronsring/länk
10	Nål (järn) till fibula
11	Dräktnål (järn)
12	Trädinfattat hänge (järntråd)
13	Järnhalsring
14	Nyckelring (järn)
15	Nyckel (järn)
16	Tungskrapa (järn)
17	Örslev (järn)
18	Pryl (järn)
19	Järnring/länk
20	Kniv
21	Krampa
22	Brodd
23	Nit (båtnit)
24	Smånit
25	Småstift
26	Sköldnit
27	Spik
28	Järnbeslag, bleck
29	Järnten
30	Munbleck
31	Järnfragment
32	Svärdsknapp (horn/ben)
33	Kam
34	Keramikkärl
35	Täljstenskärl (fragm.)
36	Bryne
37	Textilfragment
38	Frö
39	Hasselnötter
40	Läder
41	Hartsklump
	Flinta (eldslagningsflinta)
	Flintavslag (obränd)
	Flintborr (obränd)
	Kvarts
	Knacksten
	Lerklining el. bränd lera
	Brända ben
	Kol
	Salvkrus (recent)
	Övrigt

Fig. 7. Tabell över fynd från gravfältet Raä 16, Söderby, Lovö sn.

2.3 ANLÄGGNINGSBESKRIVNINGAR (Raä 16, Söderby)

ANLÄGGNING 1 (A 1)

HÖG, rund, ca 10 m i diam. och ca 1 m h. Rest sten?
 Brandlager (med benbehållare) ca 1,75 m i diam och ca 0,1 m dj.
 Belägenhet: x483 y582

Anläggningen var belägen i gravfältets N del i Ö-sluttning och var före undersökningen ca 10 m i diam. och ca 1 m i hög och utgjorde gravfältets högsta hög. Tre stenar var synliga i centrum. I torvytan i SÖ-delen fanns en ca 0,1 x 0,3 x 0,45 m stor flat sten som kan vara en del av en (sönderlagen?) ursprungligen rest sten från anläggningens mitt. Ytterligare en flisa av samma sten fanns i anläggningens Ö utkant. Höjdskillnaden mellan V och Ö delen var ca ca 1,7 m. Anläggningen var bevuxen med gräs, en mindre gran och några späda aspar.

Anläggningen var uppbyggd av en mäktig jord-/lermantel och en centralt belägen kärnröseliknande stenpackning. I mantelfyllningen fanns enstaka bitar av bränd lera, kol och brända ben (F 1, rensfynd). Mantelfyllningen bestod av lera med inslag av småsten. Särskilt i det övre ca 0,45 cm djupa skiktet fanns småstensinslag i leran. Den kärnröseliknande stenpackningen, som nådde upp till högens yta, var 2,4 m i diam. och ca 0,6 m hög och var delvis kallmurad i 2-3 skikt, särskilt i Ö och N delen. Stenarna var 0,12-0,5 m stora. Flera stenar var lagda med långsidorna som begränsning utåt. Mellan en del av stenarna förekom smärre håligheter. Manteln var högst ca 2,5 m V om stenpackningens centrum. I NÖ utkanten fanns 4 stycken 0,3-0,4 m stora stenar.

Efter borttagandet av de två översta stenskikten framkom i packningens centrum en flat, treuddsformad sten, 0,12 m tjock av rödaktig granit och med sidorna 0,44 x 0,52 x 0,55 cm. Sidorna var insvängda genom bearbetning. Denna sten utgjorde locksten över ett fragmentariskt keramikkrärl innehållande brända ben (F 3). Kräret stod i centrum av ett ca 1,75 m i diam. stort och ca 0,1 m djupt brandlager som begränsades av en inre kantkedja. Den inre kantkedjan hade 9 stycken stenar 0,4-0,5 m stora och bildade en diameter av 1,9 m. Brandlagrets of gick in under den inre kantkedjans stenar. I brandlagret, som var sotigt, fanns brända ben, kol, delar från ett bryne av sandsten, järnnitar och järnfragment, eldslagningsflinta, en röd glasflusspärkla, kamfragment och ett ben-/hornfragment från en svärdsknapp samt ytterligare ett keramikkrärl (krossat) (F 2). Ö och N om stenpackningen stack rester av bålotten ut i en rundoval form och med jämn yta, svagt sotigt, ca 2,8 x 2,2 m. Detta sotlagret var högst 1 cm djupt.

Under högen vidtog (förutom den ovan nämnda bålotten) lera, huvudsakligen av samma typ som i manteln.

FYND

F 1 x483 y582

Rensfynd:
 BRÄNDA BEN, enstaka, 15,8 g
 KOL, enstaka
 LERKLINING, ca 0,1 l.

Fig A 1:

F 2 x483 y582

-7,96
 -8,27

I brandlagret:
 PÄRLA, av röd glasfluss.
 NITAR och fragment av järn, ca 30.
 KRAMPOR, 6 fragment, av järn.
 KAMFRAGMENT, ca 25.

1
 2
 3
 4

			SVÄRDSKNAPP, av ben/horn, ett ornerat fragment samt ev. 8 oornrade.	5
			BRYNE, 2 fragment.	6
			ELDSLÄGNINGSFLINTA, 1 fragment.	7
			KERAMIKSKÄRVOR, ca 2 l.	8
			BRÄNDA BEN, 4658 g	
			KOL, ca 0,3 l.	
F 3	x482,7 y581,8	<u>-7,96</u> -8,05	I brandlagret: KERAMIKKÄRL, fragmentariskt, ca 2 l. I keramikkarlet: BRÄNDA BEN, 111,6 g (spongiosa och skalltaksfragment).	9

ANLÄGGNING 2

RUND STENSÄTTNING, ca 3,2 m i d och ca 0,2 m h. Centralpackning, 2,2 m i d, med friliggande kantkedja.
Brandlager, ca 1,6 m i d.
Belägenhet: x474 y567.

Anläggningen var belägen i gravfältets NV del i svag Ö-sluttning och syntes före undersökningen som en ca 4 m i d och ca 0,2 m h övertorvad förhöjning i markytan. Höjdskillnaden mellan Ö och V delen var ca 0,15 m.

Efter avtorvning, borttagning och rensning av en tunn morängrusfyllning framkom en enskiktad centralpackning 2,2 m i d med en friliggande kantkedja 25 cm utanför centralpackningen. Stenarna i centralpackningen var 0,2-0,5 m stora och företrädesvis skarpkantade. Flera var lagda med långsidan tangentiellt mot centrum. I N kanten av centralpackningen fanns en rundoval slät gravklotsliknande sten 0,25 x 0,15 x 0,15 m stor. I mitten av centralpackningen fanns ett ca 0,7 m i d stort område där packningen var gles och delvis stenfri. Den friliggande kantkedjan som var välagd bestod av 0,2-0,75 m långa stenar lagda med längsta sidan i kantkedjans längdriktning. Flera av stenarna hade den jämnaste sidan vänd utåt.

Ytligt i anläggningens centrum med utsträckning mellan och under den glesa stenpackningen påträffades ett ca 1,7 m i d stort och upp till 0,2 m djupt sotigt brandlager med spridda brända ben, järnfragment, keramikskärvor, kamfragment, pärlor, ett hänge, en pärlspridare och kol (F 1). I centrum fanns en koncentration av keramik och brända ben (F 2). Keramiken från anläggningen kommer från två kärl. I brandlagrets SV del fanns en ca 20 x 2 x 1 cm stor svagt böjd rostfärgning samt keramikskärvor (F 1).

Anläggningen vilade på morängrus.

FYND				
F 1	x474 y567	<u>-8,16</u> -8,43	I brandlagret. PÄRLSPRIDARE av brons, punktcirclornerad, med 5 hål, l. 23 mm. fragmentarisk. PÄRLOR av glas och glasfluss 25, varav 11 röda (därav en halv), 4 orange, 2 gula, 1 grön, 2 blåa, 5 blåa melonformade.	Fig. A2: 1 2

		HÄNGE av järntrådar med sten i.	4
		JÄRNFRAGMENT, 2, något koniska (tillhör hänget).	3
		KAMFRAGMENT, 14	5
		BRÄNDA BEN, 47 g	6
		KERAMIKKÄRL	6
		KOL	
F 2	x473,6 y567	-8,21	I brandlagret koncentrerat i mitten:
		-8,34	KERAMIKKÄRL
			BRÄNDA BEN, 29 g
			7

(Anläggningsnummer 3 utgår)

ANLÄGGNING 4

RUNDAD STENSÄTTNING, ca 2,3 m i d och ca 0,2 m h.
Brandlager, 1,8 x 1,5 m och 0,1 m dj med benbehållare.
Belägenhet: x468 y561.

Anläggningen var belägen i svag Ö-sluttning och sytes före undersökningen som en 3,5 m i d och ca 0,2 m h övertorvad förhöjning i markytan. Inga stenar var synliga ovan torven. Höjdskillnaden mellan N och S var ca 0,15 m. Centralt i anläggningen fanns två stubbar. Efter avtorvning och rensning framstod anläggningen som en enskiktad, rundad stenpackning bestående av 0,3-0,5 m stora stenar. Centralt fanns ett fåtal mindre stenar 0,15-0,2 m stora. Vid rensning påträffades järnbitar, järnfragment, spridda brända ben, kol och keramik (F 1). Fyllningen mellan stenarna utgjordes av morängrus. Mellan och främst under stenarna framkom ett brandlager ca 1,8 x 1,5 m (V-Ö) och ca 0,1 m dj innehållande järnbitar koncentrerade till gravens centrum, spridda brända ben, kamfragment och kol (F 2). I centrum av anläggningen och brandlagret fanns ett krossat keramikkrärl innehållande brända ben och kamfragment (F 3). En locksten 0,2 x 0,1 x 0,02 m lång låg centralt ovanpå keramikkrärl.

Anläggningen vilade på morängrus.

FYND				
F 1	x468 y561	-7,82	Vid rensning mellan stenarna:	Fig A 4:
		-7,89	BRÄNDA BEN, 0,07 l	2
			NITAR och fragment av järn, 13	1
			KNACKSTEN av röd granit.	
			KERAMIK, 3 bitarna.	
F 2	x468 y561	-8,00	I brandlagret:	3
		-8,15	NITAR av järn, 21	4
			KAMFRAGMENT, 11	
			BRÄNDA BEN, 256 g	
			KOL	
F 3	x468 y561	-8,00	KERAMIKKÄRL (380 g)	5
		-8,08	I keramikkrärl:	6
			KAMFRAGMENT, 3	
			BRÄNDA BEN, 25 g	

ANLÄGGNING 5

RUND STENSÄTTNING, ca 2 m d och ca 0,25 m h. Brandlager, ca 1 m i d och ca 0,2 m djupt.
Belägenhet: x470 y566.

Anläggningen var belägen i gravfältets N del på en Ö-sluttning och syntes före undersökningen som en övertorvad svag förhöjning i markytan ca 4 m i d. Anläggningen hade under en ca 0,1 m djup morängrusmantel en enskiktad packning ca 2 m i d av 0,15-0,3 m stora stenar med en inre kantkedja bestående av 6 långsmala 0,3-0,5 m stora stenar. Brandlagret som begränsades av den inre kantkedjan var ca 0,2 m djupt. Överst var brandlagret jordblandat till ca 0,1 m djup. Därunder bestod det av sot- och kolblandat grus.

Under stenarna som låg i centrum påträffades i brandlagret en koncentration av keramikskärvor (28 cm lång i Ö-V-lig riktning), enstaka brända ben, kol, 9 pärlor, 2 järnkrampor samt 1 nål av järn med fjäderkonstruktion.

Anläggningen vilade på morängrus.

FYND

F 1	x470,17 y566,2	-8,40	I brandlagret:	Fig A 4:
		-8,61	PÄRLOR, 9, av glas och glasfluss, varav	1
			5 röda glasfluss	c)
			1 blått glas	b)
			3 blått glas med röda och gula inslag.	a)
			NÅL av järn med fjäderkonstruktion, 28 mm l.	2
			KRAMPOR av järn, 2	3
			KERAMIKKÄRL, 2 (70 resp. 40 g)	4, 5
			BRÄNDA BEN, 4 g	
			KOL, 0,5 l	

ANLÄGGNING 6

OVAL STENSÄTTNING, 2,2 x 2,75 m (NNV-SSO) och 0,2 m h.
Två brandlager, 0,6 m i d och 0,1 m dj resp. 0,9 m i d och 0,15 m dj.
Belägenhet: x468,5 y571,5.

Anläggningen var belägen i gravfältets NV del i svag SO-slänt och syntes före undersökningen som en ca 3,3 m i d och ca 0,2 m hövertorvad stensättning beväxten med aspsly. Efter avtorvning, rensning och borttagning av ett upp till 0,05 m djupt morängruskikt framstod en närmast oval stensättning 2,2 x 2,75 m stor (NNV - SSO) oregelbunden Ö delen men med klar begränsning i V delen. Packningen bestod av 0,2-0,5 m stora stenar lagda i ett till två skikt dock företrädesvis i ett skikt. Stenarna var rundade och skarpkantade. I N delen kunde stenpackningen urskiljas som en rund ring 2,2 m i d av ca 0,25 m stora stenar. Under denna packning framkom ett ca 0,6 m i d stort brandlager, 0,1 m djupt, med enstaka brända ben, något kol och lerklining och en keramikkoncentration i V delen (F 1). I den S delen av anläggningen framkom under stenpackningen ett ca 0,9 m i d och ca 0,15 m djupt brandlager med spridda brända ben, kol, fyra keramikskärvor och tre pärlor (F 2). Möjligen utgör anläggningen en dubbelgrav med två åtskiljda brandlager. Mot detta talar fyra keramikskärvor från S brandlagret (F 2) som är av samma typ som keramiken i N brandlagret (F 1).

Anläggningen vilade på morängrus.

FYND				
F 1	x469,25 y571	<u>-8,87</u> -9,04	I N brandlagret: KERAMIKKÄRL, krossat. BRÄND LERA, enstaka BRÄNDA BEN, 5 g KOL, ca 0,2 l	Fig A 6: 2
F 2	x468 y571,5	<u>-8,97</u> -9,23	I S brandlagret: PÄRLOR, 3, varav 2 röda och en orange. KERAMIKSKÄRVOR, 4 (av samma typ som F 1) BRÄNDA BEN, 140 g KOL, 0,1 l.	1 2

ANLÄGGNING 7

RUND STENSÄTTNING, ca 3,4 m i d och ca 0,2 m h, gravklot, centralpackning ca 1,8 m i d med friliggande kantkedja. Brandlager, 1 x 0,5 m och 0,06 m dj.
Belägenhet: x472,5 y559.

Anläggningen var belägen i gravfältets NV-del och syntes före undersökningen som en ca 3,5 m i d och ca 0,2 m h övertorvad förhöjning med enstaka stenar.

Efter avtorvning och bortrensning av en ca 0,1 m djup morängrusmantel framstod anläggningen som en närmast enskiktad rund centralpackning av 0,15-0,7 m stora stenar företrädesvis 0,15-0,25 m stora och 0,35-0,5 m stora stenar, de största som begränsning i centralpackningen. Ca 0,7 m utanför centralpackningen fanns främst i NO och V-SV en friliggande kantkedja av 0,15-0,3 m stora stenar. I centralpackningens mitt fanns ett gravklot 0,2 x 0,21 x 0,3 m stort.

Mellan och främst under stenarna framkom ett 0,5 x 1 m stort och 0,06 m djupt brandlager innehållande spridda brända ben, kol, knacksten en kniv av järn, örslev, nyckel och nål av järn fästa i en liten ring, järnfragment samt 31 pärlor av glasfluss. Metallerna låg samlade mitt i graven medan pärlorna låg spridda i brandlagret. Detta var något nedsänkt i morängruset.

Straxt utanför centralpackningen ut till den yttre kantkedjans begränsning fanns två 0,25 m stora och 0,01 m djupa sotfläckar. Under anläggningen vidtog morängrus.

FYND				
F 1	x472,5 y559	<u>-7,60</u> -7,85	I brandlagret: PÄRLOR, 31, av glassfluss, varav 25 röda eller orangröda, 3 röda förslaggade, orange och en röd konisk. NYCKELRING av järn, ca 1 cm i diam. NYCKEL av järn (skadad) ca 10 cm lång. ÖRSLEV av järn. NÅL av järn, ca 3 cm (skadad). KNIV av järn 9 cm l. JÄRNFRAGMENT (krampor?), 4 BRÄNDA BEN, 688 g	Fig A 7: 1 2 3 4 5 6 7

KOL, enstaka
KNACKSTEN, 115 mm l, delvis avslagen.

(Anläggningsnummer 8 utgår)

ANLÄGGNING 9

RUND STENSÄTTNING, ca 1,4 m i d och ca 0,2 m h.
Grusmantel 2,7 m i d och 0,15 m djup.
Brandlager 1,2 x 1,1 m och 0,09 m dj.
Locksten, 0,31 x 0,16 x 0,06 m (V-Ö), i mitten.
Belägenhet: x469 y552,5

Anläggningen var belägen i gravfältets NV utkant och syntes före undersökningen som en ca 2,7 m i d och 0,2 m h övertorvad förhöjning i vars centrum fanns en stubbe.

Efter avtorvning framkom under en upp till 0,15 djup morängrusmantel en 1,4 m i d tät vällagd stenpackning bestående av företrädesvis 0,1-0,35 m stora mestadels rundade stenar. Packningens begränsning utgjordes av 0,2-0,55 m stora stenar. I anläggningens mitt var stenpackningen tvåskiktad.

Mellan men främst under stenpackningen fanns ett 1,1 x 1,2 m stort och 0,09 m djupt sotigt brandlager innehållande spridda brända ben, kamfragment och kol (F 1). Brandlagret täcktes i mitten av en 0,31 x 0,16 cm stor (V-Ö) flat sten. Anläggningens botten var plan.

Under anläggningen vidtog morängrus av samma slag som i manteln.

FYND

F 1 x469 y552,5 -7,09
-7,18

I brandlagret:
KAMFRAGMENT, 6
BRÄNDA BEN, 762 g
KOL, ca 0,2 l

Fig A 9:
1

(Anläggningsnummer 10-12 utgår)

ANLÄGGNING 13

RUNDAD STENSÄTTNINGSLIKNANDE BILDNING, ca 4 m i d och ca 0,2 m hög.
Brandlager saknades. Sot- och kollager 1,15 x 0,95 m och 0,03 m dj (V-Ö).
Belägenhet: x462 y597,5

Anläggningen var belägen i Ö delen av gravfältet intill åkermark och gränsade till åkerdiktet i NNO. Anläggningen syntes före avtorvningen som en svag ojämn förhöjning, ca 0,2 m hög och ca 5 m i d. Några enstaka stenar var synliga i markytan före undersökningen. Efter avtorvning och rensning framkom en delvis gles enskiktad stenpackning, ca 4 m i d, bestående av 0,15-0,4 m stora stenar, företrädesvis 0,2-0,3 m stora. I V delen låg en 0,7x0,9 m stor sten. Anläggningen saknade tydlig begränsning och hade inte en ordinär gravanläggnings homogenitet. I NNV delen framkom under packningen ett ca 1 m i d stort kol- och sotlager, ca 0,03 m djupt. Förutom kol påträffades inga fynd.

Anläggningen vilade på lera.

Kommentar: Stenpackningen var ej homogen. Möjligen kan anläggningen utgöras av en från åkern bortodlad och uppkastad stensättning.

FYND

F 1	x464,7	y597	<u>-11,10</u>	I NNV-delen under packningen:
			-11,20	KOL, ca 0,1 l.

ANLÄGGNING 14

RUNDAD HÖGLIKNANDE STENSÄTTNING, ca 7,5 m i d och ca 0,6 m h.
Stenpackning ca 3 m i d och ca 0,3 m h.
Brandlager ca 1,8 m i d och ca 0,1 m dj.
Belägenhet: x455 y 587

Anläggningen var belägen i gravfältets mellersta del i svag SÖ-sluttning. Anläggningen var före undersökningen bevuxen med ett flertal aspar. Höjdskillnaden mellan NV- och SÖ-delen var ca 0,6 m. Markytan var övertorvad.

Efter avtorvning och borttagandet av en ca 0,3 m djup grus- och lermantel framkom en rund, tät och enskiktad stenpackning bestående av företrädesvis 0,2-0,5 m stora stenar. Stenpackningen saknade yttre kantkedja. Flera stenar var avlånga och placerade så, att de bildade en antydning till koncentriska cirklar i packningen. Stenpackningen var förskjutet ca 1,5 m åt SÖ i förhållande till den överlagrande mantelns utbredning. Under stenpackningens mitt framkom ett runt brandlager, ca 1,8 m i diameter och ca 0,1 m djupt (F 1). Brandlagret var kraftigt sotbemängt och innehöll järnritar, brända ben, kamfragment, bränd flinta, keramikskärvor och kol. På ytterkanten av brandlagret vilade en inre kantkedja med en inre diameter av 1,6 m. Den inre kantkedjan bestod av ca 0,3-0,5 m stora stenar. Innanför den inre kantkedjan i brandlagrets NÖ-del framkom 4 st 0,15-0,2 m stora stenar lagda i halvcirkel med öppningen åt SV, ca 0,5 m i diameter, vilka omslöt huvuddelen av keramiken (F 2).

Anläggningen vilade på lerig morän.

FYND

F 1	x455	y587	<u>-10,32</u>	I brandlagret:	Fig. A 14:
			-10,65	NITAR och NITFRAGM; av järn, 3 resp. 27.	
				KAMFRAGMENT, 18	3
				BRÄND FLINTA (eldslagningsflinta), 5.	2
				KERAMIKSKÄRVOR, 0,6 l.	4
				BRÄNDA BEN, 778,8 g	
				KOL, ca 2 l.	
F 2	x454,8	y587,3	<u>-10,51</u>	I brandlagrets NÖ-del:	4
			-10,55	KERAMIKKÄRL, krossat, ca 0,6 l.	

ANLÄGGNING 15

HÖGLIKNANDE STENSÄTTNING, ca 6,5 m i d och ca 0,6 m h. Gravklot.
 Brandlager ca 1,5 m i d och ca 0,4 m djupt.
 Belägenhet: x448 y584

Anläggningen var belägen i gravfältets S del i svag Ö-sluttning och syntes före undersökningen som en ca 6,5 m i d och ca 0,6 m hög övertorvad förhöjning bevuxen med ett 10-tal unga aspar. Två stenar var synliga i markytan varav den ena senare identifierades som ett gravklot, 0,24 x 0,33 x 0,36 m.

Efter avtorvning och borttagning av en grus- och myllmantel, 0,15-0,30 m tjock, framkom en en- till tvåskiktad oregelbundet rundad stenpackning bestående av 0,1-0,4 m stora stenar, huvudsakligen 0,15-0,3 m stora. I fyllningen ingick ett stort antal 0,02-0,1 m stora stenar. Omedelbart under torven utgjordes fyllningen ned till stenpackningen av sot- och kolbemannad mylla inom ett område som var 1,75-2 m i diam. och 0,3 m tjockt. Lagret var orienterat till anläggningens NV-del och innehöll även dåligt förbränt kol (F1). Kollagret och brandlagret i centrum sammanföll dock delvis.

Stenpackningen var 3,5 x 4,5 m stor (NV-SÖ) och hade ett i det närmaste stenfritt område i centrum ca 0,75 i diam. i vars Ö del gravklotet låg. En inre kantkedja med inre diam. 1,25 m fanns något NV om centrum. Den inre kantkedjan hade 15 stenar, 0,25-0,4 m stora. Den inre kantkedjans yttre diameter var 2 m. Brandlagret fanns inom kantkedjan, 1,5 m i diam. och 0,4 m djupt. I det sotiga brandlagret påträffades ett bronsfragment, en fragmentarisk bronsspiralspärla, 32 pärlor, 23 jämnitar och fragment, brända ben och kol (F 2). Centralt i brandlagret fanns ett keramikkärl med brända ben (F 3).

Stenpackningen vilade på lera. I Ö delen var skillnaden mellan det påförda gravmantelskiktet och lerunderlaget markant.

FYND

Fynd	Belägenhet	Y-nivå	Beskrivning	Fig. A 15
F 1	x448,5 y582,6	-10,21 -10,45	I sot- och kollager under torven i NV; KOL, ca 7 l.	
F 2	x447,5 y584	-10,50 -10,05	I brandlagret: BRONSFAGMENT, dubbelvikt bleck, 25x12 mm PÄRLA av spirallagd bronstråd, fragment. PÄRLOR, 31, av glas och glasfluss varav 6 polykroma, 2 melonformiga av grönt glas, 7 av grönt glas, 1 (1/4) av mörkt brungrönt glas, 2 orange av glasfluss och 14 röda av glasfluss. NITAR och fragment av järn, 23. BRÄNDA BEN, 108,7 g KOL, ca 2 l.	1 2 3 4
F 3	x447,6 y583,7	-10,68 -10,76	I centrum av brandlagret: KERAMIKKÄRL I keramikkrälet: BRÄNDA BEN, 10,2 g KOL, 1 bit.	5

ANLÄGGNING 16

RUND HÖGLIKNANDE STENSÄTTNING, 7,8 m i d och ca 0,4 m h. Fallen rest sten.
Brandlager ca 1,5 m i d och 0,3 m dj.
Belägenhet: x450 y592,5

Anläggningen var belägen i svag Ö-sluttning i gravfältets Ö del och syntes före undersökningen som en ca 10 m i d och 0,4 m h övertorvad förhöjning. Endast den fallna resta stenen samt några stenar var synliga i markytan.

Vid avtorvning och rensning framkom en 8 m i diameter stor friliggande kantkedja och en rund centralpackning 4 m i diameter i vars centrum låg en åt VNV fallen rest sten. Denna var 1,35 m lång, ca 0,5 m bred och ca 0,35 m tjock. Stenen avsmalnade mot toppen. Stenarna i centralpackningen var 0,15-0,5 m stora, företrädesvis 0,3-0,4 m stora. Kantkedjans stenar var 0,2-0,8 m stora, varav 8 var avlånga och lagda med långsidan i kantkedjans längdriktning. Kantkedjan var cirkelrund med en diameter av 7,8 m. Centralpackningen var förskjutet 0,5 m åt NNW i förhållande till kantkedjecirkelns medelpunkt. Mantelfyllningen bestod av lera, grus och småsten. I SV-delen var småstensinslaget tydligare med 0,06-0,15 m stora stenar.

Vid rensning påträffades ett bryne av sandsten, ett avslag av obränd flinta, ett bränt ben, en bit av ett täljstenskärl, tre skärvor av ett medeltida salvkrus av keramik, läderfragment (?), bränd lera och kol (F 1). I centrum av centralpackningen framkom ett ca 1,5 m i diam. stort och ca 0,3 m djupt brandlager. Brandlagret begränsades delvis av en mer eller mindre tydlig inre kantkedja av 0,3-0,4 m stora stenar. I centrum av brandlagret fanns resterna efter ett (ev.två) keramikskärl med brända ben (F3). Spritt i brandlagret fanns brända ben, ca 70 fragment av järnnitar, kamfragment, en röd glasflusspärkla, ett fragmentariskt bryne av skiffer, bränd flinta, keramikskärvor, några bitar bränd lera och kol (F 2).

Anläggningen vilade på lera.

FYND

F 1 (I centrum)

Vid rensning i ytskiktet:
SALVKRUS, 3 skärvor, grå lasyr.
FLINTAVSLAG, obränd, 22x16x3 mm
TÄLJSTENSSKÄRVA, 30x28x8 mm
BRYNE av sandsten, 126x50x33 mm
BRÄND LERA, 14 bitar
LÄDERFRAGMENT (?), 3
BRÄNT BEN
KOL, ca 0,1 l.

Fig A 16:

F 2 x450 y592,5

-11,13
-11,33

I brandlagret:
PÄRLA, av röd glasfluss.
BRÄND FLINTA, 20 flisor.
BRYNE, av skiffer, 81x27x11 mm
KAMFRAGMENT, ca 30.
NITAR och fragment av järn, ca 60,
varav 4 hela.
BRÄND LERA, 2 bitar
BRÄNDA BEN, 1108,6 g

1
2
3
4
5
6
7
8
9

F 3	x449,6 y592	$\frac{-11,17}{-11,20}$	I brandlagret: KERAMIKSKÄRVOR, från 2 kärl, ca 0,9 l. BRÄNDA BEN, ca 0, 1 l.	10,11
-----	-------------	-------------------------	---	-------

ANLÄGGNING 17

RUND STENSÄTTNING, lermantel, ca 6 m i d och ca 0,3 m h.
Centralpackning, ca 2,5 m i d med del av friliggande kantkedja (?) i S-SÖ.
Brandlager 1,6 m i d och 0,1 m dj.
Belägenhet: x441 y583,5

Anläggningen var belägen i gravfältets S del och syntes före undersökningen som en övertorvad förhöjning ca 6 m i d och ca 0,3 m h med enstaka stenar i SÖ-kanten.

Efter avtorvning och bortrensning av en ca 0,1 m djup småstensblandad lermantel framkom en enskiktad centralpackning ca 2,5 m i d av 0,2-0,4 m stora stenar. I centrum fanns en inre kantkedja av 0,3-0,5 m stora stenar. Innanför denna saknades stenar. Den partiella friliggande kantkedjan (?), som endast fanns i S och SÖ ca 1 m utanför centralpackningen, bestod av 0,2-0,4 m stora stenar.

Under den inre kantkedjan i centrum av centralpackningen framkom ett ca 1,6 m i d och ca 0,1 m dj sot- och kolbemängt brandlager med brända ben, nitar, kamfragment, en röd glasflusspärla och fragment av bryne (F 1). I centrum i en grop i brandlagret stod ett fragmentariskt keramikkrärl till synes stöttat av småsten (F 2). I keramikkrärl fanns brända ben och något kol (F 2).

Den småstensblandade leran sträckte sig ca 0,1 m ned under anläggningen varvid ren lera vidtog.

FYND				
F 1	x441 y583,5	$\frac{-12,29}{-12,42}$	I brandlagret: PÄRLA, av röd glasfluss. NITAR och fragment av järn ca 50, en med välvd nitskalle. KAMFRAGMENT, 18 BRYNE, 12 bitar BRÄNDA BEN, 47 g KOL, ca 1 l	Fig.A 17: 1 3 2 4 5
F 2	x440,8 y583,8	$\frac{-12,34}{-12,42}$	KERAMIKKRÄRL, fragmentariskt. I keramikkrärl: BRÄNDA BEN, 50 g KOL, enstaka	6

ANLÄGGNING 18

HÖGLIKNANDE STENSÄTTNING, ca 8 m i d och ca 0,6 m h. Fallen rest sten.
Brandlager ca 2x1,5 m och ca 0,2 m dj.
Belägenhet: x441 y592

Anläggningen var belägen i gravfältets SÖ utkant i nedre delen av en svag SO-sluttning.

Före undersökningen syntes anläggningen som en övertorvad låg hög ca 9 m i diam. och ca 0,6 m hög. Höjdskillnaden mellan N och S delen var ca 0,3 m. Före undersökningen syntes ett 15-tal stenar i kantkedjan och en sten högt placerad i centrum av graven (fallen rest sten).

Efter avtorvning och rensning framstod anläggningen som en enskiktad oregelbunden glest lagd stensättning med kantkedja och rest sten (fallen åt N). Stensättningstypen kan närmast liknas vid en centralpackning med friliggande kantkedja. Packningen var koncentrerad till anläggningens S del medan den N delen saknade stenar. Stenpackningen var oregelbunden och saknade tydlig begränsning. Stenarna i packningen var 0,1-0,4 m stora. Den resta stenen var 1,28 x 0,6 x 0,3 m stor och högt i brandlagret fanns en stenskoning vari den resta stenen stått. Stenen har varit vänd med den bredaste sidan rakt åt S. Stenen har stått med den bredaste kortsidan nedåt. Kantkedjan var relativt välagd och bestod av företrädesvis 0,25-0,4 m stora stenar, flera var avlånga.

Hela mantelfyllningen i anläggningen bestod av hård grus- och småstensblandad lera. Mantelfyllningen var i mitten upp till 0,4 m djup och vid kantkedjan 0,25-0,3 m djup.

I anläggningens centrum, med förskjutning åt SV, framkom i stenpackningen ett 2 x 1,5 m stort (VSV-ÖNÖ) brandlager, delvis begränsat av några 0,3-0,4 m stora stenar. Sotfläckar fanns över brandlagret i den överlagrande mantelfyllningen. Stenpackningen var glesare lagd i själva brandlagret. Delvis så saknades stenpackning över brandlagret. Spritt i hela det 0,25 m djupa brandlagret framkom brända ben, järnnitar och rikligt med kol (F10). I centrum av brandlagret framkom ett keramikkarl innehållande brända ben (F11). Karlet var omgärdat av fyra delvis halvmånformiga skärvstenar. Spritt i bottenskikt i hela S delen framkom enstaka järnnitar (båtnitar), F1-F8. Under kantkedjan i SÖ-delen framkom en järnkniv vars längdaxel låg parallellt med kantkedjan.

I N delen fanns i kantkedjan en avlång flat (röd) sandsten (x445,5 y591,5) som möjligen varit rest. Ca 0,5 m Ö om denna sten fanns en koncentration, ca 0,2 m i d, av enstaka brända ben och kol (x445,2 y592,2) i nivå med kantkedjestenarnas botten (F 12).

Anläggningen vilade på lera som under hela anläggningen, främst dock i V, var eldpåverkad.

FYND			Fig A 18:
F 1	x440,3 y589,5	-11,64	Under manteln:
			NIT, av järn.
F 2	x440,7 y589,6	-11,67	NIT, av järn.
F 3+4	x441,3 y592,3	-11,54	NITAR, 2, av järn.
F 5	x441,8 y594,1	-11,79	NIT, av järn.
F 6	x441,1 y591,2	-11,60	NIT, av järn.
F 7	x441,6 y594,3	-11,81	NIT, av järn.
F 8	x441,7 y589,8	-11,74	NIT, av järn.
F 9	x438,1 y594,6	-12,03	KNIV, av järn, 90 mm l.
F 10	x440,5 y591,5	-11,54 -11,80	I brandlagret:
			NITAR, av järn och fragm. ca 97
			SPIKAR, av järn, 3 små (1 fragm.).
			PÄRLA, av röd glasfluss.
			MUNBLECK, av järn, 27x10x8 mm.
			JÄRNFRAGMENT, 2, bandformiga.
			KRAMPA? av järn, fragm. 32 mm l.

			HASSELNOTTER, 4 brända fragm. BRÄNDA BEN, 1281,1 g KOL, ca 3 liter.	5
F 11	x440,5 y591,6	<u>-11,57</u> -11,80	I brandlagret: KERAMIKKÄRL. I keramikkräret. BRÄNDA BEN, 0,1 l.	9
F 12	x445,2 y592,2		I N delen i en koncentration under kantkedjan: BRÄNDA BEN, enstaka, små. KOL, enstaka	

ANLÄGGNING 19

RUNDAD STENSÄTTNING, mantelfyllning 5 m i d och stenpackning ca 2, 3 m i d och ca 0,3 m h. Brandlager, 1,7 x 2 m och 0,1 m dj.
Belägenhet: x442,8 y576,5.

Anläggningen var belägen i gravfältets SV del och syntes före undersökningen som en övertorvad stensättning ca 5 m i d och ca 0,3 m h. I anläggningens V del fanns en sten vars synliga yta hade måtten 0,5 x 0,3 m.

Vid avtorvning och bortrensning av en 0,1-0,2 m dj. myllblandad moig moränmantel framkom en tvåskiktad rundad stensättning ca 2,3 m i d bestående av företrädesvis 0,1-0,4 m stora stenar varav flera var kantiga. I anläggningens NÖ del fanns två stenar 0,4-0,7 m stora samt en sten 0,85-0,75 m stor som syntes före avtorvningen. Överst i packningens SÖ del fanns en säregen eroderad sten (med längsgående fåror) 0,58 x 0,25 x 0,11 m stor.

Under stenpackningen framkom ett ca 1,7 x 2 m stort (V-Ö) och ca 0,1 m dj. brandlager innehållande spridda brända ben, bränd lera, kol, 4 brynefragment från två olika brynen samt 2 fragment av en bennål. Två av brynefragmenten låg i packningen ovanför brandlagret och ett låg under brandlagret.

Omedelbart V om stenpackningen framkom i moränfyllningen en järnten och tre keramikskärvor. Brandlagret hade en konkav bottenbegränsning, möjligen nedgrävd.

Under brandlagret framkom ställvis en enskiktad småstenspackning av intill 0,1 m stora rundade stenar, eventuellt anlagd. Därunder vidtog orörd moig morän.

FYND

F1	x442,75 y575,32	-12,05	Rensningsfynd: JÄRNTEN, ca 64 mm l. KERAMIK, 3 skärvor BRÄND LERA, 3 skärvor KOL	Fig A 19: 1 5
	x442,1 y575,75	-12,09		
F 2	x442,8 y576,5	<u>-12,06</u> -12,20	I brandlagret:	
	x442,6 y575,95	-12,13	BRYNEN 2 st:	
	x442,4 y575,75	-12,15	BRYNE, 72 mm l.fragm.	3
	x442,9 y576,15	-12,19	BRYNE, 44 mm l.fragm.	4

BENNÄL, fragment, 32 mm
BRÄND LERA, enstaka 20
BRÄNDA BEN, 170 g
KOL, 150 g

2

ANLÄGGNING 20

RUNDAD STENSÄTTNING, ca 2,5 m i d och intill 0,1 m h.
Brandlager 1,5 x 1 m (NNV-SSÖ) och 0,05 m dj.
Belägenhet: x432,8 y575,8

Anläggningen var belägen i S delen av gravfältet i svag SÖ-sluttning och syntes före undersökningen som en övertorvad svag förhöjning ca 3 m i d och intill 0,1 m h. Ett 10-tal stenar var synliga i torvytan.

Efter avtorvning och rensning framstod anläggningen som en enskiktad rundad stenpackning bestående av 0,3-0,5 m stora stenar. Hälften var skarpkantiga. Ca 1,5 m ÖSÖ om anläggningen framkom i markytan kol, troligen recent.

Vid rensningen påträffades enstaka kolbitar och enstaka ytligt liggande brända ben (F 1). I fyllningen ovanför brandlagret fanns fyra små rundade stenar (knackstenar?) samt ett stycke flintliknande bergart (F 1). Under stenpackningens centrala del framkom ett ca 5 cm djupt brandlager, delvis urlakat, innehållande 19 pärlor, en järnten (?), brända ben och kol (F 2).

Under anläggningen vidtog grus och lera.

FYND

Fynd	Belägenhet	Y-nivå	Rensningsfynd:	Fig. A 20:
F 1	x432,8 y575,8		KNACKSTENAR(?), 4, ca 30x50 mm BRÄNDA BEN, 3 små fragment. KOL, 0,02 l	2
F 2	x432,8 y575,8	-11,46 -11,68	I brandlagret: PÄRLOR, 19 och 3 fragment varav: 1 mörkblå med reticellatrådar. 2 mörkblåa segmenterade. 7 duvblåa 1 vitbeige med röda trådar 1 vit 2 röda av glasfluss 1 orange av glasfluss 1 ljusgrönt glas (inkl. 2 fragm.) 3 mörkblåa smältor 1 rödvit försmält. JÄRNTEN (?), 32 mm x 3 mm. BRÄNDA BEN, 503 g KOL, ca 0,02 l.	1

ANLÄGGNING 21

HÖG, ca 11 m i d och 1 m hög med flerskiktad oregelbunden stenpackning ca 3 m i d och utdragen i N delen. Rest sten ?

Brandlager, oregelbundet, ca 4x4 m, med smärre koncentrationer

på olika nivåer (ca 0,4 m dj).

Belägenhet: x429 y582

Anläggningen var belägen i gravfältets S del i utkanten av en svag SÖ-sluttning och utgjorde gravfältets avslutning mot S. Före undersökningen framstod anläggningen som en jämnt välvd övertorvad hög, 11 m i d och ca 1 m hög. Ett 10-tal 0,3-0,5 m stora stenar skymtade i torvytan på krönet där även en svag ca 0,6 m i d stor och ca 0,2 m djup fördjupning fanns.

Vid avtorvning och rensning framkom en flerskiktad stenpackning bestående av 0,3-0,7 m stora stenar. I den S delen var stenarna samlade till en väl avgränsad packning ca 3 m i d med en utskjutande del åt V, ca 1 m och ca 1,5 m bred. I den NÖ kvadranten var packningen något utdragen och saknade klar avgränsning. Packningens större stenar låg företrädesvis i den S delen. Vid avtorvning framkom i centrum en ca 0,6x0,4x0,15 m stor flat flisa (avslagen) som kan vara en del av en ursprungligen rest sten.

I fyllningen framkom i S delen endast spridda förekomster av bränd lera, kol, sot och någon järnrit. Mantelfyllningen bestod av morängrus med inslag av mjäla och någon mylla (ett recent stolphål i Ö). I den N delen framkom rikligt med ben, kol, pärlor, järnföremål, keramikskärvor och eldslagningsflinta (F 2). Förekomsterna framkom huvudsakligen i samband med horisontella skikt av sot, ben och kol på nivåer kring -11,78/-11,80 och -11,92/-11,96. I packningens övre del framkom en fyndkoncentration (F 2). I V på en nivå lägre än -12,02 framkom ett sammanhängande brandlager oregelbundet men ca 4 x 4 m stort och som djupast ca 0,4 m. Brandlagret sträckte sig från anläggningens N ytterkant in i packningens centrala del där brandlagret var djupast. Brandlagret innehöll kol, brända ben, järnfragment, bronsfragment från bl.a. en spännbuckla, pärlor, keramik, kamfragment, ett silvermynt och brända sädeskorn (F2).

Ca 25 cm S om brandlagret framkom i den sandblandade moränen ett keramikkrärl innehållande brända ben (F3). Kärlet stod på stenpackningens nedre varv. Något Ö om kärlet och under packningen fanns en liten blå pärla och tre bronsfragment.

Packningen vilade på ett ca 3 cm tjockt lager av rödfärgad sand. Under denna färgning fanns mörkfärgning i moränen. I N delen framkom i moränen under anläggningen en djupgående mörkfärgning efter en rot (?) (x432,1 y582,3).

Under anläggningen fanns lera.

Vid utgrävningen dokumenterades fynden med löpande fyndnumrering i avsikt att studera om ett fyndsamband från brandbålet förelåg. Inget samband kunde emellertid ses och fynden har därför numrerats om med F1 (rensningsfynd), F2 (brandlagerfynd) och F3 (keramikkräret med de brända benen). Jfr dock planritningen.

FYND

F 1 x428 y582

Rensningsfynd:
NITAR och JÄRNFRAGMENT, 3 resp.7
BRÄNDA BEN, ca 98 g

Fig. A 21:
13

	KOL , ca 1030 g		
	PÄRLOR, 6		17
	KERAMIK, 120 g		19
F 2	x429 y582	-11,69 -12,30	
	I brandlagret:		
	OVAL SPÄNNBUCKLA, 11 fragment av brons (typ P37).		1
	BRONSRINGAR, 3 olika typer, fragm.		4, 5
	SILVERMYNT, 1, Abbasid (prägl.814/815 e.Kr.)		2
	HÄNGÖGLA till ytterligare ett mynt.		3
	BRONSFRAGMENT, svagt välvt.		6
	BRODDAR av järn, 4		7
	STIFT av järn, ca 16		16
	NITAR av järn, 83 hela och ca 366 fragm. varav ca 66 skallar och ca 67 brickor.		13
	SPIKAR av järn och fragment, ca 17		14
	NÅL ? av järn, 29 mm, d 1 mm.		15
	PÄRLOR, 256 av glas, glasfluss och bergkristall (1 st).		17
	KAMFRAGMENT, 2		9
	SÄDESKORN, ca 50, brända, av korn.		12
	FLINTA, bränd, 2		8
	BRÄNDA BEN, ca 2610 g		
	KOL, ca 3200 g		
	ORGANISKT MATERIAL, bränt, ca 0,5 dl		11
	HASSELNÖTTER, brända, ca 8 fragm.		10
	KERAMIK, ca 750 g		20
	BRÄNDA LERA, ca 30 g		
F 3	x428,05 y583,5	-11,99	
	I stenpackningens SÖ-del:		
	KERAMIKKÄRL, ca 1340 g		18
	BRÄNDA BEN, ca 102 g		

Kommentar till A 21: Nitarna kan ha ingått i en bränd båt. Av anläggningens nitar har avståndet mellan nitbricka och nitskalle kunnat mätas på 76 nitar (dvs bordtjocklek x 2, enligt klinktekniken). Nitarna hade olika bevarandeförhållanden indelade i tre grupper.

Grupp 1. Dessa nitar var sotiga (har legat i brandlagret) och välbevarade. Många hade glödpatina. 22 kunde mätas. M=28,86 cm mellan nitskalle och nitbricka.

Grupp 2. Ej påtagligt sotiga, stora klumpar på dessa - korroderade + kol. 23 kunde mätas. M=24,26 cm.

Grupp 3. Ej sotiga alls. Ljust mo-skikt utanpå. 31 kunde mätas. M=24,8 cm.

Hypotes: De med kortare bordtjocklek har ej legat i brandlagret. Kanske de fallit "rakt ned" genom bålet och ej nämnvärt makats ihop efter bålet. De längre nitarna i en klinkbyggd snipbåt sitter i båtens mittparti och de kortare i stävorna (aktern resp. fören) som kan ha stuckit ut på brandbålet.

Övrigt: Den flerskiktade stenpackningen med olika karaktärer och de olika skikten av brandlager antyder att graven öppnats eller byggts om. Fynden av både mans- och kvinnotyper stärker denna tanke och graven kan tolkas som en dubbelgrav eventuellt med en sekundär nedläggelse. Möjligen kan nitarnas olika karaktärer ha orsakats av att graven öppnats och därmed givit förutsättning för olika korrosionsprocesser. Det gick inte att se vem av den ev. mannen eller ev. kvinnan som ev. var nedlagd sekundärt. Kanske de var nedlagda samtidigt men att graven ändå öppnats i efterhand.

ANLÄGGNING 22

RUNDAD STENSÄTTNING, förhöjning 6 m i d och stensättn. ca 3,5 m i d och ca 0,2 m h. Brandlager, 1,25 x 1,3 m och ca 0,2 m dj.
Belägenhet: x455,5 y599

Anläggningen var belägen i gravfältets Ö kant i svag Ö-sluttning och syntes före undersökningen som en låg övertorvad förhöjning ca 6 m i d och ca 0,2 m hög med ett 15-tal stenar synliga i torven.

Efter avtorvning och rensning framstod anläggningen som en enskiktad stenpackning ca 3,5 m i d bestående av 0,3-0,6 m stora stenar, företrädesvis 0,3-0,4 m stora. Mellan dessa fanns ett mindre antal stenar ca 0,05-0,15 m stora.

Vid avtorvningen påträffades en kraftigt korroderad järnnit, 4 järnfragment, 2 spikar och kol (F 1). Fyllningen mellan stenarna i packningen utgjordes av lera. En sotfärgning framkom under torven. Under stenarna framkom ett brandlager, 1,25 x 1,3 m stort och ca 0,2 m djupt innehållande 2 hela järnnitar, 5 nithuvuden, 2 nitbrickor, 8 järnfragment (nitstift), 5 pärlor, 5 kamfragment, keramikskärvor, brända ben och kol (F 2). I SV delen av brandlagret fanns en koncentration av keramikskärvor (F 3). Möjligen utgjorde ett 10-tal företrädesvis 0,2-0,4 m stora stenar kring brandlagret en otydlig inre kantkedja.

Anläggningen vilade på lera. NV om anläggningen fanns ett relativt sankt parti.

FYND				
F 1	x455,5 y599,3	-11,08 -11,24	Rensningsfynd. JÄRNNIT JÄRNFRAGMENT, 4 SPIKAR, 2 KOL, ca 0,1 l	Fig. A 22:
F 2	x455,5 y599,3	-11,20 -11,50	I brandlagret: JÄRNNITAR och fragment, 17. PÄRLOR, 54, varav 3 stympade koner av röd glasfluss, 1 blå glas, försmält, 4 gula, opaka, varav 3 försmälta. 3 gröna, opaka, varav 1 försmält. 1 grön opak med tre längsgående bruna linjer. 1 röd glasfluss med järninfattning (?) 1 orange glasfluss med järninfattning 20 orange glasfluss, 20 röda glasfluss, varav några med antydan till bikonisk form. KAMFRAGMENT, 5, varav ett med järnnit. KERAMIKSKÄRVOR, 18 BRÄNDA BEN, 370,5 g KOL, ca 0,85 l.	3 1 2 4
F 3	x455,6 y598,5	-11,27 (-11,33)	I mitten av brandlagret i SV: KERAMIKSKÄRVOR (konc.), 51. Tre av skärvorna har streck - troligen ej ornamentik.	4

ANLÄGGNING 23

OVAL SOTFLÄCK, ca 1,4 x 0,6 m och ca 0,12 m djup.
Belägenhet: x468 y559

Sotfläcken framkom i samband med undersökningen av A 4 och framträdde i morängruset omedelbart utanför NV hörnet av denna grav. Storleken var 1,4 x 0,6 m (NÖ-SV) och ca 0,12 m djup. Sotfläcken bestod av samma slags morängrus som den omgivande marken och innehöll förutom sot endast enstaka träkolbitar.

FYND	x468 y559	<u>-8,06</u>	I sotfläcken:
		-8,18	KOL, enstaka.

ANLÄGGNING 24

RUNDAD STENSÄTTNING, ca 2,5 m i d och 0,1 m h. Kantkedja i NÖ.
Urlakat brandlager, ca 1 x 0,5 m (V-Ö) och ca 0,05 m dj.
Belägenhet: x435,5 y592

Anläggningen var belägen i gravfältets S del i utplanande svag slänt mot SÖ och syntes före undersökningen som en låg övertorvad intill 0,1 m hög förhöjning ca 4,5 m i d. Före undersökningen skyntade 7 stenar i grästorven.

Efter avtorvning och rensning framkom en 2,5 m i d stor rundad stenpackning bestående av 0,1-0,5 m stora stenar, företrädesvis 0,15-0,25 m stora. Mantelfyllningen bestod av grus- och småstensblandad lera. I N delen av anläggningen fanns en kantkedja av 0,2-0,3 m stora stenar. S delen var oregelbunden. Några av de största stenarna låg i centrum. Vid rensning påträffades enstaka bitar av brända ben och kol (F 1). Stenpackningen var enskiktad och relativt gles.

Under packningen framkom ett utlakat brandlager, 0,5-1 m stort (V-Ö) innehållande brända ben, järnfragment, 3 bitar bränd flinta, järnbeslag med vidsittande nit, en pärla av röd glasfluss, enstaka keramikskärvor och kol (F 2). Enstaka brända ben och kol förekom även utanför detta område i ett 2x2,5 m stort område (SV-NÖ). Fyndlagret var 0,05 m djupt.

Anläggningen vilade på lera.

FYND				
F 1	x435,5 y592	<u>-11,90</u>	Rensningsfynd:	Fig. A 24:
		-11,95	BRÄNDA BEN, 4 g	
			KOL, ca 0,04 l	
F 2	x435,5 y592	<u>-11,96</u>	I det urlakade brandlagret:	
		-12,12	PÄRLA av röd glasfluss.	1
			JÄRNBESLAG med vidsittande NIT.	2
			JÄRNNITSKALLE.	3
			JÄRNFRAGMENT, 2	4
			BRÄND FLINTA, 3 bitar.	5
			KERAMIKSKÄRVOR, 0,05 l.	
			BRÄNDA BEN, 98 g	

(Anläggningsnummer 25 och 26 utgår)

ANLÄGGNING 27

RUND STENSÄTTNING, 4 m i d och 0,25 m h. Kantkedja och gravklot.
 Brandlager, 1 m i d och ca 0,2 - 0,3 m dj.
 Belägenhet: x490 y569

Anläggningen var belägen i gravfältets NV utkant i sluttning mot Ö. Före undersökningen syntes anläggningen som en övertorvad förhöjning ca 4 m i d och intill 0,25 m h. Höjdskillnaden mellan Ö och V delen var ca 0,5 m.

Efter avtorvning och bortrensning av en ca 0,1-0,2 m djup morängrusmantel framstod anläggningen som en rund stensättning 4 m i d och ca 0,25 m h. Packningen bestod av 0,1-0,7 m stora rundade och skarpkantade stenar lagda i 1-2 skikt. Några av de större stenarna låg i centrum runt ett 0,18 x 0,20 m stort gravklot. Anläggningen begränsades av en kantkedja av 0,2-0,7 m stora stenar. Kantkedjan var dock otydlig eller saknades i den NV delen. Även stenpackningen var glesare i NV delen vilket kan bero på att en rotvälta där skadat anläggningen.

Vid rensning påträffades en knacksten, bränd lera och en keramikskärva (F1). I packningen framkom pärlor, bronspärlor, nitar och bränd ben. Mellan och under stenarna i ett ca 1 m i d stort brandlager i centrum av anläggningen framkom spridda brända ben, glasflusspärlor, järnfragment, kamfragment och kol (F 2). Brandlagret som var 0,3 m dj i S delen och 0,2 m dj i N omgärdades av en inre kantkedja av 0,3-0,7 m stora stenar. Gravklotet låg i centrum av brandlagret. Fynden i och utanför brandlagret hade samma karaktär.

Anläggningen vilade på morängrus.

FYND

FYND		Rensningsfynd:	Fig. A 27:
F 1		KNACKSTEN	
	x491,25 y568,45 -7,40	BRÄND LERA	
	x490,25 y568,2 -7,50	KERAMIKSKÄRVA	7
	x486,72 y564,5 -7,50		
F 2	x490 y569	I eller i anslutning till	
	-7,60	brandlagret i packningen:	
	-7,75	BRONSSPIRALPÄRLOR, 3	1
		PÄRLOR av glasfluss, 61,	2
		röda, gula, blåa, orange, gröna.	
		NÅL, till fibula? (järn), 2 delar.	5
		NITAR och FRAGMENT av järn, 20	3
		JÄRNFRAGMENT (KRAMPA?), 2	4
		KAMFRAGMENT, 12	6
		BRÄNDA BEN, 519 g	
		KOL, ca 11	

ANLÄGGNING 28

OREGELBUNDET RUNDAD STENSÄTTNING, ca 2,5 m i d och 0,1 m h. Rest sten.
 Brandlager, 0,9x1 m i d och ca 0,1 m dj.
 Belägenhet: x489,5 y591

Anläggningen var belägen i gravfältets NÖ del i svag Ö-sluttning och syntes för undersökningen som en låg övertorvad förhöjning i markytan, ca 3 m i d och intill 0,1 m h. Höjdskillnaden mellan anläggningens V och Ö del var ca 0,3 m. Anläggningen var bevuxen med några unga aspar.

Efter avtorvning och rensning framstod anläggningen som en oregelbundet rundad enskiktad stensättning 2,5 m i d bestående av 0,15-0,4 m stora stenar, företrädesvis 0,2-0,3 m stora. Ca 0,4 m N om packningen fanns en ensamliggande 0,4 m stor sten. En antydan till inre kantkedja kunde urskiljas i anläggningens mitt, ca 1,5 m i d. En större sten, 0,5 m i d, ingick i kantkedjan i SÖ och vilade delvis på brandlagret.

Vid rensning påträffades kol och lerklining (F 1). Fyllningen mellan stenarna utgjordes av lerblandat morängrus. Under stenarna i packningen framkom ett relativt urlakat brandlager, 0,9x1 m i d och ca 0,1 m djupt, innehållande en järnkniv, ca 35 järnnitar och fragment, två järnkrampsfragment, ett bryne av sandsten, kamfragment, brända ben och kol (F 2).

Anläggningen vilade på lera.

FYND			
F 1	x489,5 y591	-9,10 -9,30	Vid rensning: LERKLINING, ca 30 bitar. KOL, ca 0,05 l
			Fynd A 28:
F 2	x489,5 y591	-9,30 -9,40	I brandlagret: KNIV, av järn, 67 mm l. 1 KRAMPFRAGMENT, 2, av järn. 2 NITAR och fragment, av järn, ca 35 3 BRYNE, av sandsten, 88x19x13 mm 4 KAMFRAGMENT, ca 60 bitar. 5 KERAMIKSKÄRVOR, ca 60 6 LERKLINING, ca 8 bitar. BRÄNDA BEN, 731,8 g KOL, ca 0,05 l

(Anläggningsnummer 29-31 utgår)

ANLÄGGNING 32

RUNDAD STENSÄTTNING, ca 3 x 3,5 m i d (stenpackningen) med lermantel ca 6,5 m i d och ca 0,5 m hög.

Brandlager ca 1,8 x 2 m och 0,1 m dj.

Belägenhet: x481 y593,5

Anläggningen låg i Ö-sluttning mot åkermark och syntes före undersökningen som en ca 0,5 m hög och ca 6,5 m i diam stor övertorvad förhöjning. Enstaka stenar fanns i torvytan.

Efter avtorvning och rensning framstod anläggningen som en rundoval stensättning bestående av företrädesvis skarpkantiga stenar, 0,2-0,5 m stora. I centrum saknades stenar (utom två och en markfast sten) i ett ca 1,3 m i d stort område. Packningen var 1-2-skiktad och ett kraftigt sotlager framträdde i centrum redan vid avtorvningen. Stenpackningen var något oval (V-Ö) och ca 3 x 3,5 m i d. Några 0,4-0,6 m stora stenar låg perifert i N halvan

av mantelfyllningens yttre gräns.

Brandlagret låg centralt och hade en diameter av ca 1,8 x 2 m och 0,1 m dj och begränsades av en inre kantkedja som bestod av 16 stycken 0,2-0,5 m stora stenar. Den inre kantkedjans diameter var 1,5 x 1,4 m (V-Ö) och överlagrade således brandlagrets kanter något. I brandlagret påträffades spridda brända ben, nitar av järn, fragment av bryne, en röd glasflusspärla, kamfragment, keramikskärvor, eldslagningsflinta och kol.

Under hela anläggningen framträdde ett tunt (ca 1-2 mm) och relativt plant sotskikt. Detta var 5 x 3,5 m stort (V-Ö) och utgjorde sannolikt rester efter brandbålet. Under detta vidtog lera.

FYND

F 1	x481 y593,5	-9,40 -9,61	I brandlagret: PÄRLA av röd glasfluss. NITAR av järn, 26 fragment. KAMFRAGMENT, 4 BRYNE av sandsten, ca 10 fragment. ELDSLAGNINGSFLLINTA, 3 bitar. KERAMIKSKÄRVOR, ca 0,6 l BRÄNDA BEN, 1617,6 g KOL, ca 0,3 l.	Fig. A 32: 1 4 2 5 3 6
-----	-------------	----------------	---	--

ANLÄGGNING 33

RUNDAD STENSÄTTNING, ca 2 m i d och ca 0,2 m h. Fallen rest sten?
Brandlager, 1, 25 x 1 m i d (NV-SÖ) och 0,03 m dj.
Belägenhet : x476, 5 y575

Anläggningen var belägen i N delen av gravfältet i SÖ sluttning och syntes före undersökningen som en övertorvad förhöjning ca 4 m i d och ca 0,2 m h. Anläggningen var bevuxen med ett flertal unga aspar. Enstaka stenar syntes i torven.

Efter avtorvning och rensning framstod anläggningen som en ca 2 m i d och ca 0,2 m h stensättning bestående av 0,15-0,3 m stora stenar i ett skikt. De flesta stenarna var skarpkantade, några var spruckna. Omedelbart Ö om packningen låg en avlång 0,75 x 0,25 x 0,15 m stor sten som möjligen har varit rest i packningen då den låg något högre än de i Ö delen. Stenpackningen hade en ca 0,1 m djup täckande mantel av grusblandad mylla.

Vid rensning påträffades enstaka kolbitar, bränd lera och några brända ben. Under stenarna i stenpackningen fanns ett 2-3 cm djupt brandlager ca 1,25 x 1 m (NV-SÖ) innehållande spridda brända ben, kol, keramikskärvor, bränd lera och en kvartsbit. Dessutom påträffades järnfragment. Brandlagret var svagt sotfärgat. Anläggningen vilade på morängrus med inslag av lera.

FYND

F 1	x476 y573		Rensningsfynd: BRÄND LERA, enstaka KOL, enstaka	Fig. A 33: 1
F 2	x476 y573	-8,80	I brandlagret: JÄRNFRAGMENT, liknande en	

hästkosöm.
KERAMIKSKÄRVOR
BRÅDA BEN, 412,5 g
BRÄND LERA
KVARTS, 1 bit
KOL, ca 0,4 l

ANLÄGGNING 34

RUNDAD STENSÄTTNING, ca 2,6 m i d och ca 0,25 m h.

Brandlager 1 x 1,15 m och ca 0,1 m djupt.

Belägenhet: x473,6 y580,7

Anläggningen var belägen i svag Ö-sluttning i gravfältets centrala del. Före undersökningen syntes anläggningen som en ca 3,5 m i diam. och ca 0,1 m hög övertorvad förhöjning i markytan. En sten var synlig i markytan. Nivåskillnaden mellan anläggningens Ö och V del var ca 0,9 m

Vid avtorvning och rensning paträffades ca 0,15 l kol och en bit bränd flinta. Anläggningen framstod efter rensning som en rundad en- till tvåskiktad packning bestående av företrädesvis 0,2-0,4 stora stenar. De största bildade en inre kantkedja som begränsade brandlagret som var 1 x 1,15 m i diameter och ca 0,1 m djupt. Stenarna i den inre kantkedjan hade de flataste och längsta sidorna vända mot centrum. Mellan och även över stenarna i hela anläggningen fanns en fyllning bestående av mylla och grus. Ca 0,6 m NÖ om stenpackningen fanns en ca 0,6 x 0,4 m stor sten som var eldskadad, troligen av brandbålet som stått på platsen. Intill stenen framkom ca 0,015 l kol, 0,02 l bränd lera och 5 droppar harts (?). Ett sammanhängande svagt sotskikt fanns intill brandlagret. Det svagt sofärgade brandlagret, 1 x 1,15 m stort, innehöll spridda brända ben, kol, bränd lera, keramik, en pärla, bränd flinta, frön, en järnpryl, en brodd av järn, järnfragment samt kamfragment (F1). Brandlagret begränsades av den inre kantkedjan. I brandlagrets mitt fanns en keramikkarlsbotten (F 2).

Anläggningen vilade på ett underlag av moig lera.

FYND

F 1	x473,6 y580,7	-9,68 -9,83	Under stenpackningens centrala del i brandlagret: PÄRLA av röd glasfluss. JÄRNPRYL(?) med tånge, 59 mm l. JÄRNFRAGMENT med tånge (kniv?), 37 mm JÄRNFRAGMENT (del av knivblad?), 27x15x3 mm. BRODD av järn. KAMFRAGMENT, ca 20 bitar. FLINTA, bränd, (eldslagningsflinta) 7 bitar. HARTSKLUMPAR, 2 små. FRÖN, 3 KOL, ca 0,25 l BRÄND LERA, ca 0,2 l. BRÄNDA BEN, 50,5 g	Fig. A 34: 1 3 5 4 2 6 7
F 2	x473,5 y581,1	-9,80	KERAMIKKÄRL, krossat, ca 0,3 l.	8

(Anläggningsnummer 35 utgår)

ANLÄGGNING 36

RUNDAD STENSÄTTNING, ca 3 m i d och 0,1 m h. Gravklot.
Brandlager, 2 x 1,5 m och ca 0,14 m dj.
Belägenhet: x467,5 y585,5

Anläggningen var belägen i Ö-sluttning och syntes före undersökningen som en ca 5 m i diameter och 0,15 m hög förhöjning i markytan. Endast gravklotet och ett par stenar var synliga ovan torven. Höjdskillnaden mellan Ö och V delen var ca 0,3 m. Ett fårstängsel fanns över graven i Ö-V-lig riktning varvid ett par stolpar har slagits ned omedelbart utanför stensättningen.

Efter avtorvning och rensning framstod anläggningen som en enskiktad rund stenpackning, 3 m i d, bestående av 0,3-0,5 m stora stenar. Mellan dessa framkom ett större antal mindre stenar, ca 0,05-0,1 m stora.

Vid rensning påträffades ett flintavslag, 1 kvartsbit, 1 knacksten (?), brända ben, keramik, bränd lera och kol (F 1). Fyllningen mellan stenarna utgjordes av lerblandat morägrus. Under stenarna framkom ett brandlager ca 2 x 1,5 m stort och ca 0,14 m djupt innehållande 1 järnkniv, 2 järnspikar, 1 järnfragment, 2 pärlor av bronstråd, 2 stora pärlor av mörkgrönt glas med polykroma trådinläggningar, 21 röda glasflusspärlor, 14 orange glasflusspärlor, 6 fragment av pärlspridare av benhorn, keramik, bränd lera, brända ben och kol (F 2). I centrum av brandlagret fanns en koncentration av keramik och brända ben (F 3). Järnkniven låg omedelbart utanför denna koncentration åt NNV.

Anläggningen vilade på lera. Några små kol- och sotkoncentrationer fanns utanför brandlagret i botten i V delen av anläggningens utkant, sannolikt rester efter brandbålet och en indikation på att detta varit större än brandlagret.

FYND

F 1 x467,5 y585,5 $\frac{-9,65}{-9,85}$

Vid rensning:
FLINTAVSLAG, 1, 20x30 mm.
BRÄND LERA, 18 bitar.
KERAMIK, 8 bitar.
BRÄNDA BEN, 86,9 g
KOL, 0,03 l.
(x470 y589) KVARTSBIT
(x470 y586) KNACKSTEN (?), av granit.

Fig. A 36:

F 2 x467,5 y585,5 $\frac{-9,85}{-10,00}$

I brandlagret:
KNIV av järn, 128 mm l.
(x468,4 y586,2)
JÄRNSPIKAR, 2
JÄRNFRAGMENT, 27x6x3 mm.
BRONSPÄRLOR, 2 av spirallagd
bronstråd.
PÄRLOR, av glas eller glasfluss, 37,
varav: 2 mörkgröna med slingor,
21 röda glasfluss,

8
6
7
2
3
4

			14 orange glasfluss,	5
			PÄRLSPRIDARE av ben/horn, 6 fragm.	9
			KAMFRAGMENT, ett 30-tal fragm.	1
			KAMNIT av järn, fragmentarisk.	10
			BRÄND LERA, ca 0,04 l.	
			KOL, 0,7 l.	
			BRÄNDA BEN, 551,2 g	
F 3	x468,2 y586,3	$\frac{-10,00}{-10,05}$	I botten av brandlagret i centrum:	
			KERAMIKKÄRL, krossat, ca 50 bitar.	11
			BRÄNDA BEN, 52,4 g	

ANLÄGGNING 37

RUNDAD STENSÄTTNING, 1,5 m i d och intill 0,1 m h.
Brandlager 0,4 x 0,2 m och 0,05 m dj.
Belägenhet: x472,5 y562,5.

Anläggningen var belägen i gravfältets NV del och syntes före undersökningen som en ca 2,5 m i d och intill 0,1 m h övertorvad förhöjning.

Efter avtorvning framkom ett ca 0,05 m djupt morängruslager. Under detta framkom en 1,5 m i d gles enskiktad stenpackning innehållande företrädesvis 0,1-0,4 m stora stenar. Anläggningens begränsning utgjordes av en kantkedja av 0,1-0,25 m stora stenar. I anläggningens V-del fanns en 0,5 m i d stor stenfri yta. Under packningen framkom fläckvis soffärgning, så även under kantkedjans NV-del. I anläggningens centrala del fanns ett 0,4 x 0,2 m stort och 0,05 m djupt brandlager. Högt i detta, mellan stenarna, framkom en järnkniv. Spritt i brandlagret framkom enstaka kol samt ett bränt ben.

Under anläggningen vidtog morängrus.

FYND

F 1	x472,5 y562,5	$\frac{-8,12}{-8,21}$	I brandlagret:	Fig A 37:
			KNIV av järn, blad, 37x8,5 mm	1
			BRÄNT BEN (1), 1 g	
			KOL, enstaka	

ANLÄGGNING 38

OVAL STENSÄTTNING, 2,45 x 1,80 (VNV-ÖSÖ) och 0,2 m h.
Brandlager 1 x 1,25 (V-Ö) och 0,2 m dj.
Belägenhet: x470 y575,5

Anläggningen låg i gravfältets N del och var före undersökningen synlig som en övertorvad förhöjning ca 5 m i d och ca 0,2 m h bevuxen med ett flertal unga aspar.

Efter avtorvning framkom en ca 0,1-0,15 m tjock morängrusmantel över den ovala 2,45 x 1,80 m stora packningen. Stenarna var 0,15-0,5 m stora och skarpkantiga. De största stenarna tycktes bilda en inre kantkedja med långsidorna lagda i cirkellinjen. Flera stenar hade plan undersida. Packningen hade ett till två skikt stenar. Begränsningen var otydlig.

Under torvskiktet ca 10 cm under markytan omedelbart V om packningen påträffades en järnmejsel? (F 1). Under stenarna i packningen framkom ett 1 x 1,25 m stort (V-Ö) brandlager, ca 0,2 m djupt, innehållande spridda brända ben, en järnbygel (?), nitar 28 pärlor av glasfluss, kol, en dräktånål av järn och ett järnföremål med ögla och två klor (nyckel?), två nålar samt några keramikskärvor. Inbakad i fet sotig mylla låg några bitar kolad textil, vävd i tuskaft (F2). En pärla låg i anslutning till en keramikkoncentration med brända ben (F3). Koncentrationen låg ca 5 cm djupare än brandlagrets botten. Brandlagret låg troligen något djupare än den ursprungliga omgivande markytan.

Anläggningen vilade på morängrus.

FYND			Fig. A 38:	
F 1	x470 y575	-9,16	Rensningsfynd: MEJSEL? av järn, 115 mm	1
F 2	x470 y575,5	-9,34	I brandlagret:	
		-9,58	PÄRLOR av glasfluss, 27 varav 14 röda och 13 orange	2
		-9,34	JÄRNBYGEL(?) och fragment	3
		-9,42	DRÄKTNÅL av järn, 66 mm l.	4
			NITAR av järn, ca 35	7
			TEXTILFRAGMENT, 5	6
			KERAMIKSKÄRVOR, ca 0,5 l	8
F 3	x469,8 y575,7	-9,44	Koncentrerat i brandlagrets centrum:	
		-9,58	PÄRLA, av röd glasfluss	2
			NIT, av järn	7
			NYCKEL? av järn, l 77 mm	5
			KERAMIKSKÄRVOR, ca 0,3 l	8
			BRÄNDA BEN, 29,5 g KOL, ca 0,04 l	

ANLÄGGNING 39

RUNDAD STENSÄTTNING, centralpackning (3,5 m i d) med friliggande kantkedja (5 m i d), 0,2 m h. (Gravklotliknande sten i centrum).
Brandlager ca 1 m i d och 0,1 m dj.
Belägenhet: x 465,5 y579,5

Anläggningen var belägen i gravfältets mellersta del i Ö-slutning. Före undersökningen syntes en ca 3 m i d och ca 0,15 m h förhöjning i markytan.

Efter avtorvning och borttagandet av en 0,15-0,3 m djup grusmantel framkom en företrädesvis enskiktad rundad stenpackning, 3,5 m i diameter, bestående av 0,2-0,4 m stora stenar, de flesta skarpkantiga. Runt Ö halvan på ca 1 m avstånd utanför centralpackningen löpte sporadiskt en friliggande kantkedja uppbyggd av 0,15-0,2 m stora stenar. Möjligen kan en relativt rundad sten, ca 0,3 m i diam, i packningens centrum tolkas som ett gravklot.

Under stenpackningen i centrum framkom ett 1,25 x 0,85 m stort (VSV-ÖNÖ) och 0,1 m djupt brandlager innehållande en fragmentarisk järnhalsring, järnfragment med krokliknande avslutning, järnkrampa, 42 pärlor, kamfragment, keramik, bränd lera, brända ben och kol. En koncentration av pärlor, keramik och brända ben fanns i brandlagrets SÖ

del. Några små rundade eller rundovala stenar spridda i fyllningen kan vara knackstenar från ett äldre skede.

Under anläggningen fanns ett ca 3,5 m i diam. stort sandskikt ca 0,05-0,2 tjockt som sannolikt är påfört i samband med gravanläggandet. Under detta vidtog lera.

FYND

F 1	x465,5	y579,5	-9,20	I brandlagret:	Fig. A 39:
			-9,39	JÄRNHALSRING (?), 7 fragm.	1
				JÄRNFRAGM. med krok, 36 mm	2
				KRAMPA av järn.	3
				PÄRLOR, 42 varav:	4
				5 blåpolykroma (delvis fragm.)	
				2 stora blåa melonformiga	
				6 med blå grundton, fragm.	
				2 vita	
				1 orange stympad kon	
				2 gula	
				3 röda glasfluss	
				20 orange glasfluss.	
				KAMFRAGMENT, ca 20 fragment.	5
				KERAMIKKÄRL, krossat.	6
				KOL, ca 0,4 l	
				BRÄND LERA, enstaka.	
				BRÄNDA BEN, 118 g	
				KNACKSTENAR (?), 4 (0,3-0,6 dm)	

ANLÄGGNING 40

RUND STENSÄTTNING, ca 3 m i d och ca 0,1 m hög. (Ev. fallen rest sten).

Brandlager, ca 1,5 m i d och ca 0,2 m dj.

Belägenhet : x471 y592, 5

Anläggningen var belägen i svag Ö-sluttning ned mot åkermark i gravfältets NÖ-del. Ett åkerdike tangerade graven i SO ca 1 m utanför stenpackningen. Före undersökningen syntes graven som en svag övertorvad förhöjning, intill 0,1 m hög och ca 3,5 m i d, bevuxen med några unga granar och en späd björk. Höjdskillnaden mellan anläggningens V och Ö utkant var 0,65 m. Ett 10-tal stenar var synliga i markytan främst i anläggningens Ö del mot diket.

Efter avtorvning och rensning framkom en närmast rund stensättning, ca 3 m i d, bestående av 0,3-0,6 m stora stenar, företrädesvis 0,3-0,45 m stora, i ett skikt. I anläggningens mitt återfanns en rundad avlång sten, ca 0,25x0,3x0,5 m stor. Denna kan möjligen ha varit rest. Dess största bredd torde, pga lutningen åt V med basen in situ, ha varit vänd mot S.

Vid rensning framkom en järnbit (F 1). Denna återfanns under en sten i anläggningens periferi i S. Fyllningen utgjordes av morängrus med inblandning av mjäla och lera. Centralt under stenpackningen framkom ett ca 0,2 m djupt och ca 1,5 m i d stort brandlager innehållande sot, kol, brända ben, kamfragment, bränd flinta (eldslagningsflinta), järnnitar, järnspikar, järnkrampor (2 fragment) och en röd glasflusspärila (F 2). I centrum av brandlagret återfanns en koncentration av keramikskärvor (F 3). Övriga fynd var spridda i hela brandlagret.

Under brandlagret fanns en 0,04 m tjock bädd av morängrus. Därunder vidtog glaciallera av samma typ som i åkern intill. Det kunde konstateras att stenpackningen anlagts vid en tidpunkt då åkerytan redan funnits intill, pga markvinkelns lutning under graven i förhållandet till åkerytans horisontalplan.

FYND

F 1	x469,5	y592,7	-10,65	Under en sten i packningen i S delen:	Fig. A40:
				NIT av järn (båtnit).	
F 2	x471	y592,5	<u>-10,31</u>	I brandlagret:	
			-10,68	PÄRLA, av röd glasfluss.	1
				NITAR av järn (båtnitar),	2
				17 hela (mätbara), 28 nitbrickor,	
				30 nitskallar och ca 40 fragment.	
				SPIKAR av järn, 4.	3
				SMÅNITAR, av järn, 11, varav några	4
				stiftliknande, möjligen kamnitar.	
				KRAMPOR av järn, 2 fragment.	5
				ELDSLAGNINGSLINTA, 6 bitar, varav	6
				5 brända och 1 obränd med eldslagningsretuscher.	
				KAMFRAGMENT, ca 35 bitar.	7
				BRÄNDA BEN, 3710,3 g	
				KOL, ca 0,8 l.	

ANLÄGGNING 41

RUNDAD STENSÄTTNING, ca 3x3,5 m i d och ca 0,1 m h. Gravklot, 0,43 x 0,26 x 0,2 m. Brandlager ca 2 x 1,5 m (NV-SÖ) och ca 0,1 m dj.
Belägenhet: x490 y597,5

Anläggningen var belägen i gravfältets NÖ hörn i en svag Ö-sluttning ned mot åkermark. Före avtorvning framstod anläggningen som en svag förhöjning i markytan ca 4 m i d och intill 0,1 m hög. I centrum syntes gravklotet samt några enstaka stenar.

Efter avtorvning och rensning framstod anläggningen som en tvåskiktad oval stenpackning ca 3x3,5 m i d (VNV-ÖSÖ), bestående av 0,05-0,3 m stora stenar. Större stenar och block, 0,5-1,2 m stora, bildade en inre kantkedja. Stora stenar återfanns även i gravens V och Ö delar. Packningen bestod av såväl rundade som skarpkantiga stenar. Ett flertal stenar var kraftigt eldpåverkade. I gravens N del var packningen påfallande vällagd med 0,05-0,2 m stora stenar varav ett flertal stod på högkant. I gravens mitt fanns ett ovallt gravklot, 0,43 x 0,26 x 0,20 m stort, med slät yta. Gravklotet stod på högkant, något lutande åt Ö.

Under stenpackningen fanns ett ca 0,1 m tjockt brandlager som begränsades av en inre kantkedja av ett 10-tal stenar. Brandlagret var ovallt, ca 2 x 1,5 m stort i NV-SÖ-lig riktning. En koncentration av keramikskärvor (F 2) fanns straxt öster om gravklotet. I övrigt fanns i brandlagret pärlor, bränd ben, kamfragment, järnitar, järnkrampor, tyfragment, kol och en flintborr.

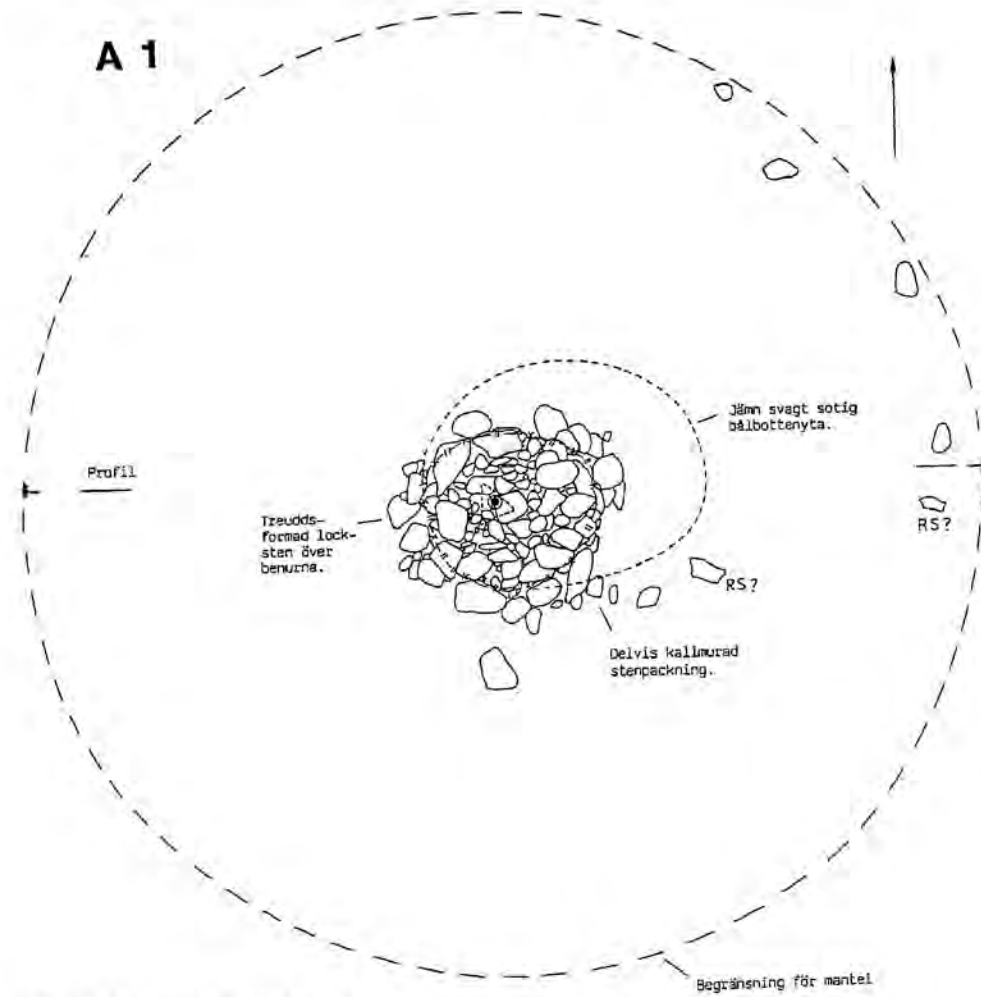
Anläggningen vilade på lera

FYND

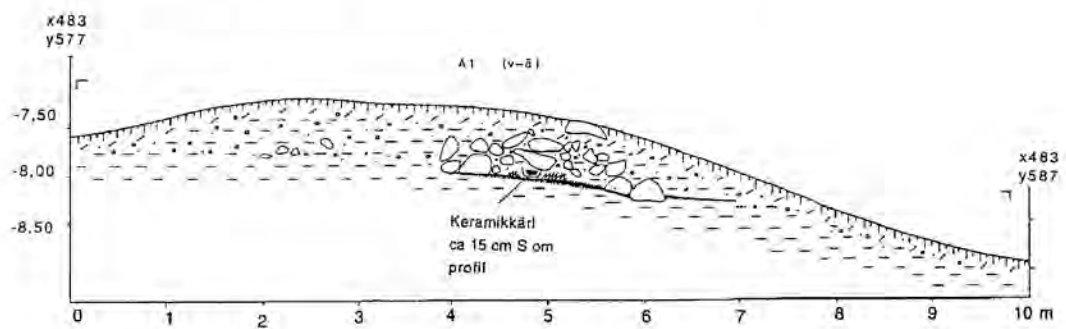
F 1	x 490	y597,5	<u>-10,02</u>	I brandlagret:	Fig. A 41:
			-10,39		

		PÄRLOR, 67, av glasfluss varav 5 koniska, 31 röda, 13 orange, 18 gröna.	1	
		KRAMPOR, av järn, 7 fragment.	4	
		NITAR av järn, 5 hela, 22 skallar, 13 stift och 17 brickor.	5	
		KAMFRAGMENT, 34 fragment.	2	
		TEXTILFRAGMENT, 14 x 8 x 2 mm	3	
		BRÄNDA BEN, 252,2 g		
		FLINTBORR, obränd, 25 x 17 x 9 mm	7	
		KOL, ca 1 l		
F 2	x490,10 y596,94	$\frac{-10,08}{-10,11}$	I centrum av brandlagret: KERAMIKKÄRL, krossat.	6
			Intill keramikkarlet: BRÄNDA BEN, 76,5 g	

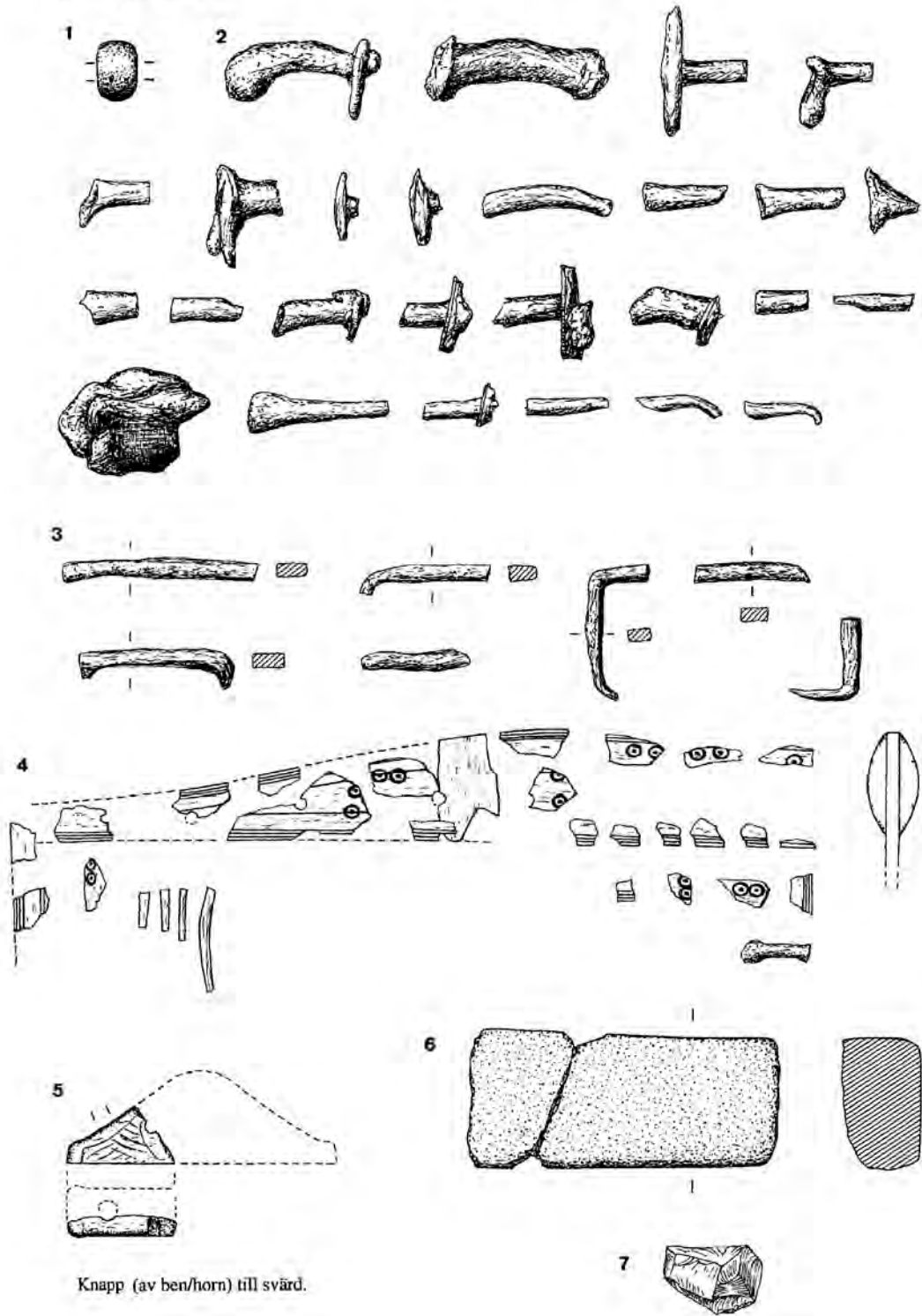
2.4 PLANER (skala 1:50), PROFILER (skala 1:50) och
FYND (skala 1:1), om ej annan skala anges



Obs! Skala ca 1:60 (gäller endast A 1)



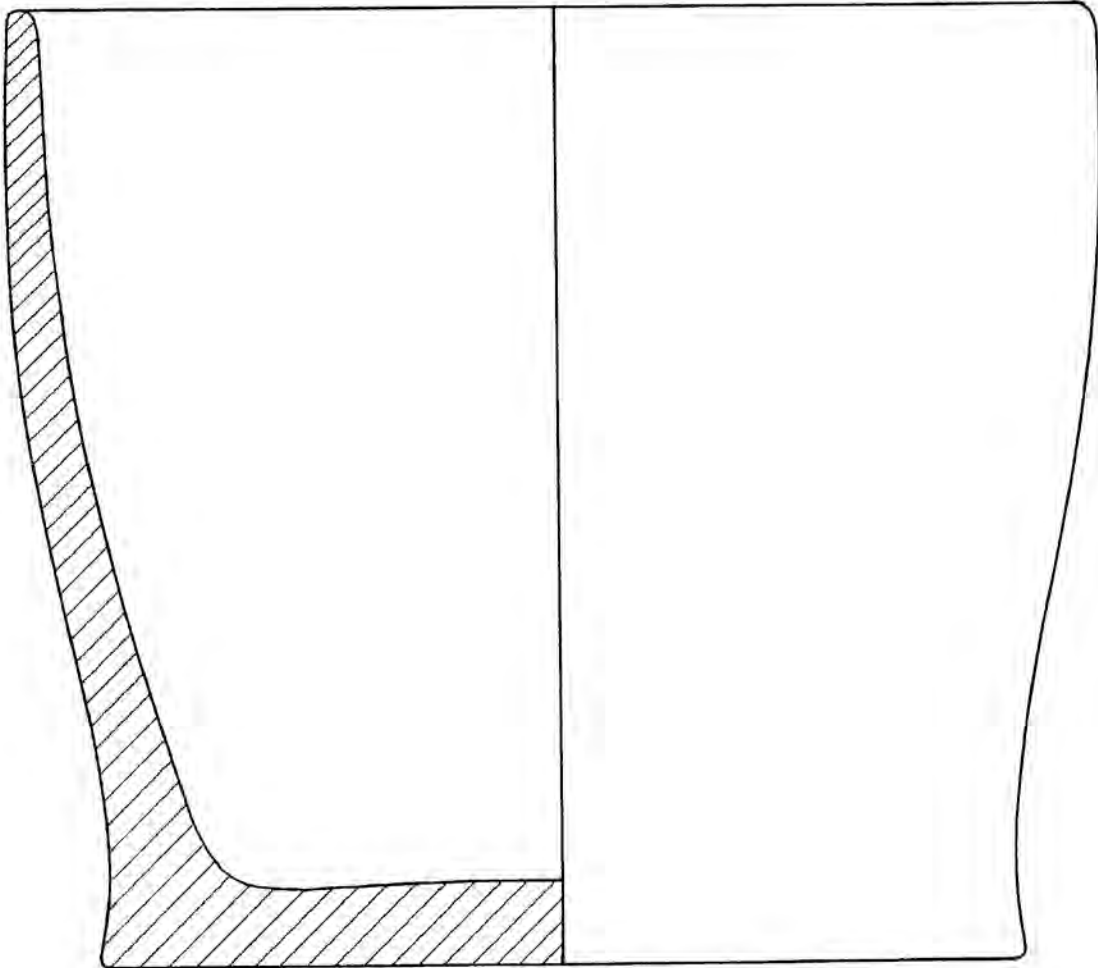
(A 1 forts.)



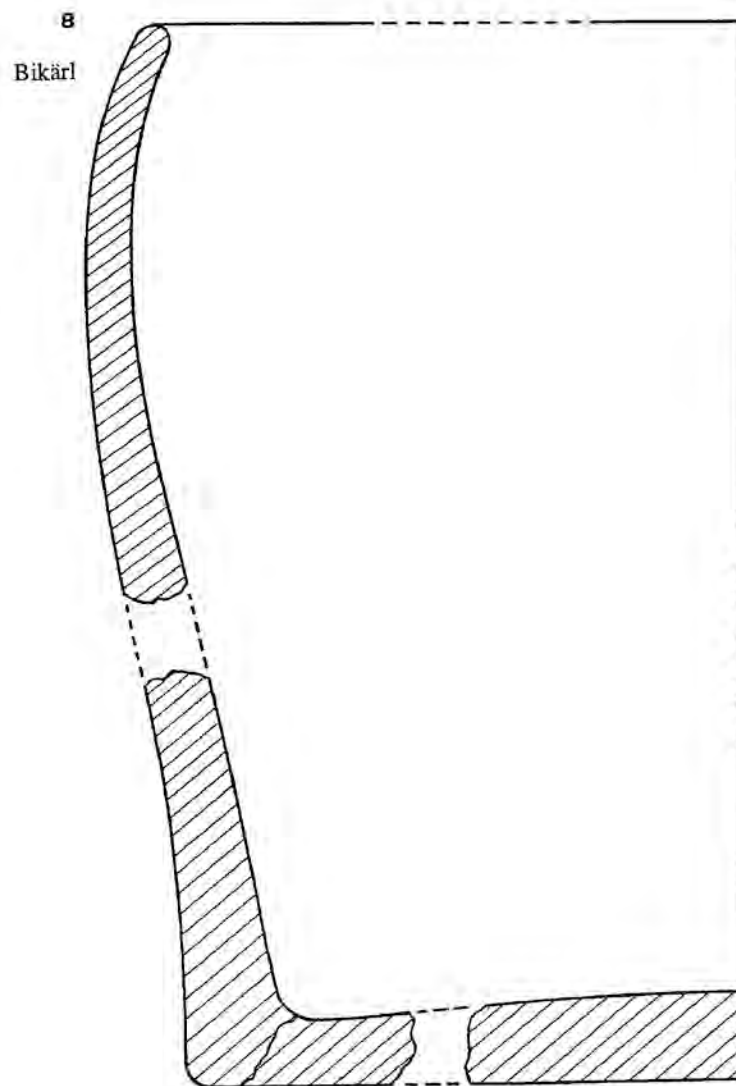
Knapp (av ben/horn) till svärd.

(A 1 forts.)

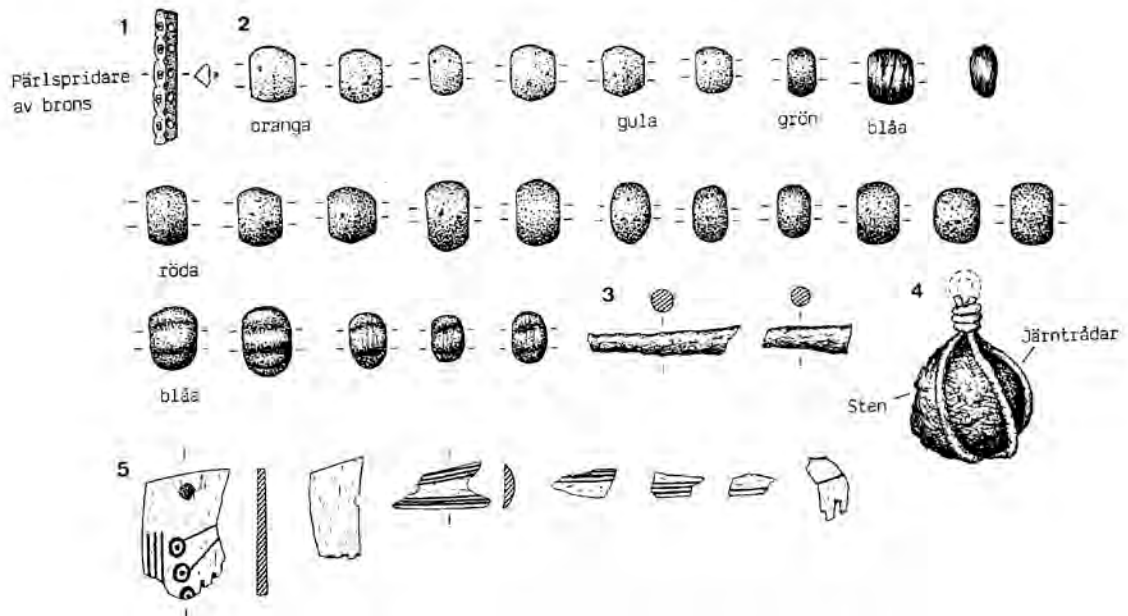
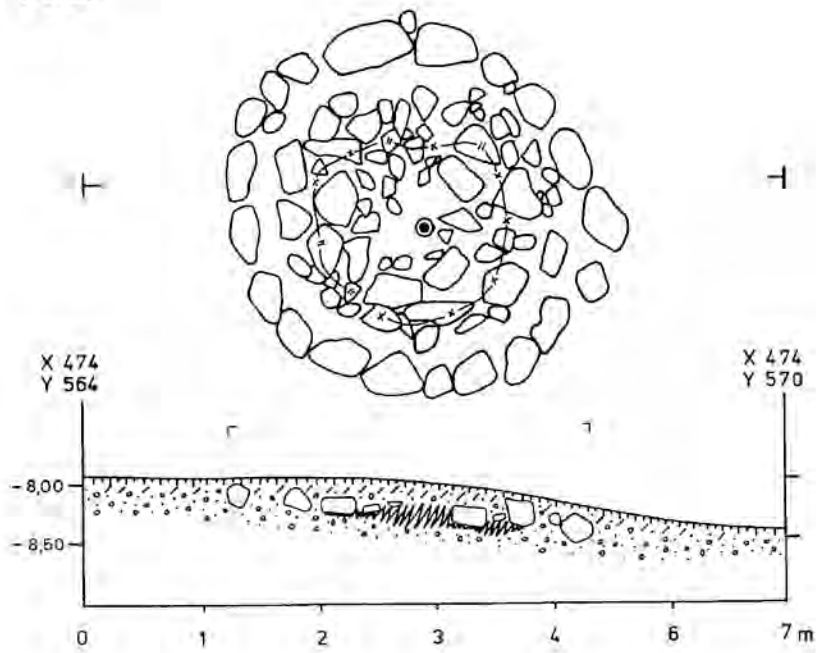
9 Benuma



(A 1 forts.)

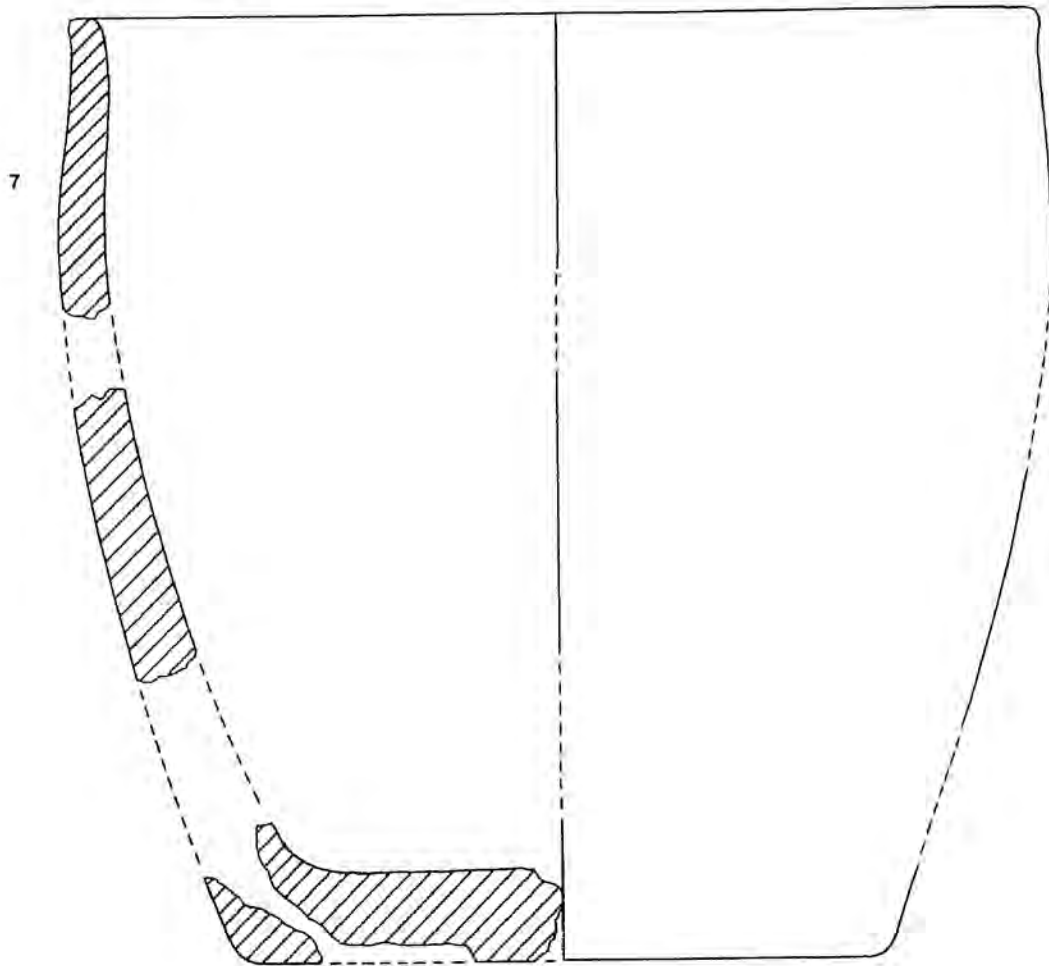
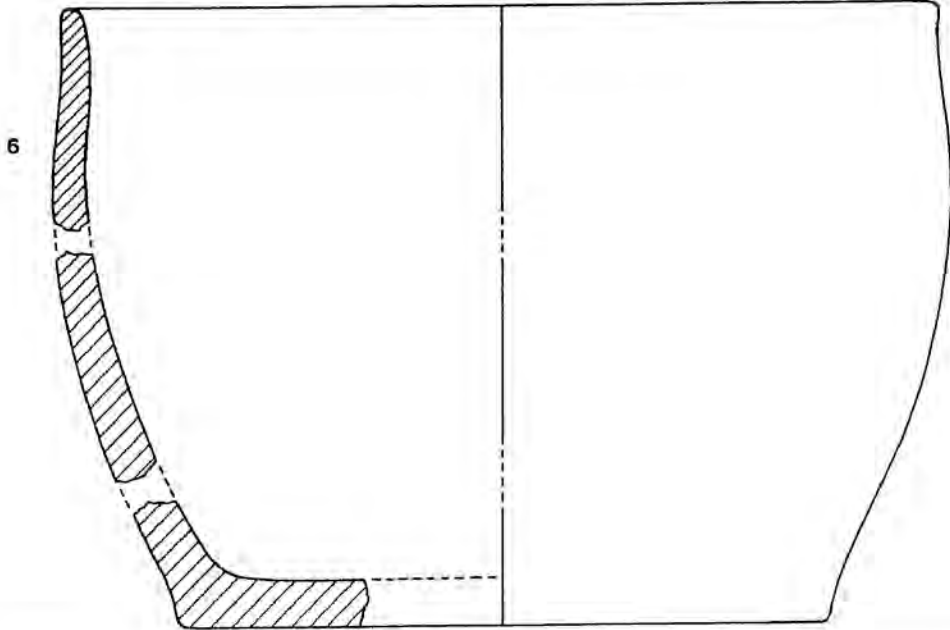


A 2



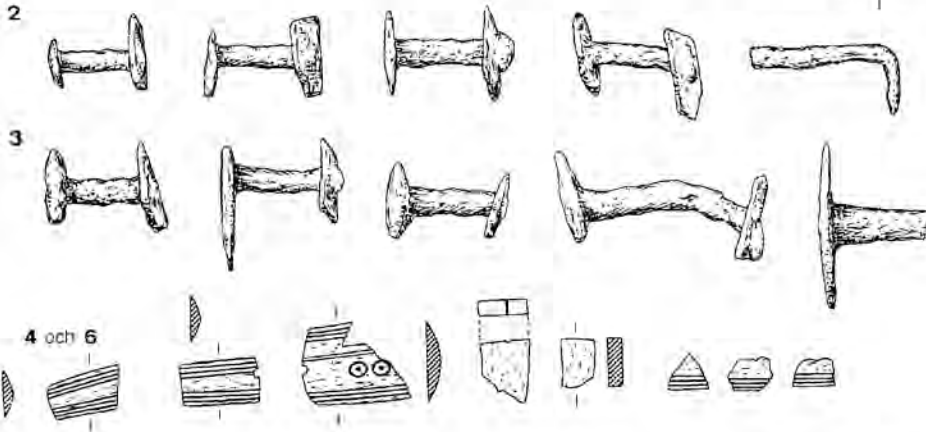
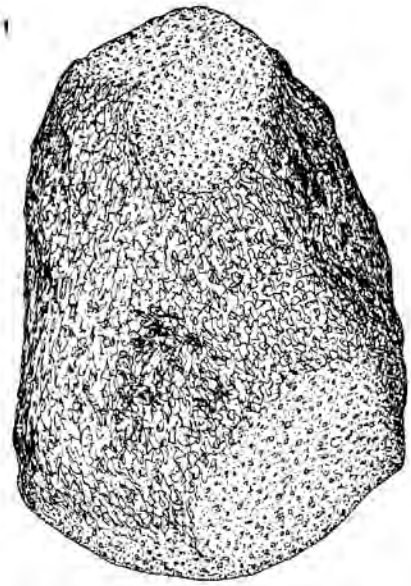
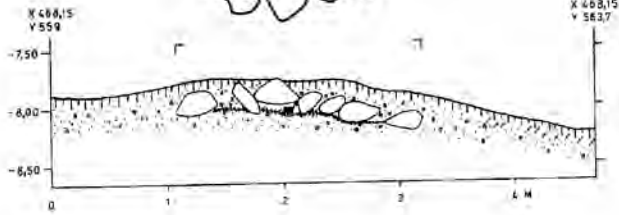
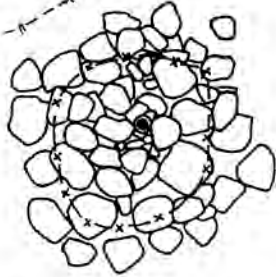
(A 2 forts.)

50

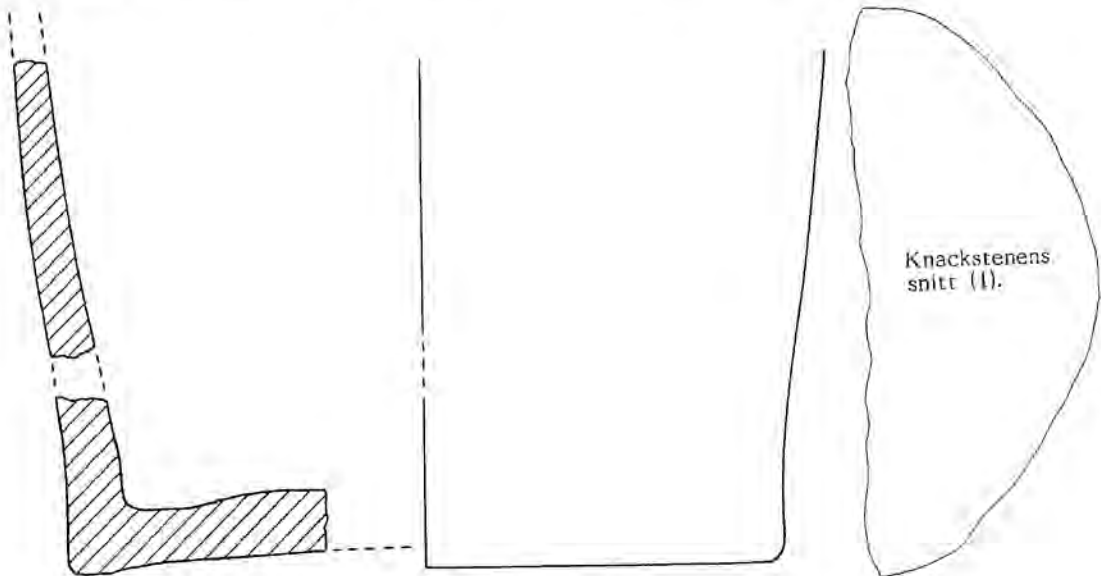


Sotfläcken
A 23

A 4

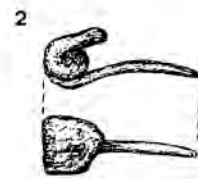
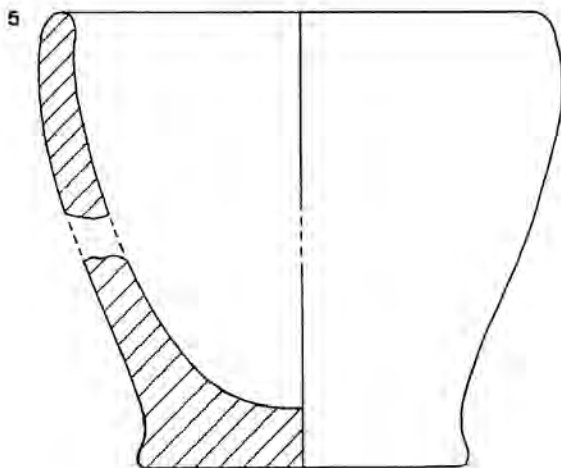
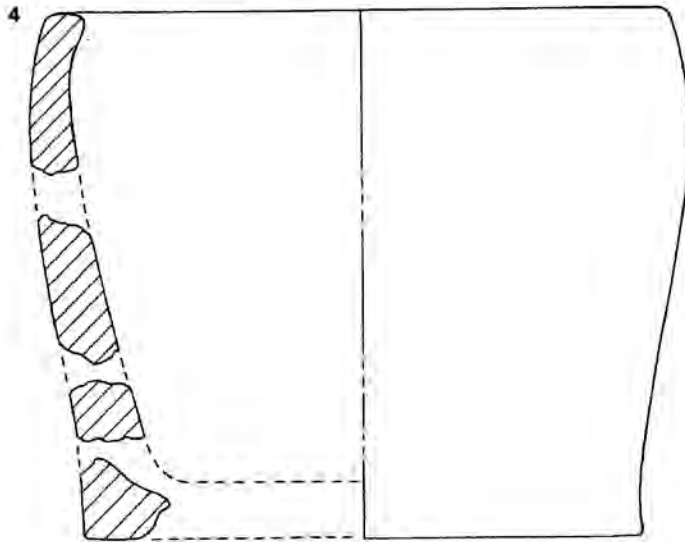
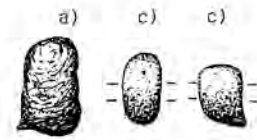
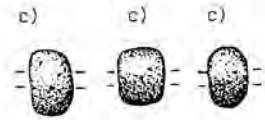
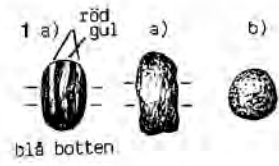
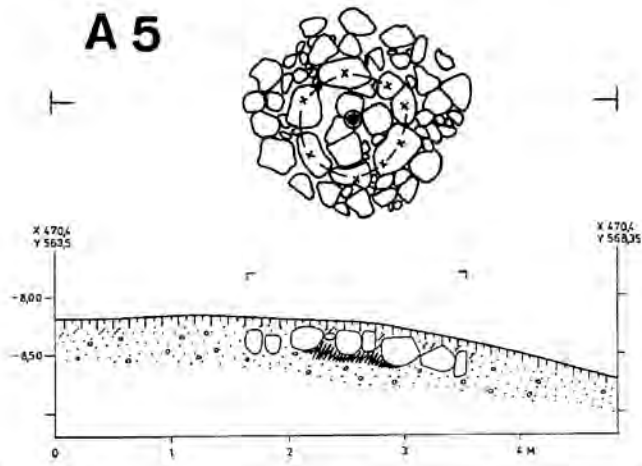


5

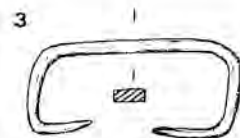
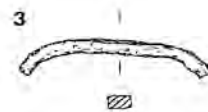


Knackstenens
snitt (I).

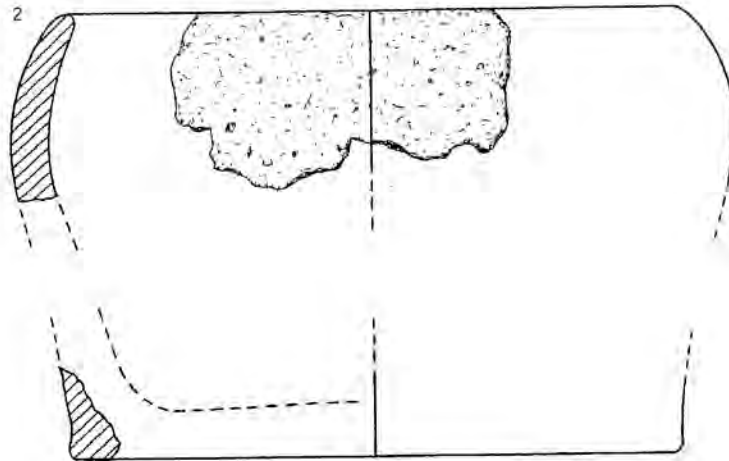
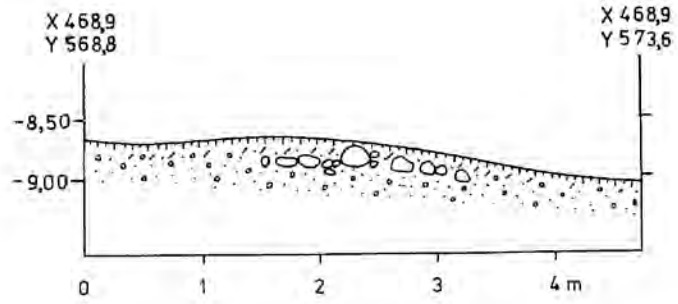
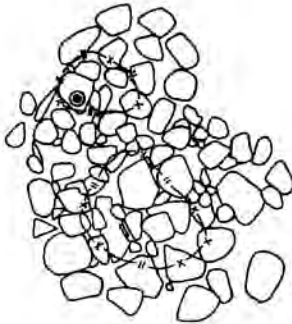
A 5



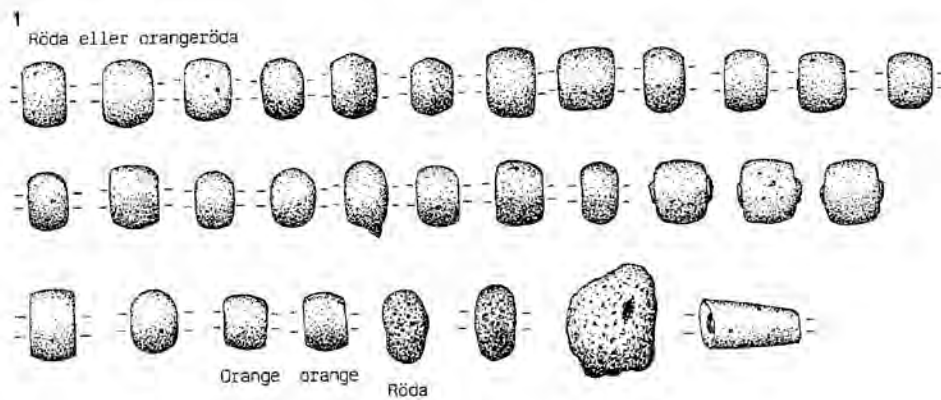
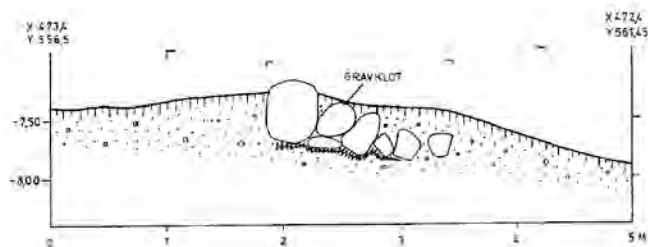
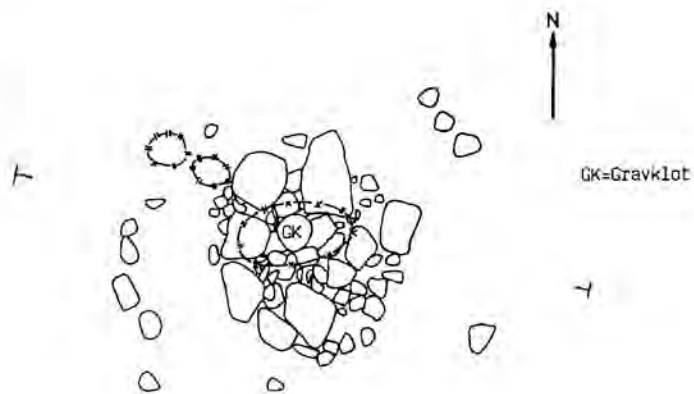
järnnål till fibula



A 6

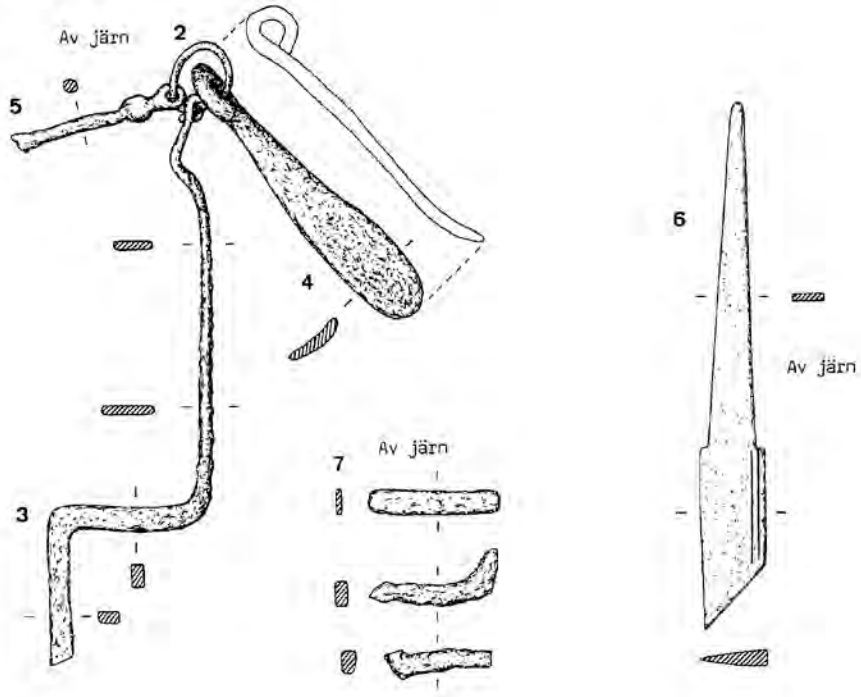


A7

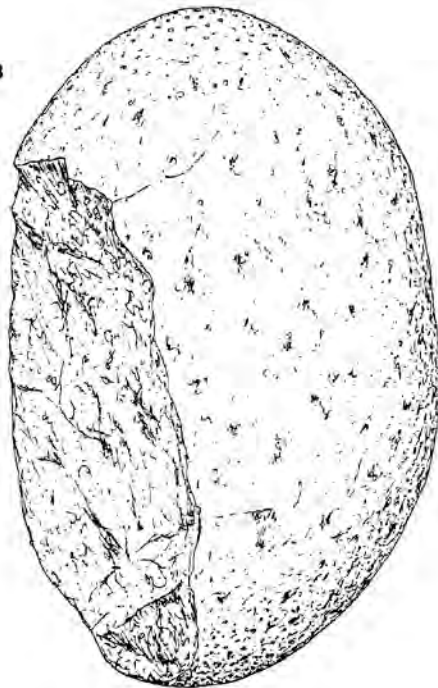


(A 7 forts.)

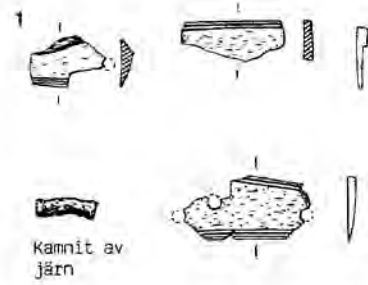
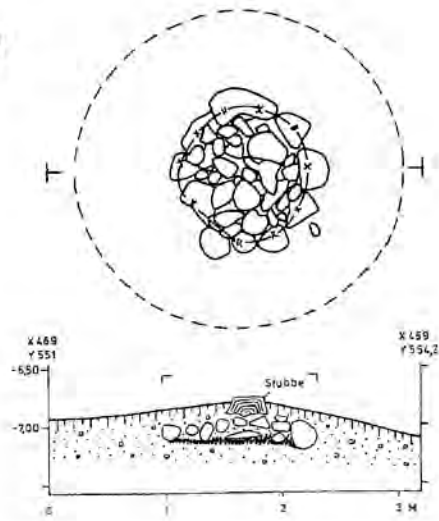
55



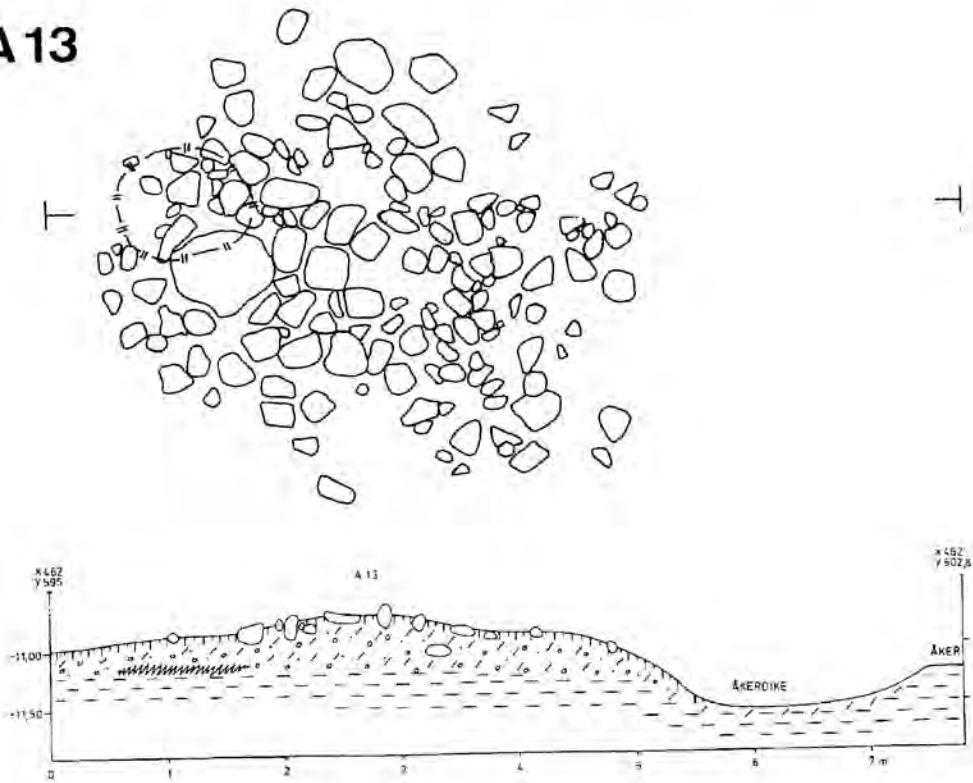
8



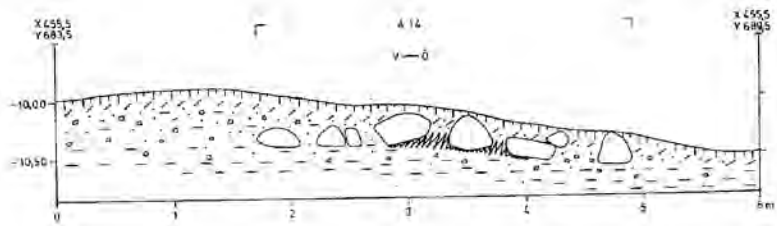
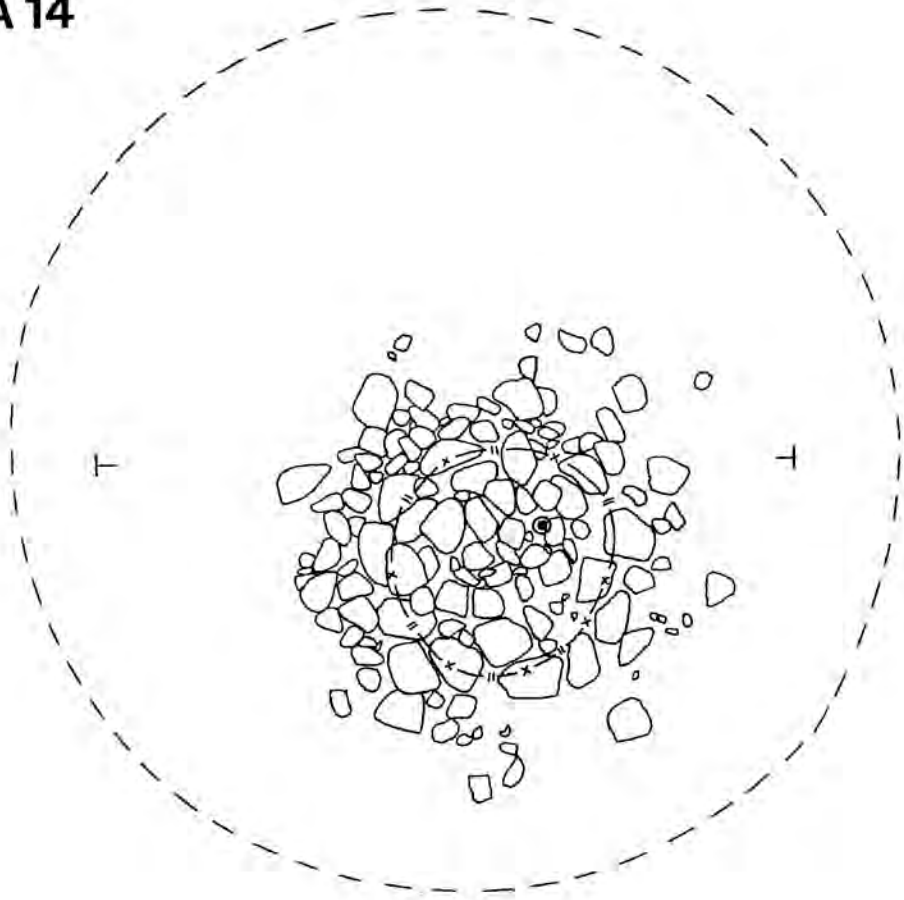
A 9



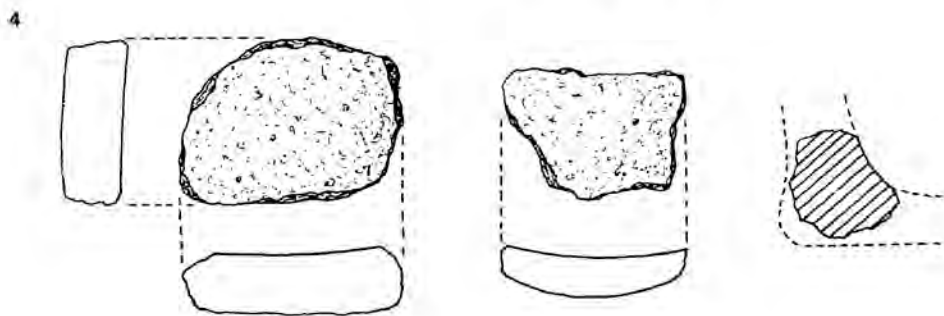
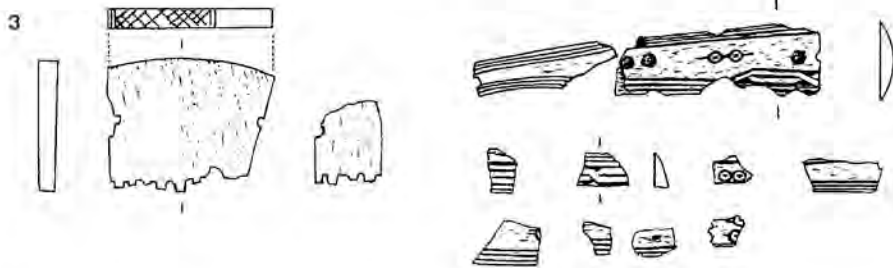
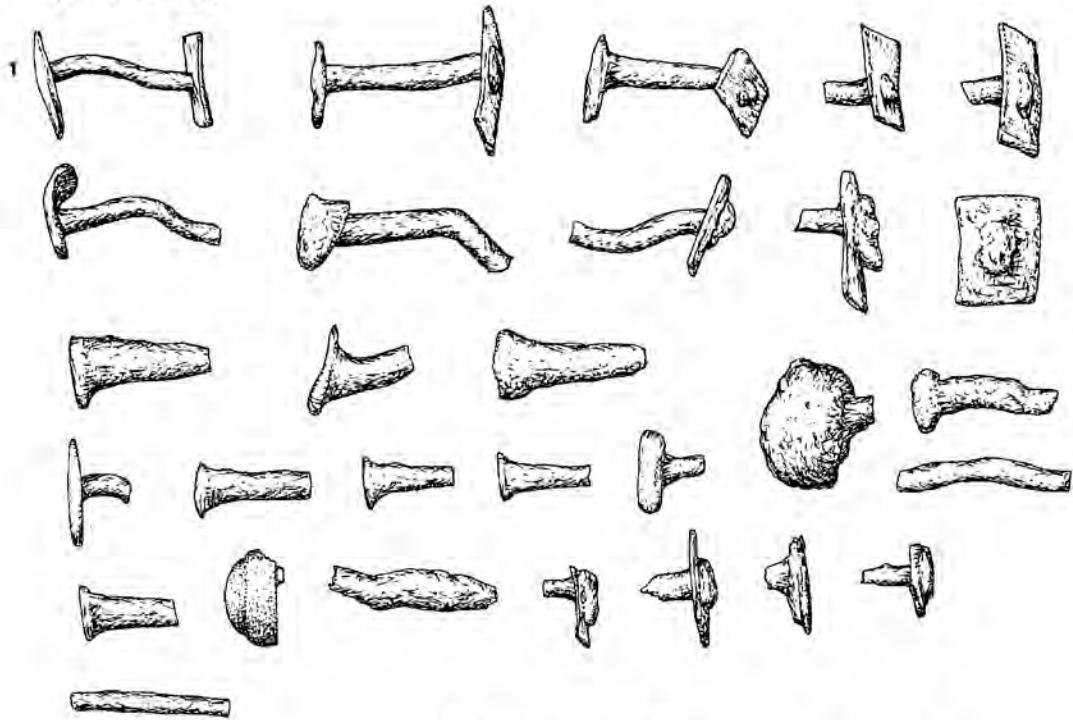
A 13



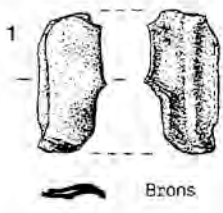
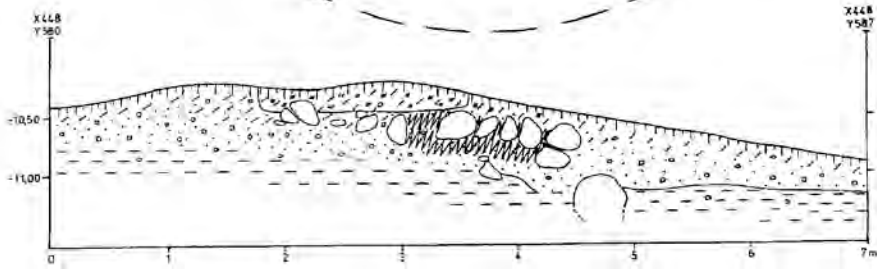
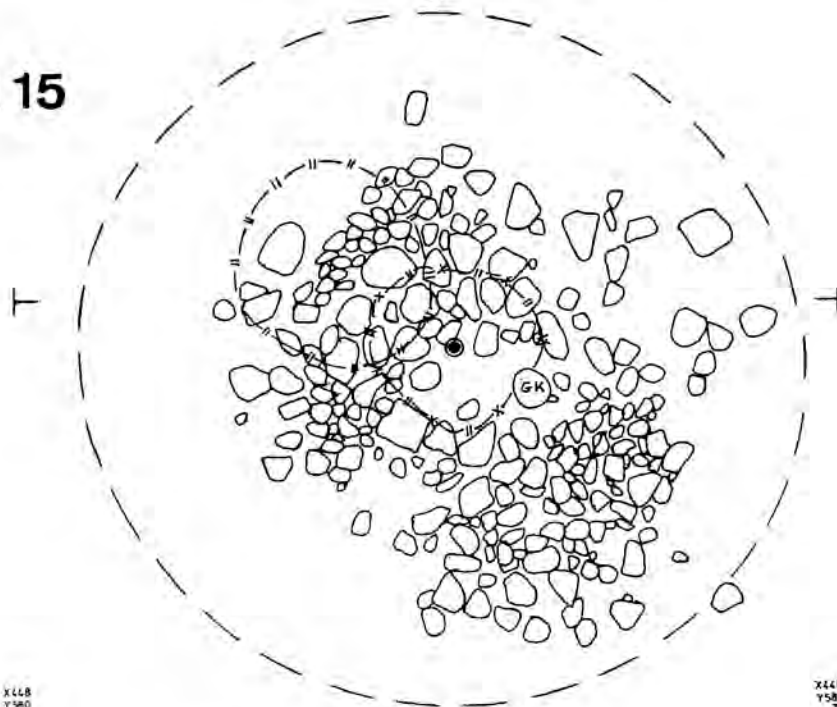
A 14



(A 14 forts.)



A 15



Brons



Brons



Blå Vit Gul



Blå Vit Röd



Blå Vit Gul



Gul Röd Vit Blå



Blå Vit Gul



Blå Gul



Grönt glas



Grönt glas



Grönt glas



Grönt glas



Grönt glas



Grönt glas



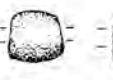
Grönt glas



Grönt glas



Grön-brun



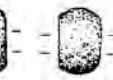
Orange glasfluss



Orange glasfluss



Röd glasfluss



Röd glasfluss



Röd glasfluss



Röd glasfluss



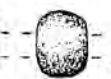
Röd glasfluss



Röd glasfluss



Röd glasfluss



Röd glasfluss



Järn



Röd glasfluss



Röd glasfluss



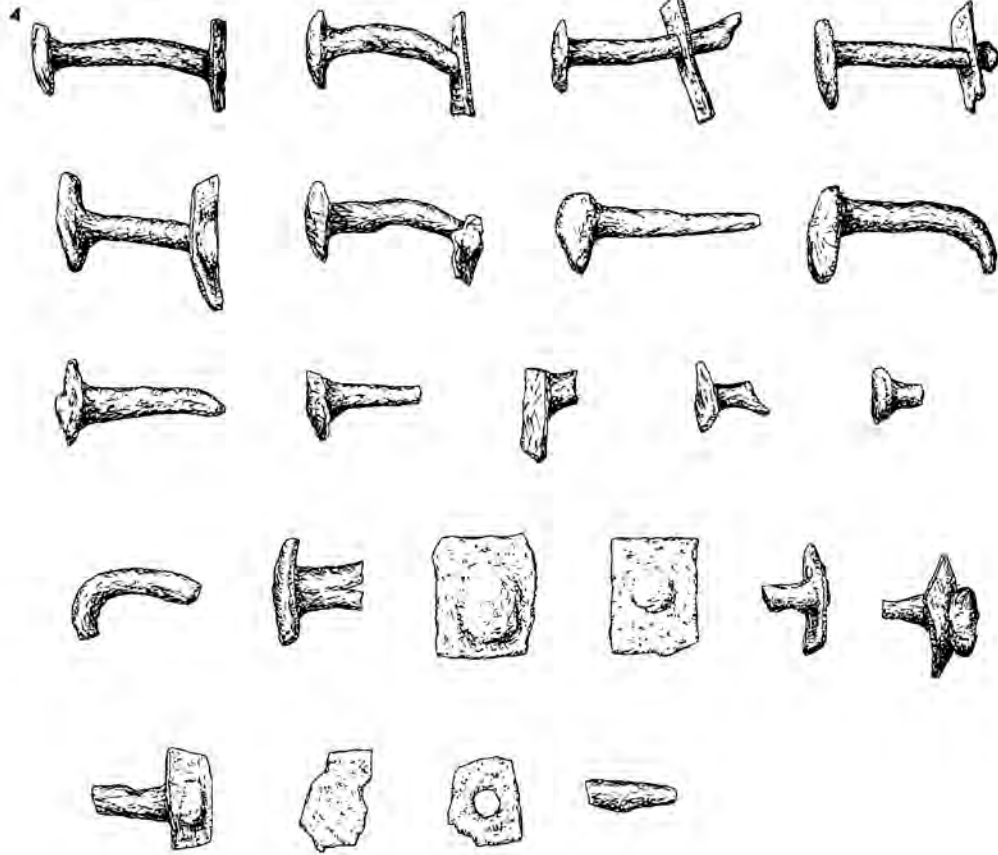
Röd glasfluss



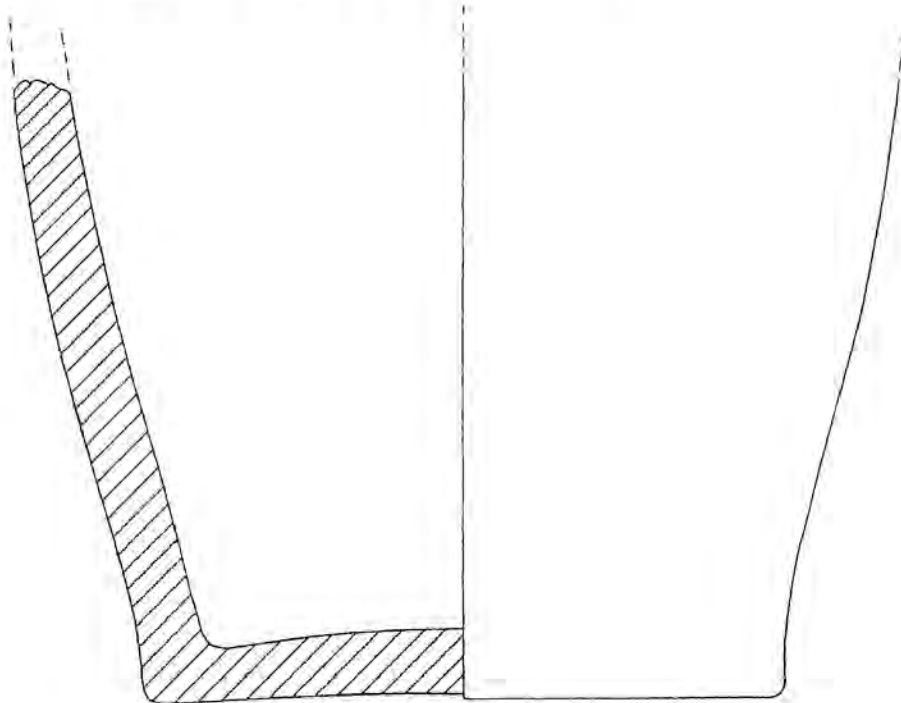
Röd glasfluss

(A 15 forts.)

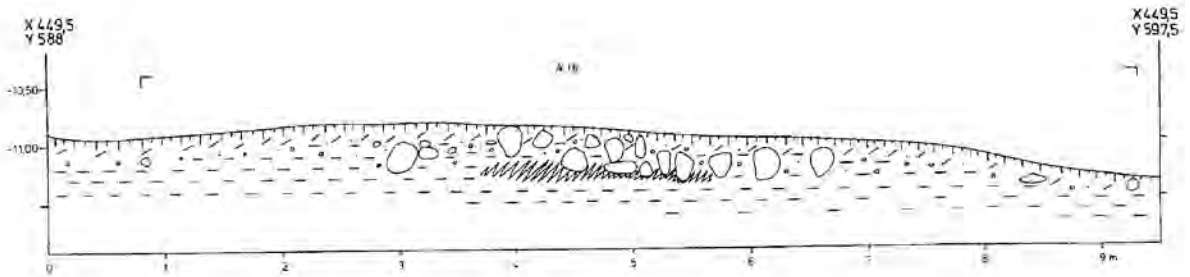
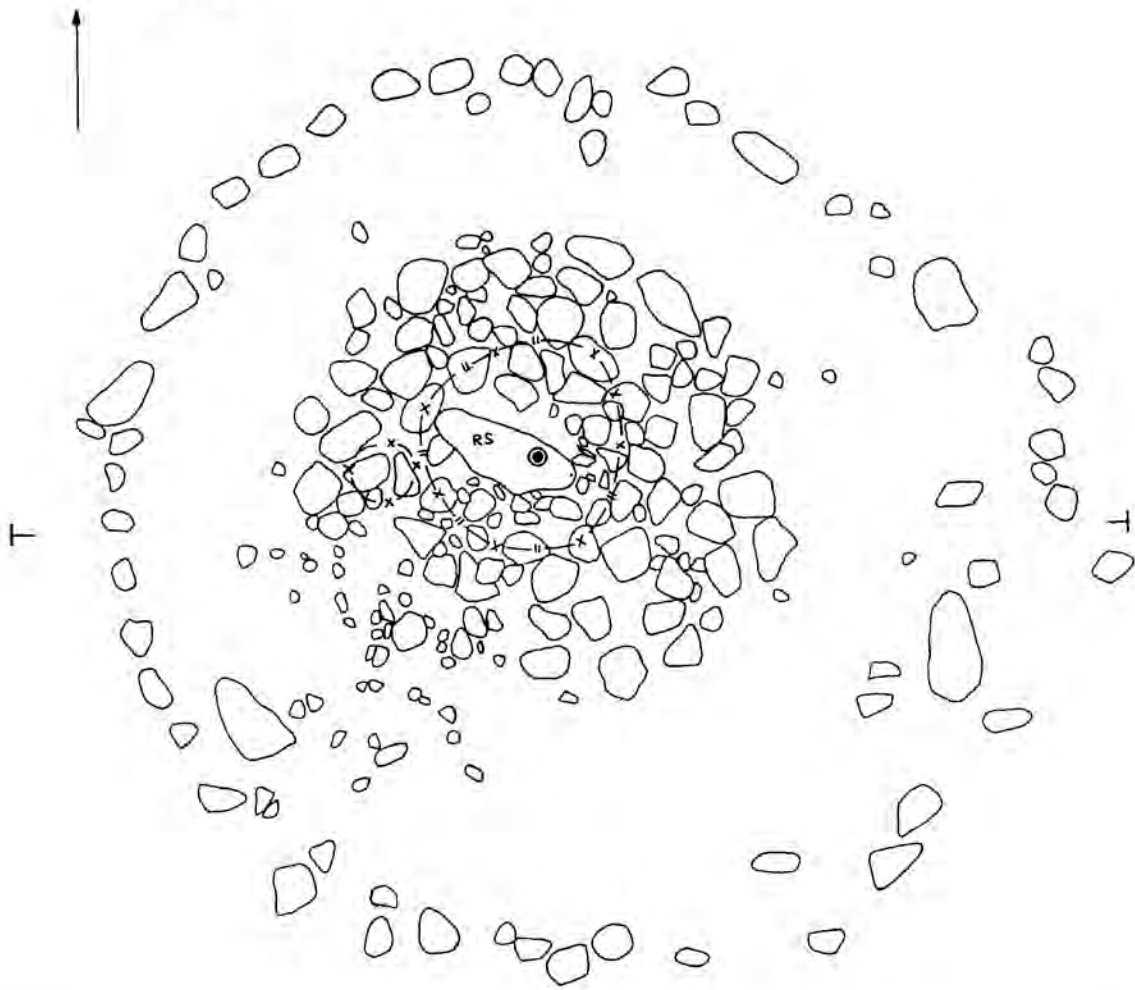
60



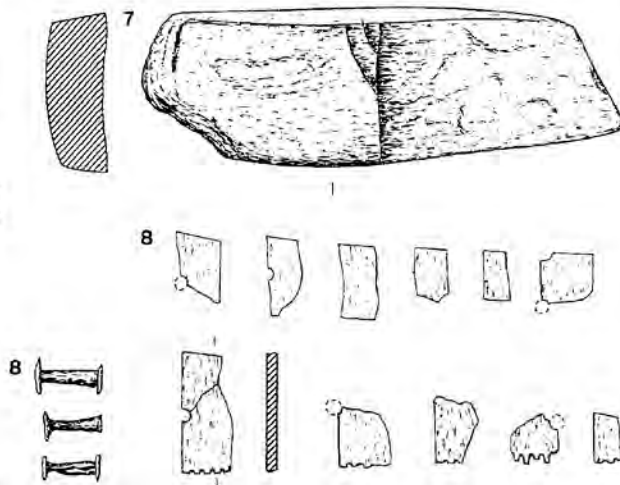
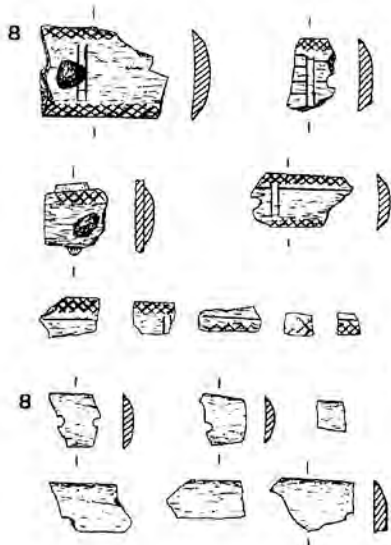
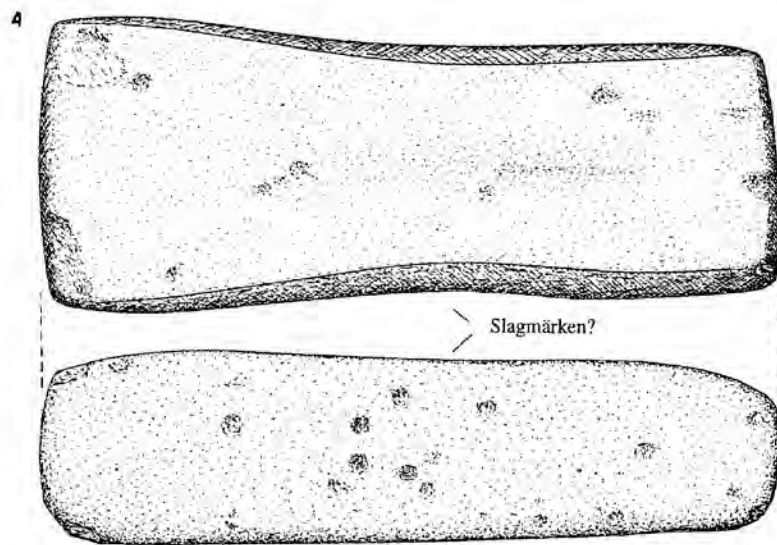
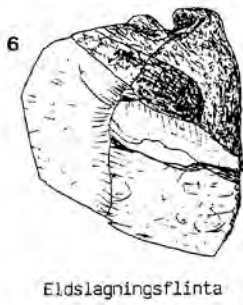
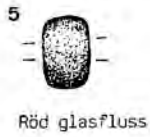
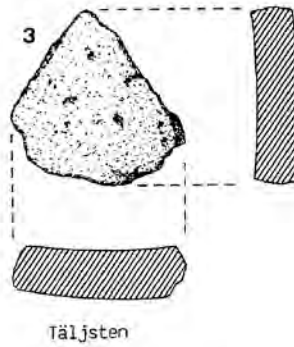
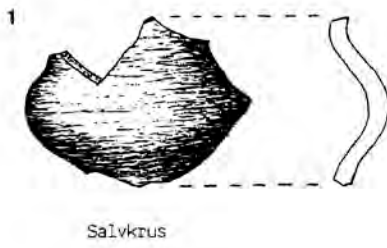
5



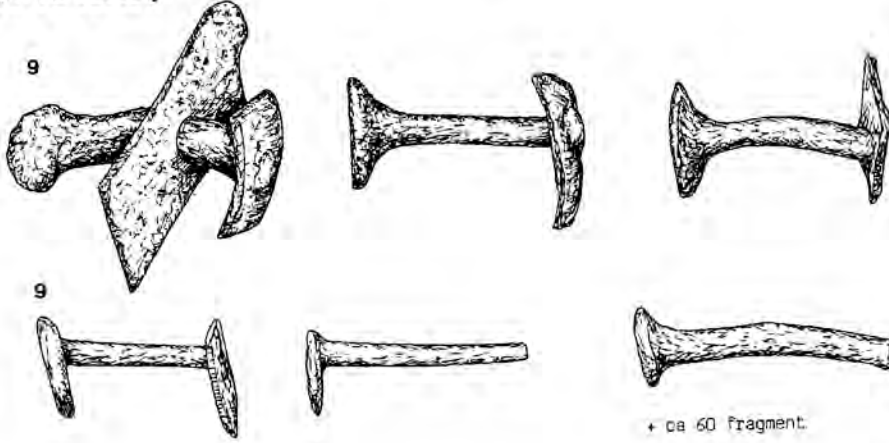
A 16



(A 16 forts.)

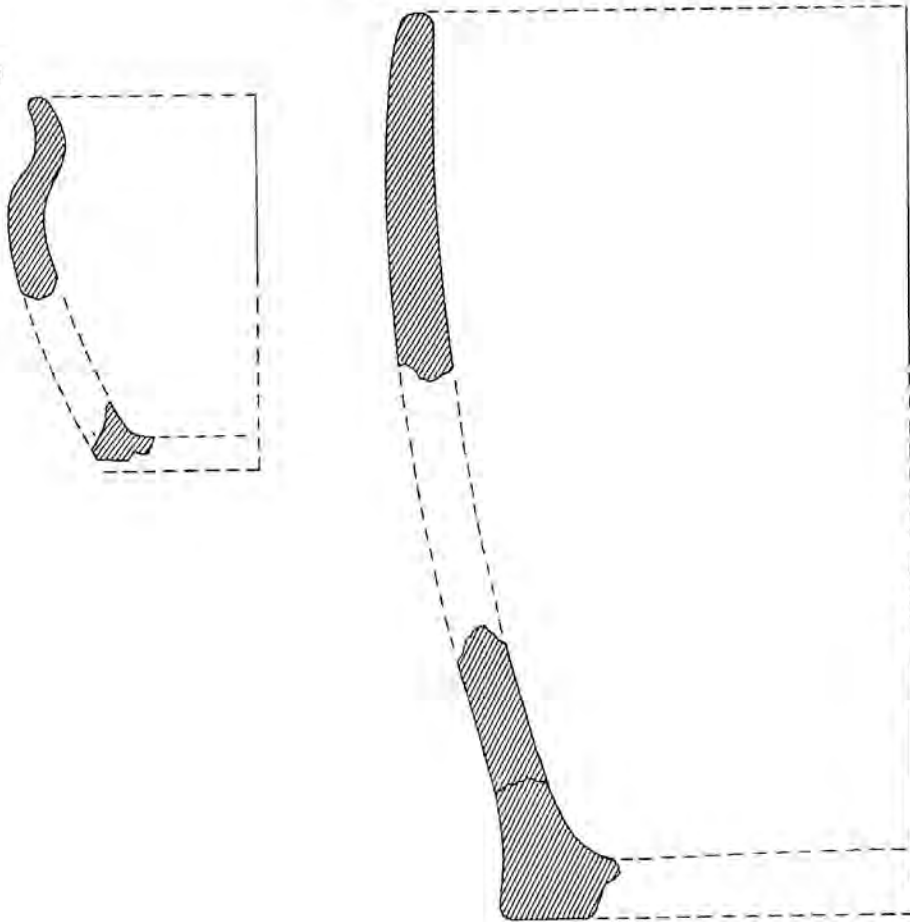


(A 16 forts.)

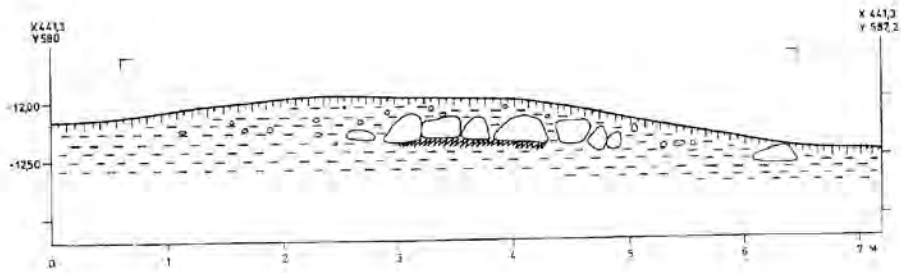
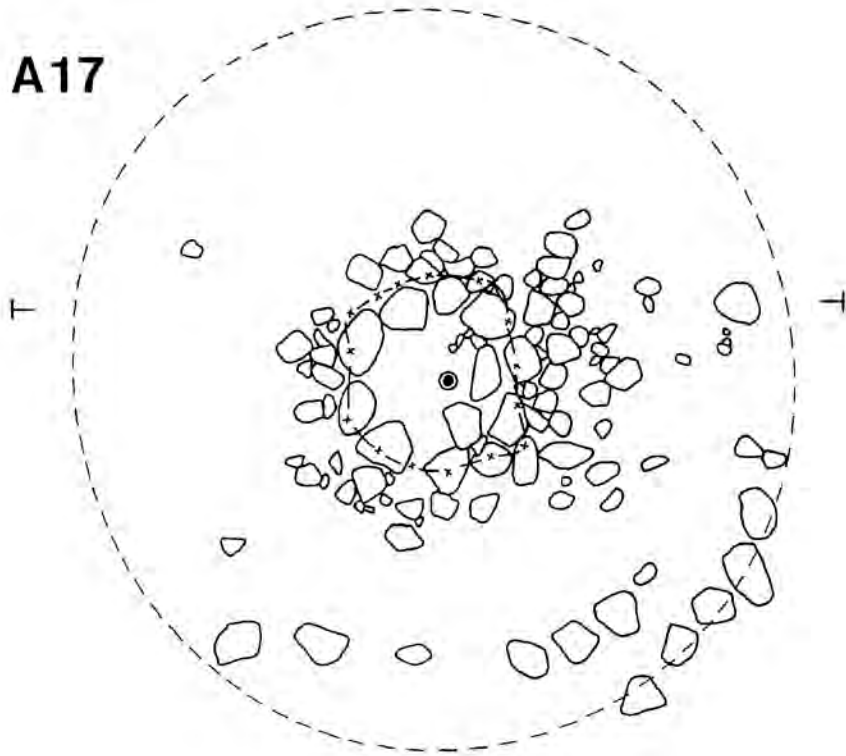


11

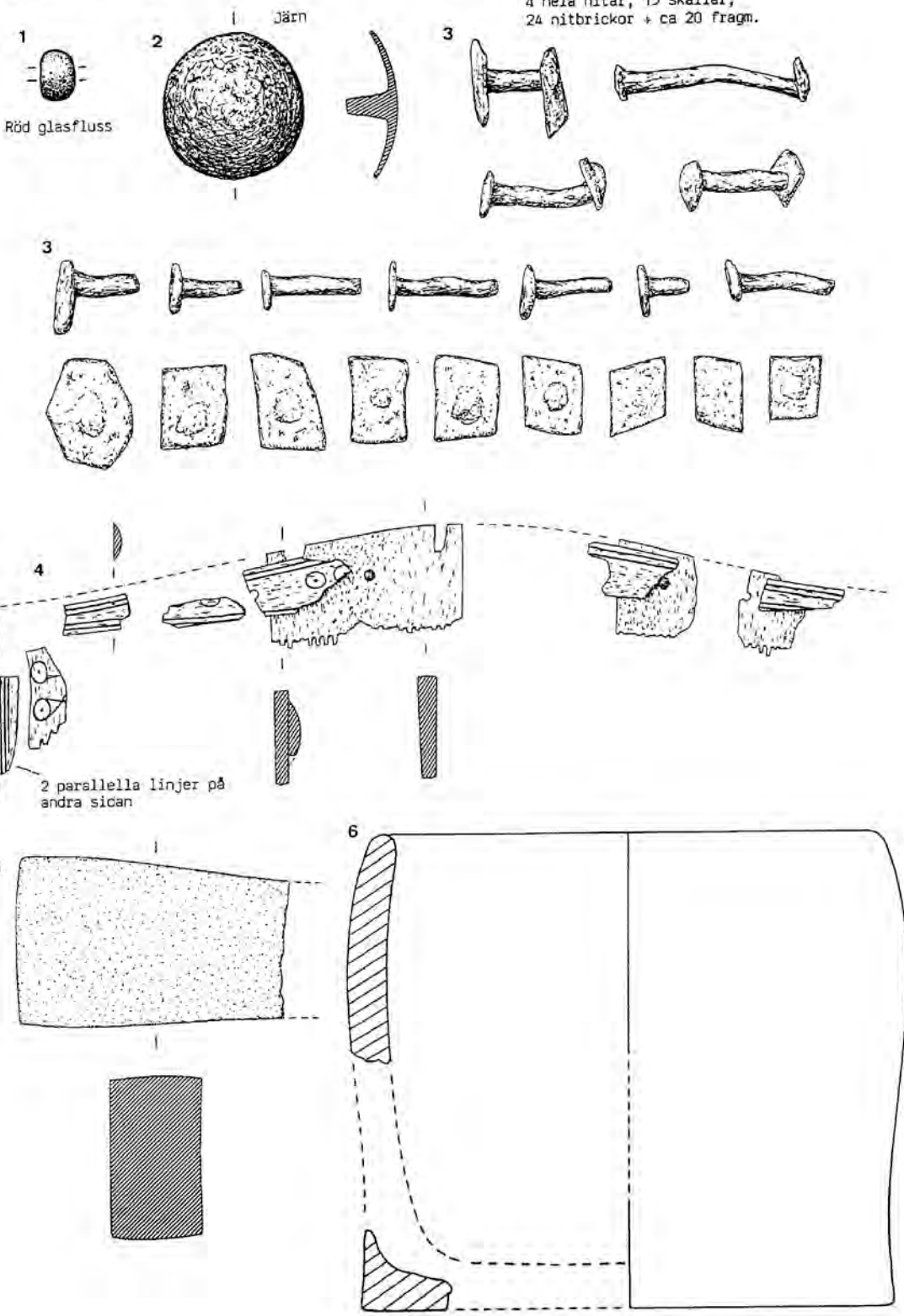
10



A17



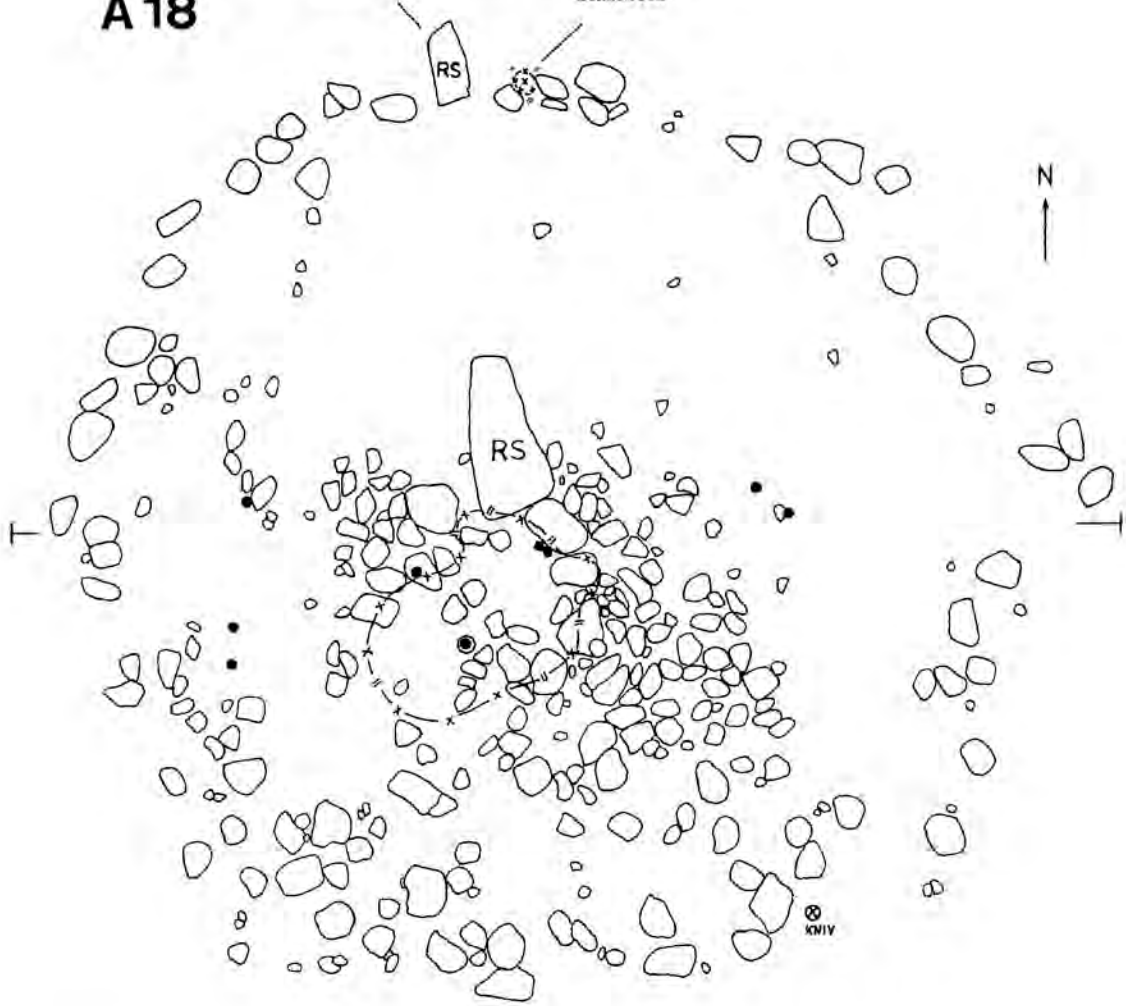
(A 17 forts.)



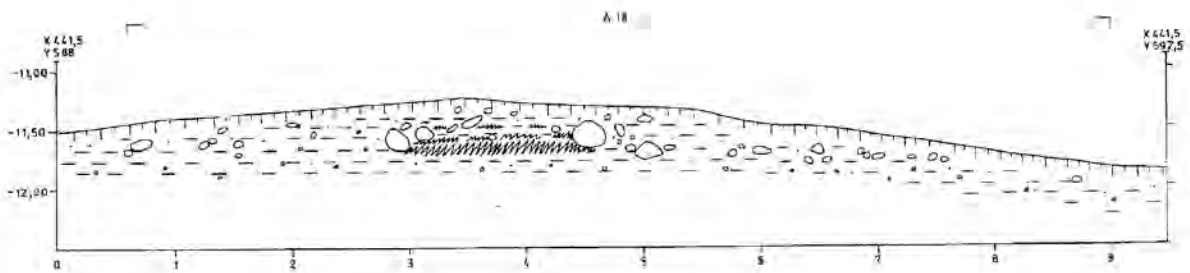
Obs! Rest (fallen) sten
av röd sandsten.

Brända ben

A 18

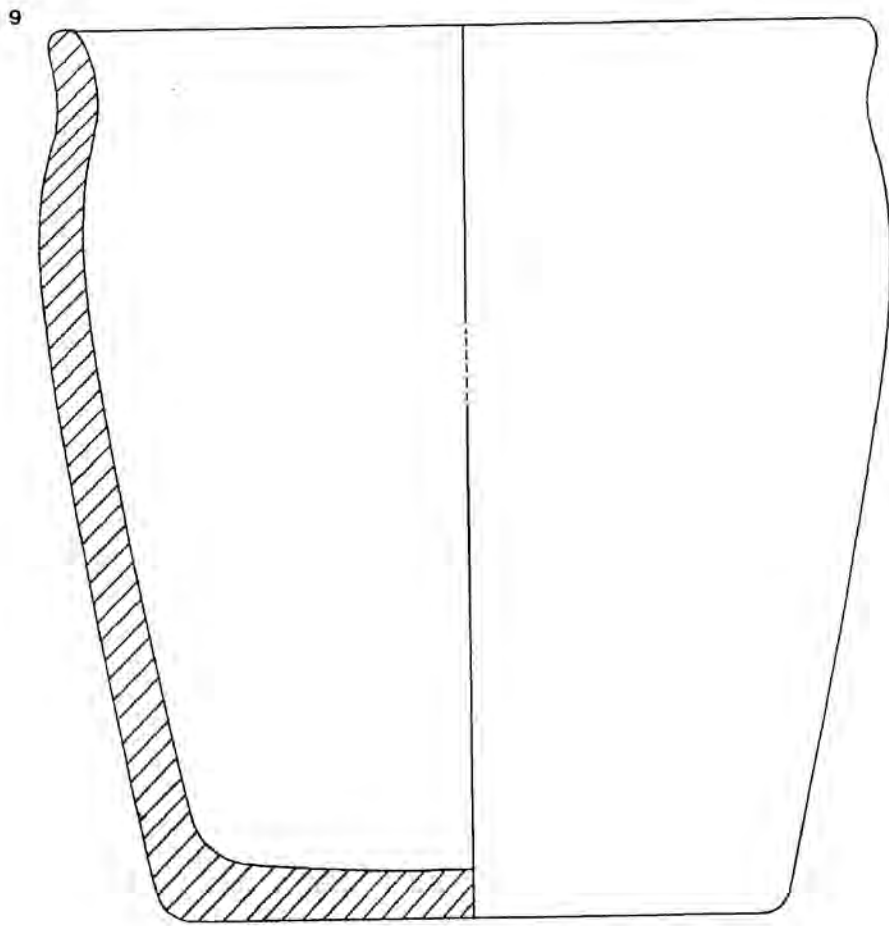
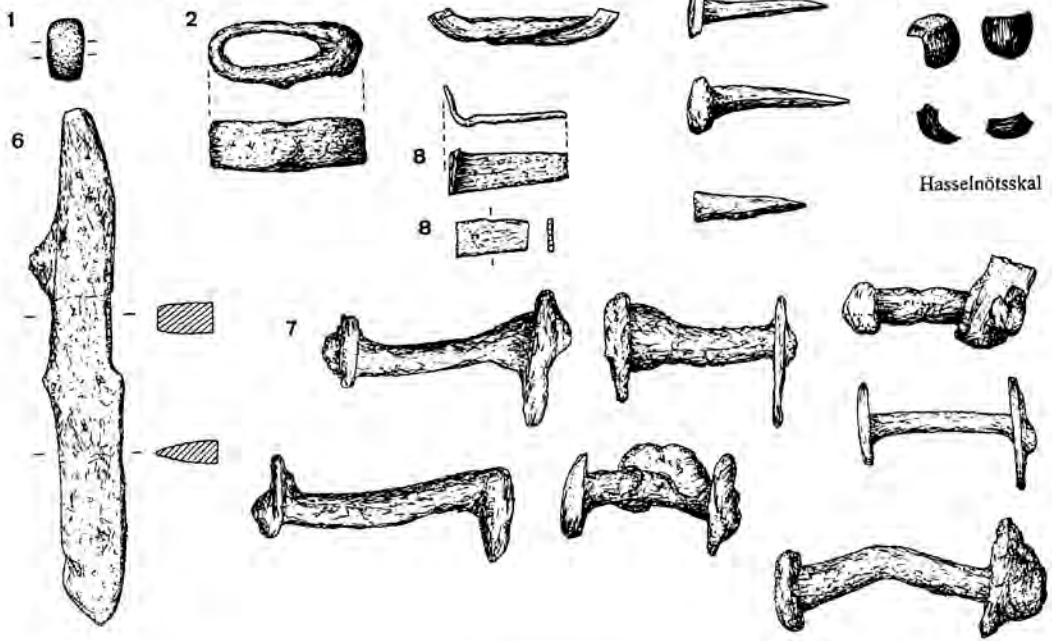


● = Nit

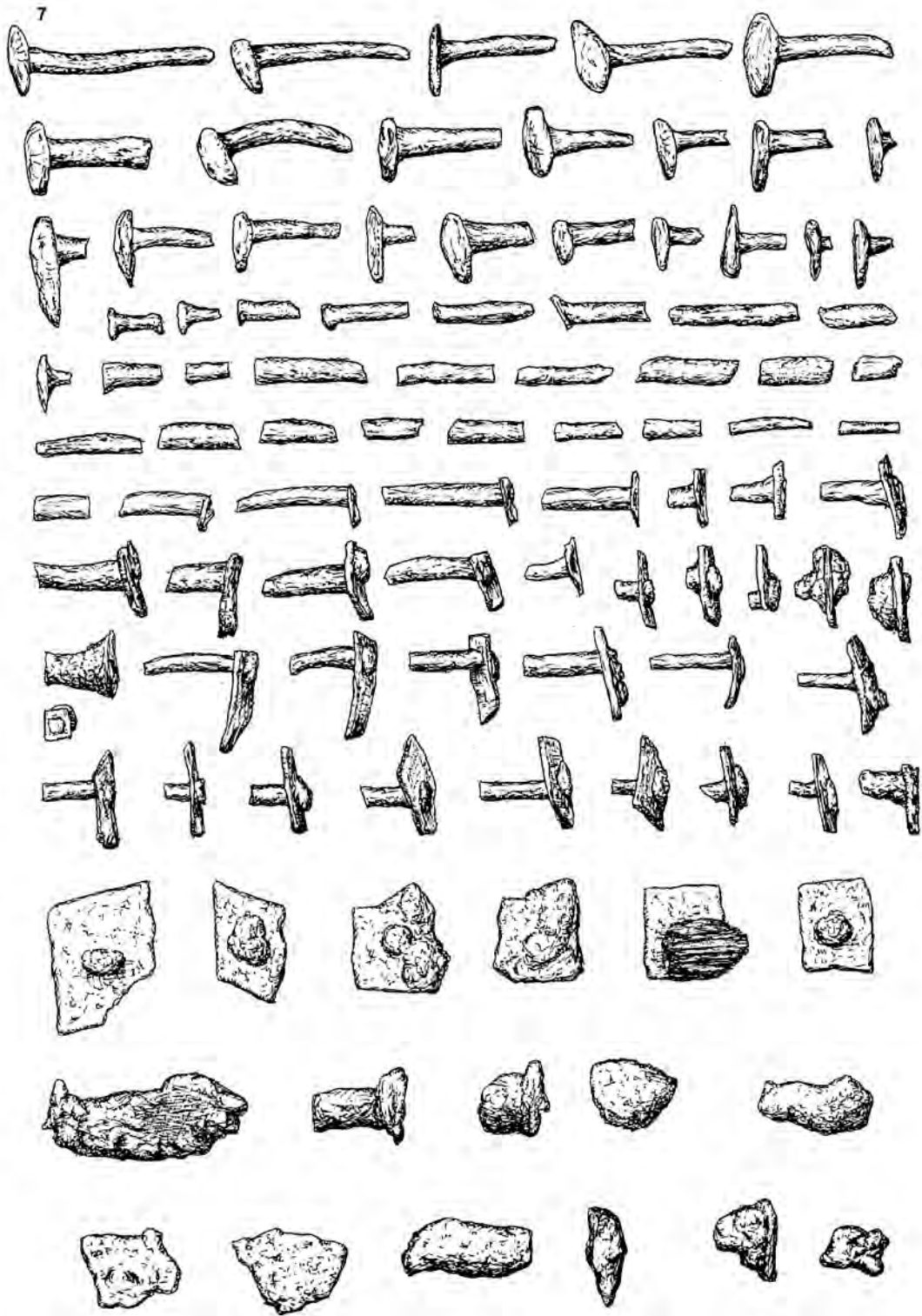


(A 18 forts.)

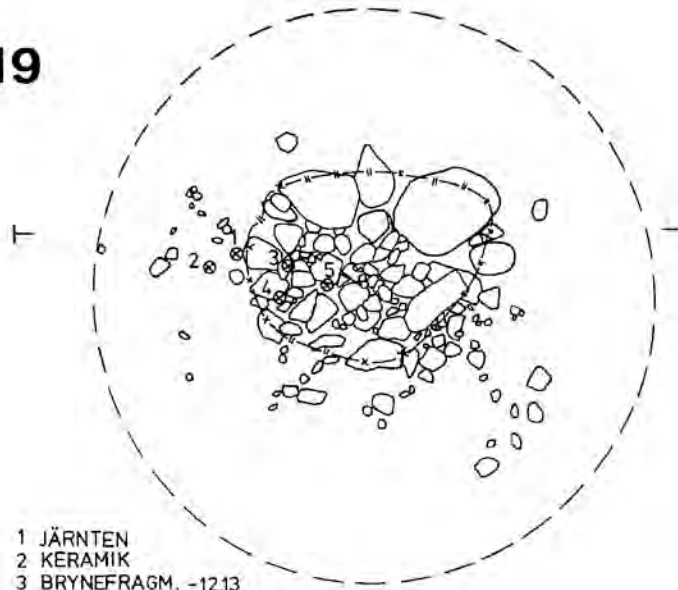
67



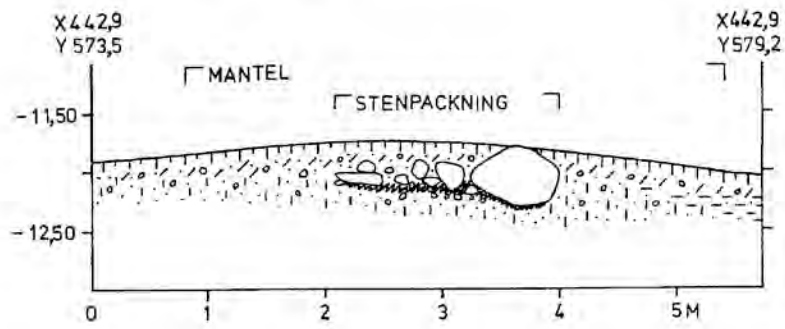
(A 18 forts.)



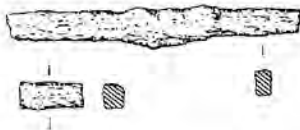
A 19



- 1 JÄRNTEN
- 2 KERAMIK
- 3 BRYNEFRAGM. -12,13
- 4 - " - -12,15
- 5 - " - -12,19



1 Järn



2



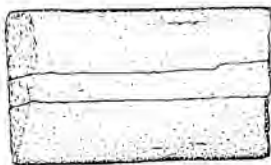
ben/horn

3



skifferbryne

4

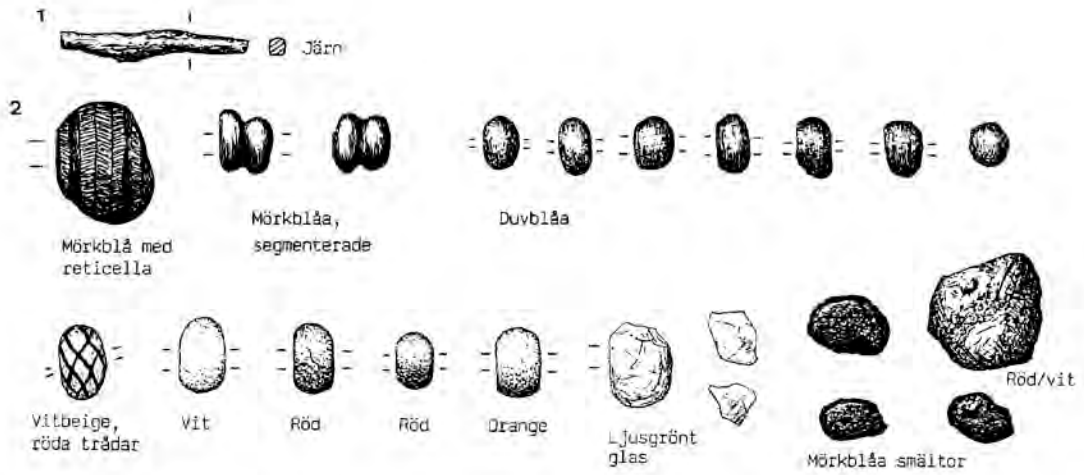
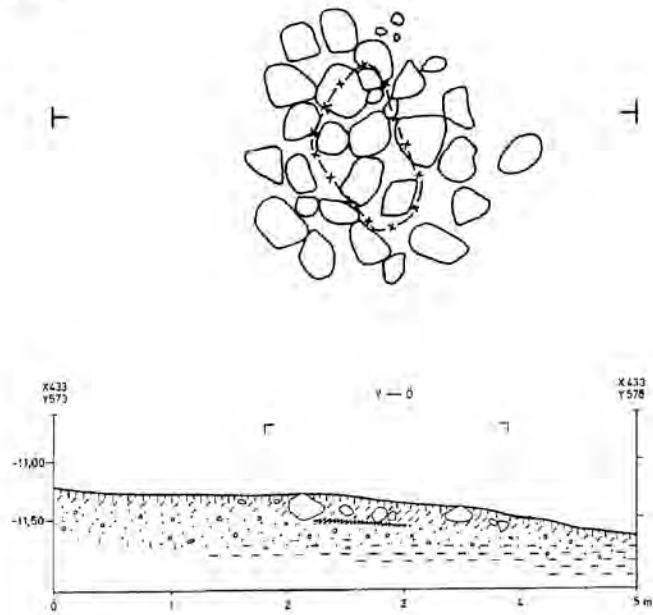


sandstensbryne

5



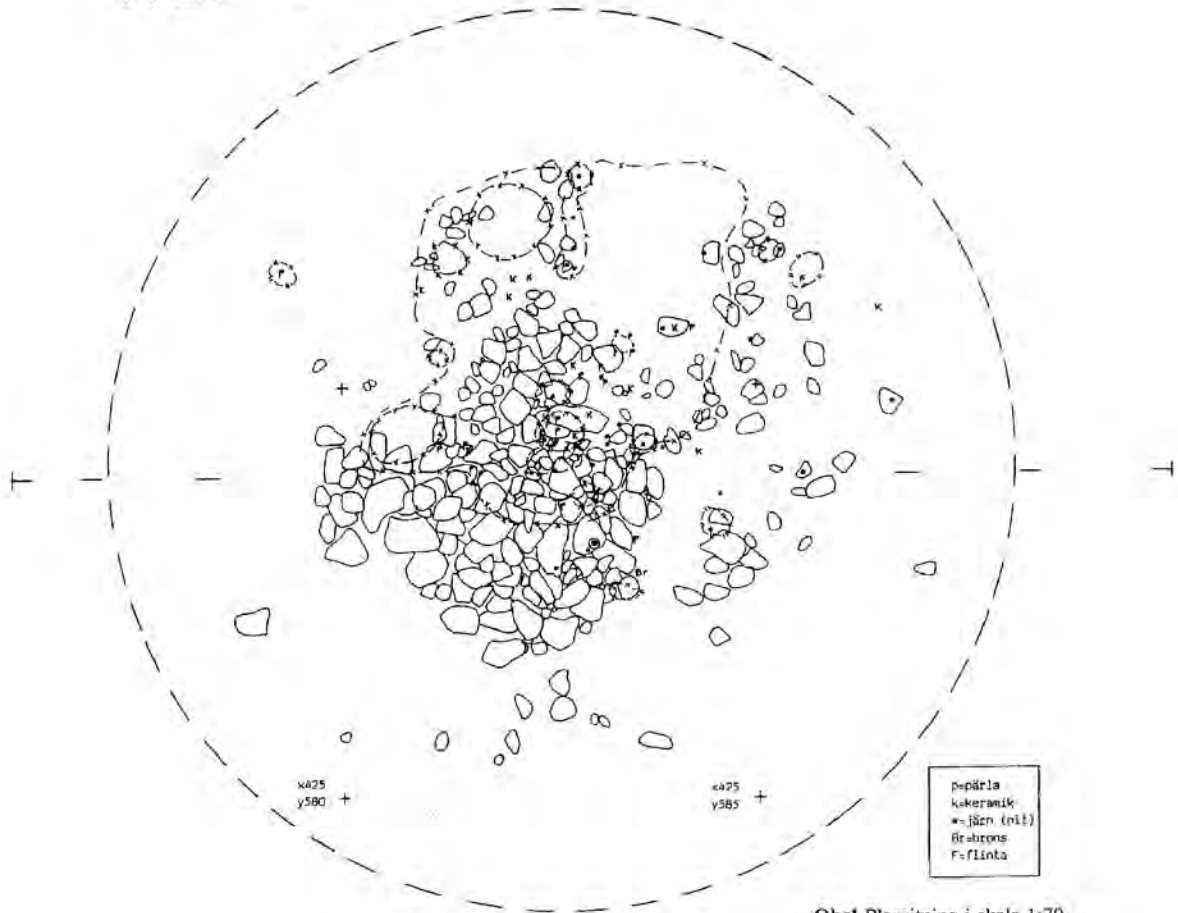
A 20



A 21

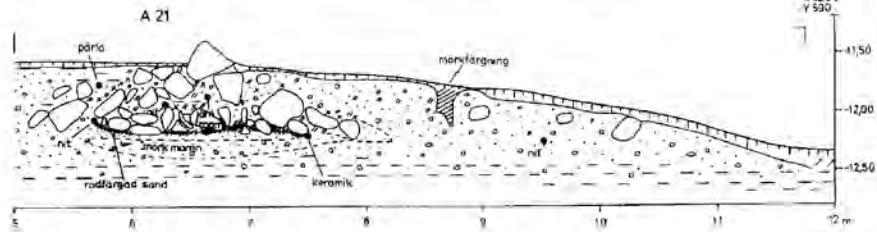
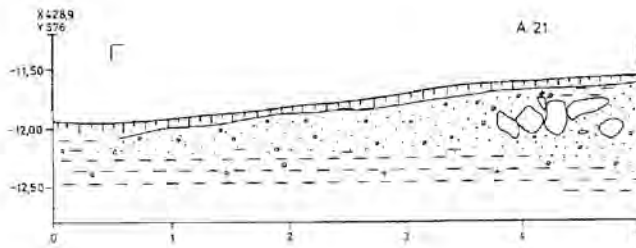
x435
y580 +

x435
y585 +

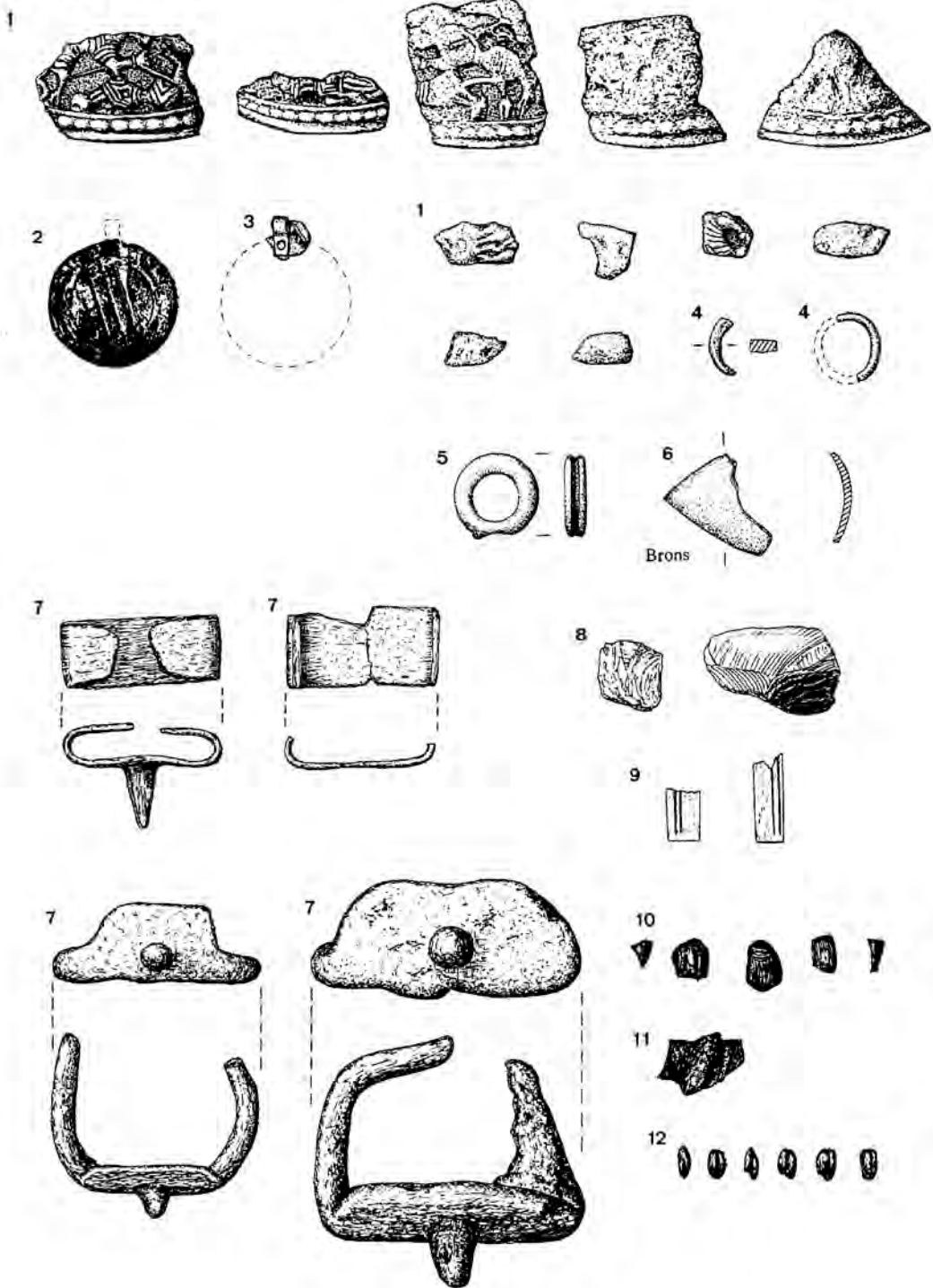


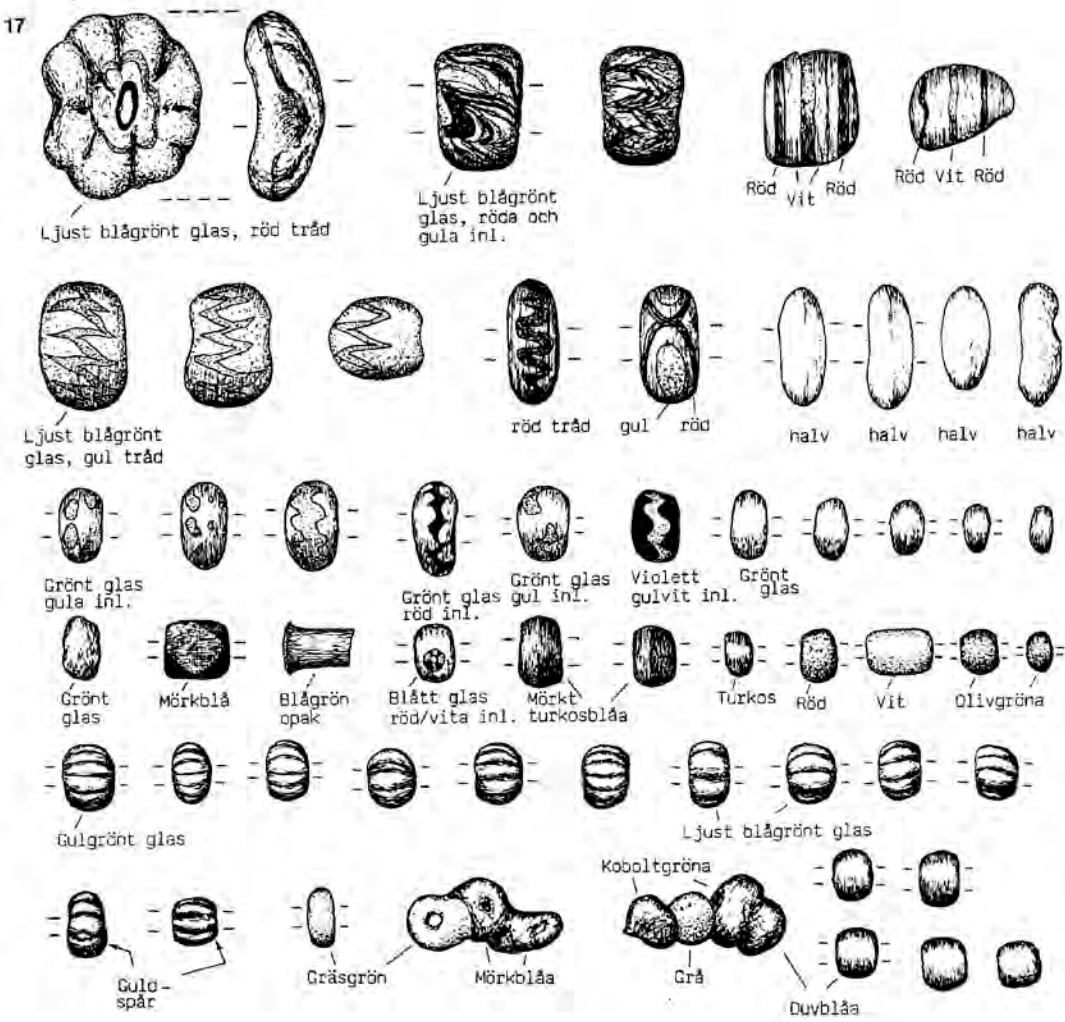
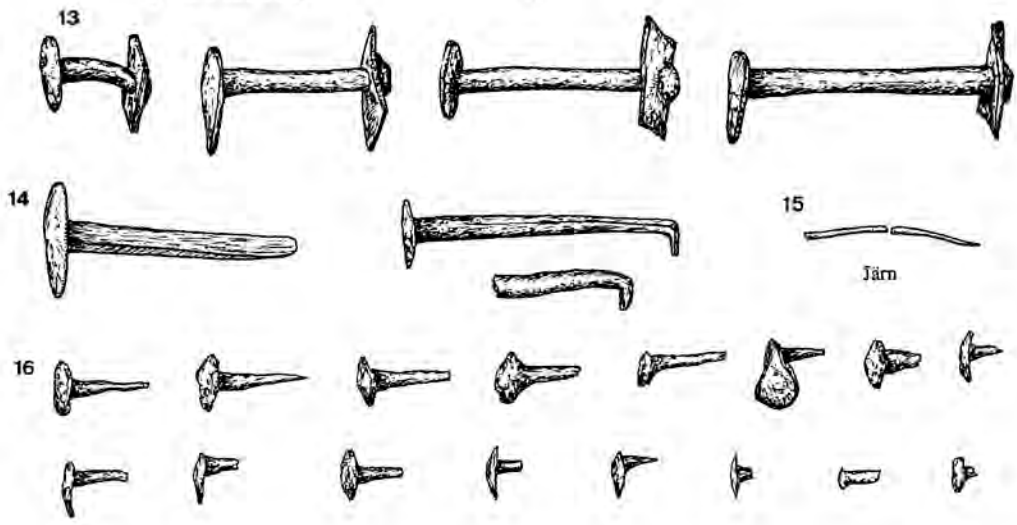
- pörja
- kakramik
- * järn (nit)
- × brons
- △ flinta

Obs! Planritning i skala 1:70
(profilen i skala 1:50)

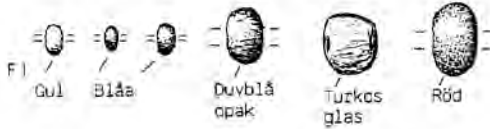
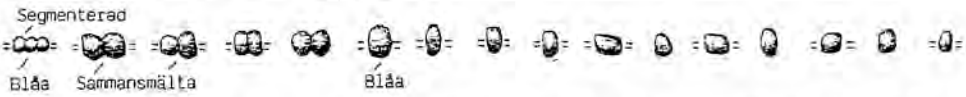
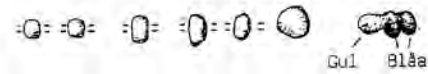
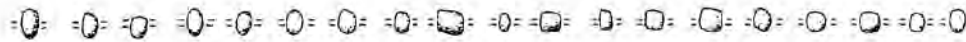
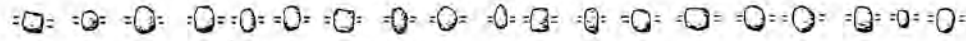
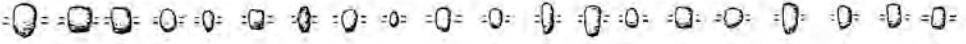
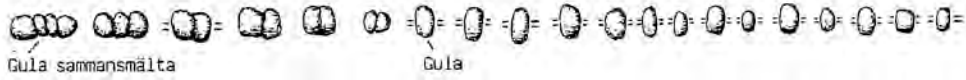


(A 21 forts.)





17



(A 21 forts.)

75

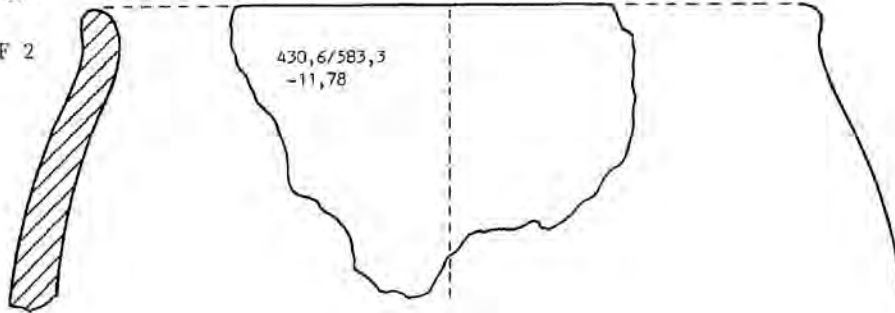
19

F 1

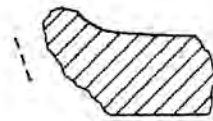


20

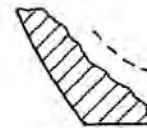
F 2



F 2



F 2

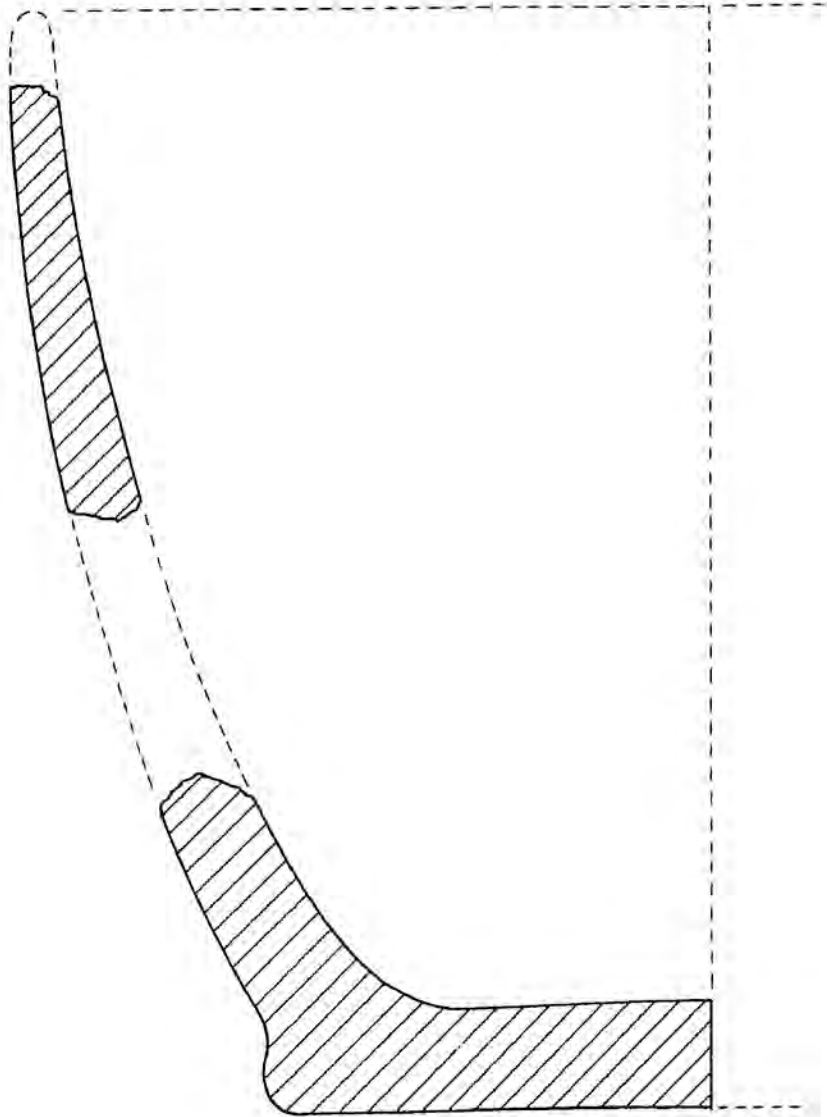


(A 21 forts.)

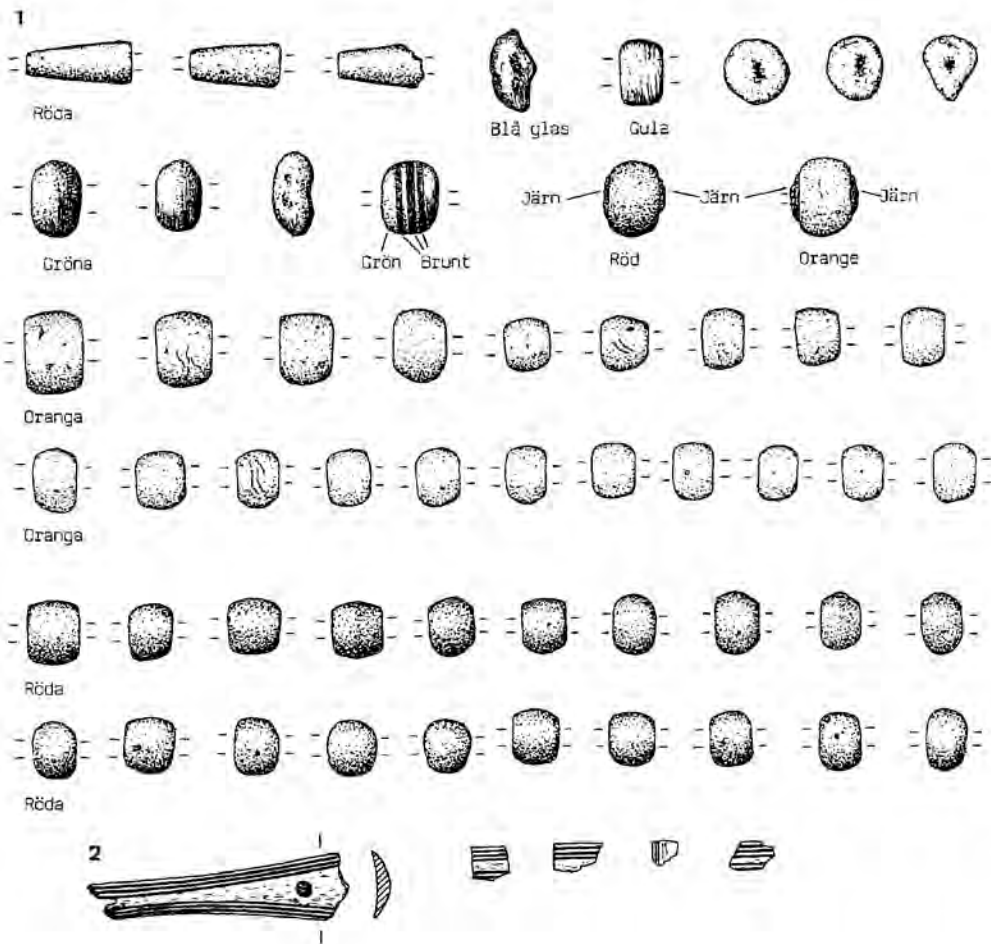
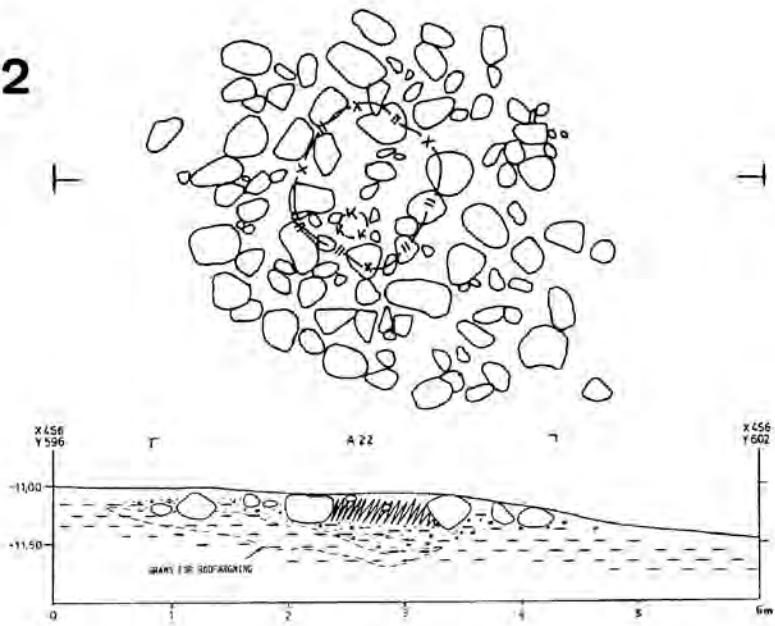
76

F 3

18

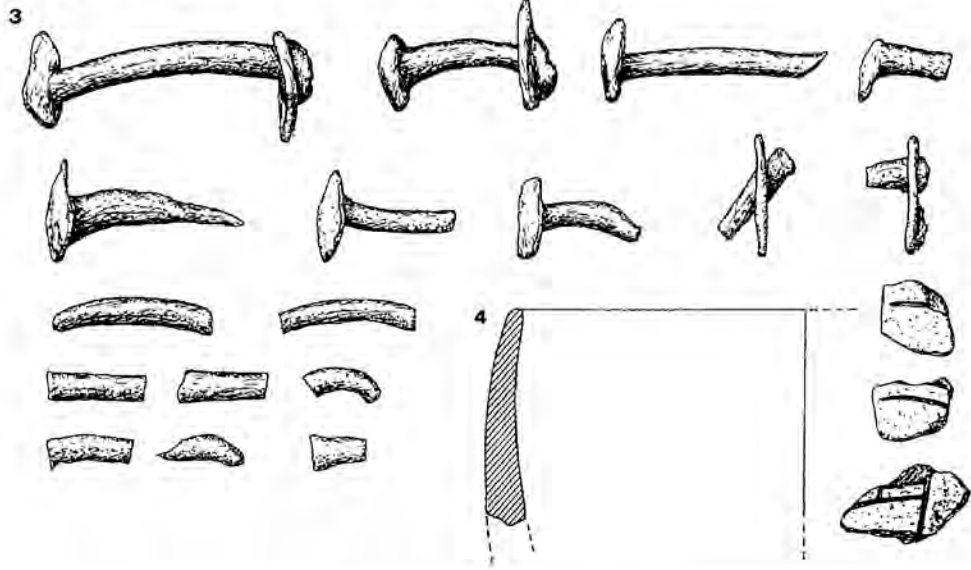


A 22

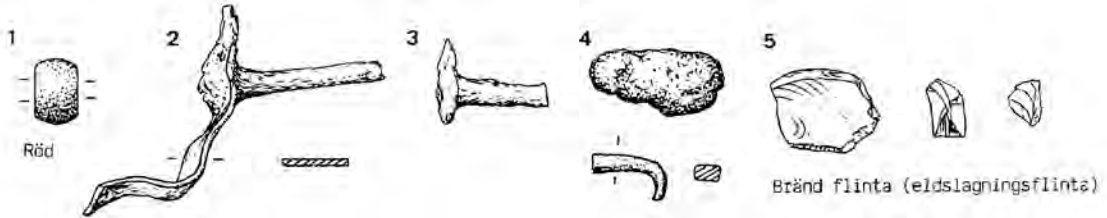
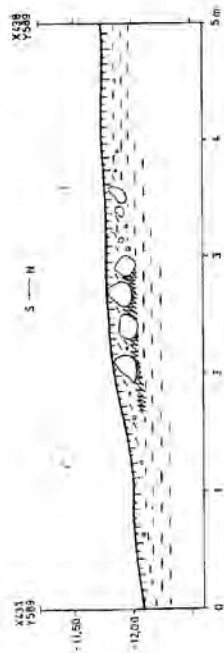
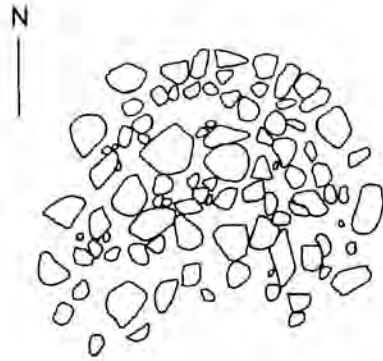


(A 22 forts.)

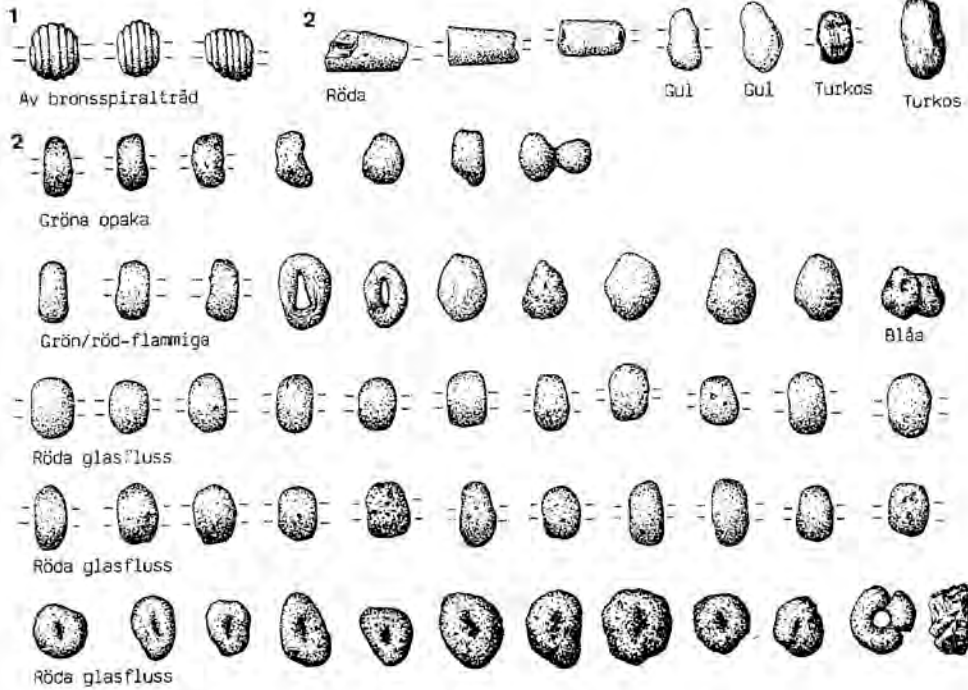
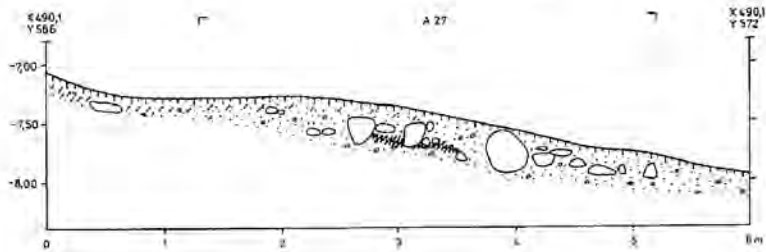
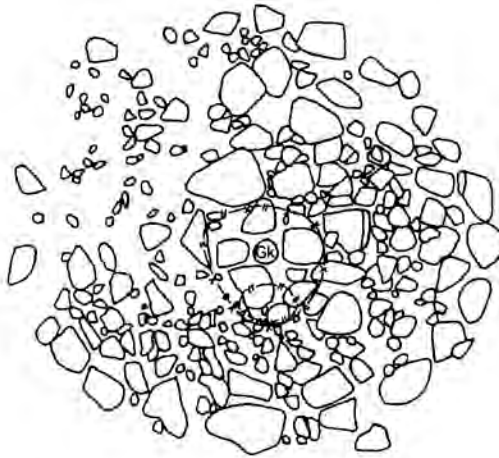
78



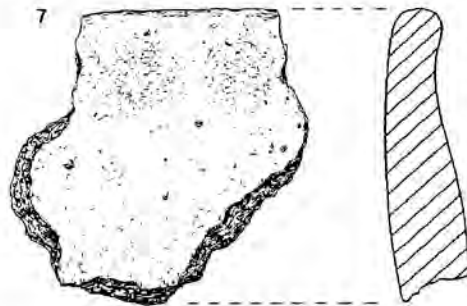
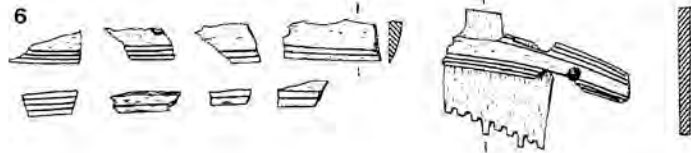
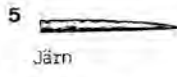
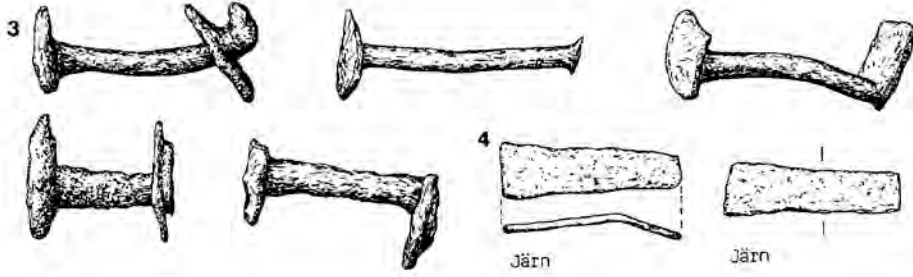
A 24



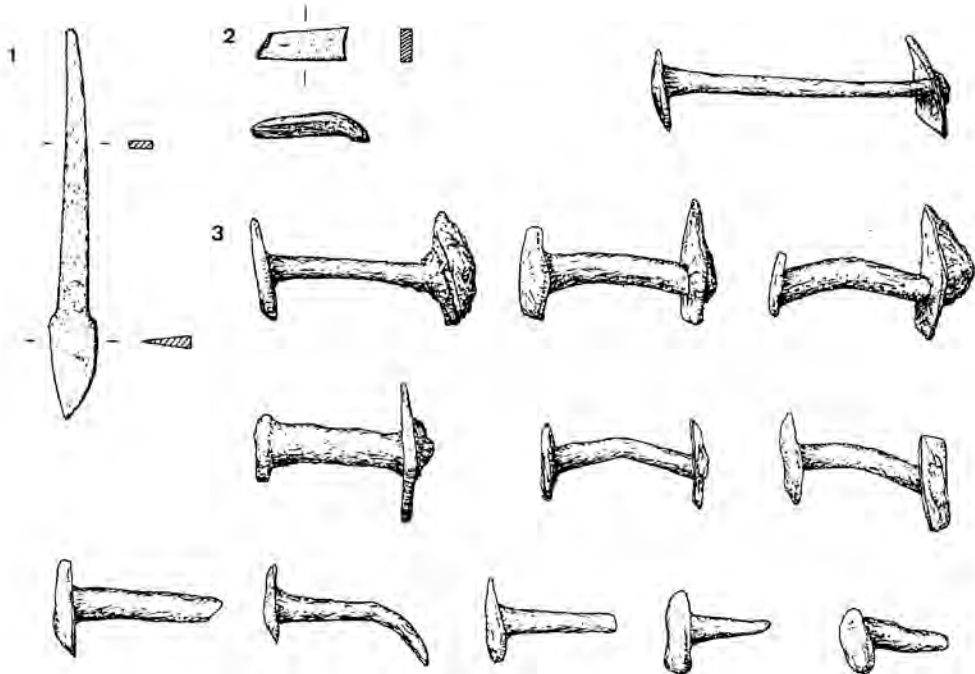
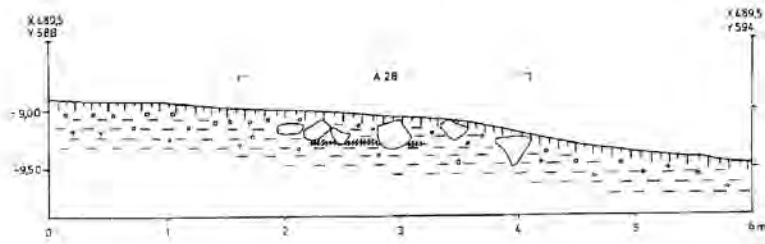
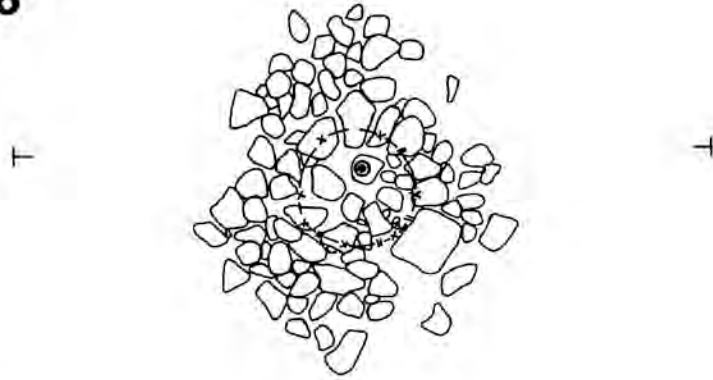
A 27



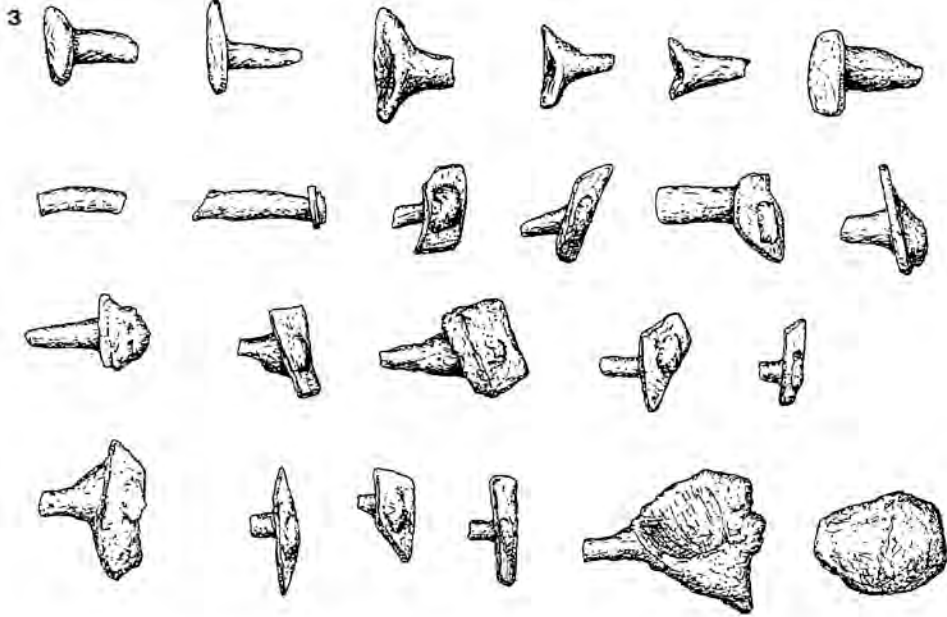
(A 27 forts.)



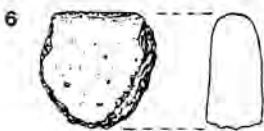
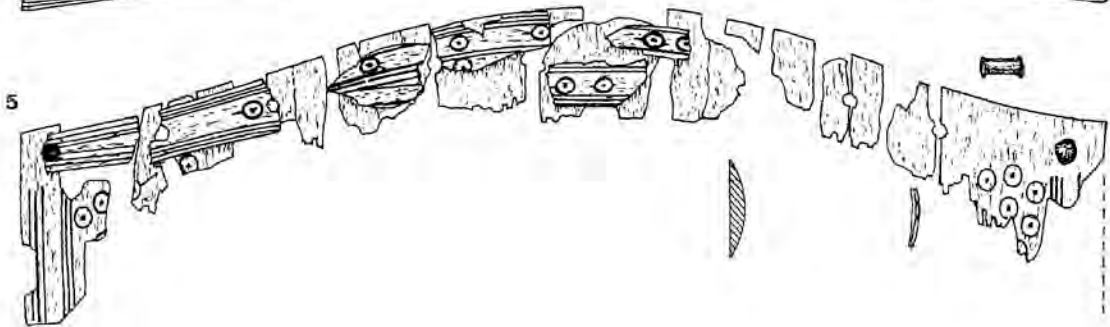
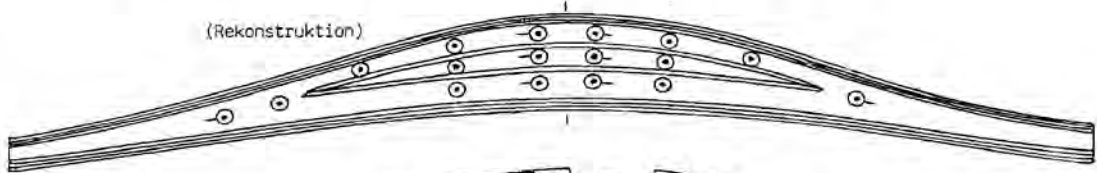
A 28



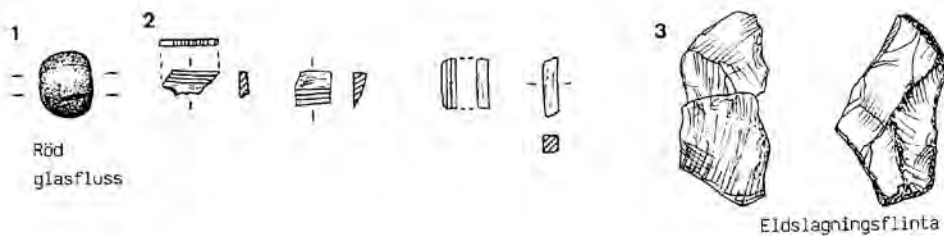
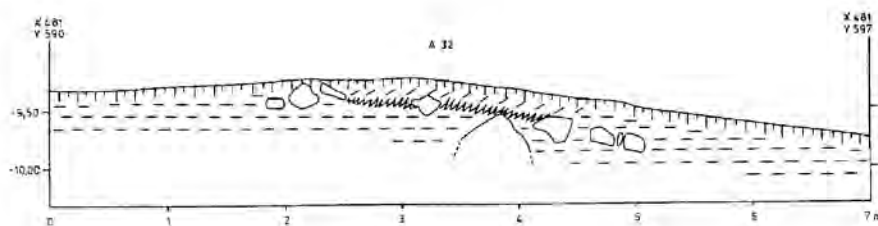
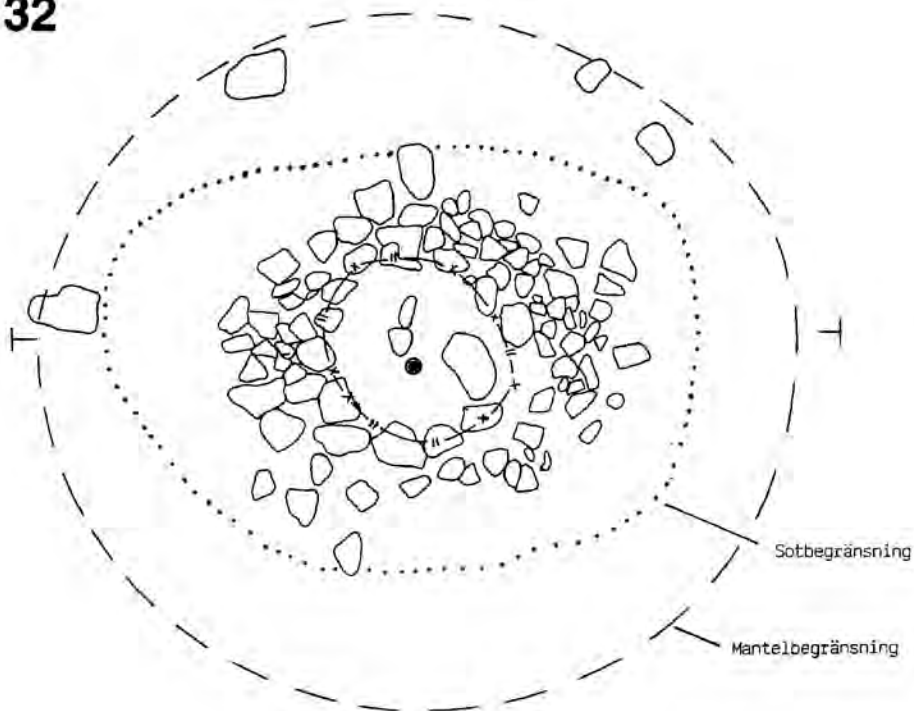
(A 28 forts.)



(Rekonstruktion)

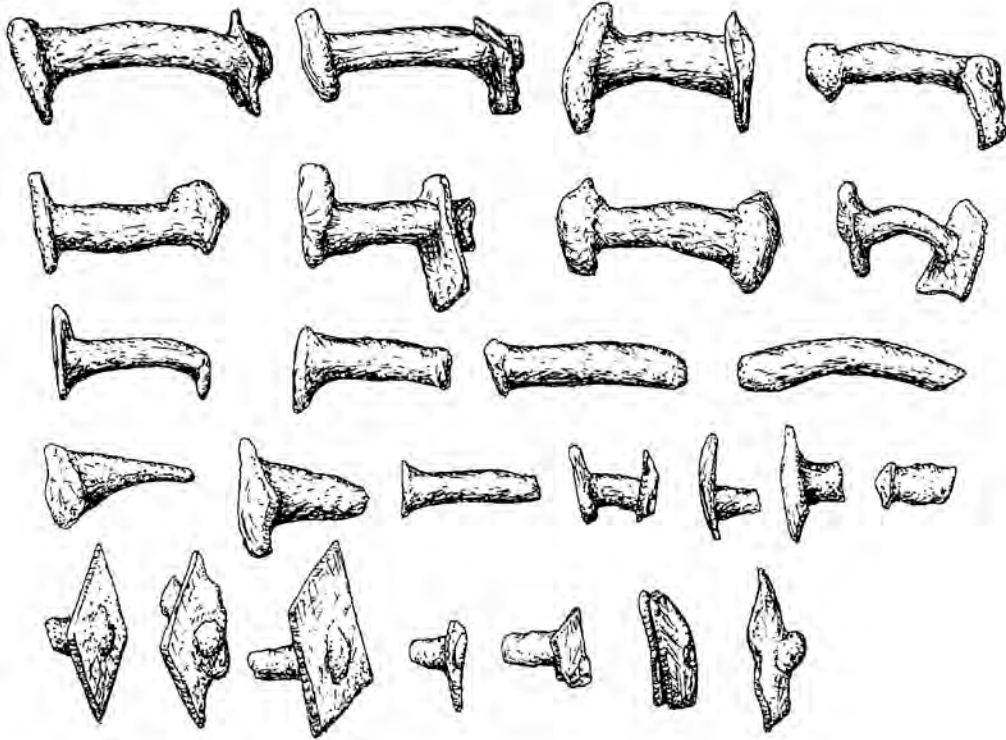


A 32

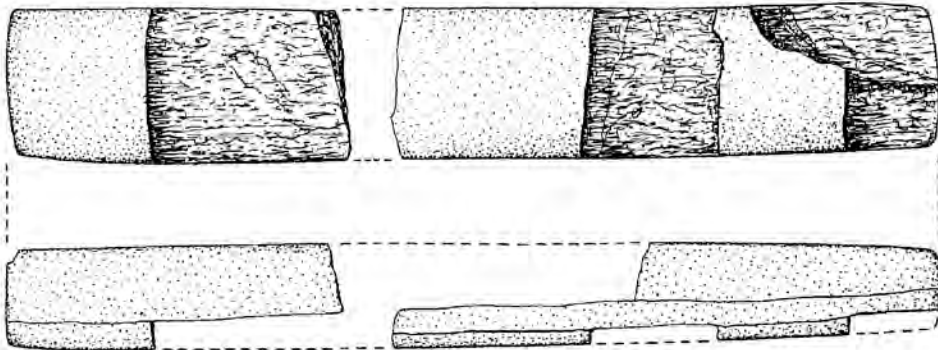


(A 32 forts.)

4



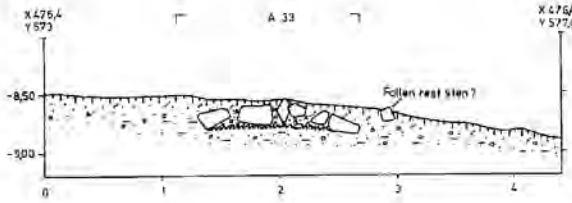
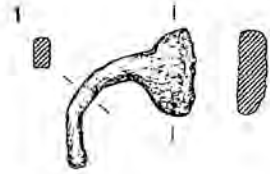
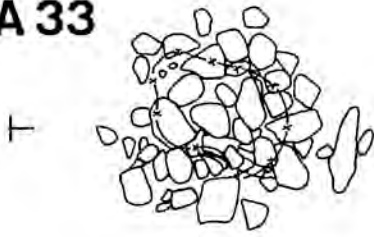
5



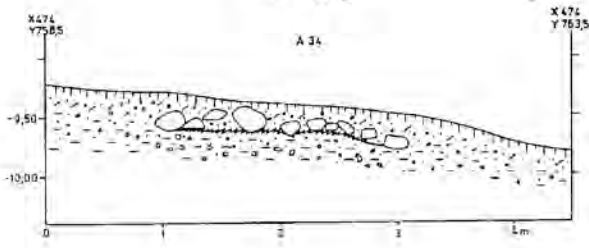
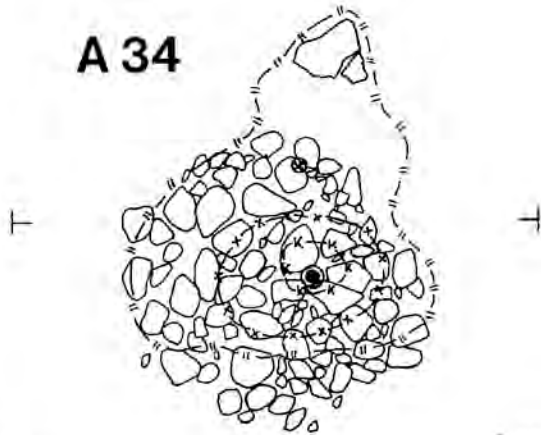
6



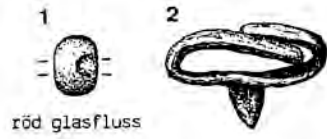
A 33



A 34

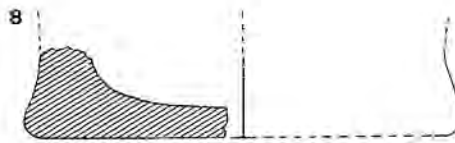
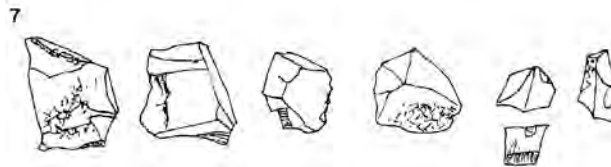
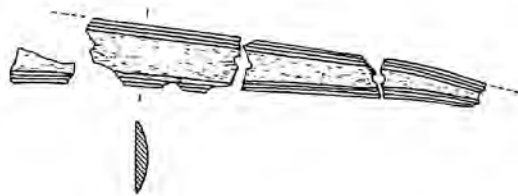
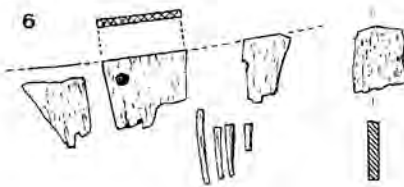
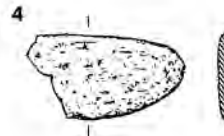
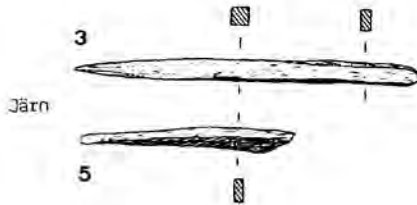


(A 34 forts.)

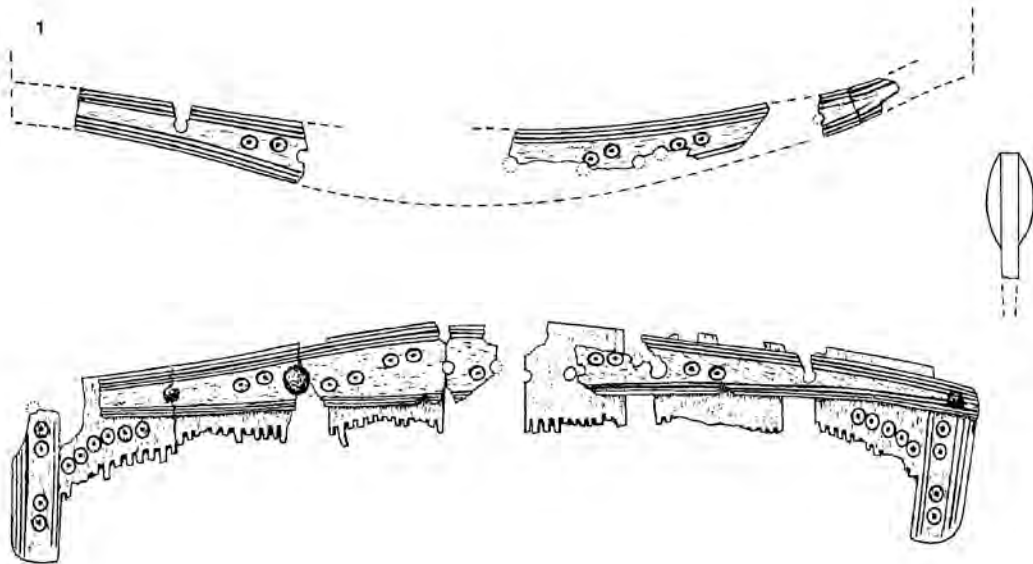
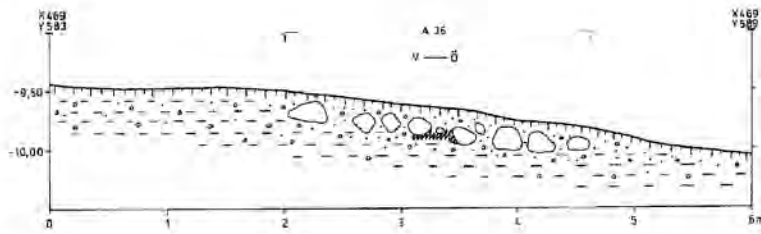
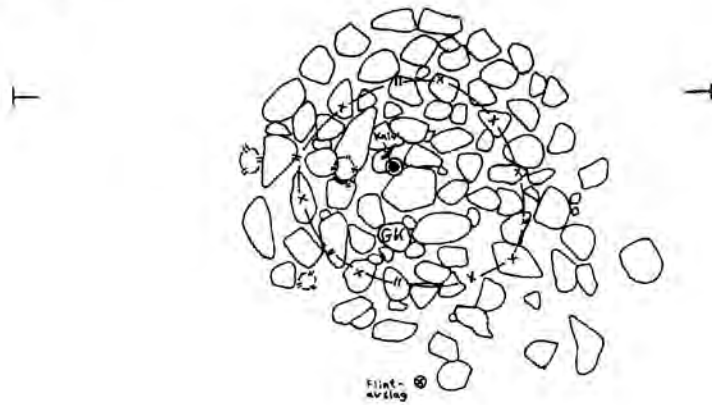


röd glasfluss

Kniv av järn

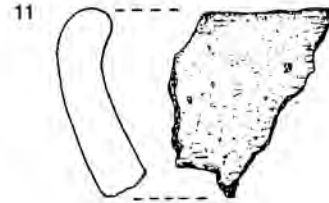
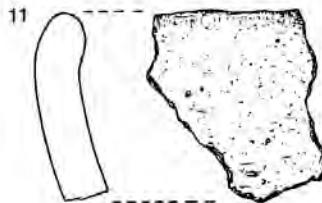
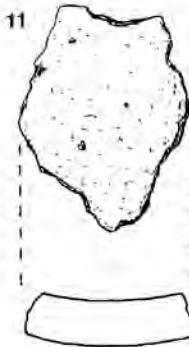
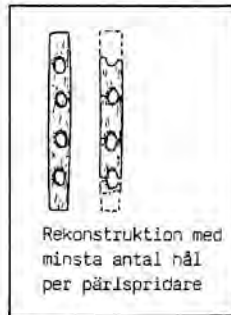
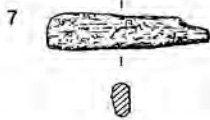
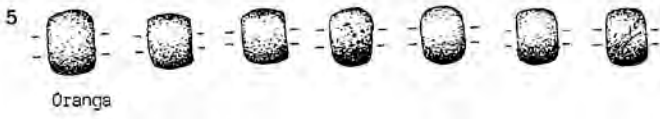
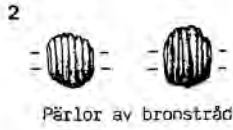


A 36

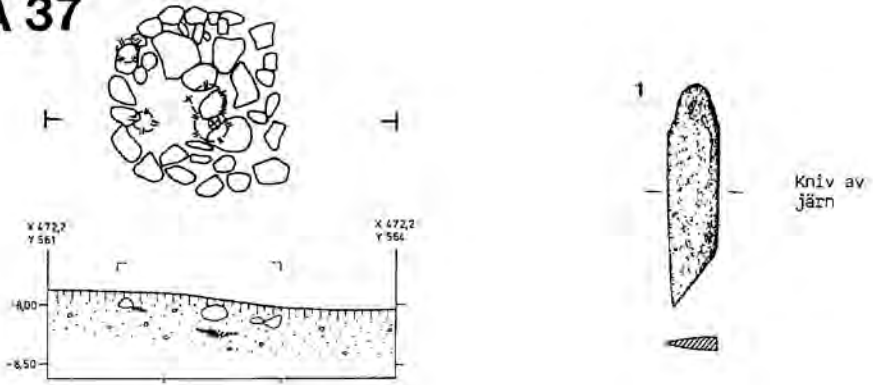


(A 36 forts.)

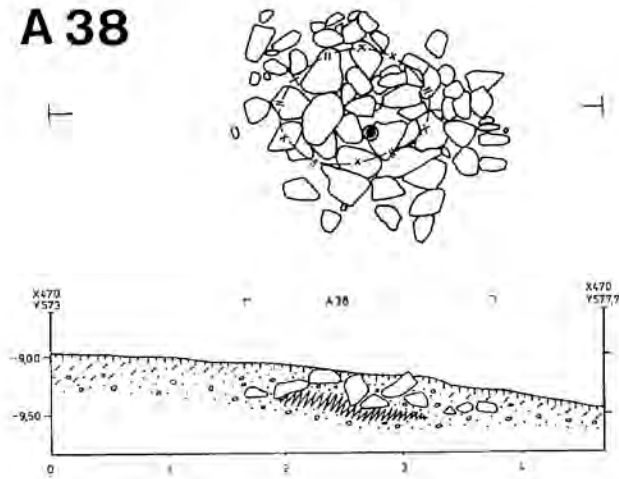
88



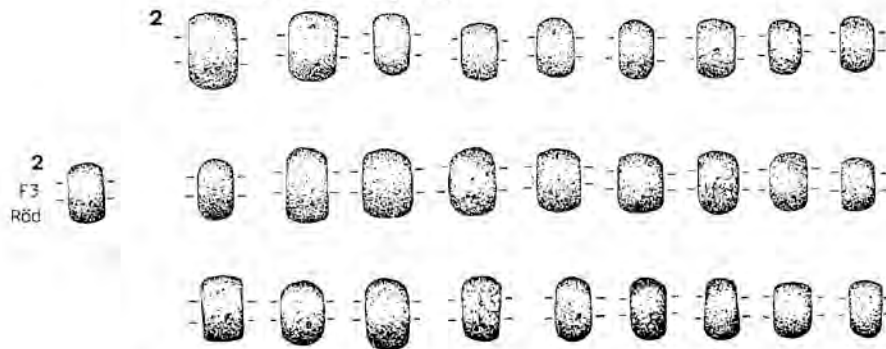
A 37



A 38

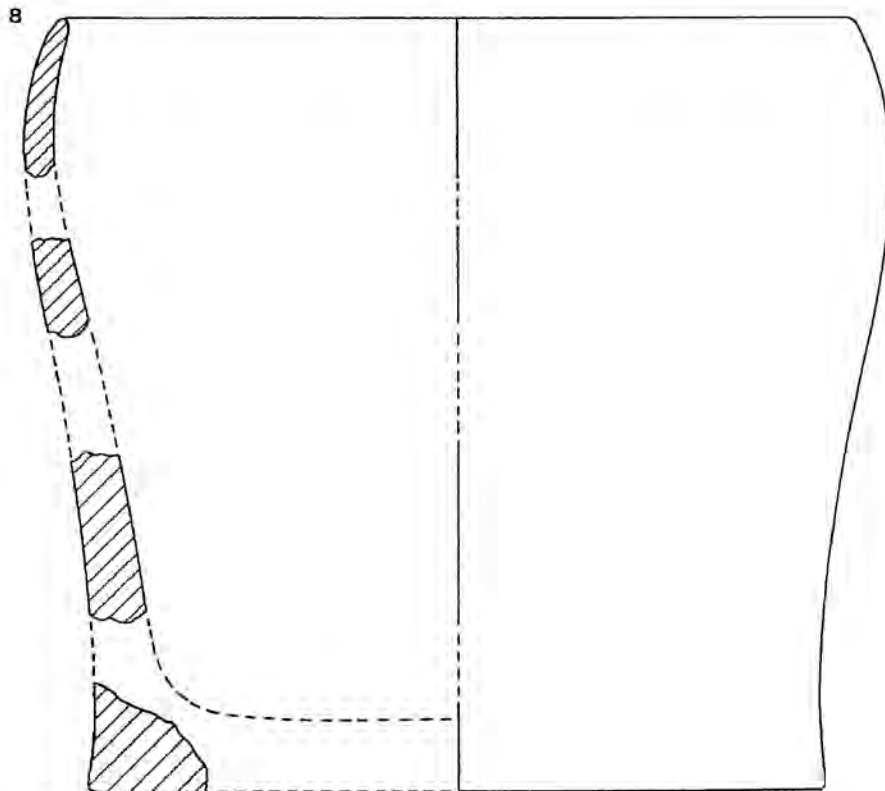
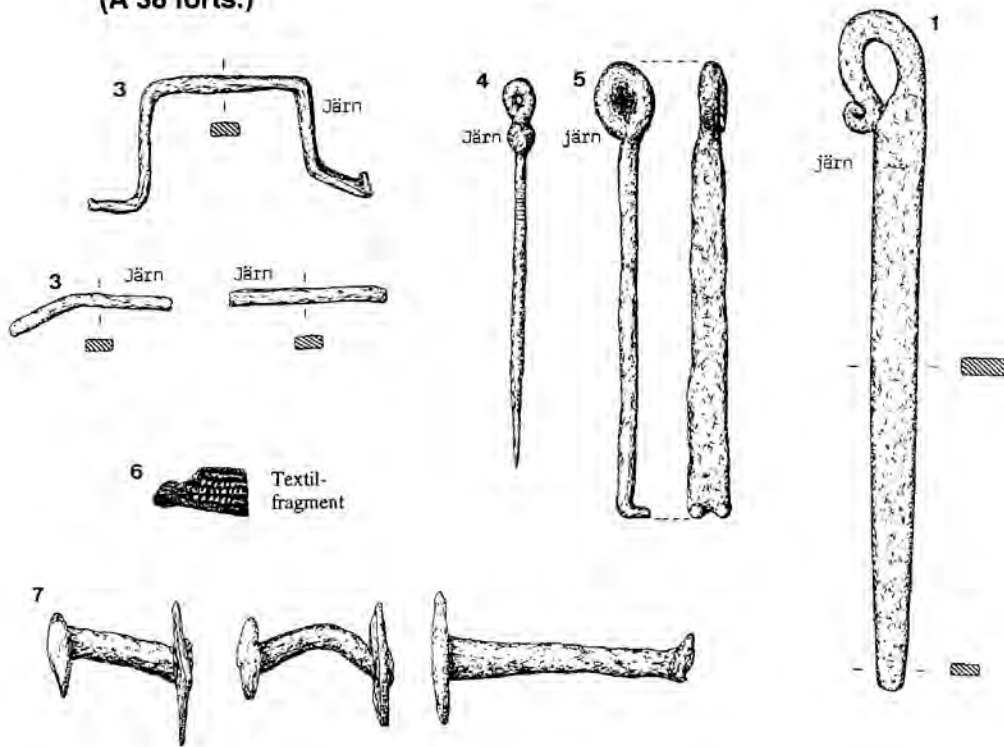


Röda (14) och orange (13)

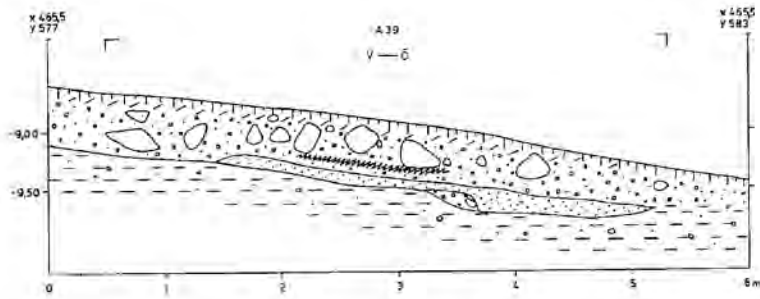
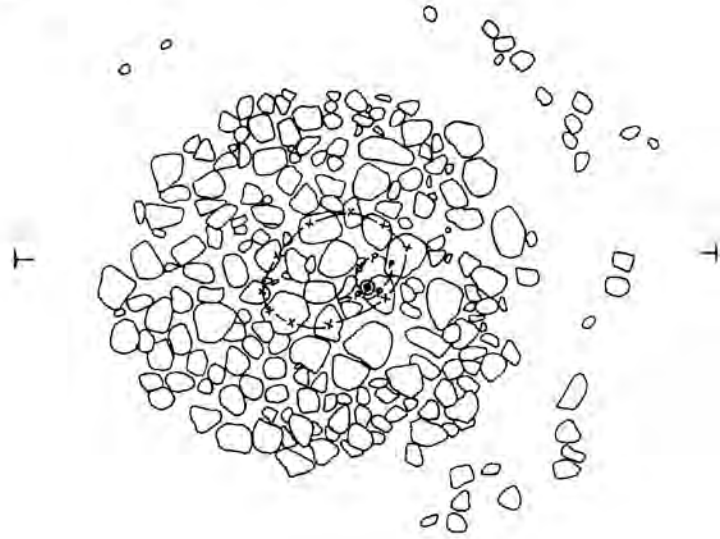


(A 38 forts.)

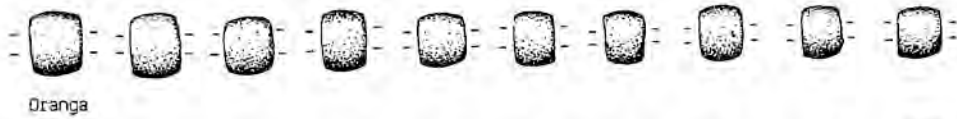
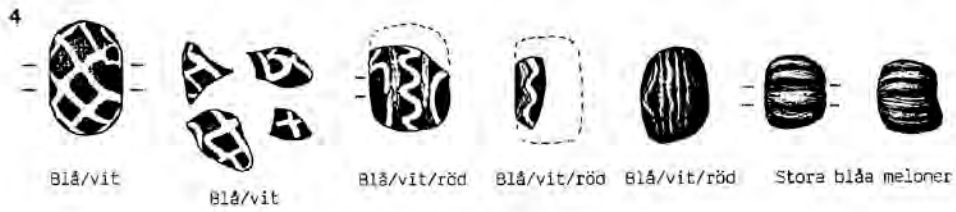
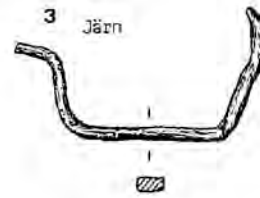
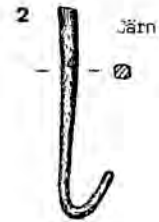
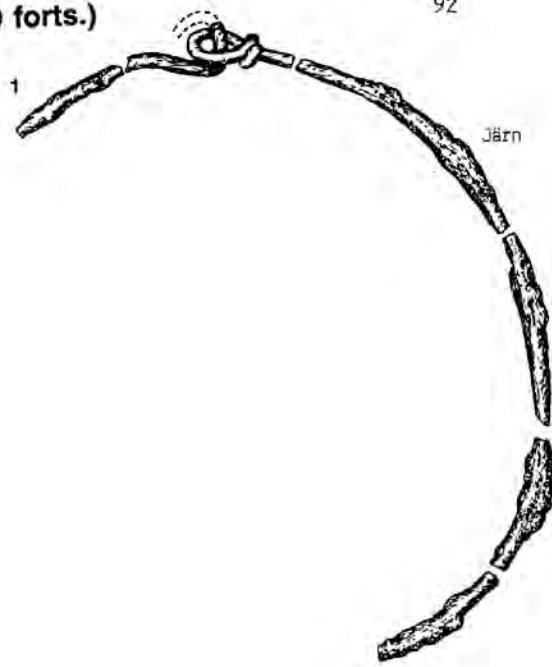
90



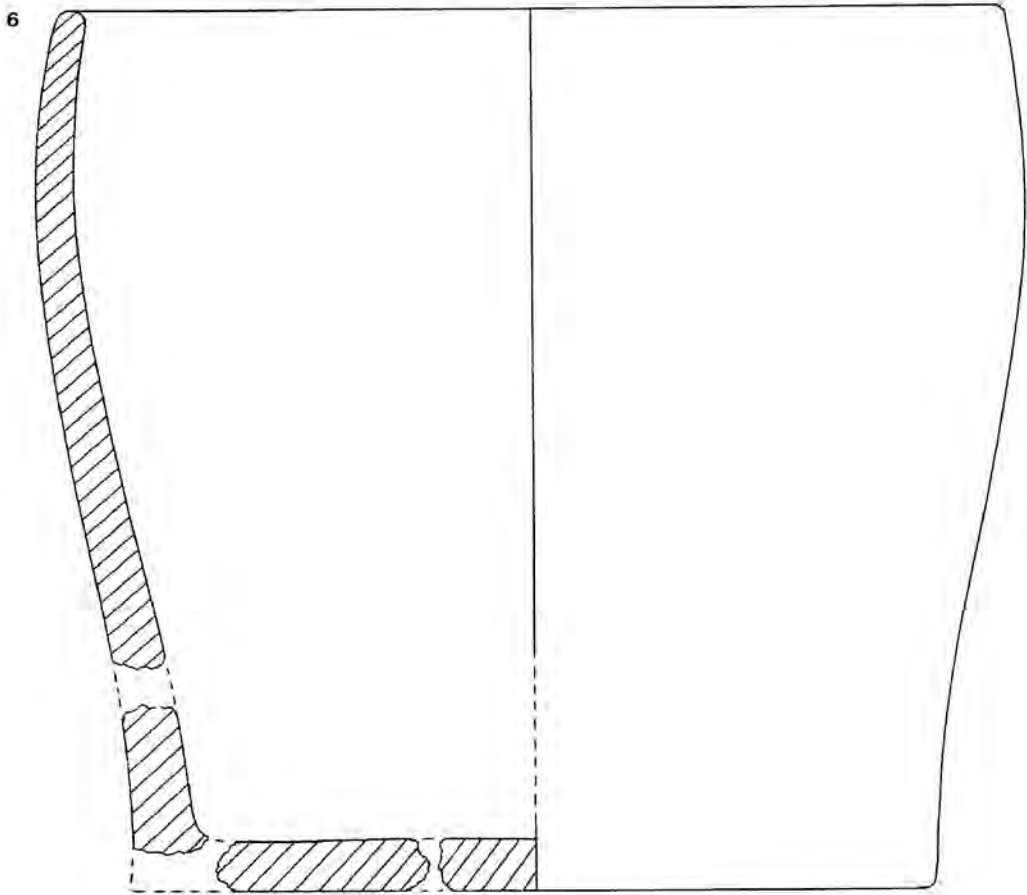
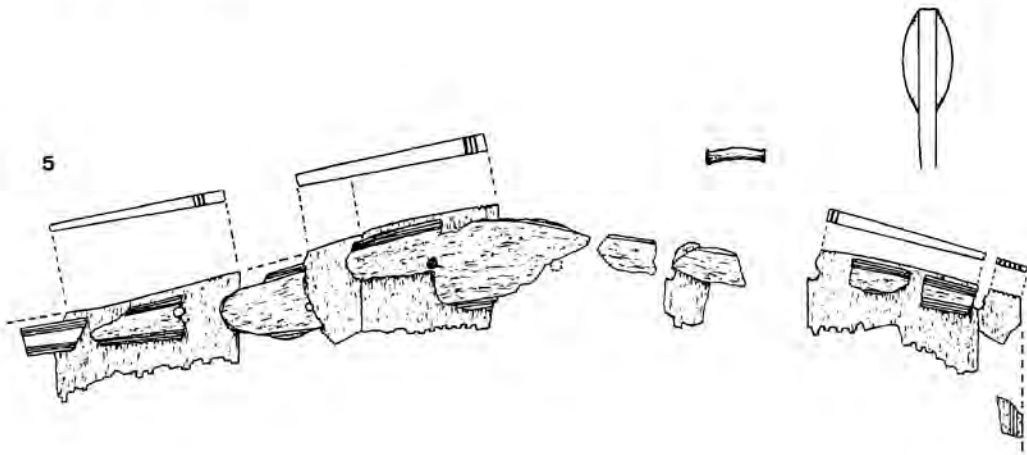
A 39



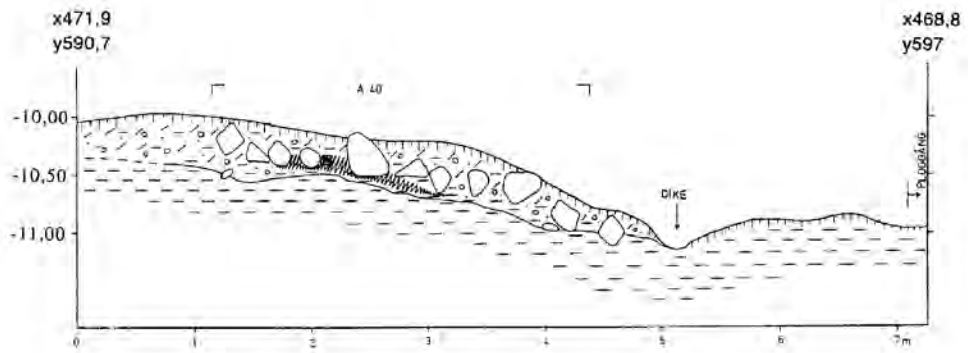
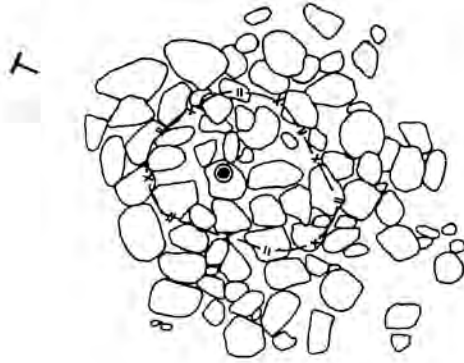
(A 39 forts.)



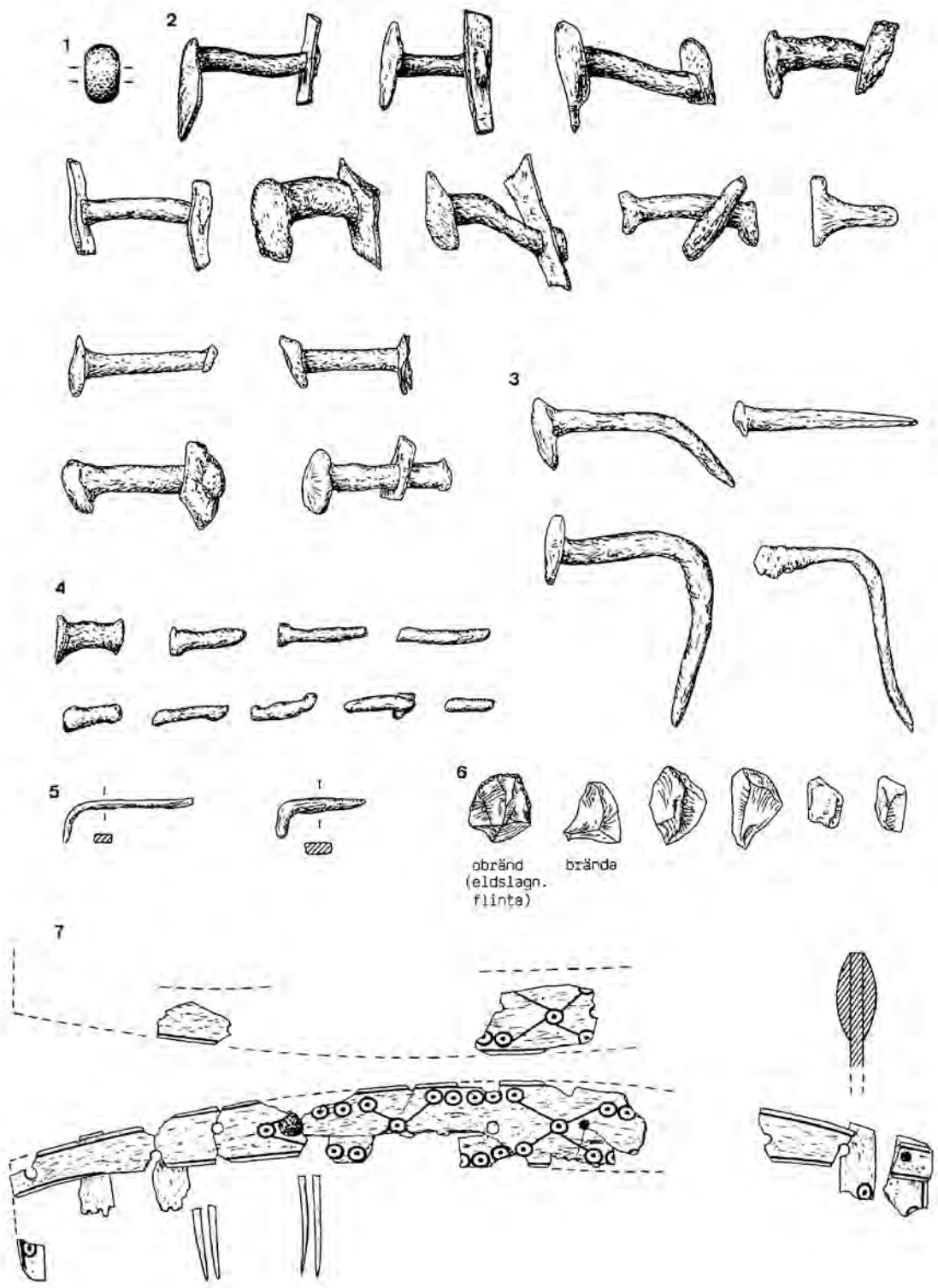
(A 39 forts.)



A 40

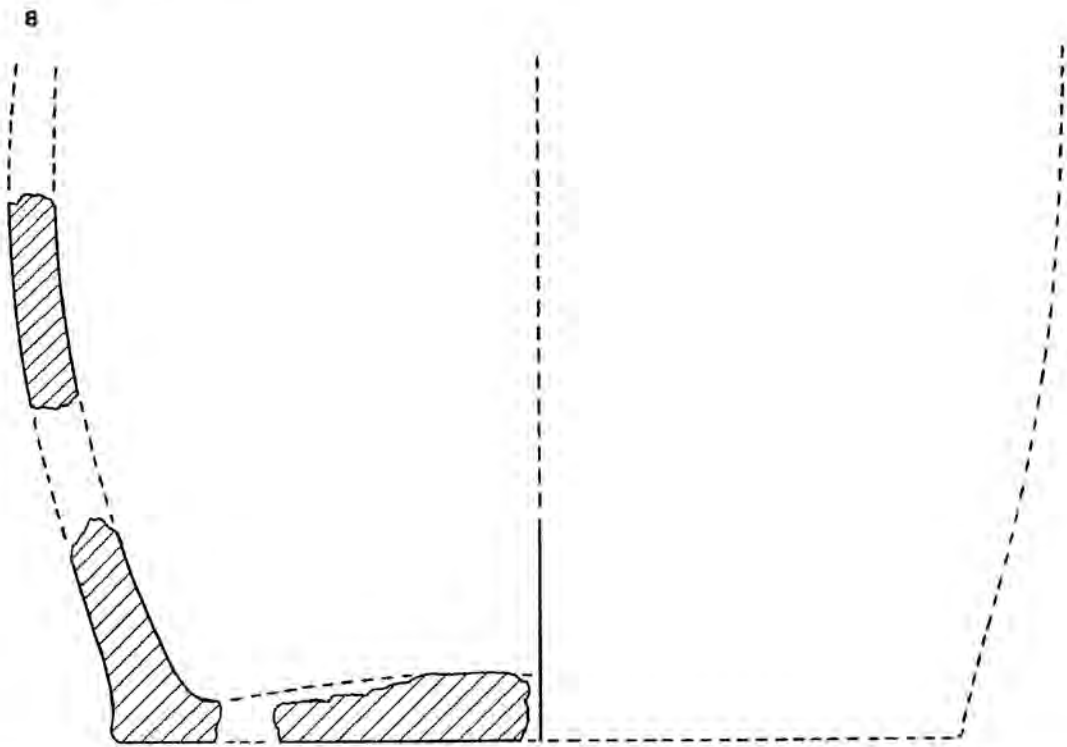


(A 40 forts.)

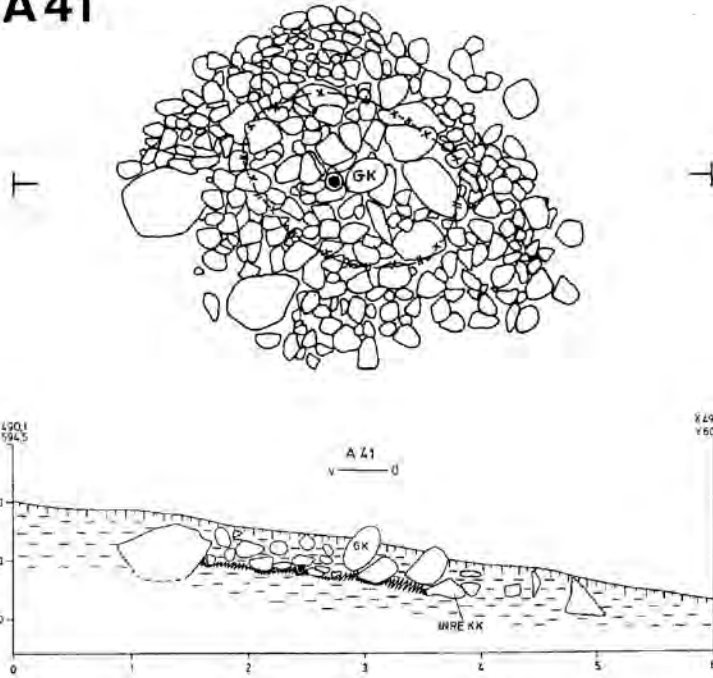


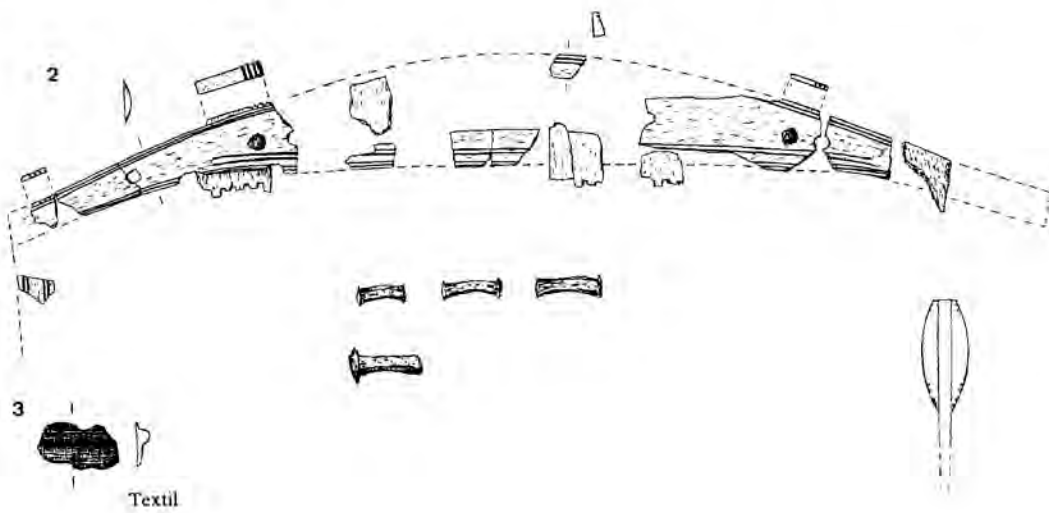
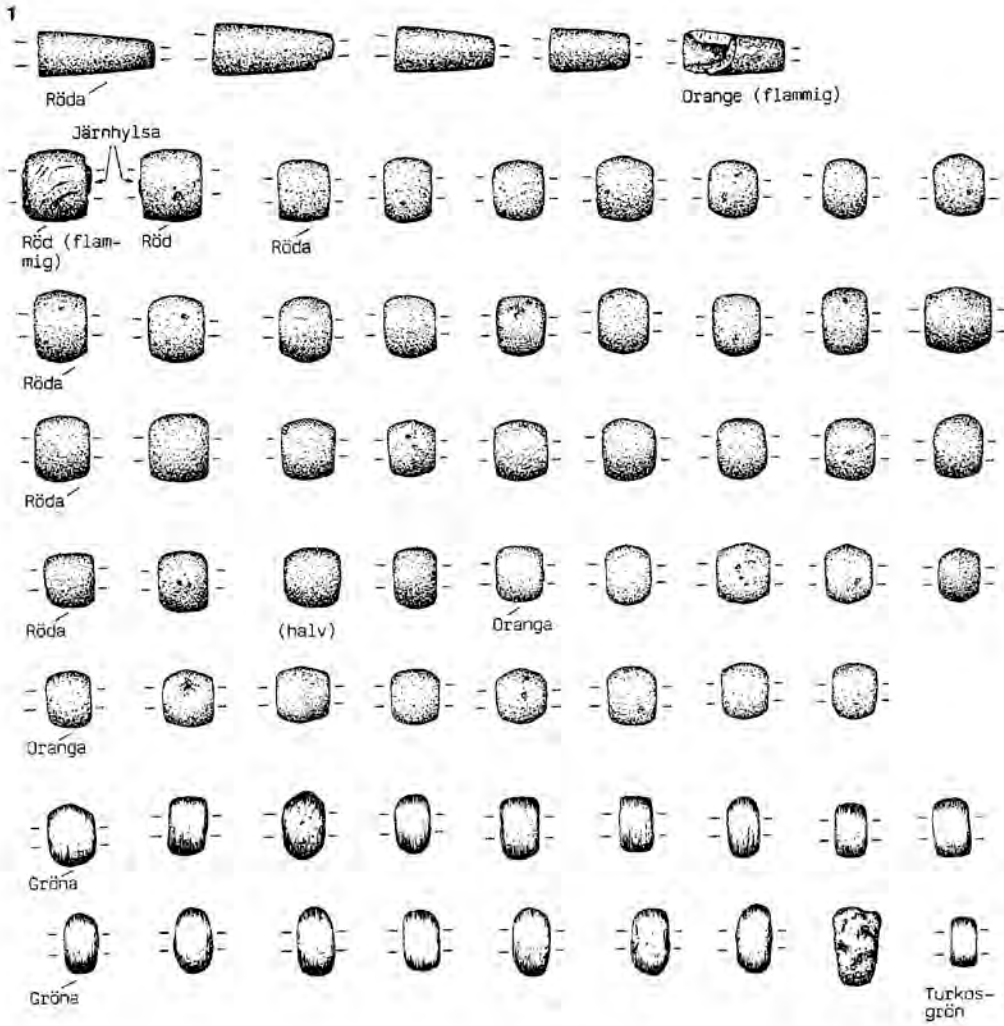
(A 40 forts.)

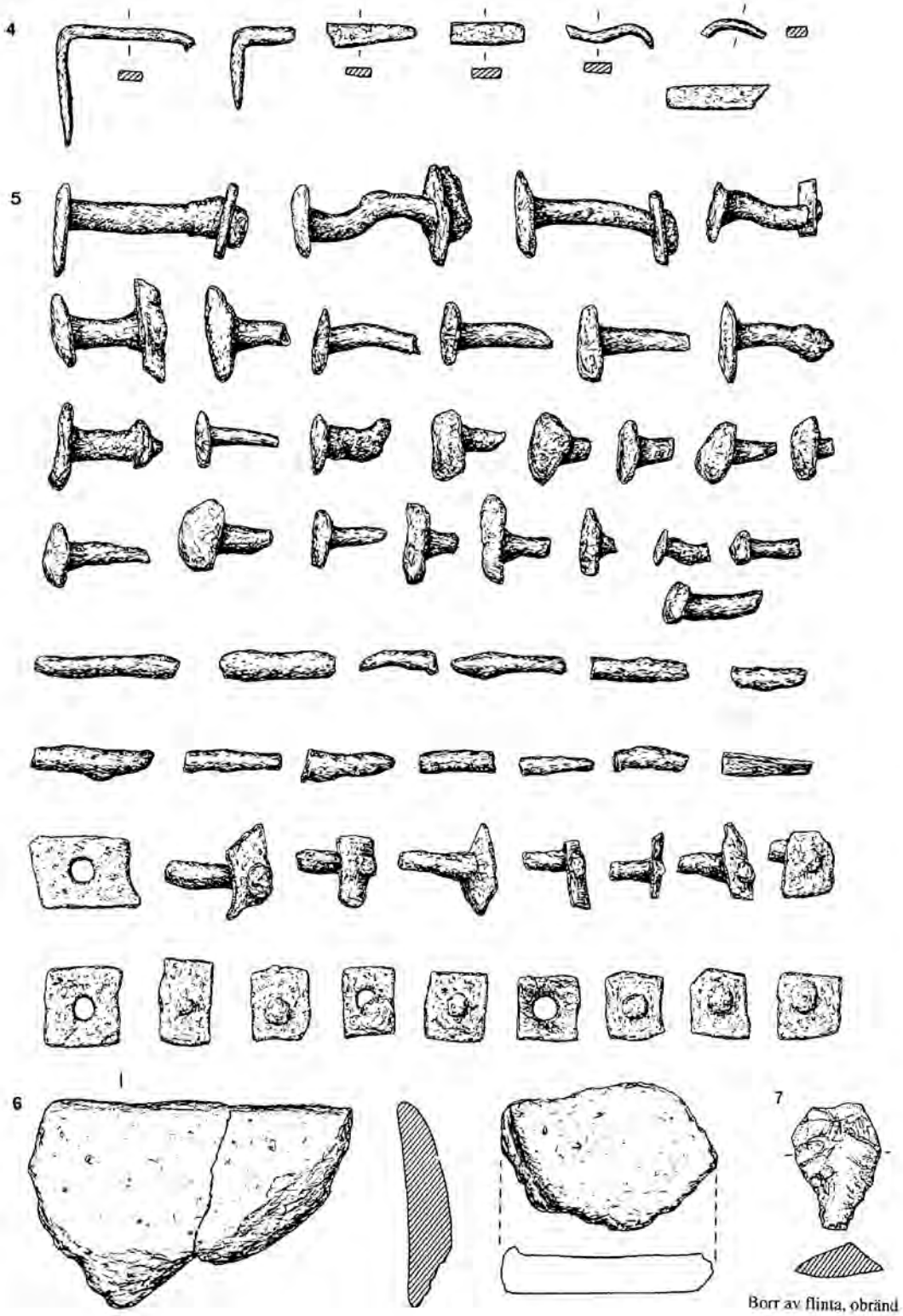
96



A 41







2.5 OSTEOLOGISK ANALYS

De undersökta gravarna på gravfältet Raä 16 var alla brandgravar och materialet utgörs således av bränt benmaterial. Den osteologiska analysen av benmaterialet har utförts av Gunilla Astrén (A 14, 18, 36 och 39; Astrén 1987), Petra Dimfors (A 1, 15, 16, 20, 21, 22, 24, 28, 32, 40 och 41; Dimfors 1988) och Maria Vretemark (A 2, 4, 5, 6, 7, 9, 17, 19, 27, 33, 34, 37, och 38; Petré 1984, Del 3, s.104). Astréns och flertalet av Dimfors analyserade gravar är framställda i uppsatsarbeten (Osteologi II) vid Arkeoosteologiska forskningslaboratoriet. Astréns analys ingår i ett uppsatsarbete (Osteologi II, 1987). De osteologiska analyserna har utförts vid Arkeoosteologiska forskningslaboratoriet, Ulriksdals kungsgård, under ledning av docent Ebba Daring. En del av materialet har tidigare publicerats i Petré 1984, Del 3.

Den totala benvikten för hela gravfältet uppgår till 22.610 g. Medelvikten brända ben per grav är 807,5 g. Medelvikten per mansgrav är 1.311 g och per kvinnograv 403,8 g. Medelvikten per barngrav är 71,6 g.

I samarbete med osteologerna har de osteologiska analysernas inriktning fokuserats kring frågor som kan kopplas till de bebyggelsearkeologiska huvudfrågorna. Således har en främsta avsikt varit att få fram ålder, kön, antalet individer och djurarter per grav. Vid den slutgiltiga tolkningen har hänsyn till källkritiska aspekter tagits, t.ex. hur stor del av hela benmängden som kunnat bestämmas. Oftast kan endast ca 10 % av den totala benmängden i en grav bestämmas. Detta innebär en stor osäkerhetsfaktor vad gäller bedömningen av kön, ålder, antal djurarter etc. Om inget annat anges för människobenen så finns för varje grav såväl det kraniala som det postkraniala skelettet representerat. För att eliminera riskerna att påverkas vid den osteologiska bedömningen av t.ex. kön så har osteologerna inte haft tillgång till det arkeologiska fyndmaterial eller andra uppgifter som kunnat antyda en arkeologisk könstillhörighet.

För åldersdeterminationen av humanmaterialet har främst sutursammanväxningar och tjockleksförhållandet mellan tabula interna/externa och diploe studerats (Gejvall 1948, s.161 f.). Följande åldersindelning har vid de osteologiska analyserna gjorts (Sjövold 1979, s.103):

Infant	0 - 1 år
Infans I	0 - 7 år
Infans II	5 - 14 år
Juvenilis	10 - 24 år
Adultus	18 - 44 år
Maturus	35 - 64 år
Senilis	50 - 79 år

I övrigt beträffande osteologiska metoder för benbestämning, förkortningar, benämningar, termer, kompletteringar m.m. samt vad gäller den fullständiga osteologiska analysen för Raä 16 hänvisas till Astrén 1987 och Dimfors 1988 med där anförd litteratur. Den osteologiska analysen redovisas nedan dels i form av en tabellsammanställning och dels som sammandrag från varje anläggning ur den fullständiga osteologiska analysen. Den slutgiltiga könsdeterminationen som används i den arkeologiska analysen grundar sig på en arkeo-/osteologisk könsbedömning.

2.5.1 Tabellarisk sammanställning av den osteologiska analysen

MÄNNISKA					DJUR								BENMÄNGD	
Anläggningsnummer	Kön (M=man, K=kvinnor)	MIND homo	Ålder	Barn	Hund (Canis)	Får/get (Ovis/Capra)	Svin (Sus)	Nöt (Bos)	Häst (Equus)	Fågel (Aves)	Övrigt	Antal djurarter	Benmängd (i gram)	Bestämd benmängd i %
1		2	5-14+	x	2	x	x	x	x	x		6	4785,4	6
2	K?	1	>18		x	x*					* ½år	2	76	30
4		1	35-64			x*					* >5år	1	311	12
5		1	-									0	4	-
6		1	7-12	x		x*					* >3,5år	1	145	32
7	K?	1	20-30									0	688	20
9	M	1	30-50		x				x		2 ob. tänd.	1	762	26
14		1	>18		x							2	778,8	16
15		1	35-64		x	x						2	118,9	14
16	K?	1	>18		x	x				x		3	1108,6	32
17		1	>18		x							1	54	33
18		1	>18		x	x	x					3	1281,1	15
19		1	>50									0	135	24
20	K	1	18-44		x							1	503	72
21	K?	1	10-44	x	3			x	x	x	smådjur	4+	2811,8	12
22		1	35-64?		x	x	x			x		4	370,5	23
24		1	10-24	x	x						stor gräsätare	2	102,1	50
27		1	>18									0	640,5	40
28	M	1	35-64?		x	x						2	731,8	25
32		1	>18		x		x		x			3	1617,6	8
33		1	>18				x*	x			* tänd.+storgrä	1+	412,5	44
34		1	0-14	x		x*	x**				* <2år ** tänd	1+	50,5	36
36		1	>18		x							1	690,5	26
37		1	-									0	1	0
38		1	>18								obest. djur	1	340	65
39		1	5-14	x	x							1	118	15
40	M?	1	18-64		x	x		x*	x	x	* underkäke	5	3710,3	5
41		1	>18		x	x						2	328,7	29

Fig. 8. Tabellarisk sammanställning av den osteologiska analysen från gravfältet Raä 16, Söderby, Lovö.

2.5.2 Osteologisk analys av gravarna (textbeskrivning)

ANLÄGGNING 1.

F 1. Bränt material, vikt 15,8 g, varav 1,8 g (11 %) har kunnat bestämmas.

F 2. Bränt material, vikt 4658 g, varav 267,3 g (6 %) har kunnat bestämmas.

F 3. Bränt material, vikt 111,6 g, varav 35 g (31 %) har kunnat bestämmas.

Människa: 119,4 g (F2, MIND: 2 individer) och 34,7 g (F3).

Kön: flicka? + obest.

Ålder: Infans II (flicka) och adult (>18 år).

MIND: 2 individer.

Hund: 58,3 g best. fragm. 2 individer, Schäfer- resp. taxstorlek eller mindre.

Får/get: 15,1 g best. fragm. Både det kraniala och det postkraniala skelettet är representerat. Lösa kotepifyser visar att individen ej är fullvuxen. 1 individ, juvenil, <5 år.

Svin: 0,3 g best. fragm. Fragm. tillhör djurets bakre extremitet. 1 juvenil individ.

Nöt: 3 best. fragm. vikt 2 g. Endast en bakre extremitet finns repres. 1 juvenil individ.

Häst: 73,9 g best. fragm. Hela indiv. repres. 1 individ, ung men vuxen.

Fågel: 3 fragm. best. med en vikt av 0,4 g. Endast det postkraniala skelettet repres. 1 individ.

ANLÄGGNING 2.

F 1. Bränt material, vol.50 ml, vikt 47g varav 9 g har bestämts.

F 2. Bränt material, vol.25 ml, vikt 29g varav 14 g har bestämts.

Människa: 11 g best. fragm.

Kön: kvinna?; strålbens väggtjocklek uppgick till 1,2 mm.

Ålder: 40-60 år; diploeskiktet var mycket förtjockat. Inga fragment med synliga suturer påträffades.

MIND: 1 individ.

Hund: 11 g best. fragm. Hela kroppen fanns representerad. 1 individ.

Får: 1 g best. fragm. Endast fragment från höger överarmsben påträffades. 1 individ som genom att benet ej var färdigutvecklat kunde åldersbestämmas till ca ½ år.

ANLÄGGNING 4.

F 2. Bränt material, vol.250 ml, vikt 256 g varav 25 g har bestämts.

F 3. Bränt material, vol.25 ml, vikt 30 g varav 7 g har bestämts.

F 4. Bränt material, vol.25 ml, vikt 25 g varav 6 g har bestämts.

Människa: 31 g best. fragm.

Kön:

Ålder: 30-50 år; diploeskiktet var något förtjockat och suturen mellan nack- och hjässbenet hade ej börjat växa samman. MIND: 1 individ.

Får: 1 g best. fragm. Bålen och främre extremiteten fanns representerade. 1 individ som genom att kotorna var färdigutvecklade kunde åldersbestämmas till > 5 år.

ANLÄGGNING 5.

F 1. Bränt material, vikt 4 g, obestämt.

ANLÄGGNING 6.

F 1. Bränt material, vikt 5 g varav 2 g har bestämts.

F 2. Bränt material, vol. 150 ml, vikt 140 g varav 45 g har bestämts.

Människa: 42 g best. fragm.

Kön: -

Ålder: 7-12 år; tunna skalltaksfragment med mycket tunn diploestrimma, väl utbildade suturer.

MIND: 1 individ.

Får: 3 g best. fragm. Endast den bakre högra extremiteten och en tand fanns representerade. 1 individ som genom att benen var färdigutvecklade kunde åldersbestämmas till >3½ år.

ANLÄGGNING 7.

F 2. Bränt material, vol. 700 ml, vikt 688 g varav 139 g har bestämts.

Människa: 139 g best. fragm.

Kön: kvinna?; svagt utvecklade muskelfästen, tunna skalltaksfragment.

Ålder: 20-30 år; samtliga suturer var helt öppna och diploeskiktet var tunt.

MIND: 1 individ.

ANLÄGGNING 9.

Bränt material, vol. 800 ml, vikt 762 g varav 198 g har bestämts.

Människa: 170 g best. fragm.

Kön: man; kraftig ögonbrynsbåge, rundad ögonhålekant, väl utvecklade muskelfästen.

Ålder: 30-50 år; sutursammanväxningen i krans- och hjässsuturerna var delvis

långt gången. Suturen mellan nack- och hjässbenen var dock helt öppen. Diploeskiktet var förtjockat.

MIND: 1 individ.

Anmärkning: Svåra förslitningsskador i hela ryggraden kunde påvisas. Ledytorna var gropiga och porösa vilket är en följd av att ledbrösket slitits ut. Dessutom påträffades 9 fragment av skenben med tydliga spår av en svår benhinneinflammation. Denna kan t.ex. ha uppstått i samband med en fraktur.

Hund: 28 g best.fragm. Hela kroppen fanns representerad. 1 individ av hankön.

ANLÄGGNING 14.

F 1. Bränt material. Vikt 778,8 g

varav 120,6 g (15,5 %) har bestämts.

Människa: 103,3 g best. fragm.

Kön: -

Ålder: Adult.

MIND: 1 individ.

Hund: 3,4 g best.fragm. Hela indiv. representerad. 1 individ.

Häst: 10,5 g best.fragm. Endast det postkraniala skelettet är representerat, främst extremiteterna. 1 individ.

ANLÄGGNING 15.

F 2. Bränt material. Vikt 108,7 g, varav 14,1 g (13 %) har bestämts.

F 3. Bränt material. Vikt 10,2 g, varav 2,3 g (23 %) har bestämts.

Människa: 10,2 g best.fragm. Endast kraniefragment i F2 och F3. Mycket tunn tabula externa resp. tabula interna med påföljande tjock diploe tyder på en äldre individ.

Kön: -

Ålder: Maturus.

Hund: 4,2 g best.fragm. Hela indiv. är representerad. Hunden är av spetsstorlek. 1 individ.

Får/get: 2 g best.fragm. Endast delar av de bakre extremiteterna. 1 individ.

ANLÄGGNING 16.

F 2. Bränt material. Vikt 1108,6 g, varav 353,4 g (32 %) har bestämts.

Människa: 55,5 g best.fragm.

Margo supraorbitalis är gracil med tunn vägg och utslätad översida, vilket ger ett kvinnligt intryck. Individens är vuxen, vilket man kan se på de sammanväxta suturerna på skallens tabula interna. Däremot är de inte sammanväxta på tabula externa. Femur har kraftig linea aspera, vilket ger ett manligt drag.

Ett fragment av radius befanns tillhöra en vuxen individ.

Kön: kvinna(?)

Ålder: Adult.

MIND: 1 individ.

Hund: 7,9 g best.fragm. Hela individen är representerad. Fragmenten av vertebrae tyder på att djuret varit fullvuxet. En patella skulle kunna tillhöra en hund av spetsstorlek. 1 vuxen individ.

Får/get: 1,6 g best.fragm. Det postkraniala skelettet finns representerat, möjligen även det kraniala. En lös epifys till os calcaneus återfanns, vilket visar att djuret inte var fullvuxet. 1 juvenil individ, <3 år.

Fågel: 1 g best.fragm. Endast det postkraniala skelettet är representerat.

ANLÄGGNING 17.

F 1. Bränt material, volym 25 ml, vikt 47 g varav 10 g har bestämts.

F 2. Bränt material, volym 50 ml, vikt 50 g varav 8 g har bestämts.

Människa: 14 g best.fragm.

Kön: -

Ålder: Adult.

MIND: 1 individ.

Hund: 4 g best.fragm. Endast nedre extremiteterna och mandibula finns representerade. 1 individ.

ANLÄGGNING 18.

F 10. Bränt material. Vikt 1281,1 g, varav 193,3 g (15%) har bestämts.

Människa: 171,9 g best.fragm.

Kön: -

Ålder: Adult.

MIND: 1 individ.

Hund: 17 g best.fragm. Hela individen är representerad. 1 individ.

Får/get: 2,4 g best.fragm. Hela individen är representerad. 1 individ.

Svin: 0,5 g best.fragm. Endast det postkraniala skelettet är representerat.

Ålder: Juvenilis? 1 individ.

ANLÄGGNING 19.

F 2. Bränt material, volym 125 ml, vikt 135 g varav 33 g har bestämts.

Människa: 33 g best.fragm.

Kön: -

Ålder: >50 år; sutursammanväxning i nacksuturen var påbörjad och diploeskiktet var tjockt.

MIND: 1 individ.

ANLÄGGNING 20.

F 2. Bränt material. Vikt 503 g, varav 136,1 g har bestämts.

Människa: 131,7 g best.fragm.

Margo Supra Orbitalis (ögonhålans övre kant) är gracil och har en skarp kant. Radius (strålbenet), tibia (skenbenet) och fibula (vadbnet) är gracila.

Kön: Kvinna.

Tabula interna och externa är tjocka i förhållande till diploe på kraniet. Suturen är tunt ihopvuxna på tabula interna och helt öppna genom tabula externa och diploe. En tredje molar (visdomstand) är utvuxen. Den yttre fingerleden och de långa rörbenen tillhör en vuxen individ. Skalltaket och visdomstandens visar att individen tillhör åldersgruppen adultus (18-44 år).

Ålder: Adultus.

Hund: 4,4 g best.fragm.

ANLÄGGNING 21.

x430,3 y581,1 Tandemalj 3,3 g häst/älg.

F 1. Bränt material. 98 g varav

0,5 g har bestämts.

F 2. Bränt material. 2599,6 g varav

336 g har bestämts.

F 3. Bränt material. 114,2 g varav

4 g har bestämts.

Människa: 54,5 g best.fragm.

Kön: kvinna?

Ålder: 10-44 år.

MIND: ?

Hund: 92,9 g best.fragm.

Fragment från hundar med tre olika storlek: Schäfer, tax och något större än en papillon.

Nöt: 1,3 g best.fragm. (1 fragm. os carpi ulnare sin av en juvenil individ).

Häst: 141,8 g best.fragm. Hela individen är representerad.

Fågel: 1 g best.fragm.

Skogsmård?

Groddjur

Fågel/smågnagare/groddjur?

ANLÄGGNING 22.

F 2. Bränt material. Vikt 370,5 g, varav 86,9 g (23 %) har bestämts.

Människa: 81,9 g best.fragm. Tabula externa resp. interna är mycket tunna med påföljande tjock diploe.

Kön: -

Ålder: Maturus (?)

Hund: 2,9 g best.fragm. Hela individen representerad. Tibia och os carpi

accessorium tillhör ett hund i spetsstorlek. 1 adult individ.

Får/get: 1,7 g best.fragm. Endast delar av den vänstra främre extremiteten finns representerade. 1 individ.

Svin: 0,3 g best.fragm. Endast en del av en extremitet finns representerad. 1 individ.

Fågel: 0,1 g best.fragm. Endast det postkraniala skelettet finns representerat. 1 individ.

ANLÄGGNING 24.

F 2. Bränt material. Vikt 102,1 g, varav 52,8 g har bestämts.

Människa: 8,5 g best.fragm.

Kön: - Juvenilis; ett gracilt vadben

Ålder: Juvenilis; ett gracilt vadben antyder en ung individ.

Hund: (phalanx I, 1 fragm.)

Häst/nöt/hund?: (ossa longa resp. cranium, vikt 44,3 g).

ANLÄGGNING 27.

F 1. Bränt material, vikt 13,5 g varav 4,5 g har bestämts.

F 2. Bränt material, vikt 505,5 g varav 248,5 g har bestämts.

Människa: 247,5 g best.fragm.

Kön: -

Ålder: adult; många kraftiga skalltaks- och rörbensfragment, dock små men färdigväxta halskotor. Liten individ?

Animal: 1 g, obestämd art.

ANLÄGGNING 28.

F 2. Bränt material. Vikt 731,8 g, varav 186,2 g (25%) har bestämts.

Människa: 40,5 g best.fragm. Tjock spongiosa i skalltaket med påföljande

tunn tabula externa et interna.

Sammanväxning av suturen på tabula interna. Margo supraorbitalis har avrundad kant, kraftig vägg och en antydning till en välvd arcus superciliaris, vilket tyder på att individen är en man.

Kön: Man.

Ålder: Maturus (?)

Hund: 45 g best.fragm. Hela individen finns representerad. Condylus occipitalis, vertebrae, humerus, patella, tibia och talus är något mindre än en schäfers. 1 vuxen individ.

Får/get: 2,4 g best.fragm. Det postkraniala skelettet är representerat och troligen även det kraniala. 1 individ.

ANLÄGGNING 32.

F 1. Bränt material. Vikt 1617,6 g, varav 133,9 g (8 %) har bestämts.
Människa: 83,2 g best.fragm.

Kön: -

Ålder: Adult; Crista iliaca är fastvuxen på os coxae. Storleken på fibulafragment, skalltakets tjocklek och suturernas sammanväxning tyder även på en adult individ.

MIND: 1 individ.

Hund: 1 g best.fragm. Troligen hela individen representerad. 1 individ.

Svin: 2,6 g best.fragm. Endast det postkraniala skelettet är representerat. Djuret är juvenilt då den distala delen av radius ej växt samman med diafysen. 1 juvenil individ, <3,5 år.

Häst: 47,1 g best.fragm. Hela individen finns representerad. Kraftiga muskelfästen på tibia visar på en fullvuxen individ. MIND: 1 individ. Ålder: Adult.

ANLÄGGNING 33.

F 2. Bränt material, vikt 412,5 g varav 182,5 g har bestämts.

Människa: 164,5 g best.fragm.

Kön: -

Ålder: adult; många rörbensfragment med kraftig kompakta.

Nöt/stor gräsätare (ej häst): caput femoralis 8,5 g, endast epifysen; <3,5 år.

Nöt: tänder; 0,5 g

Svin: tänder; 0,5 g

ANLÄGGNING 34.

F 1. Bränt material, vikt 50,5 g varav 18 g har bestämts.

Människa: 14 g best.fragm.

Kön: -

Ålder: Infans I/II; mycket tunna skalltaksfragment med tunna lager diploe, mycket tunn kompakta på rörbenen.

Får: 1 g best.fragm. Tibia och calcaneus sin. Ålder: <1,5-2 år; tibias distala epifys.

Svin: 1 g; tandfragment.

ANLÄGGNING 36.

Bränt material. Vikt 690,5 g (F1: 86,9 g, F2: 551,2 g, F3: 52,4 g) varav 181,0 g (26 %)(F1: 8,8 g, F2: 145,9 g, F3: 26,3 g) har bestämts.

Människa: 70,2 g best.fragm. (F1: 2,9 g, F2: 50,4 g, F3: 16,9 g).

Kön: -

Ålder: Adult.

MIND: 1 individ.

Hund: 102,5 g best.fragm. (F1: 4,4 g, F2: 88,7 g, F3: 9,4 g). Både det kraniala och postkraniala skelettet är representerat.

MIND: 1 individ.

ANLÄGGNING 37.

F 1. Bränt material, 1 bit (1 g) obestämt.

ANLÄGGNING 38.

F 2. Bränt material, vikt 311 g varav 195 g har bestämts.

F 3. Bränt material, vikt 29,5 g, allt bestämt.

Människa: 223 g best.fragm.

Kön: -

Ålder: adult; kraftiga rörbens- och skalltaksfragment. Kraftig diploe, tunnare tabula interna/externa.

Animal: 1,5 g skalltaksfragment, obestämd art.

ANLÄGGNING 39.

Bränt material. F 1. Vikt 118,0 g, varav 17,6 g (15 %) har bestämts.

Människa: 15,5 g best.fragm. Endast det kraniala skelettet är representerat.

Kön: -

Ålder: Infans II, tunna skalltaksfragment.

MIND: 1 individ.

Hund: 2,1 g best.fragm. Endast det postkraniala skelettet är representerat (främst bakre extremiteterna).

MIND: 1 individ.

ANLÄGGNING 40.

Bränt material. F 2. Vikt 3710,3 g, varav 185,2 g (5 %) har bestämts.

Människa: 98,5 g best.fragm.

Kön: Man (?); Margo supraorbitalis har en antydning till kraftig arcus superciliaris med avrundad övre kant. Även kraftiga fragment av parietale och frontale. Femur har en relativt kraftig linea aspera och robusta fragment finns även av clavícula, humerus, ulna och tibia.

Ålder: Adultus/maturus. Tjockleken på individens tabula externa et interna samt suturernas sammanväxning på kraniets insida bestämmer åldern till adultus/maturus.

MIND: 1 individ.

Hund: 41,1 g best.fragm. Både det kraniala och det postkraniala skelettet finns representerat. Djurets vertebrae

visar på ett fullvuxet djur. Hundens storlek är av spetsstorlek.

MIND: 1 individ.

Ålder: Adult.

Får/get: 10,3 g best.fragm. Både det kraniala och det postkraniala skelettet finns representerat. En lös proximal epifys av tibia visar att djuret inte är fullvuxet.

MIND: 1 individ.

Ålder: Juvenil, <3,5 år.

Nöt: 4,2 g best.fragm. Endast underkäken finns representerad.

MIND: 1 individ.

Häst: 30,7 g best.fragm. Det postkraniala skelettet finns representerat, troligen även det kraniala. Muskel-fästena på tibia, metatarsus och metacarpus tyder på ett fullvuxet djur.

MIND: 1 individ.

Ålder: Adult.

Fågel: 0,4 g best.fragm. Endast det postkraniala skelettet är representerat. Skårspår finns på 2 obst. benfragm.

ANLÄGGNING 41.

F 1. Bränt material. Vikt 252,2 g, varav 55,9 g (22 %) har bestämts.

Människa: 50,9 g best.fragm. Sammanväxning av sutura lamboidea och en synostos ectokranialt visar att individen är vuxen. Skalltaket är relativt tunt.

Kön: -

Ålder: Adult.

MIND: 1 individ.

Hund: 5 g best.fragm. Troligen hela individen representerad. Phalanges III, os sesamoidea och vertebrae cervicales kan jämföras med motsvarande ben från en hund i spetsstorlek.

MIND: 1 individ.

F 2. Bränt material. Vikt 76,5 g, varav 38,7 g (51 %) har bestämts.

Människa: 37,4 g best.fragm. Suturenna är sammanväxta på tabula interna och tyder på att individen är vuxen. Skalltaket är relativt tunt.

MIND: 1 individ.

Kön: -

Ålder: Adult.

Hund: 0,3 g best.fragm. Endast det kraniala skelettet är representerat.

MIND: 1 individ.

Får/get: 1 g best.fragm. Endast ett ben från höger bakre extremitet finns representerat.

MIND: 1 individ.

2.6 C 14-ANALYSER

Från gravfältet Raä 16 föreligger 6 stycken C 14-analyser, alla utförda på träkol från brandlagren i gravarna A 9, 16, 17, 18, 36 och 40. Analyserna har utförts på Laboratoriet för isotopgeologi vid Naturhistoriska Riksmuseet i Stockholm. Vid beräkning av åldern har halveringstiden 5568 ± 30 år använts.

Okalibrerade värden.

A 9	AD 605±70	(St 11687)
A 16	AD 760±70	(St 11684)
A 17	AD 720±70	(St 10656)
A 18	AD 725±70	(St 11685)
A 36	AD 420±120	(St 10655)
A 40	AD 765±70	(St 11686)

Fig.9. Tabell över utförda C 14-analyser från Raä 16, Söderby, Lovö.

Värdena synes i stort sett överensstämma med såväl fynddateringarna i respektive grav som med de horisontalstratigrafiska egenskaperna som gravfältet uppvisar. En reservation föreligger dock för A 36, vars värde AD 420±120, ej korrelerar med fynddateringarna som bl.a. genom en pärlhorisont och kamfragment ligger i 600-talets slut.

2.7 KORT SAMMANFATTNING

Mellan åren 1978 och 1987 undersöktes gravfältet Raä 16, Söderby. Det bestod av 28 brandgravar från tiden ca 550-850 e.Kr. Gravarna utgjordes av 2 högar, 5 högliknande stensättningar och resten låga stensättningar. Alla var huvudsakligen runda eller rundade, ca 2,5-11 m i diam. och 0,1-1 m höga. Fem (ev.7) hade gravklot och tre (ev.5) hade rest sten. Gravskicket var brandlager. I 4 gravar fanns indikationer på att bålet stått på samma plats som graven. Några gravar hade s.k. cylindriska brandlager vilket tolkas som att man i dessa gjort sekundära ingrepp och i åtminstone en grav (A 21) kan en sekundär nedläggelse av en individ ha skett. De vanligaste fynden utgjordes av brända ben, keramikkrärl (benbehållare), kol, kamfragment, pärlor, järnbitar, eldslagningsflinta, järnkrampor, järnknivar, brynen, järnfragment m.m. Endast några enstaka bronsföremål framkom. I några kvinnogravar antyds uppsättningar av toilettredskap (örslev, tungskrapa, pincett, nyckel etc.). I en grav, A 1, gravfältets största hög, fanns ett litet benfragment av en svärdsknapp. I graven ingår två mänskliga individer varav en osteologiskt bedöms till en flicka (inf.II) och en som en adult individ. De vanligaste djurarterna var hund (18 gravar), får/get (12 gravar), svin (6 gravar), fågel (5 gravar), häst (5 gravar) och nöt (4 gravar). Barn/juvenila fanns i 6 gravar, senilis i en grav och övriga var vuxna individer. I de 28 begravande gravarna kunde kvinnor osteologiskt bedömas i 5 gravar (varav 4 osäkra) och män i tre (varav en osäker). Gravgåvor och ben har krossats efter bålet. De återstående gravfynden är endast en del av vad som ursprungligen varit med på bålet. Man har efter bålet plockat bort vissa rester och delar som inte finns med i graven, t.ex. vapendelar.

3. ARKEOLOGISK ANALYS (Raä 16)

3.1 GRAVSKICK

Gravskicket har här indelats i två kategorier; yttre gravskick och inre gravskick. Med yttre gravskick menas gravtyp/överbyggnad (t.ex. hög eller stensättning), dess mått och övriga egenskaper samt sådana yttre morfologiska drag som kan observeras i huvudsak före undersökningen (eller efter avtorvning) (t.ex. rest sten, gravklot, kantkedja) och dess mått och övriga egenskaper (dvs gravkonstruktion och konstruktionsdetaljer). Med inre gravskick menas typ av brand- eller skelettgravskick och dess mått och egenskaper samt därtill hörande morfologiska konstruktioner. Det inre gravskicket avspeglar främst rester efter olika förfaringssätt i samband med bålbranden (Petré 1984, Del 4, s.45). Benämningarna för det inre gravskicket olikan varianter har i huvudsak hämtats från Ambrosiani (1964, s.55).

Vad som kan vara intressant att studera är om såväl det yttre som det inre gravskicket egenskaper har något samband med sociala förhållanden tolkade genom t.ex. fyndrikedom, brandlagrets volym, mängden brända ben, kön, läge på gravfältet etc.

Det inre gravskicket kan avspegla procedurer och hanteringsprocesser i samband med gravritualerna före anläggningens slutliga yttre utformning orsakade av trosföreställningar kring transformationsprocessen i samband med bålbranden och om uppfattningen om livet efter döden. Förändringar, plötsliga eller betraktade i långtidsperspektiv, kan tolkas som t.ex. socialt betingade eller som religiösa förändringar.

3.1.1 Yttre gravskick

Av gravfältets 28 gravar var två högar (A 1 och A 21), fem högliknande stensättningar (A 14, 15, 16, 18 och 32) och de övriga 21 stensättningar. De flesta gravarna var rundade eller runda. Två var ovala (A 6, 38). Samtliga gravar har haft mantelfyllning, dvs stenpackningen har ursprungligen täckts med ett ler- eller morängrusskikt, vanligen taget från den omedelbara omgivningen. Kantkedja som begränsade stenpackningen förekom tydligt endast i en grav (A 27) samt otydligt i två (A 24, 37). Friliggande kantkedja fanns i 5 gravar (A 2, 7, 16, 18, 39). Dessutom hade en grav partiellt friliggande kantkedja (A 17). Säkra gravklot fanns i 5 gravar (A 7, 15, 27, 36, 41) och otydliga klot i två gravar (A 2, 39). Resta stenar fanns i tre gravar (A 1, 16, 18). Osäkra resta stenar fanns i två gravar (A 33, 40). I A 18 fanns två resta stenar - en som mittmarkering och en mindre som stod i kantkedjan i N delen. Troligen kan några flata stenflisor i ytan av A 21 vara rester efter en rest sten i den graven. A 13 är troligen resterna efter en bortodlad grav eller bara odlingssten.

3.1.1.1 Gravformer och morfologi

Gravarna på gravfältet var runda, rundade eller ovala (endast två - A 6 och A 38). De utgjordes av högar (A 1 och A 21), högliknande stensättningar (A 14, 15, 16, 18 och 32) och stensättningar (övriga 21). De två högarna var runda och hade måttligt välvd

men jämn profil. A 1 var den högsta men A 21 hade den största diametern (11 m). De minsta och lägsta anläggningarna, som också är de äldsta, låg i den högst belägna delen av gravfältet, d.v.s. den V delen, medan de största och högsta anläggningarna, med undantag för A 1, låg i den lägre liggande Ö delen. Gravklot fanns i 5 gravar samt två osäkra gravklot. Rest sten fanns i tre gravar varav två osäkra. Dessutom fanns ytterligare två gravar med osäkra resta (?) stenar. Friliggande kantkedjor fanns hela eller partiella i 6 gravar varav en osäker. Inre kantkedjor fanns i 14 gravar varav två otydliga. Stenpackning med runtom avgränsande kantkedja fanns endast i en grav (A 27).

3.1.1.2 Stenstorlek

Vid de arkeologiska utgrävningarna har registrerats stenpackningarnas generella stenstorlek. Värdena finns angivna i anläggningsbeskrivningarna där minsta och största värden för den generella stenstorleken är angiven. Att mäta stenstorleken utifrån lodfotoplanerna kan ge osäkrare resultat eftersom mindre stenar vanligen placerats överst och större längre ned i packningarna.

A 1 = 0,3	A 16 = 0,35	A 32 = 0,35
A 2 = 0,35	A 17 = 0,3	A 33 = 0,22
A 4 = 0,4	A 18 = 0,25	A 34 = 0,3 (barn)
A 5 = 0,22	A 19 = 0,25	A 36 = 0,3
A 6 = 0,35 (barn)	A 20 = 0,4	A 37 = 0,25
A 7 = 0,31	(A 21 = 0,35)	A 38 = 0,32
A 9 = 0,3	A 22 = 0,35	A 39 = 0,3 (barn)
A 13 = 0,25 (osäker)	A 24 = 0,2 (juvenil)	A 40 = 0,37
A 14 = 0,35	A 27 = 0,35	A 41 = 0,2
A 15 = 0,25	A 28 = 0,25	

Fig.10. Medelvärdena av stenstorleken som angivits i anläggningsbeskrivningarna. (Mått i m).

Som mansgravar (se nedan) har bedömts A 1 (dubbelgrav - även ett barn/juvenil), 4, 9, 14, 16, 17, 18, 19, 28, 32, 33, 40. Som kvinnogravar har bedömts A 2, 5, 7, 15, 20, 22, 27, 36, 37, 38 och 41. Till barn eller juvenila har räknats A 6, 24, 34 och 39. A 21 är sannolikt en dubbelgrav, med en man och en kvinna, och har därför uteslutits i beräkningarna ovan. A 13 är sannolikt ett lågt odlingsröse, möjligen resterna efter en grav som "bortodlats" från åkern straxt intill.

Medelvärdet för stenstorleken i mansgravarna blir 0,31 m, i kvinnogravarna 0,30 m och i gravar med barn/juvenila 0,29 m. På Raä 16 är således skillnaden inte så stor mellan mansgravar, kvinnogravar och barngravar som på de andra studerade gravfälten på Lovö. Vid analysen av Raä 27 visade det sig att medelvärdesstorleken på stenar i mansgravar var flera cm större än i kvinnogravar (Petré 1984, Del 4, s.199). Även för gravfältet Raä 13 Söderby har motsvarande resultat erhållits där medelvärdet för mansgravar var 0,31 m, för kvinnogravar 0,27 m och för barn/juvenila 0,25 m (Petré 1999, LARS Nr 6, s.157f).

3.1.1.3. Mantelmaterial.

Samtliga gravar, stensättningar som högar, har fått en mantelöverfyllning av jord. Att även stensättningarna har fått en tunn mantel visas av det faktum att där alltid finns småsten och grus vid framrensningen - material som inte kan bildas, till skillnad från mylla (se Petré 1984, Del 4, s.30). I mantelfyllningarna framkommer ofta bränd lera och kol vilket kan tyda på att jord tagits från den omedelbara omgivningen som innehållit t.ex. rester från tidigare brandbål - så som kol och bränd lera. Ett bra exempel är det närbelägna Lundagravfältet, Raä 27, Lovö. Flera av de järnåldersgravar som där var anlagda på bronsåldersboplatsen hade i fyllningen bronsålderskeramik - sammanlagt 841 av boplatsens 2158 skärvor låg i gravarnas mantelfyllningar (Petré 1982, s.39).

Jordmaterialet på gravfältet Raä 16 utgörs av lera i den lägre liggande SÖ delen och av morängrus i den högre belägna delen i NV. I ett mellanliggande stråk finns grus- eller lerblandad mo. Mantelmaterialet i gravarna på Raä 16 följer tydligt omgivningens jordarter. Således har gravarna som är anlagda på grusunderlag i den östra högre belägna delen av gravfältet grusmantlar medan gravarna i den västra lägre delen följaktligen har lermantlar. Några har dock där en blandning av grus och lera (A 16, 20, 21 och 36). Detta visar att mantelmaterialet tagits från den omedelbara omgivningen.

3.1.1.4. Resta stenar

Resta stenar som mittmarkeringar fanns i två gravar (A 16 och 18) samt ytterligare troligen i tre gravar (A 1, 33 och 40) där stenarna fallit ut från graven eller spruckit eller slagits sönder. I högen A 1 fanns i torvytan ett par flata stenflisor som ursprungligen troligen utgjort en rest sten. I högen A 21 är det mer osäkert om där stått en rest sten; Några flata stenflisor tydigt i anläggningen ger antydningar om en ursprunglig rest sten.

I A 16 och 18 hade stenarna visserligen fallit men därefter inte rubbats, vilket gav möjlighet att vid utgrävningen kunna konstatera åt vilket håll respektive stens bredsida var vänd då stenen var rest. I båda gravarna kunde således konstateras att bredsidan varit vänd åt S, sannolikt med bredsidan i ca 45 graders vinkel mot en väg (eller ett gångstråk) mellan Mälaren och Söderbygården (jfr Petré 1981, s.7 ff och 1984 Del 4, s.37 och 196).

I graven A 18 fanns en rest mittsten och ytterligare en sten av röd sandsten som tolkades som ursprungligen rest med placering i den yttre kantkedjan exakt i N. I anslutning till denna resta sten fanns en obetydlig koncentration av små brända ben.

Resta stenar som mittmarkeringar i gravar har tidigare på Lovö kunnat konstateras tillhöra mansgravar (a.a.). Så är även fallet med gravarna på Raä 16. Alla saknar kvinnliga fyndtyper. Gemensamma typiskt manliga fynd är istället en (1) röd glasflusspärla (i gravarna A 1, 16, 18, och 40) och eldslagningsflinta (A 1, 16 och 40). I A 1 finns vapenfragment i form av del från ett svärdshjalt av ben/horn.

3.1.1.5 Gravklot

Gravklot som mittmarkeringar fanns i 5 anläggningar (A7, 15, 18, 36, 41) och osäkra klot i två anläggningar (A 2 och 39). Samtliga gravar med gravklot (inklusive A 2 och A 39) har kvinnoindikerande fynd och framför allt har samtliga stora pärluppsättningar (mellan 25 och 67 pärlor). Även knivar är vanliga i gravklotsgravarna på Raä 16. Av gravfältets totalt 8 gravar med järnkniv har 4 gravklot. Gravklot i gravar har tidigare kunnat konstateras vara kvinnogravar (Petré 1984, Del 4, s.194). Detta är också tydligt på Raä 16.

Gravkloten har avsiktligt lagts uppe på stenpackningarna för att syns. Ofta har gravklotet varit den enda stenen i packningen som har stuckit upp genom mantelfyllningen i torvytan. Fördelningen av gravklot över gravfältet visar att dessa använts under hela gravfältets anläggningstid. Gravklot förekommer under hela järnåldern (Petré 1984, Del 4, s. 39).

3.1.2 Inre gravskick

Med inre gravskick menas här resterna efter brandbålet (brandlager etc.) och dess egenskaper. Samtliga gravar hade brandlager och i de flesta fanns ett keramikkärl som benbehållare. Endast 6 gravar saknade keramikvärl (A 6, 7, 9, 14, 20 och 37).

3.1.2.1 Brandlagrens utseende

Brandlagren, som vanligen var runda och linsformiga, ca 1 m i diameter och intill 1 dm djupa, låg omedelbart under stenpackningarna. De flesta (14) hade en begränsande s.k. inre kantkedja av utvalda långsmala stenar. I vissa gravar har brandlagret löpt in under den inre kantkedjan, i andra inte. Avvikelser i form, storlek och utförande fanns och har registrerats.

I gravskickstabellen för hela gravfältet finns 5 kolumner med olika egenskaper hos brandlager (cylindriskt brandlager, delat brandlager, ej brandlager under benurnan, något nedsänkt brandlager, sotfläckar utanför brandlagret).

Med "cylindriskt brandlager" menas ett brandlager som i princip börjar i eller omedelbart under torvytan och som löper "cylindriskt" ned till botten av anläggningen. Brandlagerväggarna behöver inte vara lodräta och planformen kan vara rund, rundad, oregelbunden eller stundom fläckartad (och i olika nivåer). Man måste dock skilja på denna typ av brandlager och brandlager som genom diffusion "svärtat" igenom överliggande ursprungligen sotfria jordskikt. Några tydligt framträdande brandlager av den sistnämnda typen har dock inte påträffats på Raä 16. En skillnad mellan dessa två typer är att t.ex. träkol eller brända ben kan finnas från ytan och ända ned till botten i de "cylindriska". Dessa synes också vara kronologiskt bundna till slutet av 700-tal och framför allt 800-tal. De kan ses som en indikation på en förändring i hanteringsproceduren efter bålet i samband med anläggandet av graven men det är inte uteslutet att dessa gravar öppnats i någon form och av någon anledning och åter lagts igen. De skiljer sig konstruktionsmässigt från gravar som har vanliga plundringsgropar genom att de verkar ha lagts igen omsorgsfullt och med jämn ytkontur.

Anläggningar som har cylindriskt brandlager är A 15, 16, 18 och 21. Den sistnämnda har genom fynden tolkats som en dubbelgrav med en man och en kvinna och gravskicket i denna skulle därmed kunna tolkas som spår från en sekundär nedläggelse. Detsamma gäller den i tid motsvarande A 47 på gravfältet Raä 13.

Med "delat brandlager" menas helt enkelt två (eller flera) intill varandra liggande brandlager, oftast i samma nivå. Delat brandlager fanns i A 4 och A 6.

Med "ej brandlager under benurnan" förstås att brandlager under benurnan saknades, d.v.s. benurnans botten stod på steril mark. Detta kan tolkas som att man först ställt ned benurnan och därefter placerat ut brandbålsresterna eller att man "städad undan" bålresterna där urnan ställts ned. Endast A 17 saknade brandlager under benurnan.

Med "något nedsänkt brandlager" menas att brandlagrets bottenyta ej var horisontellt gentemot den nivå som stenpackningens bottenyta vilade på utan hade en konkav form under stenpackningens bottenivå. Här ingår A 7, 19 och 38.

"Sotfläckar utanför brandlagret" kan antingen vara "spillda" förekomster vid konstruerandet av brandlagret och anläggningen eller rester efter brandbålet om detta stått på plats, där man måhända "städad" dåligt. Ofta ger dessa sotfläckar ett intryck av att man inte sopat ihop brandbålet tillräckligt ordentligt utan slarvat, särskilt i utkanterna. Man kan också tänka sig att sotfläckarna kan vara rester efter reningseldar inför gravläggningen. Förekomster av detta slag fanns i A 7, 34 och 36.

Det finns emellertid fler iakttagbara fakta om brandlagren, beskrivna i anläggningsbeskrivningarna.

En ständig fråga vid undersökningen av brandgravar bör vara om brandbålet stått på samma plats som gravplatsen eller på en annan plats. Vid själva undersökningen i fält bör iakttagelser göras som kan bidra till frågans lösning. Vid Lovöundersökningarna är det mycket som talar för att bålplats och gravplats är en och samma. Iakttagbara bålrester har konstaterats på Raä 16 i gravarna A 1, 32, 34 och 41. I A 1 fanns ett sotlager under och utanför den centrala stenpackningen. I A 32 fanns likaså sotförekomster i utkanten av graven. I A 34 och 41 fanns eldskadade markfasta stenar i anslutning till brandlagret.

Generellt kan sägas att brandlagren verkar vara mer enhetliga, oftast runda med begränsande s.k. inre kantkedjor under vendeltid för att bli mer oregelbundna och varierade i utseende under slutet av vendeltid och framför allt i vikingatid. Detta kan t.ex. bero på förändringar i gravritualens lagbundenhet.

3.1.2.2 Brandlagrens storlek och volym.

Brandlagrens diameter och djup varierar. Diametern varierar mellan 4 m (A 21) och ca 0,3 m (A 37) och djupet mellan 0,4 m (A 21) och 0,03 m (A 13, A 33). Medelvärdet för diametervärdena är 1,39 m och för djupet 0,14 m.

En metod för beräkning av brandlagrens volym har föreslagits för Lundagravfältet, Raä 27, på Lovö (Petré 1984, Del 4, s. 47). I huvudsak går den ut på att se brandlagret som en låg kon med beräkning av volymen genom formeln $1/3 \times 3,14 \times r$ i kvadrat $\times h$ (höjden). Metoden har också prövats på gravfältet Raä 16 (se tabellen nedan). Samma metod, men utan en beräkning för medelvärde av brandlagrens diameter, har använts av Bennett (1987, s. 86).

De värden av volymberäkningen som framkommer bör betraktas som relativa eftersom det kan vara svårt att förvissa sig om den ursprungliga storleken hos ett brandlager. Brandlagrens gränser är ofta diffusa. Osäkerheten i uppmätningens exakthet märks därvidlag i någon mån genom de angivna måttuppgifterna som ofta är avrundade till jämna tal. Spridningen av sot kan dessutom variera i olika jordar och under olika tryck (se Petré 1984, s. 47).

A nr	Br.lag.diam. (m)	Br.lag.djup (m)	Br.lag.volym (dm ³)
A 1	1,75	0,1	85
A 2	1,65	0,2	144
A 4	1,65	0,1	72
A 5	1	0,2	52
A 6	0,75	0,13	17
A 7	0,75	0,06	8,1
A 9	1,2	0,09	33
A13	1	0,03	2,6
A14	1,8	0,1	85
A15	1,5	0,4	236
A16	1,5	0,3	177
A17	1,6	0,1	67
A18	1,75	0,2	160
A19	1,85	0,1	90
A20	1,25	0,05	20
A21	4	0,4	1675
A22	1,3	0,2	88
A24	0,75	0,05	7,4
A27	1	0,1	26
A28	0,95	0,1	24
A32	1,9	0,1	94
A33	1,15	0,03	10,4
A34	1,1	0,1	32
A36	1,75	0,14	112
A37	0,3	0,05	1,1
A38	1,15	0,2	69
A39	1,05	0,1	29
A40	1,5	0,2	118
A41	1,75	0,1	80
M=	1,39	0,14	123 dm ³ (69 dm ³ utom A 21)

Fig.11. Tabell över brandlagrens diameter, djup och volym på Raä 16, Söderby, Lovö. För rektangulära och ovala brandlager har medelvärden angivits för bredd och längd och avrundats. Sotförekomster utanför brandlagren har ej beaktats. Diameter och djup är angivna i meter och volym i kubikdecimeter. Formel för volymberäkning se text ovan.

Som synes av tabellen varierar brandlagervolymer avsevärt på Raå 16, från någon kubikdecimeter till över en och en halv kubikmeter. Frågan är om det finns en bakomliggande förklaring till den stora skillnaden och om den i så fall går att härleda, sammankoppla med någon eller några egenskaper, eller om det är slumpmässigt. Sambandsanalyser skulle kunna föreslås, t.ex. med kön, antal djurarter, benmängd, fyndkombinationer, konstruktioner, tidsfaktorn, årstid för begravning, träslagsanalys av kol från brandlagret, förbränningsgrad och båltemperatur. I det följande skall dock endast några av dessa förslag enkelt prövas.

3.1.2.3 Brandlagrens volymdifferenser

I tabellen nedan har brandlagrens volym rangordnats från den minsta till den största volymen varvid olika egenskaper och fakta för gravarna har jämförts. Avsikten är att påvisa eventuella samband, likheter och olikheter och ev. förändringar över tiden. De fakta som här har valts utgår endast från redan dokumenterade fakta genom anläggningsbeskrivningar, fynd och osteologisk analys. Önskvärt vore även t.ex. en träslagsanalys. De fakta som har valts är: osteo-/arkeologisk könsbedömning, individens ålder, benvikt (g), antal djurarter, placering på gravfältet (genom br.lagrets höjdvärde - gravfältet ligger i en slänt med horisontalstratigrafiska egenskaper) samt ungefärlig datering. En "dold" fråga i detta val är om ett samband mellan stor brandlagervolym och hög social status finns på ett familjegravfält av detta slag. En annan fråga är t.ex. om ett samband finns mellan få djurarter och liten brandlagervolym. Detta för tanken åter till frågan om brandlagrens representativitet.

Vid jämförelse med de uppställda värdena nedan framgår t.ex. att någon framträdande könsskillnad beträffande brandlagervolymer inte föreligger. Såväl kvinnor som män har både små som stora brandlagervolymer. Medelvärdet för brandlagervolymer beräknat på samtliga gravar på gravfältet är 123 dm³ per grav (69 dm³ utom A 21). Medelvärdet för brandlagervolymer för mansgravar är 79 dm³ och för kvinnogravar 79,8 dm³, d.v.s. lika. Motsvarande medelvärde för barngravar är 17,3 dm³ (A1 ej inräknad). A 21 (dubbelgrav?) och A 13 (osäker) är ej inräknade. Medianvärdet är för mansgravar 85 dm³, för kvinnogravar 74,5 och för barngravar 17 dm³.

Beträffande individernas ålder, som i denna osteologiska analys inte är särskilt preciserad, märks att barngravarna har små brandlagervolymer (med undantag för dubbelgravar där barn ingår). En vag tendens finns till att de flesta matura individerna återfinns i den nedre halvan av tabellen (oavsett dateringen) där de större brandlagervolymer finns. Detta kan dock vara en tillfällighet.

Benvikten är i någon mån kopplad till brandlagervolymer men man skulle här kunna förvänta sig ett större samband. Antalet djurarter tenderar dock att tydligare kunna kopplas till brandlagervolymer, likaså höjdvärdet på brandlagrets botten. Det sistnämnda torde kunna tolkas som att brandlagervolymer blir större över tiden eftersom de äldre gravarna ligger högre upp på gravfältet än de yngre. Vid undantag, som t.ex. för graven A 24, kan detta förklaras med att graven är en barngrav. Barngravar har mindre brandlagervolym än vuxengravar.

A nr	Br.lag. volym (dm ³)	Kön	Ålder	Ben- vikt (g)	Barn- grav	Antal djurarter	Höjd- värde	Datering
37	1,1	K?	Inf?	1	x	1	-8,21	500-tal
24	7,4	M	10-24 år	102,1	x	2	-12,12	800-tal?
7	8,1	K	20-30 år	688		0	-7,85	550-600?
33	10,4	M	Ad	412,5		1+	-8,80	600-tal?
6	17	K	7-12 år	145	x	1	-9,23	600-tal?
20	20	K	Ad	503		1	-11,68	700-tal
28	24	M	Mat?	731,8		2	-9,40	600-tal
27	26	K	Ad	640,5		-	-7,75	600-tal
39	29	K	5-14 år	118	x	1	-9,39	ca 700
34	32	M	0-14 år	50,5	x	1+	-9,83	600-tal
9	33	M	30-50 år	762		1	-7,18	550-580
5	52	K	-	4		-	-8,61	600-tal
17	67	M	Ad	54		1	-11,55	7-800-tal
38	69	K	Ad	340		0	-9,58	550-650
4	72	M	Ad/Mat	311		1	-8,15	600-tal
41	80	K	Ad	329		2	-10,39	600-tal
14	85	M	Ad	779		2	-10,65	650-700
1	85	M+Inf	Ad+Inf.II	4785	+x	6	-8,27	600-650
22	88	K	Mat?	371		4	-11,50	600-tal
19	90	M	Sen	135		0	-11,60	700-tal?
32	94	M	Ad	1618		3	-9,61	600-tal
36	112	K	Ad	691		1	-10,00	650-700
40	118	M	Ad/Mat	3710		5	-10,68	750-800
2	144	K	Mat	76		2	-8,34	600-650
18	160	M	Ad	1281		3	-11,80	7-800-tal
16	177	M	Ad	1109		3	-11,33	7-800-tal
15	236	K	Mat	119		2	-11,05	700-750
21	1635	M?+K	K=10-44 år	2812	+x?	4	-12,30	800-tal

+ = tänder från svin +x = 2 homo varav ett barn eller juvenil

Fig. 12. Tabellarisk uppställning i rangordning av gravarnas brandlagervolym med jämförande värden för respektive gravs kön (arkeo-/osteol. bedömn.) människans ålder (arkeo-/osteol. bedömn.) benvikt, barngravar, antal djurarter, placering på gravfältet (höjdvärde på brandlagerbotten) och datering. Män och kvinnor synes ha fått lika stora brandlagervolymer, barn betydligt mindre. Brandlagervolymerna blir större över tiden. Ett samband finns mellan höga benvikter och flera djurarter.

3.1.2.4 Brandlagrens förändring över tiden.

I princip så tycks brandlagren på Raä 16 bli större över tidens gång från ca 550 till ca 850 e.Kr. Förutom en allmän förändring av gravskicket i övergången mellan äldre och yngre järnålder kan också en tydlig förändringen av brandlagret ses i övergången från vendeltid till vikingatid, dvs under 700-talets andra hälft och runt 800 e.Kr. Brandlagren blir då ofta volymmässigt större, mer sot- och kolförande samt framför allt mer oregelbundna. Ett karaktäristiskt drag är också att brandlagren kan vara oregelbundet "cylindriska", dvs de kan ha en sot- och kolutbredning från gravens ytskikt genom hela stenpackningen ned till bottenkiktet (ett typexempel är A 15 på Raä 16). Såväl sot- som kol- och benkoncentrationer kan förekomma oregelbundet i anläggningen runt det centrala brandlagret som också kan vara oregelbundet. Stundom är man, särskilt i 800-talsgravarna, snarast benägen att beskriva företeelsen som "brandlager med små oregelbundna inslag av sotfri jord". En tolkning är (se nedan) att dessa gravar kan vara sekundärt öppnade. De karaktäristiska vendeltida inre kantkedjorna, som är vällagda, runda och begränsar brandlagren, förekommer även under vikingatid men tycks då bli mindre vanliga.

3.1.2.5 Brandlagren som rester efter specifika och traditionsbundna rituella handlingar.

Brandlagren kan ses som rester efter för oss i det närmaste okända rituella handlingar i samband med gravakten. Såväl det yttre som det inre gravskicket är endast slutprodukten av ett handlingsmönster som genomförts i samband med ritualerna då en människa har dött. De spår från brandbålet som ofta kan konstateras under gravarna kan tolkas som att man bränt den döde tillsammans med gravgåvor på ett bål som stått på samma plats där gravkonstruktionen sedan anlagts. Efter bålet har benen krossats liksom ofta även fynden och av allt att döma har man gått igenom och plockat bort delar av bålresterna, troligen i olika rituella procedurer, där vissa delar av bålresterna fördelats till graven. Att en manipulation har skett med bålresterna torde vara helt klart och visar sig på flera sätt, bl.a. genom att fynd och benrester är krossade och inte representerar helheten av vad som är ursprungligt. Således återstår ej hela benmängden från en människa, vilket skall motsvara ca 2,5 kg för en kvinna och ca 3,5 kg för en man. Detta gäller också djurbenen som också de endast representeras partiellt i gravarna. Vart övrigt material tagit vägen är för oss okänt.

Att det inte bara är de brända benen som krossats, plockats bort eller destruerats efter bålet vittnar åtskilliga exempel om. På ett bryne i A 16 finns ett antal märken, av allt att döma slagmärken, från ett ca 6 mm i diam. stort trubbigt föremål. Min tolkning är att man försökt att knäcka brynet. Slagmärkena finns på alla sidor men särskilt många finns anmärkningsvärt nog på ena smalsidans mitt. Naturligt nog borde man ha siktat på mitten. Det är också troligt att många av de nu trasiga föremålen avsiktligt brutits sönder. Således kan man fråga sig om t.ex. knivarna så ofta som nu är fallet bryts av genom elden i bålet? Är de inte avsiktligt avbrutna efter bålet i samband med att man, som man vet, krossade de brända benen. Var det kanske så att allt på brandbålet och i efterbehandlingen skulle genomgå en "materiell upplösning" för att kunna uppstå och bli upptaget i dödsriket. Vi vet också att vissa fynd som varit med på bålet inte kommit med i gravens brandlager, t.ex. vapnen. I A 1 finns ett bra exempel på detta. Bland de

brända benen påträffades nämligen ett fragment av ett svärdshjalt av benhorn men någon svärds klinga av järn fanns inte med. Den hade tagits bort efter bälet. Man kan också fråga sig hur den stora välvda järnsköllan i A 17 skall tolkas? Har den ingått i en sköldbuckla? Många exempel på vendeltida brandgravar från Mälardalen finns där vapendetaljer ingår men där t.ex. klingorna tagits bort (jfr Ferenius 1971, Petré 1984, Del 4, s.204f.f.).

På det hela taget verkar det som om gravskicket, gravfynden och hela gravproceduren under järnåldern kan tolkas som att i huvudsak ett mycket homogent och lagbundet handlingsmönster i gravlägningsproceduren ägt rum som avsett det vi nu ser i de undersökta gravarna. Gravarnas variation i såväl storlek som innehåll skiljer sig åt faktiskt endast relativt lite. Således varierar brandlagrens storlek endast några decimeter kring 1 m i diameter. Likaså är fyndinnehållet förhållandevis stereotyp för män resp. kvinnor. Mansgravarna innehåller vanligen järnnitar (typ båtnitar), bryne, eldslagningsflinta, en (1) röd glasflusspärkla medan kvinnogravarna framför allt innehåller pärluppsättningar (3) men också fibulor, redskapsspänne med vidhängande toilettartiklar (tungskrapa, örslev, pincett, nål, nyckel). Det finns också vissa fyndtyper och/eller varianter som är mer eller mindre tidsbundna allteftersom modet har förändrats.

3.2 FYND OCH FYNDDATERING

Fyndtyperna och dess fördelning i gravarna kan studeras dels i anläggningsbeskrivningarna och anläggningsbeskrivningarnas fyndlistor, dels i de tecknade avbildningarna och dels i tabellform (nedan). Fyndtyperna synes inte vara anmärkningsvärda för detta gravfält utan överensstämmer med närliggande gravfält (Raä 13 och 27) och fyndfrekvenserna tycks i stort sett vara "normala" med höga värden för keramikkrärl (benbehållare), pärlor, kamfragment och järnnitar (typ båtnitar).

3.2.1 Fyndfrekvenser

De mest frekventa fyndtyperna är i fallande ordning: Kol, brända ben, keramikkrärl, pärlor, kam, järnnitar, lerklining, eldslagningsflinta, kniv, krampa, bryne. Kol förekommer i samtliga anläggningar, brända ben i alla utom A 13 (som är osäker som grav) och keramikkrärl (benbehållare) i 22 gravar (76% av gravarna). Pärlor finns i 21 gravar (72%), kamfragment i 16 gravar (55%), nitar i 16 gravar (55%), järnfragment i 12 gravar (41%), lerklining i 12 gravar (38%), eldslagningsflinta, kniv och krampa i 8 gravar (28%), bryne och knacksten i 6 gravar (21%) och spik i 5 gravar (17%). Övriga fynd finns endast i tre gravar eller färre ($\leq 10\%$ av gravarna).

Kol och brända ben finns i så gott som alla gravar. Keramikkrärl har i regel ställts ned som benbehållare i brandlagren. Krärlen, som troligen tagits från hushållskeramiken, har således inte varit med på brandbålet. Pärlor finns antingen enstaka (i 8 gravar, 28%) eller i varierande antal, från 3 till 255. Om gravarna med enstaka pärlor frånräknas så blir medelvärdet 51 och medianvärdet 31. Antalet nitar (båtnitar) varierar från 1-142

med medianvärdet 32 och medelvärdet 43 nitar per grav. Det relativt höga värdet för lerklining/bränd lera kan bero antingen på att det är material från brandbålen eller från äldre boplatzrester. Det höga värdet för knackstenar (i 6 gravar, 21%) beror på den närliggande äldre boplatzen och kvartsbrottet i NV utkanten av gravfältet. Även kvartsavslag och en flintborr har påträffats i gravfyllningarna. Anmärkningsvärd är gravfältets fattigdom på bronser. Endast bronsspiralpärlor i tre gravar (A 15, 27 och 36), en pärlspridare i en grav (A 2), ett bronsfragment (A 15) och bronser från en vikingatida grav (A 21) föreligger. Några järnnålar, troligen från fibulor, indikerar att bronser kan ha funnits med på bålen. En sådan nål (A 5) har fjäderkonstruktion och har säkerligen tillhört en liten fibula, möjligen ett litet likarmat spänne. Fibulanålar av järn utan bronser finns även på Raä 13.

3.2.2 Daterande fynd

Relativt få fynd går att använda i en kronologisk analys för gravfältet. Fyndtyperna är mestadels av sådan karaktär som endast daterar dem generellt till yngre järnålder, t.ex. nitar. Endast någon enstaka grav (t.ex. A 21) och vissa pärltyper och kamfragment samt några enstaka fynd går att datera något noggrannare med konventionell jämförande metodik. Fynden kommer huvudsakligen att jämföras med det närbelägna Lundagravfältets kronologi i synnerhet vad gäller pärltyper och kamelement (Petré 1984, Del 2 och Del 4) samt i någon mån med det gotländska materialet (Nerman 1935, 1947 och 1969).

Av fynden i **A 1** ger nitarna en allmän datering till yngre än 500 e.Kr. Kammen har stödskenetvärsnittet S 6 samt linjeorneringen L 3 och L 6+7 och enkla punktcirklar till synes ställda i huvudsak i två längsgående linjer. Punktcirklar ställda i en eller två mittränder kan vanligen dateras till 600-talets första hälft (Nerman 1947, s.112 f.f.). På Lundagravfältet börjar S 6-ornamentiken att uppträda under 500-talets andra hälft (Petré 1984, s.135). På det gravfältet finns några gravar med kombinationen L 6+7 som kan dateras till 700-tal. De kammarna har dock L1 medan kammen i A 1 har L 3. Sannolikt kan kammen i A 1 dateras till 600-talets första hälft eller till dess mitt.

A 2 har pärlhorisont P4 som daterats till 600-talet. Det stämmer också med kammen som har S 6 och L 3. Det lilla trådfattade hänget finns även på Lundagravfältet och har där daterats till 500-tal. Symboliken med den fängslade eldslagingsstenen (svavelkis) finns dock in i vikingatid (Petré 1984, Del 3, s.47). Graven kan dateras till 600-tal, möjligen till dess början.

A 4 kan endast allmänt dateras till 600-tal genom kammens S 6-tvärsnitt och L 3-ornamentik samt L 7 och enkla punktcirklar. Stödskenans ändrar har tendens till ryggat tvärsnitt vilket möjligen kan ge en närmare datering vid noggrannare studium.

A 5 har pärlor som snarast kan inpassas i pärlhorisont P 4, d.v.s. 600-tal.

A 6 har endast 3 röda glasflusspärlor som inte kan ge en preciserad datering.

A 7 har pärlhorisont P3/P4 men utan tydliga P4-karaktäristika. Dateringen blir slutet av 500-tal eller möjligen början av 600-tal.

A 9 har kam med stödskenesnippet S 4 med L 2+L 3. S 4 upphör ca 580 e.Kr. och L2 är inte vanlig efter ca 520 e.Kr. men kan tangera den tidiga vendeltiden (Petré 1984, Del 4, s.75). Troligen kan kammen i A 9 sättas till tiden 550-580 e.Kr. Det är den äldsta kammen på gravfältet Raä 16. A 9 har C 14-daterats (träkol) till 605+-70 e.Kr (okalibr.).

A 14 har järnitar (>500 e.Kr.) och en kam som har S 6, L 3 och flätornamentik samt parvisa punktcirklar med streckutsnitt på var sida. Ett fragment antyder en vertikal punktcirkelgruppering med sidostreck. Flätornamentik uppträder på Gotland efter 650 e. Kr. (Nerman 1947, s.112 f.f.). Lundagravfältets tre flätornerade kammar (A 68, 74, 99) har daterats till ca 630, 675 resp. 700 e.Kr.(Petré 1984, Del 4, s.137). Dateringen sätts därför till ca 650-700 e.Kr.

A 15 har blå pärlhorisont (P 5) men med 16 pärlor av röd eller orange glasfluss, d.v.s. med kvardröjande P 4-horisont. Även en bronsspiralspärla ingår. Sådana har på Lundagravfältet daterats till ca 560-680 e.Kr. Emellertid finns fyndkombinationer i Mälardalen som talar för att bronsspiralspärlor även finns i 700-tal. Dateringen av graven A 15 sätts till tidigt 700-tal.

A 16 har en kam med relativt ovanlig ornamentik. Stödskenorna har kryssornerade längsgående kantband med fasat oerterat längsgående mittparti. Mot ändarna upphör ornamentiken. Ställvis finns dubbla vertikala streck. Det fasade mittfältet avgränsas mot kryssorneringen upptill och nedtill av en längsgående linje. Orneringstypen finns ej under vendeltid och synes på Lovö tillhöra den tidiga vikingatiden. Två liknande kammar finns i de vikingatida gravarna på Lunda Raä 27 (A 53 och 55). A 55 har C 14-daterats till AD 880+-75 (kalibr. 954+-112). En C 14-datering på kol från A 16 har givit värdet 760 +-70 (okalibr.). Möjligen kan detta fasade tvärsnitt jämföras med de sk frisiska kamtyperna från vikingatid som har fasade stödskenesnippet (jfr Ambrosiani 1981, s.22f). Graven kan sannolikt dateras till 700-talets andra hälft eller till 800-talets början.

A 17 har en kam med S 6 och L 2 på stödskenorna. Denna kombination börjar uppträda i slutet av 700-talet och synes finnas under äldre vikingatid.

A 18 har inga fynd som kan ge en finare datering än till yngre järnålder (nitar, kniv, krampor, munbleck). En C 14-datering på träkol från brandlagret har givit värdet 725 +- 70 (okalibr.).

A 19 har inga bra dateringsindikationer bland fynden.

A 20 har blåa pärlor typ P 5-horisonten som kan dateras till 700-tal. En vitbeige pärla med röda krysslagna trådar har en direkt motsvarighet i A 102 på Lundagravfältet Raä 27 med C 14-datering till 775+-110 (kalibr. 787 +-121).

A 21 är en fyndrik grav med 262 pärlor av vikingatida typer, fragment från oval spännbuckla typ P 37 och ett silvermynt (Abbasid, prägl. 814/815). Sannolikt bör dateringen ligga kring 800-talets mitt eller möjligen andra hälft. Det är den yngsta graven på gravfältet.

A 22 har pärlhorisont P 4 (600-tal) och kam med S 6 och L 3 (600-tal).

A 24 saknar bra daterande fynd.

A 27 har pärlhorisont P 4 och kamelement S 6 och L 3, d.v.s. 600-tal.

A 28 har en kam med S 6 och L 3 samt L 6+7 och punktcirklar med enkla sidostreck (jfr A 14). Dateringen torde ligga i 600-tal.

A 32 har nitar (efter ca 500 e.Kr.) och endast några få kamfragment som tycks ha L 3 och troligen S 6 men ett litet fragment har en svagt fasad stödskenekant (ovankanten). Denna typ med svagt fasad kant finns stundom på vissa 600-talskammar (t.ex. Raä 13, A 6 och A 44) och kan vara en "fabrikskaraktäristika" och torde då kunna vara ett relativt tidsbundet element.

A 33 har inga daterande fynd.

A 34 har en kam med S 6 och L 3 vilket ger en datering till i huvudsak 600-tal.

A 36 har en kam med S 6 och L 3 (600-tal) och med punktcirklar troligtvis i en utdragen S-slinga på stödskenorna. Pärlorna ligger i P 4-horisont men två pärlor är stora och är grönpolykroma vilket förebådar 700-talets P 5-horisont. Dateringen av graven föreslås därför till slutet av 600-tal.

A 37 ligger mellan A 2, 5 och 7 - alla 600-talsgravar. Den innehåller endast ett knivblad med vinklad rygg. En liknande kniv finns i den intilliggande graven A 7. Graven A 37 har föreslagits vara en barngrav - möjligen en dotter till kvinnan i A 7. Dateringen torde vara 600-tal.

A 38 har pärlor med P3 (?) eller P4-horisont och en dräknål av järn med polyedriskt (?) huvud med ögla. Två liknande nålar av järn finns i graven A 18 på Raä 28 C. I den finns också en kam med S 6, L 3 och vertikala grupper av punktcirklar - med datering till troligen efter 650 e.Kr. Motsvarande dräknålar av brons dateras dock vanligen till slutet av folkvandringstid och till tidig vendeltid (Petré 1984, Del 4, s.100 och Nerman 1935, 1969). Inga karaktäristika i P 4-horisonten finns i A 38 och dateringen ligger därför troligen snarare i slutet av 500-tal eller i början av 600-tal.

A 39 har kam med S 6 och L 3 och pärlhorisont P 5 men med ett flertal pärltyper i P 4, vilket kan datera graven till omkring 700 e.Kr.

A 40 har en kam med S 6 och L 1 - en kombination som daterar graven till 700-tal, sannolikt till dess andra hälft. Den speciella typen av L 4-ornamentik (Petré 1984, Del 4, s.75) tyder på en datering som kan gå in i vikingatid.

A 41 har pärlhorisont P 4 och en kam med S 6, L 2 och L 7. L 2-elementet synes vara mycket ovanligt i 600-tal och finns inte tidigare i Lovömaterialens 600-talsgravar. Pärlhorisonten är dock tydlig och graven föreslås ligga i 600-tal.

3.2.3 Fyndlägen i gravarna

Vanligen så verkar brandlagren "ihopsopade" från brandbålet och systematiska mönster i fyndens placering i brandlagren har inte kunnat förmärkas förutom de benurnor som ställts i centrum av brandlagren ofta i mitten innanför den inre kantkedjan. Någon gång kan vaga koncentrationer av t.ex. pärlor eller järnnitar finnas. Ofta så finns fler fynd i partier som har mörkare färg, d.v.s. är sotigare, i brandlagren.

I flera gravar på Lovö har det kunnat konstateras att järnknivar stundom har placerats på ett anmärkningsvärt sätt i brandgravarna gentemot andra fynd. De är ofta brutna eller fragmenterade (vilket förvisso synes gälla även för andra fynd). I några gravar verkar det som om knivbladen har placerats intill koncentrationer av brända ben, kanske avsiktligt som ett beskydd. Kniv som gravgåva finns på Raä 16 i gravarna A 7, 18, 27, 28, 34?, 36, 37 och 39.

Placeringen av kniven i A 18 var i utkanten av graven under kantkedjan! Denna kantkedja var av s.k. friliggande typ, d.v.s. som en fridskrets utanför själva centralpackningen. Detta kan ha varit en avsiktlig placering för att ge beskydd ända ute vid kanten av "fridskretsen". Även på andra gravfält på Lovö har knivarna stundom haft anmärkningsvärda placeringar. Som exempel kan nämnas att en kniv var nedstucken lodrätt tätt intill ett keramikkrärl med brända ben i A 6 på Raä 87 (Petré 1984, Del 3). I graven A 14 på Raä 34 låg ett knivblad på mynningskanten till ett keramikkrärl med brända ben. Kanske knivarna ansågs ge ett symboliskt beskydd åt de brända benen (d.v.s. åt personen). Eller så kan knivens placering vid de brända benen ha fungerat som beskydd åt de efterlevande mot gengängen.

I A 19 påträffades tre delar av ett bryne varav två delar låg i stenpackningen över brandlagret och ett låg under brandlagret. Detta kan möjligen vara en följd av att brynen, som är relativt tunga, har fallit igenom brandbålet och på så sätt undgått att insamlas och varit föremål för manipulation på samma sätt som övriga fynd som rönt ett annat öde, bl.a. blivit fördelade till brandlagret.

3.2.4 Några nämnvärda fynd

Vapenfynd är inte vanligt i gravarna på gårds- och bygravfälten. Det kan bl.a. bero på att man tagit bort vapenklingorna efter brandbålet (jfr Petré 1984, Del 4). Men kvar kan fragment finnas från detaljer på vapnen. Så är fallet i A 1 på Raä 16 där ett litet benfragment från en svärdsnapp återstår. Svärdet torde vara av mer "profan" art eftersom svärdsknappar är kända att vara utförda av metall.

Ett annat fynd, dock osäkert, som skulle kunna avspegla en vapengrav är den stora välvda skällan i A 17. Möjligen kan den ha ingått i en skölduppsättning.

Ett annat fynd, om mer långsökt, som skulle kunna vara en indikation på en vapengrav är brynet i A 32. Det är nämligen ovanligt långt. Ett bryne med motsvarande längd fanns i A 7 på Raä 87 i vilken ingick ett fragment av ett svärds hjalt. En särskild studie borde göras vad gäller långa brynen om de är avsedda för att skärpa svärds klingor.

I barngraven A 39 påträffades en järnhalsring som mycket väl kan vara en fragmentarisk torshammarring. Torshammare eller andra motsvarande symboler som brukar sitta på ringen saknas och det karaktäristiska läget för torshammarringar, d.v.s. överst i benurran, saknades. Graven kan dateras till 700-tal vilket är relativt tidigt för torshammarringar på Lovö.

Päralspridare, en av brons och en av ben, i kvinnogravarna A 2 resp. A 36 visar att pärluppsättningarna suttit utspridda på bröstet i "kragar". Pärluppsättningen har således bestått av två pärlspridare och mellan dem pärlraderna. Antalet hål visar hur många rader av pärlor som ingått. Päralspridaren i A 2 har minst 5 hål, dvs minst 5 rader av pärlor, men den är skadad i ändarna och kan ha varit längre. Antalet pärlor i graven, 23 stycken, torde inte motsvara det ursprungliga antalet för att kunna fylla upp bredden av minst 5 rader. Ser vi här åter att gravfynden inte representerar vad som borde ha funnits med? I A 36 finns endast 6 små benfragment från pärlspridarna. Ett rekonstruktionsförsök visar på minst 4 hål. Fragmenten verkar inte ha passning och representerar i så fall sammanlagt 12 hål vilket ger minst 6 hål per pärlspridare.

Några av glasflusspärlorna i A 22 och A 41 har järnhylsskodda (?) hål. Möjligen har små järnrör ingått i pärlhalsbandskonstruktionen, kanske för att hålla isär grupper av pärlor i uppsättningen på bröstet.

I A 2 finns ett pyrithänge infattat i en liten "trädbur" av järntråd. Även på Lundagravfältet Raä 27 har sådana påträffats i några gravar. De har tolkats som blixtskyddssymboler (Petré 1984, Del 4 med där anförd litt.). De koniska järnfragmenten i A 2 (fig. A2:3) ingår sannolikt i en kedjeliknande konstruktion som hängat har hängt i. Liknande finns på kontinenten. Dessa hängen kan vara tidiga exempel på Asakult och respekten för "Tors kraft".

Nålar av järn ingår i A 5 och A 27. Dessa kan ha suttit på fibulor, särskilt nålen i A 5 där fjäderkonstruktionen finns kvar.

Toilettredskap finns i kvinnogravarna A 7 och A 38. I A 7 finns tre redskap av järn sittande i en liten ring, varav en nyckel och möjligen en tungskrapa. I A 38 finns en nyckel, en spatel (?) och en nål (tandpetare?) som alternativt kan vara en dräknål. Vanligen hänger redskapen ned från ett redskapsspänne som suttit på bröstet (jfr Petré 1984, Del 2, s.54f, se även Nerman 1969). I toilettredskapen kan ingå nyckel, pincett, örslev, tungskrapa, nål/tandpetare och fil. I vissa folkdräkter har toilettredskap

(skeddon) ingått ända in på 1800-talet (a.a.).

En kam av frisisk typ ingår i A 16. Dessa typer är inte så vanliga men finns t.ex. i Birkamaterialet.

Några anmärkningsvärda fynd finns i den vikingatida dubbelgraven A 21. Den hålkälade ringen av brons hör snarare till den folkvandringstida ledartefaktsarsenalen (Bennett 1987). Det spetsovala bronsfragmentet har inte kunnat härledas. Det liknar ett svärdshjalt som kan ha en snarlik form. I A 21 ingår ett silvermynt med hängögla och ytterligare en hängögla från ett silvermynt. Dessa mynt har troligen ingått i en sofistikerad pärluppsättning på bröstet. I graven finns 255 pärlor.

Textilfragment finns i gravarna A 36, A 38 och A 41. Vävtekniken har ännu inte typbestämts. Ett inbränt textilavtryck finns på silvermyntet i A 21.

I ytskiktet i A 16 framkom några recenta fynd, bl.a. skärvor från ett glaserat salvekrus samt en liten skärva av ett täljstenskärl (?).

3.3 ARKEO-/OSTEOLOGISK ANALYS

3.3.1 Osteologisk köns- och åldersbedömning

I 8 av de 28 gravarna som hade brända ben har en osteologisk könsbedömning kunnat göras (28,6 %). Någon form av åldersbedömning har kunnat göras i 26 av de begravade gravarna (93 %). Endast i 2 av gravarna kunde en åldersbedömning inte göras (A 5 och A 37) beroende på de ringa benmängderna (4 respektive 1 g). I 11 gravar har endast bedömning till vuxen individ (>18 år) kunnat göras. I en grav (A 1) har två individer konstaterats, en infans II (5-14 år) och en >18 år.

Beträffande åldersindelning har i princip följande fördelning följts (Sjövold 1979):
 Infant = 0-1 år, Infans I = 0-7 år, Infans II = 5-14 år, Juvenilis = 10-24 år, Adult = 18-44 år, Maturus = 35-64 år, Senilis >50 år.

För Raä 16 har den osteologiska analysen givit följande åldersfördelning (se även tabell):

0-14 år	1 grav
5-14 år	2 gravar
7-12 år	1 grav
10-24 år	1 grav
10-44 år	1 grav
20-30 år	1 grav
30-50 år	1 grav
>18 år	11 gravar
18-44 år	1 grav
18-64 år	2 gravar
35-64 år	4 gravar
>50 år	1 grav

Den största gruppen är således >18 år och medellivslängden blir därmed osäker att få fram. Fyra barn (14%) och en juvenil samt en juvenil/adult finns samt fyra säkra matus och en senilis. Barn och juvenila uppgår således till 18% (eller ev. 21%) av hela populationen och matus inklusive senilis till minst 18%. Vuxna över 18 år utgör ca 80% av populationen.

Osteologisk könsbedömning har kunnat göras i 8 av de 28 begravande gravarna (28,6%) med bestämning enligt följande (K = kvinna, M = man. ? anger osäker bedömning):

A 2 = K?

A 7 = K?

A 9 = M

A 16 = K?

A 20 = K

A 21 = K?

A 28 = M

A 40 = M?

Osteologisk bestämning till män (säkra) finns i 2 gravar (A 9 och 28) och osäker man i en grav (A 40). Säker kvinna har tillskrivits endast en grav (A 20) och osäkra i 4 gravar (A 2, 7, 16 och 21).

3.3.2 Arkeologisk könsbedömning

Fynd specifika för mans- resp. kvinnogravar har tidigare diskuterats (Petré 1984, Del 4 och Petré 1993). På Raä 16 är vapen/vapendetaljer, eldslagningsflinta, en (1) röd glasflusspärkla de vanligaste mansindikerande fynden och pärlor (>3), pärlspridare, fibulor, armringar, toilettredskap (redskapsspänne med örslev, pincett, tungskrapa, nyckel och ev. nål) är kvinnoindikerande fyndtyper. Dessutom finns gravklot som ligger i kvinnogravar och resta stenar som finns i mansgravar. Således har följande gravar bedömts som mansgravar: A 1, 4, 9, 14, 16, 17, 18, 19, 21 (2 individer - en man och en kvinna), 24, 28, 32, 33?, 34 och 40. Följande har bedömts som kvinnogravar: A 2, 5, 7, 15, 20, 21 (2 individer - en man och en kvinna), 22, 27, 36, 37?, 39 och 41. Gravarna A 6, 33 och 37 har inga eller osäkra arkeologiskt könsindikerande fynd.

3.3.3 Mansgravar - arkeo-/osteologisk bedömning

Mansindikerande konstruktionsdrag i gravar är framför allt rest sten men under yngre folkvandringstid kan även mittsten möjligen vara mansindikerande (jfr Petré 1984, s.197). Bland fynden är följande mansindikerande: eldslagningsflinta, vapen (vapendetaljer). Vanligt i mansgravar är också en (1) röd glasflusspärkla. På Raä 16 tycks brynen förekomma enbart i mansgravar men på andra gravfält finns brynen ibland även i kvinnogravar (jfr Raä 27). Ben från svin och häst finns huvudsakligen i mansgravar på Raä 16. Svin finns i 5 gravar (1, 18, 22, 32, 33 (tänder), 34 (tand)) och häst finns i 5 gravar (1, 14, 21, 32, 40). Av dessa är endast A 21 och A 22 kvinnogravar men i A 21 finns troligen även en man (d.v.s. en dubbelgrav) genom fynd av eldslagningsflinta samt flisor från en fallen rest sten i mantelytan (I övrigt finns 262 pärlor, oval spännbuckla m.m. som är tydligt kvinnoindikerande i A 21).

I den osteologiska analysen har gravarna A 9, 28 och 40 (?) bedömts som mansgravar. Inget i fynden eller i gravskicket i dessa gravar motsäger den osteologiska analysen. Således har A 9 endast ett kamfragment, A 28 har en kniv, nitar, en kam, ett bryne och ett keramikkrärl och A 40 har en (1) röd glasflusspärkla, 2 krampor, nitar och spikar, eldslagningsflinta, en kam och ett keramikkrärl.

A 16 är den enda graven på gravfältet som har en osteologisk könsbedömning som ej samstämmer med den arkeologiska könsbedömningen. Således är den osteologiska bedömningen kvinna(?). Graven innehåller emellertid flera mansindikerande element, t.ex. eldslagningsflinta, en (1) röd glasflusspärkla och brynen (2 st). Den har dessutom en rest mjttsten. Det finns dock ett motstridigt konstruktionsdrag, som också finns i mansgravan A 18 som gränsar i N, nämligen friliggande kantkedja. Detta konstruktionsdrag är vanligast i kvinnogravar (jfr Petré 1984, Del 4, s.198). Här bryts således det annars så enhetliga mönstret genom de friliggande kantkedjorna och könsbedömningen till osäker kvinna (?) i A 16. Genusförhållandena för dessa två gravar (A 16 och 18) diskuteras nedan i kap.5.3.2. I vissa analyser nedan räknas dock A 16 och A 18 som mansgravar.

Brynen finns i 6 gravar (A 1, 16, 17, 19, 28, 32). Några har dubbla brynen (A 16 och 19). Samtliga synes vara mansgravar. På andra gravfält, t.ex. Raä 27 på Lovö, finns dock brynen även i några kvinnogravar (majoriteten dock i mansgravar) varför denna fyndkategori är osäker att använda som säker könsindikator.

På Raä 16 finns eldslagningsflinta i 8 gravar (A 1, 14, 16, 21, 24, 32, 34, 40). Alla dessa har bedömts vara mansgravar. A 21 är troligen en dubbelgrav med en ung kvinna och en man (mannen dock ej osteologiskt belagd). Även A 1 är en dubbelgrav med ett barn och en vuxen. A 34 är enligt den osteologiska analysen en ung individ, 0-14 år, således en pojke. Samma gäller för A 24 där individen är 10-44 år. Inget i detta material talar för att gravar med eldslagningsflinta skulle vara något annat än mansgravar men eldslagningsflinta kan ingå i dubbelgravar med man och kvinna och har då troligen tillhört mannens utrustning. Fyndkombinationerna i mansgravarna är färre än i kvinnogravar och ger därför vagare bedömningsgrunder. Emellertid tycks de flesta mansgravar innehålla järnnitar (båtnitar). Endast ett fåtal mansgravar saknar nitar.

Reststenar i gravar är mansindikerande (Petré 1984, Del 4). Detta har ytterligare bekräftats genom analysen av Raä 13 och även nu på detta gravfält genom A 1, 16, 18, 21?, 33? och 40?

Genom arkeo-/osteologisk analys bedöms följande således som mansgravar: A 1 (även ett barn av okänt kön), A 4, 9, 14, 16, 17, 18, 19, 21 (dubbelgrav med man och kvinna), 24 (juvenil), 28, 32, 33, 34 (pojke - eldslagningsflinta är mansindikerande) och 40.

3.3.4 Kvinnogravar - arkeo-/osteologisk bedömning

Kvinnoindikerande morfologiska drag i gravkonstruktionen är framför allt gravklot

som placerats som mittmarkeringar högst upp på stenpackningen. Gravklot (varav två är osäkra) finns i 7 gravar. Bland fynden är följande kvinnoindikerande på RAä 16: ≥ 3 pärlor, pärlspridare, fibulor, fibulanålar, trådfattat stenhänge, toilettredskap (t.ex. nyckel, tungskrapa, örslev, pincett el.dyl.), mynt (med hängöglor/upphängningshål).

Till kvinnogravar har på motsvarande sätt som för mansgravar följande bedömts: A 2, 5 (flicka), 6 (flicka), 7, 15, 20, 21 (dubbelgrav, se ovan), 22, 27, 36, 37 (flicka?), 38, 39 (flicka), och 41. Motivationen är följande: A 2 har 25 pärlor, pärlspridare och stenhänge. A 5 har 9 pärlor och nål till fibula. A 6 har tre pärlor. A 7 har 31 pärlor, toilettredskap och gravklot. A 15 har 31 pärlor och gravklot. A 20 har 19 pärlor. A 21 (dubbelgrav) har 255 pärlor och oval spännbuckla. A 22 har 54 pärlor. A 27 har 64 pärlor och gravklot. A 36 har 37 pärlor och pärlspridare samt gravklot. A 37 har inga säkra grunder för en könsbedömning men den ligger helt intill kvinnograven A 7 (mamman?) och båda har samma typ av kniv. En gissning är att det är en flickgrav. A 38 har 28 pärlor och toilettredskap. A 39 har 42 pärlor och ett osäkert gravklot med osteologisk åldersbedömning 5-14 år, således en flicka. A 41 har 67 pärlor och gravklot.

3.3.5 Barngravar och gravar med juvenila - arkeo-/osteologisk bedömning

Bland gravarna på Raä 16 finns 6 eller 7 barngravar. Bedömningen som barngravar grundar sig dels på den osteologiska analysen och dels på en arkeologisk bedömning av fynd, gravskick och gravtyper. Den osteologiska analysen framträder i detta fall som en säkrare metod för bedömandet om en individ är ett barn, än en arkeologisk bedömning. Detta beror bl.a. på att de arkeologiska signalerna för barngravar är vaga och ännu outforskade.

Genom den osteologiska analysen har 6 gravar (21%) bedömts vara barngravar eller juvenila gravar nämligen dubbelgraven A 1 (ett barn 5-14 år och en vuxen >18 år), A 6 (5-14 år), A 21 (10-44 år, dock troligen en dubbelgrav), A 24 (10-24 år), A 34 (0-14 år) och A 39 (5-14 år).

De gravar som genom den osteologiska analysen bedömts som barngravar och som inte är dubbelgravar, tillhör betecknande nog några av de benfattigaste på gravfältet. Medelvikten brända ben för barngravarna är endast 71,6 g per grav. För hela gravfältet uppgår medelvikten till 807 g. Även brandlagervolymer är bland de minsta på gravfältet - 23 kubikdecimeter i medelvärde mot 129 för hela gravfältet.

På arkeologiska grunder, om än vaga, skulle ytterligare en grav kunna vara en barngrav nämligen A 37. Stenpackningen är gravfältets minsta och den hade relativt små stenar (M=0,25 m). Brandlagret var ringa, endast 0,4 x 0,2 m stort med gravfältets minsta brandlagervolymer, 1,1 l, vari ingick endast 1 g brända ben. Enda fyndet utgörs av en liten kniv av samma typ som i den intilliggande kvinnograven A 7.

Osäkerheten i en arkeologisk bedömning av barngravar visas genom t.ex. A 34, som osteologiskt bedömts som en barngrav (0-14 år), men vars fyndinventarium knappast

kan påvisa ett barn (en röd glasflusspärla, brodd, kniv, kam, eldslagningsflinta, 2 järntenar, keramik). Eventuellt skulle det relativt lilla keramikkarlet och den ringa benmängden (50,5 g) och den ringa brandlagervolymer (32 kubikdecimeter) i denna grav kunna ge en arkeologisk indikation om en barngrav. Fynden tyder på en manlig individ (således en pojke) genom eldslagningsflintan och den ensamma röda glasflusspärLAN och att han kanske upptagits i vuxenvärlden. I A 39 (med åldersbedömningen 5-14 år) fanns 42 pärlor, en järnhalsring, en kniv, kam, järnfragment (krampa?) och keramikkarl. Fynden och den osteologiska bedömningen visar att detta är en flickgrav. I A 24 (osteologisk åldersbedömning: 10-24 år) finns en (1) röd glasflusspärLA, eldslagningsflinta och nitfragment - sannolikt en pojkggrav eller för en ung man. I de två dubbelgravarna A 1 (en individ 5-14 år och en individ >18 år) och A 21 (10-44 år) kan inte fynden härledas till en viss ålder.

3.3.6 Animalia i mansgravar, kvinnogravar och barngravar

Som mansgravar har bedömts: A 1 (en av två individer), 4, 9, 14, 16, 17, 18, 19, 21 (en de två individerna), 28, 32, 33, 40. Som kvinnogravar har bedömts: A 2, 7, 15, 20, 21 (en av två individer), 22, 27, 36, 38, 41. A 13 är ej medräknad. Som barngravar har bedömts: A 1 (en av två individer), 5, 6, 24, 34, 37, 39.

Den artrikaste graven är A 1 där 6 olika djurarter ingår. Graven har en vuxen (>18 år) och ett barn (5-14 år). En annan artrik grav är mansgraven A 40 i vilken ingår 5 olika djurarter och i dubbelgraven A 21 finns minst 4 olika djurarter. I 5 gravar saknas djurben (A 5, 7, 19, 27, 37) och av dessa är 2 barngravar (A5 och 37), två kvinnogravar (A 7, 27) och en är en grav med en gammal man (A 19, senilis). Den artrikaste kvinnograven är A 22 med 4 olika djurarter.

Vanligaste djurarten är hund som finns i 18 gravar (64%) följt av får/get som finns i 12 gravar (43%). Svin finns i 6 gravar (21%), häst och fågel i vardera 5 gravar (18%) och nöt i 4 gravar (14%). Av de 18 gravarna med hund är 10 mansgravar (inkl. A 21) och 7 kvinnogravar samt 4 barngravar (inkl. A 21). Det finns 3 hundar i A 21 och 2 i A 1. Båda är dubbelgravar. Intressant är att hundarna är av olika storlek i samma grav. A 21 har schäfer-, tax- och papillonstorlek och A 1 har schäfer- och taxstorlek.

Får/get finns i 12 gravar varav 6 är mansgravar, 4 kvinnogravar och 2 är barngravar. Några yngre resp. äldre individer finns i såväl barngravar som hos vuxna.

Svin finns i 6 gravar men i två av dessa finns bara tänder (A 33 och barngraven 34). Fyra av gravarna är mansgravar (A1, 18, 32, 33), en är kvinnograv (A 22).

Häst finns i 5 gravar (A1, 14, 21, 32, 40). Alla är mansgravar men i A 1 finns även ett barn. A 21 är en dubbelgrav där sannolikt båda könen ingår.

Fågel finns i 5 gravar (A 1, 16, 21, 22, 40). Alla utom A 22 är mansgravar men A 1 har även ett barn och A 21 är en dubbelgrav.

Nöt finns i 4 gravar (A 1, 21, 33 och 40). I den sistnämnda finns endast fragment från underkäke. Alla är mansgravar men i A 1 finns även ett barn. A 21 är en dubbelgrav där båda könen ingår.

I den osteologiska analysen anges även ett odefinierat "smådjur" i A 21, en stor gräsätare i pojkgraven A 24 liksom i A 33 samt ett obestämt djur i A 38.

3.4 GENUSASPEKTER - MANLIGT, KVINNLIGT, ÅLDERSGRUPPER OCH STATUS

Nedan skall förhållandena mellan mans- och kvinnogravar liksom mellan olika åldersgrupper belysas. Syftet är att försöka se om en statusbedömning kan göras. Att bedöma status mellan könen är av olika anledningar vanskligt i ett gravmaterial, inte minst vad gäller brandgravar vars fyndrepresentativitet kan diskuteras. Dessutom skulle själva begreppet "status" behöva definieras mer ingående. Ett försök till statusbedömning skall dock här göras snarast i meningen "relativt tillstånd". Möjligen kan det ha funnits såväl medvetna som undermedvetna (status-)värderingar i bondesamhället som kan ha avsatt spår i gravritualerna. Frågan är hur dessa spår ser ut och hur de skall mätas och tolkas. Här har, förutom gravtyp och läge på gravfältet, beaktats fyndfrekvens, brandlagervolym, benmängd och djurarter.

3.4.1 Gravtyper och läge på gravfältet

Läget för mansgravarna är något mer framträdande och exponerande än för kvinnogravarna. Detta kan åskådliggöras för t.ex. mansgravarna A 1, 14, 16, 18 och 32 som har de bästa exponeringarna. De ligger dels i framkanten av gravfältet (närmast en förmodad väg eller stig mellan Mälaren och gården) och dels oftast på naturliga små förhöjningar. Kvinnograven A 22 är den enda grav som har ett för tidsställningen avvikande och framskjutande läge på gravfältet - dvs ett liknande förhållande som för de ovan nämnda mansgravarna. Denna grav har även andra tecken som tyder på en för kvinnogravar ovanlig position (se nedan).

3.4.2 Fyndfrekvenser och kön

Det tycks finnas ett visst samband mellan fyndmängd och status, dock ej utan undantag. Således har dels samtliga fyndkategorier per grav beräknats och dels antalet metallfynd. Dubbelgraven A 21 har undantagits eftersom där troligen finns både en man och en kvinna. Medelvärden för samtliga fyndkategorier blir i mansgravarna 7,8 och i kvinnogravar 9,4. Vad gäller metallfynd blir medelvärdet 1,75 för mansgravar och 3,8 för kvinnogravar. I gravar med barn eller juvenila (dubbelgraven A 1 ej medräknad) blir medelvärdet för alla fyndkategorier 7,3 per grav och för metallfynd 2,3 per grav.

3.4.3 Brandlagervolym, benvikt och djurarter

Beträffande brandlagervolymer så visar det sig att medelvärdet för brandlagervolymer i mansgravar är 203 dm³ (85 dm³ utom A 21) och i kvinnogravar 242 dm³ (87 dm³ utom A 21). Det kan tolkas som att det sannolikt inte fanns någon större skillnad mellan

storleken på männens gravbål och kvinnornas. För gravar med barn/juvenila är medelvärdet för brandlagervolymen endast 23 dm³ (32 dm³ inkl. dubbelgraven A 1), vilket är endast ca 1/3 - 1/4 av de vuxnas brandlagervolym.

För benvikterna och för antalet djurarter gäller andra förhållanden mellan mans- och kvinnogravar. Medelvikten brända ben i mansgravarna är 1423 g och i kvinnogravarna 595 g. Mansgravarna har således mer än dubbelt så stor benvikt som kvinnogravarna. Benvikterna är uppenbarligen kopplade till antalet djurarter.

Antalet djurarter i mansgravarna är i medeltal 2,5 och i kvinnogravarna 1,6. I gravar med barn/juvenila är medelvärdet 1 (dubbelgravarna A 1 och 21 ej inräknade). Det finns således fler djurarter i mansgravar än i kvinnogravar.

Om man studerar djurbensmaterialet så finner man att de vanligaste djurarterna hund och får/get finns i såväl mans- som kvinnogravar men att de ovanligare djurarterna häst, nöt och svin huvudsakligen uppträder i mansgravarna. Fågel finns i 4 mansgravar och en kvinnograv (A 22). Kvinnograven A 22 är den enda kvinnograven som innehåller fågel och svin. Ingen annan "ensam" kvinna på detta gravfält har fått vare sig fågel eller svin. Benen från hund, häst och fågel visar att oftast hela individer representeras medan benen från får/get, svin och nöt oftast utgörs av extremitetsdelar. Detta kan tolkas som att de senare djuren är matoffer (jfr Ihregren 1972, s. 95 ff).

Mansgravar			
Anr	Br.lag.volym (dm ³)	Benvikt (g)	Antal djurarter
1*	85	4785	6
4	72	311	1
9	33	762	1
14	85	779	2
16	177	1109	3
17	67	54	1
18	160	1281	3
19	90	135	0
21*	1635	2812	4
28	24	732	2
32	94	1618	3
33	10	412	1+
40	118	3710	5
M=	203,8 dm ³ 85,4 (utom A 21) *dubbelgrav	1423 g	2,5

Fig.13. Brandlagervolym, benvikt och antalet djurarter i mansgravar på Raä 16.

<u>Kvinnogravar</u>			
Anr	Br.lag.volym (dm3)	Benvikt (g)	Antal djurarter
2	144	76	2
7	8,1	688	0
15	236	119	2
20	20	503	1
21*	1635	2812	4
22	88	371	4
27	26	640	0
36	112	691	1
38	69	340	1
41	80	329	2
M=	242 dm3 87 (utom A 21) *dubbelgrav	595	1,7

Fig.14. Brandlagervolym, benvikt och antalet djurarter i kvinnogravar på Raä 16.

<u>Barn/juvenila</u>			
Anr	Br.lag.volym (dm3)	Benvikt (g)	Antal djurarter
1*	85	4785	6
5	52	4	0
6	17	145	1
24	7,4	102	2
34	32	51	1?
37	1,1	1	1
39	29	118	1
M=	32 dm3	744 70 utan A 1 *dubbelgrav	1,7 1 utan A 1

Fig.15. Brandlagervolym, benvikt och antalet djurarter i gravar med barn/juvenila på Raä 16.

3.4.4 Skillnader och likheter

Det framgår av ovan gjorda jämförelser att mansgravarna skulle kunna ha något högre status än kvinnogravarna - under förutsättning att högre benvikt och fler djurarter tas som intäkt för högre status. Brandbålen tycks ha varit lika stora men männen har mer än dubbelt så höga benvikter och fler djurarter, bl.a. hela hästar och matoffer (svin, nöt). Mansgravarna framträder dessutom tydligare i sin placering på gravfältet jämfört med kvinnogravarna. Kvinnogravar har emellertid fler metallfynd än män vilket kan bero på att flera brandbålsbeständiga föremål ingått i det kvinnliga dräktskicket. Flera metallföremål torde dock vara statusbärande i sig. Lägre status tycks föreligga för barn/juvenila särskilt beträffande benvikter och antal djurarter medan fynden inte

avviker från de vuxna. Att brandlagervolymer i barngravarna är mindre kan förklaras funktionellt med att brandbålen inte behövde vara så stora som för vuxna. En annan tolkning kan vara att barn inte alltid hade uppnått en viss social ställning i samhället och därmed inte fick ett "vuxenstort" bål. Andra tolkningar kan också tänkas, t.ex. att bålstorleken var kopplad till kroppens fysiska storlek eller till ålder eller till andra sociala faktorer.

	Mansgravar	Kvinnogravar	Barn/juvenila
Brandlagervolym (dm ³)	85,4	87	31,9
Samtliga fyndkategorier	7,8	9,4	7,3
Metallfynd	1,8	3,8	2,3
Benvikt (g)	1423	595	70
Antal djurarter	2,5	1,7	1

Fig.16. Medelvärden för olika kriterier i mansgravar, kvinnogravar och i gravar med barn eller juvenila på Raä 16. Kriterierna kan spegla skillnader och likheter i status i gravarna. Kvinnor har fler metallfynd vilket bl.a. kan kopplas till dräktskicket, män har fått fler djurarter på brandbålet, sannolikt bl.a. fler matoffer samt även hela hästar.

3.4.5 Åldersrelaterad status

De osteologiska åldersbedömningarna har jämförts med gravgåvor, antalet djurarter, gravkonstruktion och läge på gravfältet. En viss "statusnedgång" kan anas redan hos matura individer även om undantag finns. Det verkar således som om status och den mest fertila åldern har ett visst samband. Denna "cykel" i livet skulle då ligga mellan ca 20 och 40-45 år. Någon skillnad mellan män och kvinnor därvidlag kan inte ses i detta material.

Den osteologiska analysen för Raä 16 uppger en åldersfördelning som är svår att indela i grupperna barn, juvenilis, adultus, matus och senilis. De flesta vuxna ages med >18 år. Endast fyra individer har bedömts till matus 35-64 år (A 2, 15, 22, 28) och dessa har medelvärdet 2,5 djurarter per grav. Om man enbart väljer ut män >18 år får man medelvärdet 2,8 djurarter och motsvarande för kvinnor blir 1 djurart. Medelvärdet för alla män (utom pojkar) blir 2,5 djurarter och för alla kvinnor (utom flickor) blir 1,7 djurarter. Endast en individ har bedömts till senilis (A 19) och den har inget (0) djur! De avvikande gravarna med något fler djurarter är dubbelgraven A 1 (6 arter), den matura mannen i A 40 (5 arter), dubbelgraven A 21 (4 arter), den matura kvinnan i A 22 (4 arter) och de vuxna männen >18 år gamla i A 16, 18 och 32 (3 djurarter).

De största gravarna på gravfältet A 1, A 21, A 18, A 16, A 32 ligger framträdande och är alla mansgravar (A 21 är en dubbelgrav). Den lägesmässigt mest framträdande kvinnograven, A 22, var den enda kvinnograven som innehöll svin och fågel. Den hade också flest djurarter (4) av kvinnogravarna. Hästben finns endast i gravar med vuxna män (inkl. dubbelgraven A 21).

Även på detta gravfält kan ses att framför allt barn, men i viss mån även gamla, har färre fynd och färre djurarter och att gravstorlek och läge oftast inte är framträdande för

dessa grupper. I stället är det framför allt de vuxna männen som har de flesta djurarterna och där gravarna placerats i framträdande lägen. Endast en av kvinnorna (en maurus, A 22) har en motsvarande position. Materialet är för litet för att en tillfredsställande bedömning mellan adultus- och maurusgruppen skall kunna göras. Generellt kan sägas att en tendens finns att de vuxna männen har tillägnats något bättre exponerande gravlägen, något större gravar och något fler offrade djurarter än kvinnor och övriga ålders- och gendergrupper.

3.5 HORIZONTALSTRATIGRAFI

Gravfältet Raä 16 har en tydlig horisontalstratigrafisk utbyggnad från NV till SÖ. Dels så är de äldsta gravarna i NV generellt mindre än de yngre i SÖ både beträffande höjd och diameter och dels så är fynddateringarna entydiga enligt denna utbyggnadsriktning. Även de fåtaliga C14-analyserna som finns från gravfältet antyder denna utbyggnadsriktning. Gravfältet ligger också i en moränbacke mellan berg i NV och åkernivå i SÖ och med en höjdskillnad av ca 7 meter där de äldsta gravarna ligger högst (NV) och de yngsta ligger lägst (SÖ).

Vid ett betraktande på gravfältskartan kan man lägga märke till den relativt jämna båge från VNV mot Ö och åter mot SSV som gravfältets västra begränsning utgör. Denna "sväng" beror på att moränbacken där (utanför gravarna) är brantare och stiger åt SV och V. Det har tydligen inte varit attraktivt att gravlägga där backens vinkel överskridit en viss lutning. Ett liknande förhållande kan ha funnits i NÖ kanten där markprofilen NV om A 27 stiger men sjunker NÖ om A 28 och A 41. Utbyggnadsriktningen åt först Ö och därefter åt S har sannolikt varit den lämpligaste med tanke på markytans jämnhet. Om en fortsatt utbyggnad av gravfältet skulle ha skett hade man troligen valt området omedelbart SSV - SÖ om A 21, d.v.s. mellan det branta moränimpedimentet i V och den flacka lermarken i Ö.

Då undersökningarna på gravfältet Raä 16 skulle inledas föregicks valet av den första undersökta graven av en exponeringsstudie som gick ut på att studera det förmodade exponeringsvisuella sambandet mellan gårdsläget och "den först anlagda graven". Jag tänkte mig då: Var anlägger man den första graven om gården ligger på platsen A, och har man tagit hänsyn till lokaltopografin beträffande t.ex. vägar, väderstreck, andra gravfält, åkerytor, skogsdungar, annan bosättning m m. Min hypotes var alltså att man vid valet av plats för den första graven har haft visuell kontakt med gårdsläget. Mitt val av första grav som skulle undersökas, och som jag alltså trodde var den äldsta, kom otvetydigt att falla på graven A 9 som låg längst åt V och högst på gravfältet, dvs det är den grav som ligger längst upp i moränslänten och som ger god synkontakt med det nuvarande gårdsläget för Söderby gård. Storleken och gravtypen passar också in som äldsta grav om man jämför med Lundagravfältets gravtyper. Samma resonemang på gravfältet Raä 13 ledde till att graven A 25 där blev den första grav som undersöktes. Nu när båda gravfälten är totalundersökta kan sägas att hypoteserna om såväl gravtyperna som exponeringsläget har verifierats.

4. NÅGRA ARKEOLOGISKA GIFTAS- OCH ARVSMODELLER

För gravfältet Raä 16 skall några olika modeller föreslås och diskuteras som utgår ifrån grundmaterialet och de olika analyserna. Syftet är att få fram en plausibel gripbar populationskonstellation och att försöka inringa ett troligt utvecklingsskede för populationen beträffande olika familjeförhållanden t.ex. man-hustruförhållanden, barn och arvsförhållanden. Varför man börjar begrava här kan bero på att en arvsklyvning/familjedelning skett på (huvud-)gården och att den "nya" familjen av olika skäl valt detta nya gravfält och inte det "gamla modergravfältet" som troligen var Raä 28 invid gården. Den patrilokala modellen bygger på att männen har fått ett visst "företräde" vad gäller gravlägen, gravstorlek och flera offerade djur.

4.1 EN PATRILOKAL GIFTASMODELL

Genom gravfältets tydliga horisontalstratigrafiska egenskaper, med gravar lagda i stort sett från NV åt SÖ, och genom möjligheten att i relativt stor utsträckning ha kunnat bedöma könstillhörighet hos populationen, har ett försök gjorts att se ett man-hustruförhållande där en hypotes är att arvet av gården ev. kan avspeglar sig i gravritualen genom behandlingen av den döde. En prövning är om arvet har gått på manssidan (patrilokalt arv) eller kvinnosidan (matrilokalt arv). Utgångspunkten är den arkeo-/osteologiska könsbedömningen där kön och ålder är variabler liksom fyndens och gravarnas sociala karaktär och relativa status samt gravarnas horisontalstratigrafiska och inbördes läge på gravfältet ur dateringssynpunkt. Man måste skilja på giftermålsordning och dödsföljd. Vad som avspeglar sig i horisontalstratigrafien över gravfältet är inte självklart en kronologisk ordning. Det finns flera tänkbara alternativ till vilka som hört ihop som man och hustru. Barn och föräldraförhållandet är också osäkert. Några olika alternativ diskuteras nedan. Bedömningen av dödsföljden kan vara säkrare än den för man-hustruförhållandet men detta är inte prövat fullt ut i denna studie.

Såväl horisontalstratigrafiskt som fyndmässigt är grav A 9 den äldsta på gravfältet. Den ligger högst upp i slänten i den NV delen av gravfältet. Valet av denna plats som första grav vid etablerandet av gravfältet kan ha varit att man härifrån har god utsikt mot gårdsläget vid Söderby nuvarande gård och mycket tyder på att Söderbygården har legat där även under förhistorisk tid. Dateringsmässigt så är A 9 den äldsta grav A 9 på gravfältet genom kamfragmenten - två bitar av en stödskena till en sammansatt kam har tvärsnittet S 4 med linjeorneringen L 2 överst och L3 nederst (Petré 1984 Del 4, s.72 ff). På Lundagravfältet Raä 27 har tvärsnittet S 4 daterats till tiden ca 440 - 580 e.Kr., L 2-orneringen går fram till ca 520 e.Kr och L 3-orneringen finns ca 450 - 780 e.Kr. (a.a.). Kammar med L 2 överst och L 3 nederst på stödskena med S 4-snitt, som på A 9-kammen, finns i tre 500-talsgravar på Raä 27 (A 24, 30 och 48). Dessa gravar har daterats till ca 540-580 e.Kr (a.a. s.137). A 9 hade en locksten i brandlagrets mitt. Lockstenar är ett äldre drag som på Lundagravfältet generellt upphör ca 500 e.Kr. (a.a.

s. 41 f och s.135). Enstaka yngre gravar med lockstenar förekommer dock. Inga andra gravar på gravfältet Raä 16 har S 3- eller S 4-tvårsnitt vilket kan tyda på att A 9 ligger i slutet av detta kamelements förekomsttid. De närliggande gravarna har dock inga kamfragment. Dateringen av A 9 föreslås till ca 550 e.Kr. ± ca 30 år. Ett C 14-värde på träkol från graven har givit AD 605±70 (okalibr.).

A 9 - A 7.

A 9 (osteologiskt: en man, 18-64 år) har sannolikt haft maken A 7 (en kvinna?, 18-44 år). Avståndet är endast ca 4 m till A 7 (det är den närmaste kvinnograven). Ett alternativ är kvinnograven A 5 (ev. dock en barngrav) som ligger ca 10 m ifrån A 9. Fynden motsäger inte en samtidighet för någon av gravarna. Här föreslås i första hand att A 9 hör ihop med A 7. De kan ha fått barnen A 33 och A 37. Både i A 7 och i A 37 finns en liten kniv med vinklad rygg. Troligen är graven A 37 en barngrav eftersom den i stort sett saknar brända ben (endast 1 g) - barngravar brukar vara fattiga på ben och så är fallet med övriga säkra barngravar på gravfältet. A 37 har också en ringa brandlagervolym, vilket likaså är typiskt för barngravar. Den hade också en liten enskiktad stenpackning med stenstorleken 5 cm under medelvärdet för gravfältet. Som ärvande son till A 9 och A 7 föreslås A 33 (alternativt A 4).

A 33 - A 38.

A 33 (>18 år) är en fyndfattig grav. Tiden kan jämföras med den fyndfattiga tiden i zon 4 på Lundagravfältet, dvs årtiondena före 600. A 33 föreslås ha haft den 5 meter söder om liggande A 38 (adult) som maka. De kan ha fått barnen A 6 (7-12 år) - som är en flicka som dött i förtid - och den ärvande sonen A4 (alternativt A 1).

A 4 - A 2.

A 4 (30 -50 år) kan ha haft maken A 2. Denna kvinnograv har kamelementen S 6 och L 3 samt pärlhorisont P 4. På Lundagravfältet finns en grav (A 78) med pärlhorisont P 4 som har kamelementet L 6/7. Graven A 4 har kamelementet S 6, L 3 och L 6/7 vilket ger en antydning om samtidighet mellan A 4 och A 2. De kan ha fått två barn - A 5 (en flicka som dött i förtid) och den ärvande sonen A 1 (alternativt A 33). A 5 är dock osäker som barngrav men den har endast 4 g brända ben och en ringa brandlagervolym och få fynd. Detta kan sammantaget tyda på en barngrav.

A 1 - A 27. (ev. A 1 - A 2)

A 1 (enligt den osteologiska analysen två individer, en flicka och en vuxen) är en av de största gravarna på gravfältet och ligger omedelbart NÖ om de tidigare nämnda gravarna. Denna grav är en hög med närmast kallmurat kärnröse. Anmärkningsvärt är att en treuddsformad sten täckte benurman i brandlagret. Personerna har haft relativt hög sociala status. Bland fynden ingår bl.a. ett fragment av ett svärdshjalt av ben/horn. Benmängden är den största på gravfältet - 4785,4 g - med många (6) olika djurinslag. Denna grav är en dubbelgrav - en flicka, 5-14 år, finns tillsammans med en vuxen (>18 år) som arkeologiskt sett, genom svärdshjaltet, således är en man. Straxt V om A 1 ligger kvinnograven A 27 (>18 år) som kan ha varit hustrun. A 27 har en typisk

pärthorizont P 4. Här föreslås att de har fått ytterligare minst ett barn förutom det som ligger i A 1, nämligen den ärvande sonen A 32 och eventuellt även A 28 som kan ha blivit en kvarvarande icke ärvande son som tycks sakna kvinna. A 28 bedöms som stratigrafiskt yngre än både A 1, A 32 och A 41 och han har osteologiskt bedömts som man och maurus (35-64 år). Han överlevde därmed troligen både brodern A 32 och dennes hustru A 41.

A 32 - A 41.

A 32 (>18 år), som närmast är en höglignande stensättning, ligger i ett relativt bra exponeringsläge omedelbart Ö om A 1. Som maka kan föreslås den intelligande graven A 41 (>18 år). A 41 har pärthorizont P 4 och en liten egenhet som den har tillsammans med A 32 - en svagt fasad ovankant på kammen som har S 6-snitt. Någon lämplig ärvande son är här inte självskriven om inte A 28 kan ses som en sådan vilket är mindre troligt. Däremot kan det vara möjligt att här tolka kvinnograven A 22 som arvtagerska vilket motiveras nedan.

A 28 - ?

? - A 22.

A 28 (en man, 35-64 år) har som ovan nämnts ingen stratigrafiskt självklar partner om A 41 hört till A 32. Möjligen kan en mindre stensamling av odlingsstenskaraktär NÖ om A 28 och A 41 vara en bortodlad grav som kan ha passerat in här. Kammen i A 28 synes vara en 600-talskam och den närmaste och enda återstående "lediga" kvinnliga 600-talsgraven är A 22 som har pärthorizont P 4. Sannolikt har de dock ej hört ihop, bl.a. p.g.a. avståndet. I A 22 finns bland pärlorna en grön polykrom pärla, dock opak, som kan antyda en datering mot slutet av 600-talet (jfr Petré 1984 Del 4, s. 64). Graven A 22 ligger relativt avlägset ifrån sina övriga samtida. A 22 skiljer sig på flera sätt från övriga kvinnogravar på gravfältet. Förutom det framskjutna och exponerande läget i förhållande till samtida gravar har den också relativt stora mått samt är den djurbensrikaste kvinnograven (4 djurarter) och den enda kvinnograven på gravfältet som har svinben. Man kan här se en kvinnograv som har egenskaper som annars finns i mansgravar och det är därför möjligt att tolka kvinnograven A 22 som en kvinna med ledande framtoning och hon saknar en given make (jfr dock odlingsstenarna A 13). Hon kan ha varit familjens ledare eller kanske har hon fått ta över ansvaret för gården i händelse av att mannen har försvunnit och inte blivit begravd på gravfältet. Hon kan emellertid ha fått den ärvande sonen A 14 som ligger straxt intill i V.

A 14 - A 36.

A 14 (>18 år) tillhör en ny typ av gravar som utgörs av höglignande stensättningar. En antydning fanns redan i mansgraven A 32 (gravarna blir generellt sett större ju längre fram mot vikingatid man kommer. A 1 avviker genom att den är en relativt stor hög med ett litet kärnröse). Graven A 14 har bl.a. en kam med flätornamentik och linjer som sammanbinder punktecirklar (L 9) som på Lundagravfältet har ett samband och som där daterats till ca 610 - 690 e.Kr. På kammens ovankant finns kryssornering vilken också återfinns på kammen i pojkgraven A 34 som ligger bakom A 36. A 36 ligger ca 7 m N om A 14 med ett åtskiljande sankt markparti. A 36 (>18 år) har pärlor av typ horisont

P 4 men med inslag av två grönpolykroma glaspärlor. Dessa ligger i övergången till pärlhorisont P 5, d.v.s. till de "blåa" 700-talsdamerna (se Petré 1984 Del 4, s. 64). Som partner till A 14 föreslås således A 36. De kan ha fått två söner - A 34 (0-14 år) som dog som pojke och A 17 som blev arvtagare.

A 17 - A 15.

A 17 (>18 år) ligger omedelbart S om A 15 (35-64 år) som föreslås som maka. A 17 har L 2-ornamentik på kammen och A 15 har pärlhorisont P 5 men med vissa P 4-inslag. Åtminstone A 15 torde vara en 700-talsgrav. A 17 har C 14-daterats till 720 ± 70 (okalibr.). Grävkonstruktionen med kantkedjan (dock endast partiell) liknar något den i de intilliggande A 18 och A 16. De kan ha fått dottern A 39 (5-14 år), som dog som flicka (kanske redan innan farfar A 14 dog med tanke på läget), och sonen A 40. Sammansättningen i pärlhorisonten P 5 i A 39 och A 15 överensstämmer relativt väl med bl.a. ett stort inslag av röda och/eller orange glasfluspärlor, d.v.s. P 4-inslag. Kammen i A 39 har S 6 och L 3. Sonen A 40 blev arvtagare.

A 40 - A 13 (?).

A 40 (en man, 18-64 år) har en kam med L 1-ornamentik (700-talets andra hälft) och en C 14-datering till 765 ± 70 e.Kr.(okalibr.). Läget är något ologiskt (dock nära sin syster A 39) och här saknas en lämplig maka. Möjligen kan A 13 ha utgjort en passande grav som legat i åkerkanten och som kan ha plockats om eller kastats upp vid odlingsarbete. Som ärvande son föreslås A 19. Möjligen skall A 40 kastas om med A 17-A 15 eftersom A 40 horisontalstratigrafiskt verkar äldre men fynden i A 15 motsäger detta men dock ej för fynden i A 17 där kammen har L 2-ornering. L 2-ornamentik är ovanlig på vendeltida kammar men kan vara ett sent 700-talsdrag. Förhållandet mellan L 1- och L 2-ornamentiken är ännu något oklar. I början av vikingatid blir L 2-ornamentiken vanligare.

A 19 - A 20.

A 19 (>50 år) som ligger bredvid A 17 är relativt fyndfattig. En bennål (till snörning på skinnpung?), två brynen, två järnfragment och keramik gör den svårdaterad. De två brynena indikerar en mansgrav. Alla andra gravar på gravfältet som har brynen är mansgravar. Brynen är dock generellt inget säkert manligt attribut. A 19 föreslås ha haft den intilliggande A 20 som maka. I den graven finns pärlhorisont P 5 (700-tal). Några pärlor är av samma typ som i graven A 102 på Lundagravfältet (bl.a. blåa segmenterade och vitbeiga med röda korslagda trådar samt vita). A 102 har daterats till slutet av 700-talet (Petré 1984 Del 4, s.137) och inget motsäger en motsvarande datering för A 20. Paret kan ha fått A 16 som ärvande son. Läget är dock ett stycke ifrån föräldrarna (ca 15 m) men dateringen kan stämma. Eventuellt skall A 16 och A 18 kastas om kronologiskt. C 14-dateringen i A 18 antyder en något äldre datering än C 14-dateringen i A 16 (AD 725 ± 70 i A 18 mot AD 760 ± 70 i A 16). De kan också vara bröder.

A 16 - A ?

Denna grav, som har manliga symboler, är svår att passa in i giftasmodellen eftersom lämplig maka saknas. Den resta stenen, eldslagingsflintan, den ensamma pärlan och

brynet tyder entydigt på en mansgrav. Enligt den osteologiska analysen har emellertid A 16 fått bedömningen osäker kvinna (K?, >18 år). Detta kan dock diskuteras. Ca var tionde osteologiska determination med frågetecknen synes vara felaktig (se Petré 1984, Del 4). En C 14-datering på träkol i A 16 gav värdet AD 760±70. Kammen är inte vendeltida utan är en något ovanlig typ från tidig vikingatid, sannolikt av frisiskt ursprung. Den påminner något om kammen i A 53 på Raä 27. Ingen lämplig kvinna finns alltså till A 16 men teoretiskt kan A 18, som ligger intill, vara en ärvande son (jfr dock ovan, de kan ha varit bröder eller ha haft en annan relation, se genusdiskussionen i kap 5.3.2). Här kalkyleras med att en kvinna till A 16 saknas på gravfältet men att A 18 kan vara en arvinge.

A 18 - A ?

A 18 (>18 år) liknar A 16 till sin konstruktion med friliggande kantkedja och rest sten. Graven är sannolikt en mansgrav. Inte heller till denna individ finns en lämplig maka. En alternativ tolkning till "A 21-A 21" nedan är dock att kvinnan i A 21 (en kvinna? 10-44 år) är maka till A 18. De kan ha fått sonen A 24 (10-44 år) som har eldslagningsflinta och en röd glasflusspärå. Han dog i förtid. Fadern A 18 kan ha dött först, därefter sonen A 24 och sist modern A 21. A 21 har ett mynt som präglats 814/815 och vikingatida pärlor samt fragment av en spännbuckla typ P 37. Graven A 21 är den yngsta och här upphör begravningarna på detta gravfält. Kan familjen ha dött ut i och med att man dött i förtid? - såväl kvinnan i A 21 som pojken i A 24 är unga individer. Även för denna grav antas i giftasmodellen att kvinna saknas på gravfältet men att en arvinge finns i A 21.

A 21- A 21 (dubbelgrav)

I A 21 finns förutom en rad fynd av kvinnliga typer även eldslagningsflinta och flisor i mantelytan som tolkats som rester efter en rest sten. Graven innehöll en relativt stor benmängd - 2811,8 g - och var en av gravfältets största. Osteologiskt har endast en enda människa kunnat identifieras - en kvinna (K?), 10-44 år. Fynden antyder emellertid två individer - en man och en kvinna. De kan ha fått sonen A 24 som dog i förtid. De själva kanske dog i tidig ålder och lyckades därmed inte avla flera barn som kunde ta över arvet varpå familjen kan ha dött ut. Ytterligare en möjlig förklaring till gravfältets upphörande kan vara att denna familj efter A 21 övergått till att begrava på ett annat gravfält - det ännu outgrävda Raä 28. Man kan också tänka sig att familjen kan ha flyttat - t.ex. till den ingifta kvinnans föräldrahem, om där inte funnits någon arvinge och att förhållandena på Söderby så har utvecklats t.ex. genom uppköp av en av de andra familjerna (de som begravts på Raä 13 eller Raä 28).

Den ovan framförda arvsmodellen kan naturligtvis diskuteras och av resonemanget framgår att bedömningarna är osäkra och alternativen är många. Emellertid synes antalet generationer inte variera så mycket som giftasmöjligheterna. Ca 13 generationer på 300 år för en kärnfamilj med minsta möjliga populationstal (eller ca 30 gravar på 300 år) tycks vara en rimlig utgångspunkt för vidare forskning i detta materialet. Alternativa ingiften har sammanställts i tabellform enligt nedan men man kan också tänka sig flera omkastningar på manssidan t.ex. 9, 4, 33 så som horisontalstratigrafiskt är mer motiverat i stället för 9, 33, 4 som är mer fyndkronologiskt motiverat.

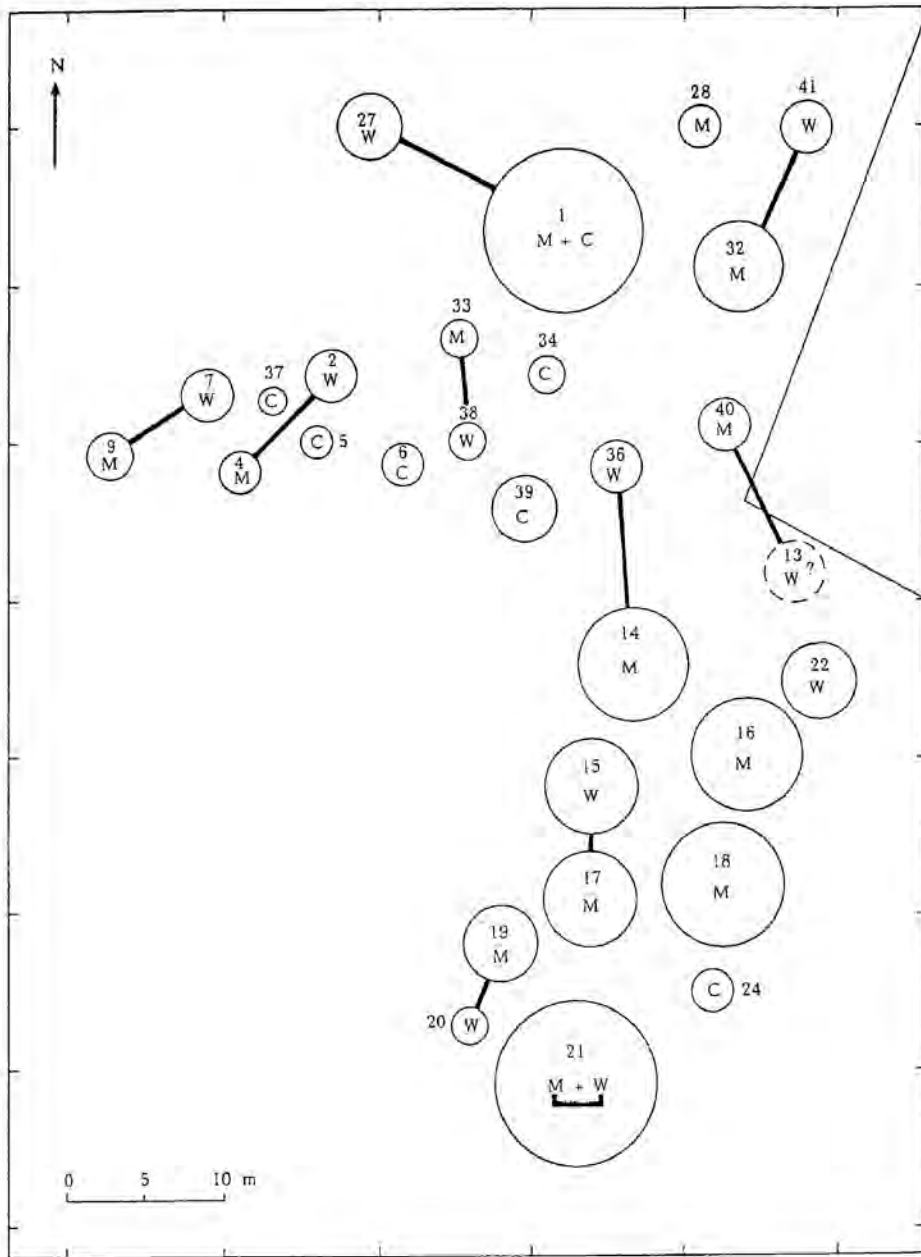


Fig. 17. Gravfältspian över gravarna på Raä 16 där sammanbindande grov linje anger tänkbart man-hustru-förhållande ("ihopgiften"). Förutom gravarnas respektive närhet är det också dateringsförhållandena som varit avgörande vid bedömningen. Män och kvinnor ligger jämnt fördelade över gravfältet. Barn ligger intill sina föräldrar vilket framgår av fynddateringarna. Några individer har inte gått att "gifta ihop" (A 22 och A 28 som emellertid är samtida och A 16 och A 18 som uppvisar avvikande genderförhållanden (se Kap. 5.3.2). M=man. W=Kvinna. C=Barn/juvenil.

4.1.1 Motivation till samhörighet - en fyndjämförelse

Graven A 9 är den äldsta vilket kan sägas genom kamfragmenten med S 4-snitt (Petré 1984, s.135). Ingen annan grav på gravfältet har detta element och inget annat fynd kan entydigt påvisa en äldre datering. Människobenen i A 9 har osteologiskt bedömts tillhöra en man.

Den äldsta kvinnograven kan vara A 7 eller A 38. I båda finns röda och orange glasflusspärlor som närmast är av typ pärlhorisont P3 (Petré 1984, Del 4, s.61 f.). En förslaggad pärla i A 7 är t.ex. ett typiskt element för denna horisont (a.a.) men omerade bronspärlor som annars är indikerande för denna tid saknas över huvud taget på detta gravfält. Den för pärlhorisont P 4 så typiska lilla blåa melonpärlan saknas men finns i två troligen något yngre gravar (A 2 och 27). Graven A 7 har en i det närmaste identisk kniv med A 37 och gravarna ligger intill varandra. Gravarna A 7 och 38 har båda toiltredskap (skeddon) med bl.a. liknande nålar (nålhuvuden). Närheten mellan A 7 och A 9 får slutligen var avgörande för bedömningen om dessa två gravars samhörighet. Den ringa ben- och brandlagermängden och den "diminutiva" stenpackningen i A 37 gör att denna grav bedöms som en barngrav - ett barn till paret A 9 - A 7 (eller möjligen till paret A 4 - A 2).

Den fyndfattiga graven A 33 är svårplacerad men har en (fallen) rest sten, vilken klassar den som en mansgrav (Petré 1981, s.13 och 1984 Del 4, s.196). I övrigt saknas könsdeterminerande fynd. Läget till den straxt S om liggande förmodade näst äldsta kvinnograven A 38 är endast några meter. Den näst äldsta generationen på gravfältet bedöms således vara mannen A 33 och kvinnan A 38. Intill A 38 ligger barngrav A 6 (7-12 år) som har tre röda glasflusspärlor (en flicka?) och ett keramikkräsl vars bukkurvatur samstämmer med A 38.

A 4 och A 2 har en gemensam nämnare i en grav på Raä 27, nämligen graven A 78 som har pärlhorisont P 4, liksom A 2, och som har en kam med L6/L7-ornamentik (Petré 1984, Del 4, s.75) som även en kam i A 4 har. Den till A 2 och A 4 närliggande A 5 är svårbedömd såtillvida om det är en vuxen individ eller ett barn. Den ringa ben- och brandlagervolymer och stenpackningens relativt blygsamma mått samt läget gör att bedömningen blir att detta kan vara en barngrav - ett barn till A 4 - A 2.

Den stora högen A 1 är relativt svår att fynddatera annat än till 600- eller möjligen 700-tal genom kammen. Graven är en vapengrav med fragment av svärdshjalt. Den "bakom" A 1 liggande kvinnograven A 27 har pärlhorisont P 4 (600-tal), liksom föregående kvinnograv (A 2) - och nästkommande, A 41. De tre kvinnogravarna A 2, A 27 och A 41 har alla pärlhorisont P 4 och de har även korologisk samhörighet - inga andra kvinnogravar ligger mellan dem. Ytterligare en grav har pärlhorisont P 4 nämligen A 22. Den ligger dock omotiverat långt åt SÖ på gravfältet. Runt A 1 finns således av allt att döma endast 600-talsgravar och mycket talar för att A1 också är en 600-talsgrav, trots det för tiden relativt stora formatet, och att den har lagts i korologisk och kronologisk ordning med utbyggnad åt Ö. Till A 1 kopplas kvinnan A 27 som är den närmaste kvinnograven. A 27 har bl.a. fragment av en järnål som sannolikt suttit på en fibula, pärlhorisont P4 och kamfragment med högvendeltida element (600-tal).

Mansgraven A 32 och kvinnograven A 41 ligger intill varandra. De har båda kamfragment med en ovanlig fasning på stödskenans ovankant - de enda på gravfältet. Elementet indikerar samtidighet.

Mansgraven A 28 har ingen närliggande kvinnograv förutom den nu "upptagna" A 41 och inga bättre samhörighetsmotiveringar finns för A 28 - A 41 än för A 32 och A 41. Omedelbart NNÖ om A 28 så finns en stensamling av odlingsstenskaraktär som möjligen kan tolkas som resterna efter en i åkerkanten bortodlad stensättning - möjligen kvinnan till A 28. Ett liknande problem finns vid åkervinkeln mellan A 40 och A 22 där en stensamling (A 13) undersöktes som verkade som en från åkern uppkastad stensättning - möjligen en mansgrav som kunnats paras ihop med kvinnograven A 22. Men eftersom A 22 är den enda återstående 600-talsgraven (med undantag för A 36, se nedan) så är det, trots avståndet mellan A 28 och A 22, de enda två återstående som är ungefär samtida från 600-talet. A 28 har en kam som kan vara av 600-talstyp med ett visst element (linjeram) som påminner något om motsvarande på kammen i A 1. På kammen i A 28 finns också en liten "svans" ansluten till punktcirklarna. Motsvarande svans men med två punktcirklar och med svans åt två håll finns på kammen i A 14 - en mansgrav som föreslås ligga efter A 28 i tid.

Mansgraven A 14 föreslås höra ihop med den straxt norr om liggande kvinnograven A 36 som i huvudsak har en pärlhorisont av typ P 4 men med inslag av två stora gröna polykroma glaspärlor som är en karaktäristisk försignal till det begynnande blåa pärlmodet i 700-tal, d.v.s. pärluppsättningar bestående av huvudsakligen koboltblåa basfärger - på Lundagravfältet benämnda pärlhorisont P 5 (Petré 1984, Del 4, s.64). A 36 borde således fyndindikationsmässigt vara den yngsta av kvinnogravarna med P 4-horisont (slutet av 600-tal), vilket stämmer horisontalstratigrafiskt, med undantag för A 22. A 14 och A 36 kan ha fått barnet A 34 som är en pojkggrav. Den ligger intill och NV om "mamman" A 36 och på kammen i denna grav finns på mittskenans ovankant kryssornering. Denna typ av ornering finns också på "pappans" kam, d.v.s. i A 14.

Fyndkronologiskt på kvinnostrådet så är A 15 en i tur kommande grav med pärlhorisont P 5 men med kvardröjande P 4-element så som de röda och orange glasflusspärlor. En samhörande make är svårbedömd. A 17, A 19 eller A 14 kan vara aktuella, mindre troligt A 16 eller A 18. Korologiska skäl får här avgöra valet till A 17 men kammen i denna grav har ornamentiken L 2 (och S 6) som kan finnas sporadiskt i vendeltid men som ökar mot och i 800-tal. Barngraven A 39 (inf II) har liksom A 15 en blandning av P 4 och P 5 och kan vara ett barn till A 15 - A 17. A 39 och A 17 har ett gemensamt konstruktionsdrag i stenpackningen i den på SÖ-sidan partiellt friliggande kantkedjan. Kammen i A 39 är av högvendeltida typ med L 3-ornamentik som tycks löpa in mot ca 700-talets mitt då den avlöses av L 2- och L 1-ornamentik (Petré 1984 Del 4, s.135, Mutikainen 1987, s.49 och Holmström 1989, s.44, ff).

Som kronologisk följd till kvinnograven A 15 föreslås kvinnograven A 20 med pärlhorisont P 5. I den finns bl.a. en vitbeige pärla med röda diagonalt korslagda trådar som också finns i graven A 102 på Lundagravfältet Raä 27. Denna grav som bl.a. har kam med L 1-ornamentik har daterats till 700-talets andra hälft (Petré 1984 A, s. 135).

Som partner till A 20 föreslås på korologiska grunder A 19 som troligen är en mansgrav.

A 21 har bl.a. 256 vikingatida pärlor, spännbuckla typ P 37 (800-tal) och ett mynt med tpq 814/815 e.Kr. Myntet har upphängningshål och har troligen ingått i pärluppsättningen. Eldslagningsflinta och en trolig rest sten indikerar en man och därmed kan A 21 tolkas som en dubbelgrav för en man och en kvinna. A 24 är en barngrav (10-24 år) - en pojke/ungling (eldslagningsflinta) som horisontalstratigrafiskt kan ha haft A 18 som "pappa" men föräldrarna kan också ligga i den intilliggande A 21. Graven A 21 har de yngsta fynden på gravfältet. Efter dubbelgraven A 21 upphör således gravfältet.

Som framgår av ovanstående liknelser och jämförelser så finns mer eller mindre tydliga antydningar om att en horisontalstratigrafisk utbyggnad av gravfältet föreligger med ett skönjbart man-hustru-barn-förhållande. Om ett patrilokalt arvsförhållande i huvudsak gällt kan en uppställning i den ordning som tabellen nedan visar (och följande) vara en tänkbar tolkning (med alternativa möjligheter till samhörighet angivna).

Ärvande son/man	Alternativa ingiften (kvinnor)			Närmaste kontrahent	Övriga barn	Dödsår
9	7	38	5	7	37	550 (ej efter 600)
33	38	5	2	38	6	575
4	2	5	27	2	5, 6	600
1	27	2	38	27	34	625
32	41	27	36	41		650
(28?)	22	41	36	41		675
14	36	22	15	15	39	700
17	15	20	22	15		725
40	(13?)	15	36	36		750
19	20	15	21	20		775
16	-	15	-	15		800
18	-	16?	-	15		825
21?*	21*	-	-	20	24	850

*=dubbelgrav

Fig. 18. Patrilokal arvsmodell över populationen på Raä 16 med ärvande son och olika alternativ till ingifta kvinnor samt övriga barn (förutom den ärvande sonen). Första alternativet bedöms som det mest troliga men flera är likvärdiga. Siffrorna anger anläggningsnummer. A 16 och 18 är svårtolkade, se kap.5.3.2.

4.1.2 Prövning av "giftasåldern" i den patrilokala arvsmodellen

Förutsättningar och utgångspunkter är:

- 1) att alla från den hypotetiska kärnfamiljen har begravts på detta gravfält i obruten ordning.
- 2) att genom den osteologiska analysen kan medellivslängden sättas till ca 40 år (inkl.barn).
- 3) att den äldsta graven på gravfältet är A 9, enligt Lundagravfältets kamkronologi (ca 550-580 e.Kr.) och genom gravens horisontalstratigrafiska läge samt gravskick.

- 4) att den yngsta graven på gravfältet är A 21, genom myntdatering (tpq 814/815 e.Kr.), fynden och det horisontalstratigrafiska läget. Trolig datering ca 850 e.Kr.
 5) att arvsrätten till gården normalt har legat på manssidan - ett patrilineärt/patrilokalt arvsförhållande - med äldste sonen som arvtagare.

Enligt den osteologiska/arkeologiska könsmodellen så finns 22 (ev.23) vuxna individer varav 12 män (ev. 13) och 10 kvinnor. Dessutom finns troligen 6-8 barn/juvenila i materialet varav två ligger tillsammans med en vuxen (A 1 och A 21). Män och kvinnor ligger i stort sett jämnt fördelade över gravfältet. *Eftersom en klar horisontalstratigrafisk skiktning från NV till SÖ på gravfältet kan ses så kan könsfördelningens jämna spridning tolkas som att ett visst samband finns i gravplaceringen mellan samhörande parter - man och hustru. Även barn som dött torde ha fått en viss lägeskontakt med sina föräldrar eller närmaste släktingar.*

Mansgravar i föreslagen kronologisk ordning är: A 9, 33, 4, 1, 32, 28, 14, 17, 40, 19, 16 och 18 samt 21 (dubbelgrav?).

Kvinnogravar (ingifta kvinnor) i kronologisk ordning är: A 7, 38, 2, 27, 41, 22, 36, 15, 13?, 20 och 21 (en ung kvinna? 10-44 år).

Barngravar (inkl.juvenila) i ungefärlig begravningsordning är: A 37, 6, 5?, 34, 39 och 24. Barn ingår också tillsammans med en vuxen individ i A 1 (vendeltid) och även i A 21 (vikingatid). Således skulle 8 barn/juvenila kunna ingå i materialet (22%).

En uppställning över "giftermål" och med individernas ungefärliga levnadstid i kronologisk ordning med medellivslängden (M) = 40 år (inkl.barn) och med antagandet att varje par får en ärvande son vid omkring 25 års ålder föreslås enligt nedan.

Ärvande son	Ingift kvinna	Födelseår för ärvande son	Dödsår för ärvande son	Barn/juvenila
9	7	510	550	37
33	38	535	575	6
4	2	560	600	5
1	27	585	625	1
32	41	610	650	
(28)	22(ärvande dotter?)	635	675	
14	36	660	700	34
17	15	685	725	39
40	13?	710	750	
19	20	735	775	
16	-	760	800	
18	-	785	825	
21(dubbelgrav?)	21	810	850	24

Fig.19. Giftermålsordning med ärvande son och ingift kvinna (Raä 16). Ett undantag utgör troligen kvinnan A 22 som inte tycks ha en på gravfältet begravd man. Hon kan vara en ärvande dotter till A 32-41. A 28 som också tycks sakna partner kan vara en bror till A 32.

Giftasmodellen har flera svagheter och många alternativa omplaceringar av individerna kan tänkas. Den förste mannen som är begravd på gravfältet är A 9 som har gift sig med A 7. De har fått minst två barn, A 33, som är ärvande son, och A 37 som har dött i förtid. Flickor som vuxit upp och blivit bortgifta syns ej i materialet. Detta gäller för samtliga parbildningar. Den ärvande sonen A 33 har gift sig med A 38 och de har i sin tur fått ett barn, A 6, som dött och en ärvande son, A 4, som gift sig med A 2, osv. Det är svårt att horisontalstratigrafisk få fram en självklar kvinnlig partner till A 28. Kanske hon ej blev begravd här. Detsamma gäller för maken till A 40 och maken till A 16 och A 18. A 13 är en tveksam grav men kan vara en flyttad stenpackning från en grav (en kvinna?) som legat i åkerkanten nedanför A 40. I så många generationer som det här är frågan om så är väl möjligheten stor att någon eller några personer aldrig återkommit hem av olika anledningar. Några kenotafer (förutom den tveksamma A 13) har inte påträffats i materialet. Man kan också tänka sig att någon "andreson" eller "tredjeson" blev kvar på gården (A 28, 40, 16, 18) eller att någon dotter inte blev bortgift (A 22) eller att mannen t.ex. dött tidigt och att därmed hustrun fick ta över mannens roll (A 22), eller en dotter framför en farbror (A 22). Beträffande graven A 21 som bedömts som den yngsta så finns där några indikationer på att den skulle kunna vara en dubbelgrav. Fynden tyder huvudsakligen på en kvinna, men undantag finns, nämligen bränd flinta - eldslagningsflinta - som är ett säkert manligt attribut. Benmängden är också stor och här finns flera keramikkrärl. Här finns också tre hundar. Den osteologiska analysen säger dock en enda mänsklig individ - en kvinna? 10-44 år. A 21 kan även tolkas som den sista släktingen i denna familj sedan sonen A 24 dött (liksom den presumtive maken A 18 under förutsättning att graven A 21 innehåller endast en individ). I mantelfyllningen i centrum av A 21 fanns dock några flata stenflisor som troligen kan vara rester efter en fallen rest sten. I så fall är detta ytterligare ett indicium på en dubbelgrav med en man och en kvinna. Giftasordningen blir då något mer komplicerad eftersom en kvinna saknas även till A 18. Det mest troliga är att A 21 är en dubbelgrav med en man och en kvinna. Båda kan ha dött samtidigt men gravskicket var komplicerat med flera nivåmässigt och ytmässigt oregelbundna brandlager vilket skulle kunna tolkas som en sekundär störning - en i efterhand tillförd gravläggning, d.v.s. en sekundär gravläggning för en av de gravlagda. Inga gravar efter A 21 har anlagts på gravfältet. Familjen kan ha dött ut, alternativt ha flyttat gravplatsen.

Ovan har det gifta paret's ålder vid nedkomst av en ärvande son satts till 25 år. Nedan görs en jämförelse för alternativ nedkomst vid 20, 25 resp. 30 år. Det framgår nedan att alternativet "barn vid 25 år" är det mest troliga eftersom det passar in kronologiskt med gravarnas fynddateringar, inte minst med sista graven A 21, myntdaterad (tpq) till 814/815 e.Kr. Med en viss omloppstid för myntet så är ca 850 e.Kr. en trolig datering för graven. En faktor som man måste räkna med vad gäller "25-årsnedkomsten" är att man kan ha gift sig tidigt, kanske i 20-årsåldern eller tidigare, och fått många barn under sin fertila tid men att barnadödligheten varit mycket stor och att endast några få av barnen överlevt och blivit vuxna. *25-årsåldern för nedkomst av ärvande barn blir därmed som ett slags medelvärdesålder för alla de barn man fått, inklusive de som dött i förtid och som inte syns i gravmaterialet.*

Man-Kvinna Anr	Barn vid 20	Barn vid 25	Barn vid 30	Övriga barn förutom ärvande son (Anr)
9 - 7	510-550	510-550	510-550	37(arkeol.bedömning)
33 - 38	530-570	535-575	540-580	6 (5 - 14 år) K
4 - 2	550-590	560-600	570-610	5 ?
1 - 27	570-610	585-595	600-640	1 (5 - 14 år)
32 - 41	590-630	610-650	630-670	
28 - 22	610-650	635-675	660-700	
14 - 36	630-670	660-700	690-730	34 (inf. I/II) M
17 - 15	650-690	685-725	720-760	39 (5-14 år) K
40 - 13?	670-710	710-750	750-790	
19 - 20	690-730	735-775	780-820	
16 - ?	710-750	760-800	810-850	
18 - ?	730-770	785-825	840-880	
21 - 21	750-790	810-850	870-910	24 (10-44 år) M

A 21 är en dubbelgrav, gravfältet och familjegrenen upphör, paret A 21 har inte förmått föda en arvinge? A 24, som kan ha varit en son till A 21/21, har dött i förtid. Alternativt kan A 24 ha varit en son till A 18.

Fig.20. Alternativa åldrar då man generellt kan ha fått ett barn som ärft gården (Raä 16). Kolumnen längst till vänster utgör "gifta" par uppställda i ungefärlig kronologisk ordning med män (M) till vänster och kvinnor (K) till höger. Siffrorna anger anläggningsnummer. De därpå tre följande kolumnerna utgör medellivslängden med hänsyn tagen till vid vilken ålder man generellt kan ha fått en ärvande son - vid 20, 25 eller 30 års ålder. Således får paret 9 - 7 sonen 33 vid 20 års ålder i andra kolumnen, vid 25 års ålder i tredje kolumnen och vid 30 års ålder i fjärde kolumnen. Paret 9 - 7 får även ett annat barn - 37 - som dör och blir begravt. Sonen 33 gifter sig så småningom med kvinnan 38 och de får en ärvande son - 4 - vid de tre alternativa åldrarna, osv.

Det framgår vid ett betraktande av de tre olika alternativen att 20-årskolumnen inte generellt kan komma i fråga eftersom tidsskalan blir för kort. Det sista paret, A 21-A 21, föds då ca 750 och dör ca 790 vilket ej stämmer med myntdateringen i graven som har tpq 814/815 e.Kr. Troligare blir kolumnen med barn vid 25 års ålder där A 21-A 21 föds ca 810 och dör ca 850. Den osteologiska analysen har satt 10-44 år på individen i A 21 vilket gör det mindre troligt att de skall ha fått barn vid 30 år. Om 21 - 21 passas in i 30-årskolumnen har de fötts ca 870 och dött ca 910. Såväl fynddateringar, myntdateringen med en antagen omloppstid på ca 35 år antyder att "25-årskolumnen" är mest trolig. "30-årskolumnen" kan dock inte helt uteslutas. Det bör påpekas att den medellivslängd, ca 40 år, som här har kalkylerats med är hypotetisk. Från Lundagravfältet, Raä 27, gjordes bl.a. en grafisk framställning om medellivslängden som där uppgick till strax över 40 år (Petré 1984, Del 4, s.111).

Det totala antalet barn man fått (inklusive de som dött i förtid och som inte blivit begravda eller påträffade) påverkar beräkningen vid vilken ålder man fått den ärvande sonen. Detta gör dessa beräkningar osäkra.

Antalet generationer från ca 550 till ca 850 blir 13 ± 1 eller troligen högst 2.

Det intressanta med denna modell är dels att gravarna får en kronologisk placering (utan hjälp av nämnvärt daterande fynd) vilket stärker de enskilda fyndens kronologiska ställning och dels konstaterandet att inget eller ett föga utrymme finns för fler barn, utöver den ärvande sonen, att växa upp och stanna kvar och bli begravd på gården. I en patrilokal modell växer flickor upp och blir bortgifta men vart tar då övriga söner vägen? Det ser i denna modell ut som om man i medeltal fick endast två barn - en ärvande son och en dotter som blev bortgift. Men sannolikt har man fått många barn och att de flesta har dött, kanske redan som spädbarn. Endast ett fåtal av barnen har nått vuxen ålder. Ett problem är dock att alla de avlidna barnen inte verkar ha blivit begravda på gravfälten. Om det är så kan man fråga sig varför bara vissa barn har fått gravar.

Detta är en modell med i stort sett konstant eller svagt ökande population. Men man bör måhända kalkylera med att ett i genomsnitt högre antal barn per familj har nått vuxen ålder, kanske 3 - 4. Förmodligen har barnadödligheten varit stor, särskilt vad gäller spädbarn. Dessa syns emellertid inte i detta material (jfr diskussionen om varför så få barn finns i gravmaterialet från yngre järnålder i Hedelin 1997).

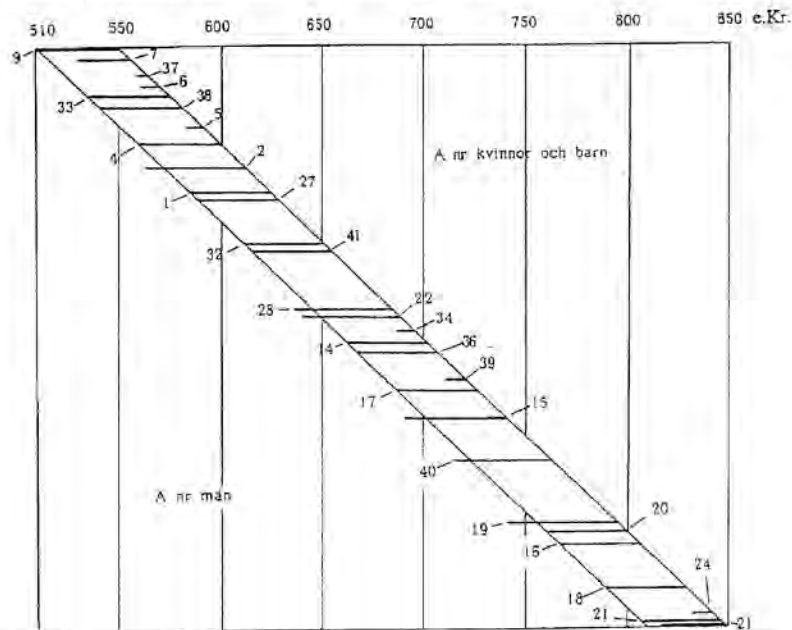


Fig. 21. Hypotetiska begravningsordningar för populationen på Raä 16 (bygger på bl.a. fig. 17 och fynddateringarna). Avståndet mellan de två parallella diagonalerna (dvs födelseår och dödsår) anger medellivslängden (=ca 40 år). Matura och senilis har fått förlängda "medellivslinjer" i vänstermarginalen. Efter ca 750 e.Kr. finns vissa "störningar" i parbildningen. A 21 har bedömts vara en dubbelgrav.

4.2. MATRILOKAL ELLER PATRILOKAL ARVSFÖLJD?

Skillnaderna mellan fyndinnehåll, gravkonstruktioner, läget på gravfältet m.m. mellan mansgravar och kvinnogravar som kan vara mätare på manlig eller kvinnlig arvsrätt är naturligtvis svåra att avgöra. Frågan är om man överhuvudtaget kan relatera och jämföra gravmaterial och arvsföljd. Det får bli de små "detaljerna" som får leda till försiktiga tolkningar.

Beträffade fyndinnehållet i gravarna så måste hänsyn tagas till vad som blir kvar efter brandbålet. Kvinnor har ofta i större utsträckning än män haft sådana dräktillbehör som givit fler fynd till eftervärden, t.ex. glaspärlor och bronssmuckan. Däremot så tycks männen dels ha fått med sig något fler djurarter och dels ha fått något mer påkostade gravkonstruktioner som legat något mer framträdande på gravfälten. Detta, om än vagt som underlag, tolkas här som att mannens position var något mer framträdande framför kvinnan. Emellertid måste en matrilokal "arvsrätt" prövas för kvinnorna på samma sätt som gjorts för männen. I det följande ställs kvinnorna (äldsta dotter) upp som arvstagerska med ingifta män. Medellivslängden är satt till ca 40 år (inkl. barn). Hur strikta regler för arv som funnits under yngre järnålder är naturligtvis oklart. Troligen har en viss flexibilitet funnits som anpassats till rådande situation.

Ärvande dotter	Ingift man	Födelseår för ärvande dotter	Dödsår för ärvande dotter	Barn/juvenila
7	9	510	550	37
38	33	535	575	6
2	4	560	600	5
27	1	585	625	1
41	32	610	650	
22	28	635	675	
36	14	660	700	34
15	17	685	725	39
13?	40	710	750	
20	19	735	775	
-	16	760	800	
-	18	785	825	
21 (dubbelgrav)	21	810	850	24?

Fig.22. Prövning av giftermålsordning med ärvande dotter och ingift man (Raä 16).

Placeringen på gravfältet för ärvande kvinna och ingift man kommer i flera fall att för kvinnan att ligga bakom (eller snett bakom) sin man (A 7, 2, 27, 36, 15) eller en i mikronivån lägre och mindre framträdande position (A 41, 20). Däremot framträder A 38 och A 22 något mer i denna modell. Sammantaget kan kvinnogravarna inte sägas vara anlagda mer exponerande än sina samtida plausibla män. Det är snarare mansgravarna som dominerar i framträdande läge: A 9, 4, 1, 32, 14, 17 (och de båda

mansgravarna som saknar kvinnlig partner nämligen A 16 och 18). Endast A 22 har en framträdande position i förhållande till sin datering. Den var före undersökningen relativt stor med en svagt välvd mantelfyllning 6 m i diameter och är den enda kvinnograven på gravfältet som innehåller svinben och 4 djurarter. Denna kvinna har av allt att döma haft en för kvinnliga förhållanden framträdande position med tanke på gravläget och innehållet. Kanske var hon familjens ledare, arvtagerska och/eller ensam familjeförsörjare när hon dog. Ingen självklar make kan horisontalstratigrafiskt kopplas ihop med henne. Den enda "lediga" samtida mannen är A 28 som ligger långt ifrån och något undanskymd. Eventuellt kan A 13, som kan vara en bortodlad grav, ha utgjort en tänkbar mansgrav till A 22. Troligast är dock att kvinnan i A 22 inte hade någon make när hon dog, och/eller att hon hade en sådan framträdande position att hon begravdes på ett sådant sätt som flera andra män har begravts på gravfältet före och efter henne, dvs mer exponerande i förhållande till de redan då befintliga gravarna på gravfältet och med fler och ovanligare djuroffer.

4.3 ARVSMODELL ENLIGT FÖRDELNINGEN AV GRAVKLOT OCH RESTA STENAR

På gravfältet Raä 16 finns 5 gravar med gravklot (A 7, 15, 27, 36 och 41) och 4 med rest sten (A 1?, 16, 18 och 21?). Därutöver finns osäkra/otydliga gravklot i två gravar (A 2 och A 39) och osäkra resta stenar i två gravar (A 33 och A 40).

Det är ej klarlagt vad gravkloten och de resta stenarna har haft för innebörd förutom den könssymbolik som kunnat konstateras nämligen att gravar som har gravklot är kvinnogravar och gravar som har rest sten är mansgravar (Petré 1981, Petré 1984, Del 4). Vad utmärker dessa människor som fått denna symbol? Från Raä 13 vet vi att gravklot finns i alla åldersgrupper, även i unga flickors (A31, 0-7 år) och i äldre kvinnors gravar (A 26, >50 år). Av de 155 undersökta gravarna på Lundagravfältet fanns 29 gravklotsgravar jämnt fördelade över tiden ca 400-1050 e.Kr. De flesta gravklotsgravarna på Lundagravfältet, om man ser till en datering i 50-årsintervaller, finns under perioden 500-550 e.Kr. - åtta stycken. Det är också då som populationen är som störst, motsvarande tre kanske fyra kärnfamiljer. Före och efter denna folkvandringstida populationsexpansion har Lundagården en eller högst två kärnfamiljer och antalet gravklotsgravar är 2 respektive 3 per 50-årsperiod (dateringarna på Lundagravfältet har gjorts i 50-årsintervaller). *Antalet gravklotsgravar synes således vara proportionell mot populationens storlek eller vara kopplad till respektive familj.* De resta stenarna har en liknande spridning fast de är färre. Denna mot populationsstorleken proportionella fördelning kan ha flera orsaker och många olika tolkningsförslag kan göras. En tanke är att dessa symboler kan ha något med individens arvsförhållande att göra. En prövning skall därför göras kring gravklot/resta stenar och arvsförhållanden. Dels så placeras symboliken in i den ovan föreslagna giftasordningen och dels så föreslås en egen "arvsordning" med en symbol (antingen gravklot eller rest sten) per gift par.

Enligt den patrilokala arvsmodellen för Raå 16 ovan har följande arvs- och ingiftasordning föreslagits och i den har **gravklotsgravar markerats med fet stil** och **gravar med rest sten är understrukna**. Den första i en parkombination är en mansgrav och den andra en kvinnograv. Här har även de osäkra gravarna tagits med.

9-7
~~33-38~~
~~4-2~~
~~1-27~~
~~32-41~~
 (28-22)
~~14-36~~
~~17-15~~
~~40-13?~~
 19-20
~~16-?~~
~~18-?~~
~~21-21~~

En anmärkningsvärt jämn spridning kan konstateras med antydning till antingen ett gravklot eller en rest sten per gift par (förutsättningen är ju att giftasmodellen är vederhäftig). Gravklotsgravar saknas dock mot slutet. I endast ett par (A1-A27) föreligger en samtida/dubbel symbolik (gravklot och rest sten) och endast två par (28-22 och 19-20) saknar någon av symbolerna. Det bör inflikas att paret 28-22 som par är det mest osannolika på gravfältet då de ligger långt ifrån varandra trots samma datering. A 22 har genom läget, storleken och svinbenen (den enda kvinnograven med svinben på gravfältet) tolkats som en framträdande kvinnas grav. A 28 kan eventuellt vara en kvarboende icke ärvande son, kanske en bror till A 22. Det mest sannolika är att A28 och 22 inte är ett par och att andra för oss okända sociala förhållanden gällt för dem. De är dock enligt fyndmaterialet tämligen samtida (600-tal).

Generationssymbolik?

Om gravkloten/resta stenarna symboliserar en företeelse per generation (t.ex. den först döda i ett par eller den sist döda i ett par), dvs antingen en gravklotsgrav per generation eller en grav med rest sten per generation, kan en par-relation gestalta sig enligt nedan. Här är den individen angiven sist som dör sist i ett par grundat på att A 9 troligen är den först gravlagda av paret A9-A7. **Fet stil=gravklotsgrav, understrukna= rest sten**. Det ideala i denna modell är att varje par har antingen ett gravklot eller en rest sten.

9-7
~~38-33~~
~~4-2~~
~~?-27~~
~~?-1~~
~~32-41~~
~~14-36~~
~~17-15~~
~~40-13?~~

~~16-?~~
~~18-?~~
~~21(mannen dör)-21(kvinnan dör eller "offras")~~

Endast en felande symbolgeneration fattas gentemot den tidigare arvsmodellen och är ovan markerad med tre streck och motsvarar A19-A20. Det enda undantaget där två symboler per generation finns skulle vara A1-A27 och de har därför separerats ovan. A 22-A 28 utesluts av ovan anförda skäl. Modellen vill enbart visa att tolkningen att en "symbol" per generation inte är omöjlig. Gravkloten är talrikare än de resta stenarna vilket med Jörgensens (1991) tolkning skulle kunna innebära att kvinnor oftare dör först i ett parförhållande (barnafödande och kanske hårdare arbete än män). De unga ogifta flickorna som fått gravklot blir emellertid svåra att förklara i detta sammanhang.

Rätten att föda en arvinge?

Om ett patrilokalt arvsförhållande har varit rådande och de flesta kvinnorna därmed är ingifta så bör ju inte så många kvinnor ha fått gravklot i bemärkelsen arvsrättsymboler. Kanske kloten i stället skall ses som symboler för "den som fått rätten att föda en arvinge". Därmed kan även barn inbegripas i modellen - flickor som pojkar. Arvsrätten låg på blodsbandet och denna rätt gick förlorad för en kvinna då hon gifte sig i en annan familj. Hon kunde då få motsvarande rätt i den nya familjen. De resta stenarna skulle kunna tolkas på samma sätt. Det borde dock finnas fler gravar med rest sten.

Om endast en individ i ett par fått symbolfunktionen, t.ex. den som dött sist, skulle de horisontalstratigrafiska förhållandena kunna studeras utifrån modellen med rimlighetsbedömningar (?) var man borde och inte borde ha anlagt en grav till en redan begravd äkta maka/make. Ett problem vid sådana bedömningar är att vi inte vet om man redan i livet hade bestämt var man skulle ligga då man dog eller om man anlade gravarna i någon form av dödsordning. Av Raä 13 och 16 framgår emellertid enligt kronologi och könsbestämning att man lade anhöriga i första hand intill varandra vid gravfältets expansion, dock ej i något systematiskt urskiljbart mönster. Mansgraven A 9, som bedömts som den äldsta gravstenen på gravfältet Raä 16 genom kamdatering, C 14 och mikrotopografien och dess exponering mot det troliga gårdsläget, saknar rest sten men hans kvinna, A 7, har fått ett gravklot. Det troliga är att A 9 har begravts före A 7 ur mikrotopografisk synvinkel såvida inte man "sparat" platsen för A 9, vilket för oss måhända verkar något långsökt.

En annan ej prövbar hypotes är symboliken till pånyttfödelsen för individen i gravstenen, att klotet eller den resta stenen i en grav helt enkelt är en symbol för de efterlevandes önskan om den dödas pånyttfödelse till livet eller till föreställningsvärlden efter livet. Gravklotet skulle då kunna ses som en knopp, en kärna, ett frö, ett ägg eller embryo, en havande kvinnas mage - en symbol för ett nytt gryende liv kopplad till kvinnan i gravstenen. Den resta stenen skulle på motsvarande sätt vara en symbol för en önskan hos de efterlevande om den döde mannens potens eller befruktelse till pånyttfödelse - en fallos som symbol för möjligheten till pånyttfödelse. Man kan emellertid fråga sig varför bara vissa och inte alla i så fall omfattats av denna symbolik - här är det åter igen frestande med arvsrättsliga tolkningsförklaringar. I detta sammanhang skall också nämnas att gravklot oftast har tillknackats och att de därmed har knackmärken. Stenarna har således varit vitfärgade av stensmjölet. De s.k. ornerade gravkloten är så gott som alltid gjorda av vita bergarter. Kanske den vita färgen och den runda formen symboliserar den livgivande solen, fruktbarheten och kvinnans förmåga att föda.

4.4 EN FYNDJÄMFÖRELSE MELLAN MÄN, KVINNOR OCH BARN I ARVSMODELLEN

För att kunna jämföra fynden mellan mansgravar, kvinnogravar och barngravar har en visuell uppställning gjorts där gravfältet har schematiserats i ett rutdiagram som kolumnindelad i mans, kvinno- och barngravar. Varje ruta utgör en grav och där den vänstra kolumnen är mansgravar, den mittre kvinnogravar och den högra är barngravar. Uppställningsordningen utgår från den hypotetiska arvsmodellen där den äldsta gravan A 9 med "ingift" kvinna A 7 och deras barn A 37 som dött i förtid utgör "första raden". De har också fått den ärvande sonen A 33 som "gift sig" med kvinnan A 38. Dessa har fått barnen A 6 som dött i förtid och den ärvande sonen A 4 o.s.v. Den vänstra kolumnen utgör således ärvande söner i rakt nedstigande led, den mittre "ingifta" kvinnor och den högra utgör barn som dött i förtid. Med modellen vill jag i första hand visa på fyndförhållandena för mans- resp. kvinnogravar och vissa förändringar över tiden, t.ex. pärmodet. Årtalen längst till vänster är den hypotetiska medellivslängden 40 år som utgör en kronologisk "orientering" dit varje grav kan passa in enligt de ungefärliga fynddateringar som gjorts. Året 510 kan således utgöra det ungefärliga födelseåret för A 9 och A 7 och året 550 kan utgöra det ungefärliga dödsåret. Kamelementen i A 9 kan således dateras till ca 550-580 e.Kr. vilket gör gravan till den äldsta på gravfältet. Den yngsta gravan är A 21 som daterats till ca 850 e.Kr. Några frågetecken finns, bl.a. så saknas "fruar" till A 16 och A 18. Likaså är det inte så troligt att A 28 och A 22 varit gifta (se diskussion ovan). En kvinna saknas också till A 40 men den stensättningsliknande anläggningen A 13, som möjligen kan vara stenarna från en bortodlad grav, har här bedömts som en plausibel kvinna till A 40. Jfr också diskussionen om dubbelgravan A 21.

Fig. 22. (nedan). Rutdiagram över fyndfördelning med plausibel parbildning (= "ihopgifta" inkl. barn) i kronologisk följd. Den vänstra kolumnen utgörs av män i rakt nedstigande led, den mellersta av ingifta kvinnor och den högra av barn som dött i förtid. Siffrorna i rutdiagrammet anger anläggningsnummer och x är förekomst. Figuren visar på sambandet mellan vissa gravfynd/företeelser och kön.

	Män Kvinnor Barn						
510-550	9	7	37				
535-575	33	38	6				
560-600	4	2	5				
585-625	1	27	(11)	x			
610-650	32	41	-	x	-		
635-675	28	22	-				
660-700	14	36	34	x	x		
685-725	17	15	39				
710-750	40	13?	-	x	-		
735-775	19	20	-				
760-800	16	-	-	x	-		
785-825	18	-	-				
810-850	21	21	24	x	x		
Medel- livs- längd							
Anl.nr							
Eldslag- nings- flinta							
Bryne							
Rest sten=R Gravklot = G							
Antal nitar (båtnitar)							
Summa: 666							
M=41,6 Md=32							

	Man	Kvinnor	Barn
510-550	9	7	37
535-575	33	38	6
560-600	4	2	5
585-625	1	27	(1)
610-650	32	41	-
625-675	28	22	-
660-700	14	36	34
685-725	17	15	39
710-750	40	13	-
735-775	19	20	-
760-800	16	-	-
785-825	18	-	-
810-850	21	21	24

Medel-
livs-
längd

Anl.nr

		x	
		x	x
		x	x
		x	
		x	-
		x	-
		x	
		x	x
			-
			-
		x	-
		-	-
		-	-
		x	

Pärthor
>3 st

		x	
		x	
			?
			-
			-
			-
			-
			-
			-
			-
			-
			-

Pärthorison
P 3 / P 4

		x	
		x	
		x	-
		x	-
			-
			-
			-
			-
			-
			-

Pärthorison
P 4

			-
			-
		x	
		x	x
			-
			-
			-
			-
			-
			-
			-
			-

Pärthorison
P 4 / P 5

			-
			-
			-
			-
			-
			-
			-
		x	-
			-
			-
			-
			-

Pärthorison
P 5

			-
			-
			-
			-
			-
			-
			-
			-
			-
			-
			-
			x

Pärthorison
P 6 (800-tal)

		x	
		x	-
			-
			x
		x	
		x	-
			-
		x	-
			-
		x	-
			-
		x	x

Endast en (1)
röd glasfluss-
pärla

		x	
		x	-
			-
		(x)	
		x	-
			-
		x	-
			-
		x	-
			-
		x*	x*

Br ben(g)
över M
(M=807,5 g)
(*dubbelgrav)

		x	x
		x	
		x	x
			-
		x	-
		x	x
			x
		x	-
			-
		x	-
			-
		x	-
			-
		x*	x*

Brandlager-
volym över
M (M=71 dm³)
(* =dubbelgrav
A21 ej inklud. i
M-beräkningarna)

		x	
		x	-
			-
		x	
			x
			-
			-
		x	-
			-
		x	-
			-
		x*	x*

Hög eller
hogliknande
* =dubbelgrav

	Man	Kvinnor	Barn				
510-550	9	7	37				
535-575	33	38	6		(x)	x	
560-600	4	2	5				
585-625	1	27	(1)	x	x	x	x
610-650	32	41	-	x	x	-	-
635-675	28	22	-		x	-	x
660-700	14	36	34	x			
685-725	17	15	39				
710-750	40	137	-	x			x
735-775	19	20	-				-
760-800	16	-	-				x
785-825	18	-	-		x	-	-
810-850	21	21	24	x	x		x

	Medel- livs- längd		Antal	

	Häst		Svin (x)=endast tänder		Nöt (x)=underkäke		Fågel	

Det framgår således av fyndfördelningen och den föreslagna könsfördelningen (män och kvinnor) att resta stenar, eldslagningsflinta, bryne, en (1) röd glasflusspärla, häst och nöt endast förekommer i mansgravar. Likaså finns gravar med benvikt över gravfältets medelvärde endast i mansgravar. För kvinnogravar är gravklot och >3 pärlor det mest karaktäristiska. Pärlmodets förändring och kronologi följer också i stort sett Lundagravfältets olika horisonter (P 3, P 4 och P 5). Här har ytterligare en pärlhorisont lagts in nämligen P 6 som finns i den vikingatida graven A 21. Horisonten utgörs av bl.a. mycket små blåa, gula, vita och gröna opaka glaspärlor. Typerna synes bilda en egen horisont under 800-tal och den finns även i några andra gravar på Lovö t.ex. Raä 13:31, Raä 27:3A, Raä 27:4A och Raä 28:63. De påfallande små pärlorna kan vara ansevärt många, flera hundra (Raä 16:21, Raä 13:31 och Raä 28:63).

Vad som framträder i figurerna ovan är att de jämförda fyndtyperna verkar påtagligt kopplade till respektive kön, d.v.s. mans- resp. kvinnogravar. För vissa barn torde man sålunda kunna säga om de är pojkar eller flickor, A 24 och A 34 torde således var pojkar eftersom fyndkombinationen eldslagningsflinta och en (1) röd glasflusspärla ingår. Gravarna A 5, 6 och 39 kan vara flickgravar. A 5 och 6 har jämförelsevis få pärlor (men mer än 3). Osteologiskt har A 6 bedömts vara 7-12 år och A 39 5-14 år. Den sistnämnda har relativt rika gravgåvor, drygt 40 pärlor samt gravklot. Kanske hon uppnådde puberteten eller något "rite de passage-stadium" som renderade henne en vuxens sociala ställning? Vad gäller båtningar, som finns i både mans- och kvinnogravar, så finns en tendens till att män har fått fler nitar än kvinnor. Det finns också en klar tendens till att män har fått större gravar - hög eller höglignande - än kvinnor. Det finns också andra tendenser, t.ex. att svin och fågel är ovanligt i kvinnogravarna på detta gravfält (endast i A 22). Det har tidigare nämnts att antalet "offrade" djurarter är fler i mansgravar än i kvinnogravar. Brandlagervolymer är däremot lika i mans- resp. kvinnogravar (medelvärdessvolymer).

5. UTVÄRDERING OCH TOLKNING AV GRAVFÄLTET RAÄ 16

Gravfältet Raä 16, Söderby med sina 28 gravar (ev. 29) utgör av allt att döma en kärnfamiljs gravfält med obruten gravläggning från ca 550 till ca 850 e.Kr. Gravfältet är horisontalstratigrafiskt uppbyggt. Anhöriga ligger intill varandra. Fördelningen av män och kvinnor är lika. Även barn och unga individer är begravda. Trots att ett egalitært förhållande vid en första anblick tycks råda vid gravakten så finns åtskilliga implikationer och detaljer som visar på sociala skillnader (registrerbara sociala skillnader på familje- och släktnivån i bygden). Statusmässigt så ligger mansgravarna mer framträdande i förhållande till samtida kvinnogravar. Mansgravarna är också något större och innehåller flera djurarter än kvinnogravarna. Ett undantag finns - kvinnograven A 22 från 600-talet. Den har ett framträdande läge för sin tid och är relativt stor och är den enda kvinnograven som innehåller svinben som annars är förbehållet många mansgravar på gravfältet. En annan stor, framträdande och fyndrik grav där en kvinna ingår är A 21 som av allt att döma är en dubbelgrav med en man och en kvinna. Möjligen har i den graven skett en efterbegravning (en sekundär grav) då flera sotskikt ger en ovanlig och komplicerad stratigrafi. Gravfältet upphör i och med denna grav. Man frestas här att ställa frågan om familjen dog ut? Graven A 24 som ligger intill kan vara parets son som dött i förtid - han som skulle föra familjegenren vidare. Ingen familjemedlem kunde ta över arv och gård. Gravfältet upphör.

5.1 GRAVSKICK OCH BEGRAVNINGSRITUALER

Gravskicket överensstämmer i stort sett med de närliggande gravfältens gravskick från samma tid. Inga rena brända ben förekommer på detta gravfält och inga hartstättade benbehållare. Dessa element ligger före detta gravfältets anläggningstid, d.v.s. före ca 500 e.Kr. Alla gravarna har således brandlager. I princip så växer dessa och blir sotigare över tiden. Brandlagrens volym är ungefär densamma för mans- och kvinnogravar, mindre för barngravar. Däremot innehåller mansgravarna större benmängd och flera djurarter än kvinno- och barngravarna. Häst- och svinben (med ett undantag - svinben i kvinnograven A 22) finns endast i mansgravar. Möjligen kan dessa skillnader mellan mans- och kvinnogravar spegla olika värderingar och status i bondesamhället under denna tid. Mycket tycks också vara knutet direkt till den enskilda personen eftersom det finns enstaka mansgravar som är fattiga på fynd och "status".

Troligen har för flertalet gravar (kanske alla) brandbålet stått på samma plats där graven har anlagts. Spår från bålbranden fanns under A 1, A 32, A 34 och A 41, men man har tydligen städats omsorgsfullt på bålplatsen, plockat ut och manipulerat, bl.a. krossat ben och gravgåvor. Vissa föremål som varit med på bålet finns inte med alls i gravarna t.ex. svärdet i A 1, där endast ett benfragment från svärdshjaltet återstår. Detta mönster finns i andra vapengravar på Lovö och i Mälardalen. Det är också troligt att t.ex. knivarna har brutits itu och därmed "dödats". Dessa destruktiva handlingar kan tolkas på flera sätt. Dels så kan en krossning och destruering ha haft innebörden "upplösning

för att återfödas". Dels kan vissa av fynden avsiktligt ha efterdestruerats p.g.a. skrock och rädsla för gengångeri, t.ex. de brutna knivarna. Knivens placering under kantkedjan i A 18 - den begravda personen i denna grav verkar på olika sätt bryta det gängse mönstret - kan ha haft innebörden "låsa den döde i graven", d.v.s. för att förebygga gengångeri. Knivars placering i brandgravar kan således vara avsiktlig, inte minst i lägen i anslutning till benkoncentrationer, vilket diskuterats ovan.

På detta gravfält, liksom på Raä 13, kan i några gravar en ny typ av brandlager eller en förändring i begravningsritualen konstateras under 700-/800-tal nämligen de som här benämnts "cylindriska brandlager" där sot och kol finns från ytan och ned i botten. En tolkning kan vara att nya ritualer införts vid bål- och gravkonstruktionsakten. Man kan efter en kort tid ha gjort "ingrepp" i en grav och kanske manipulerat innehållet, ev. tillfört (sekundär nedläggelse) eller tagit bort t.ex. brända ben. Således har A 21 på Raä 16, av fynden att döma, två individer och i A 47 på Raä 13 finns också två individer (osteologiskt och arkeologiskt belagt). De övriga gravarna som har denna typ av brandlager har endast en individ men det är inte uteslutet att dessa gravar kan ha flera "oupptäckta" individer, t.ex. barn, som inte syns i fyndmaterialet eller som inte framkommit i den osteologiska analysen. Det är vanligare att dubbelgravar utgörs av ett barn och en vuxen än av två vuxna (Salzer 1993). Emellertid finns några gravar på Raä 16 som tycks ha endast en individ men där brandlagren är av "cylindrisk" typ, nämligen A 15, A 16 och A 18. Ett barn och en vuxen finns i högen A 1 men denna grav har ej cylindriskt brandlager. Denna grav är emellertid något äldre än de med "cylindriskt" brandlager, nämligen från 600-tal. Anmärkningsvärd är den treuddsformade lockstenen över benurnan i A 1. Ett fragment från ett svärdshjalt visar att graven är en vapengrav.

Vad gäller förändringarna i gravskicket som antyds under 700-talets andra hälft och början av 800-talet så är det inte uteslutet att en påverkan i begravningsceremonierna har skett i samhället i samband med att Birka har etablerats och blomstrat upp. Dit har människor långväga ifrån kommit och många måste ha dött där och blivit begravda och påverkat gravritualer och traditioner. Avståndet till Birka är endast några timmars segling.

Trots individuella skillnader i nästan alla gravar så finns ändå ett ramverk i gravritualen över tiden som är statiskt. Vissa stereotypa och återkommande fyndkombinationer i mans- resp. kvinnogravar och i gravskicket måste tyda på ett gemensamt och under flera hundra år likartat förfaringssätt vid gravritualerna. Ett exempel på detta är representationen av de olika djurarterna som offerats och t.ex. att hela hästar och hundar finns representerade men endast delar av får/get, nöt och svin. Likaså är fördelningen av könsbundna fynd iögonfallande, t.ex. att det ofta finns eldslagningsflinta, brynen och endast en (1) röd glasflusspärkla i mansgravar och att det finns pärluppsättningar (>3 pärlor), fibulor och vissa andra smycken i kvinnogravar och att vissa kvinnogravar fått gravklot och vissa mansgravar fått en rest sten. Det finns emellertid ett antal gravar som är mer svårbestämbara vad gäller könsbedömning genom gravfynden och där de osteologiska analyserna inte kan ge någon hjälp. Frågan är om det är representativitesfenomen i gravritualen eller andra "sociala" (genus-)skiktningar i samhället som ligger bakom dessa yttringar?

5.2 FYND OCH DATERINGAR

De vanligaste gravgävarna på Raä 16, förutom keramik (benurnor) och brända ben, är pärlor, kammnar och järnitar (typ båtnitar). Också vissa fyndtyper och fyndkombinationer i mans- resp. kvinnogravar är återkommande och könsspecifika. Denna fördelning stämmer väl med de andra gravfälten på Lovö och i Mälardalen som helhet vad gäller yngre järnålder (jfr Dimfors 1987 och Stappe 1990). Detsamma gäller för flertalet fyndkategorier. Troligen är detta en spegling av dels ett förhållandevis stereotypt dräktskick och föremålsbestånd och dels en enhetlig gravritual gällande för stora delar av Mälardalen och över lång tid.

Kammarna och deras element synes vara användbara för kronologiska studier då de dels är frekventa och dels förändras i dekor och form över tiden. Kamdateringar, pärldateringar och dateringar av bronser (fibulor etc.) har i möjligaste mån jämförts vid dateringsförsöken av gravarna. Hänsyn har även tagits till horisontalstratigrafiska egenskaper och gravskick, vilket ytterligare stärkt dateringsmöjligheterna. Dateringar och fyndkombinationer på Raä 16 synes överensstämma väl med den dateringsmodell som föreslagits för Lundagravfältet, Raä 27 (Petré 1984, Del 4, s.135 ff).

Vad gäller fyndens könstillhörighet så finns i huvudsak två klara fyndkombinationskategorier som kan kopplas till mans- respektive kvinnogravar. Typiskt för mansgravarna är således eldslagningsflinta, bryne, en enstaka röd glasflusspärkla, häst och svin samt rest sten. Typiskt för kvinnogravarna är framför allt pärluppsättningar (x3) samt gravklot. I kvinnogravar finns också fibulor (oftast fragment) och toilettredskap (redskapsspänne med örslev, pincett, tungskrapa etc.).

Den äldsta graven, A 9, kan genom kamfragment dateras till ca 550-580 e.Kr. Den yngsta graven, A 21, är en dubbelgrav med fynd som antyder både en man och en kvinna. Ett arabiskt silvermynt, präglat 814/15 (samt ytterligare ett fragment) i denna grav har ingått i en sofistikerad pärluppsättning (255 pärlor). I graven finns också bl.a. fragment från ovala spännbucklor, eldslagningsflinta och båtnitar (142 fragm). Dateringen torde kunna sättas till ca 850 e.Kr.

Den "populationskronologi" som föreslagits, grundad på närliggande mans- och kvinnogravar (gifta par) och med nedkomster vid i genomsnitt 25 års ålder för ärvande barn, synes kongruera väl med fynddateringarna för motsvarande gravar.

5.3 FAMILJEMODELL, GENUS OCH ARVSSTRUKTUR

Gravfältet Raä 16 med sina 29 gravar från tiden ca 550-850 e.Kr. utgör ett exempel på ett gravfält för *en kärnfamilj med obruten gravläggningskontinuitet* under ca 300 år. Antalet män och kvinnor är i det närmaste lika och de är fördelade kronologiskt och korologiskt under de ca 300 år som familjen existerat och/eller utnyttjat detta gravfält.

Genom gravfältets horisontalstratigrafiska uppbyggnad och genom fynddateringar och en tämligen god köns- och åldersbedömning har en parbildning/giftasordning kunnat föreslås. Även barn som dött och begravts har med viss sannolikhet kunnat kopplas till sina föräldrar. I en kronologisk prövning för populationen, där medellivslängden blir ca 40 år (inkl. barn), antyds att ett gift par i medeltal vid ca 25 års ålder fått en ärvande son. Ett problem därvidlag kan vara att endast få av de barn man fått har nått vuxen ålder och att det är därför som den till synes höga åldern för nedkomst av en "ärvande" son föreligger. Kanske man har fått "många" barn men att de flesta av dessa har dött och att nedkomsten vid 25 år blir ett medeltal i sig. Mot detta talar att "alla dessa barn" som dött inte har blivit begravda - i alla fall inte i gravar som återfunnits på gravfältet. Genom de osteologiska analyserna från andra gravfält vet vi att spädbarn kan ha blivit begravda men för Raä 16 finns endast en grav där ett spädbarn ev. kan ha ingått, A 34, vars ålder bedömts till 0-14 år. Det är således osäkert i vilken utsträckning spädbarn har dött och om man har begravt dessa (det gäller barn överhuvudtaget). I varje fall finns ej "många barn" i detta gravmaterial som är utgrävt. På Raä 16 bedöms 22 % av de gravlagda till barn/juvenila. Vanligen förväntar man sig att barnadödligheten varit större än vad som normalt framkommer på järnåldersgravfälten, särskilt de från yngre järnålder (jfr Hedelin 1997, med där anförd litt.). Vi vet således ännu för lite om barn, barnadödlighet, barngravar och ritualer i samband med barnbegravningar under järnåldern.

5.3.1 Den lilla kärnfamiljen - "mamma, pappa, barn"

Populationsstrukturen för de begravda på gravfältet i relation till datering och parbildningar tyder på att familjen över tiden varit relativt liten. I princip har familjen endast bestått av man och hustru samt enstaka barn. Antalet barn som vuxit upp och "flyttat" går naturligtvis ej att få fram. I vuxen ålder när den äldste sonen tar över gården består familjen av föräldrarna (om båda fortfarande är i livet), den ärvande sonen och hans ingifta kvinna (som blir husfru) och kanske någon ännu inte bortgift dotter, dvs syster till den ärvande sonen. Kanske också någon bror finns kvar på gården men presumtiva bröder och systrar syns sällan i gravmaterialet (jfr A 28). Gravdateringarna och hela populationskronologin talar för att bröder och systrar, med deras eventuella ingiften, inte finns begravda på gravfältet.

Av materialet framgår också att man inte fått så många barn, 3-4 som högst. Barnadödligheten verkar således inte ha varit så hög (om nu alla barn har begravts - och påträffats). Att man generellt inte fått så många barn som överlevt barndomen och blivit vuxna kan måhända ett enkelt tankeexperiment visa. Om varje familj (det torde ha funnits minst 10 familjer på Lovö under vendeltid - kanske 15 eller mer) fått 6 barn som vuxit upp (=60 barn), låt oss säga tre pojkar och tre flickor per familj, varav en (son) per familj ärver gården och en (dotter) blir bortgift (=en ingift) så skall de övriga $4 \times 10 = 40$ individerna "placeras ut" någonstans. Detta förutsätter att antingen expanderar samhället i form av nykolonisation med 40 individer per motsvarande yta som Lovö per generation eller så växer gårdarna genom arvsklyvningar när två ytterligare söner skall bilda familjer med försörjning på fädernegårdens mark. Generation efter generation genererar detta stora populationer som skulle ha avsatt en helt annan formlämningsbild, inklusive en avsevärd nykolonisation i randområden, än den vi nu ser. Lovö var

troligen redan fullt utbyggt. Nya gravfält (=familjer) skulle bildas men dessa finns ej. Det är således inte särskilt realistiskt att räkna med att en familj fått fler barn som vuxit upp än vad vi nu kan se, nämligen ca 3-4, varav generellt sett ett barn har ärvt gården, ett har blivit bortgift (motsvarande den som blir ingift på gården) och ett har dött och ligger begravt på gravfältet (8 av gravarna kan vara barn/juvenila, d.v.s. 22%). Det har således inte varit så stora marginaler för en expansion. Den populationsstruktur vi nu ser i detta fornlämningsmaterial är en relativt jämn eller endast sakta stigande population i samhället under yngre järnålder.

För Raä 16 ger enkla ålders- och giftasberäkningar vid handen att minst ca 10 personer har dött per 100 år, vilket storleksmässigt för en familj är på gränsen till vad som är möjligt för att en kärnfamilj skall kunna fortbestå över en längre tid. Det kan ha varit detta "populationsminimum" som orsakade att familjen plötsligt upphörde. Ett gift(?) par - de som tillsammans blev begravda i A 21 (se nedan) - hade inte hunnit få flera barn som kunde ära gården och föra familjegrenen vidare innan de själva dog. Antydningar i den osteologiska analysen visar att de kanske var relativt unga när de dog (10-44 år) och inte hunnit skaffa sig flera barn. A 24, som ligger intill A 21, kan ha varit deras enda barn - en son som dött i förtid. A 24 är osteologiskt åldersbestämd till 10-24 år och bland gravgåvorna ingår bränd flinta (eldslagningsflinta) och en (1) röd glasflusspärla. Dessa fynd är mansindikerande.

5.3.2 "Udda" individer - avvikelser från det gängse mönstret?

De flesta gravarna på gravfältet uppvisar ett relativt stereotyp och enhetligt mönster både vad gäller gravtyp/gravskick och gravgåvor/fyndinnehåll samt kön och placeringsföljd. En ordning med kategorierna manliga resp. kvinnliga karaktärer är framträdande liksom en ordning åldersrelaterade karaktärer där adultusgruppen utmärks mest. Det tycks också finnas en ordning med par-karaktär som här tolkats som "gifta" par, dvs samtida närliggande gravar av motsatta könet (läs: man och fru). Intill dessa kan ligga samtida barn. Det finns dock några gravar på gravfältet som på olika sätt avviker ifrån detta mönster. Möjligen kan man tala om queer-relaterade företeelser i vissa av dessa gravar. Gemensamt tycks vara att de saknar en "partner" av det traditionella slaget, dvs man-hustru. Dessa är **A 22, A 28, A 16 och A 18**. Enligt gravfynden är A 22 en kvinnograv och de övriga är mansgravar. Osteologisk könsbedömning har endast kunnat göras för A 28 (en man) och för A 16 (en kvinna?). Intressant är att A 16 är den enda gravnen på gravfältet där den osteologiska och den arkeologiska könsbedömningen inte överensstämmer. I övrigt har 7 gravar könsbedömts osteologiskt (A 2, 7, 9, 20, 21, 28 och 40) och i dessa överensstämmer den arkeologiska könsbedömningen väl.

A 22 är en kvinna som avviker från de övriga kvinnorna på gravfältet, dels genom ett "manligt" framträdande läge på gravfältet i förhållande till samtida gravar och dels genom att det är den enda kvinnograven på gravfältet som innehåller svinben. Hon har också relativt många offrade djurarter, nämligen sammanlagt 4 (hund, får/get, svin och fågel). Medelvärde för hela gravfältet är 1,8 djurarter per grav. Även

brandlagervolymer i A 22 är större (88 dm³) än medelvärdet för hela gravfältet (69 dm³, A 21 ej inräknad). Kvinnan i A 22 verkar således ha behandlats på ett något avvikande sätt som kvinna och mer likt hur männen har behandlats. Kanske var hon den enda arvingen av gården efter föräldrarna. Kanske var hon änka och att mannen inte hade begravts på gravfältet. Kanske var hon ogift. Kanske var hon gift med A 28 (de är samtida) men att de av någon anledning inte blev lagda intill varandra. Kanske hon hade en speciell personlighet som tillskansade henne en särskild prestige. Hon verkar i alla fall ha behandlats på ett annorlunda sätt, något mer prestigefyllt, än vad som var "normalt" för en kvinna som begravts på detta gravfält.

A 28 kan vara en broder till en ärvande son (eller till kvinnan i A 22). Han kan ha bott kvar på gården utan att ha gift sig, alternativt att en tillhörande kvinnograv bortodlats i N delen av gravfältet (detta är dock mindre troligt då spår från en sådan saknas). Det är också teoretiskt möjligt att A 28 hört ihop med A 41 men då fattas en fru åt A 32. Det är också ovanligt att kvinnan (A 41) exponeringsmässigt ligger "framför" mannen. Det mest tyder således på att A 28 saknar en kvinna.

Gravarna A 16 och A 18 avviker på ett annat, delvis motsägelsefullt sätt. Gravformerna utgörs av centralpackningar med friliggande kantkedjor. Dessa morfologiska drag brukar oftast tillskrivas kvinnogravar (se Petré 1984, Del 4, s.198). Båda har emellertid resta mittstenar - ett klart manligt attribut. Den osteologiska analysen ger för A 16 en osäker kvinna (K?). Ingen osteologisk könsbedömning har kunnat göras för A 18. Fynden i A 16 utgörs bl.a. av två (!) brynen, eldslagningsflinta och en röd glasflusspärla - alla mansindikerande fynd samt två (!) keramikkrärl, båtningar, kam (av frisisk typ) m.m. A 18 innehåller en röd glasflusspärla, båtningar (105), munbleck m.m. Fyndmässigt är helhetsintrycket för båda dessa gravar att de indikerar mansgravar. Intressant är att båda gravarna har sk cylindriskt brandlager, dvs "störda" brandlager, möjligen "återbesökta" eller i efterhand öppnade och/eller "manipulerade". Vad som ytterligare är förbryllande är att dessa gravar är de enda på gravfältet vars packningar/kantkedjor har beröring med varandra. Således tangerar de friliggande kantkedjorna varandra och i denna punkt fanns en liten (fallen) rest sten av röd sansten. Vid sidan under denna fanns en liten koncentration av små brända ben (ej bestämbara) och några kolfragment. Här framträder på flera punkter ett annorlunda mönster än det vanliga i gravarna på gravfältet. Hur skall dessa två gravar tolkas? Man frestas här att se dessa individer som avvikande i den "normala sociala ordningen" i det vendeltida/tidigt vikingatida samhället. Kanske man här kan ifrågasätta genusindelningen i manligt och kvinnligt - att kategorisera individerna i de två grupperna män och kvinnor måhända inte alltid är tillräckligt? Kanske de var sexuellt avvikande eller på ett annat sätt annorlunda vilket har avsatt detta diskrepanta mönster gentemot de övriga gravarnas nästan stereotypa gravskick. Genom gravmanifestationen verkar det ändå ha funnits en viss acceptans ifrån de efterlevandes sida. Men vad betyder de sekundära ingreppen? Ser vi här ett sk högbrott, där man skändat, defamerat eller ärekränkt de begravda (jfr Brendalmo & Røthe, 1992), kanske p.g.a. deras ev. avvikande sociala ordning? Intressant i sammanhanget är att det ena brynet i A 16 har huggmärken på sidorna. Dessa skador kan emellertid ha tillkommit lika väl vid krossningen av resterna efter bålbranden som vid ett sekundärt ingrepp. Man kan ha

öppnat gravarna efter en tid och kanske då ytterligare velat försäkra sig om att rätta till såväl tingens ordning som de dödas position. En annan tankeväckande företeelse finns i A 18 under vars yttre kantkedja i SÖ delen påträffades en järnkniv. Järnknivar har ofta placerats i speciella lägen, intill koncentrationer av brända ben eller vid benurnor (se ovan kap.3.2.3). Kanske har knivarna, som ej sällan är sönderbrutna, placerats intill benen som beskydd för den döde eller som beskydd för de efterlevande mot gengångeri. Med tanke på att individen i A 18 kanske hade haft en avvikande "social ordning/läggning" i livet så kan kniven ha placerats under den yttre kantkedjan för att ge beskydd mot gengångeri. Yttre kantkedjor av detta slag kan tolkats som en slags fridskretsar (Petré 1984, Del 4, s.198). Kanske man ville ge den döde ett särskilt utrymme så han/hon "inte behövde gå utanför graven" - var de efterlevande i detta fall rädda för gengångeri? Knivens placering under kantkedjan i väderstrecket åt SÖ kan ha varit avsiktlig eftersom det är i den riktningen man passerar gravfältet på väg från sjön upp mot gården. Kanske man alltså lade kniven i riktning åt de förbigående som beskydd mot gengångeri. Denna kniv var hel - ej itubruten (således ej "dödad") och låg parallellt med kantkedjan, kanske avsiktligt, för att ge eggen en maximal signal åt den döde.

Sekundära ingrepp har utförts även i A 15 och i dubbelgraven A 21 på Raä 16 och i dubbelgraven A 47 på Raä 13, men i dessa finns andra antydningar om orsaken till ingreppen.

5.3.3 Sonen och föräldrarna dör - gravfältet upphör

Den yngsta graven på gravfältet är A 21 som ligger horisontalstratigrafiskt längst bort ifrån den äldsta graven A 9. A 21 har ett vikingatida mynt (präglat 814/815 e.Kr.) och har troligen anlagts vid 800-talets mitt. Vad som är intressant med denna grav är att den av fyndmaterialet att döma innehåller två individer, en man och en kvinna. Osteologiskt har dock endast en osäker kvinna (K?) identifierats (10-44 år gammal). Man får betänka att endast en liten del av de brända benen vanligen kan identifieras, i detta fall 12% av benvikten som uppgår till 2812 g.

Intill A 21 ligger graven A 24 som innehåller bl.a. bränd flinta och som osteologiskt bedömts var en individ i åldern 10-24 år. Den brända flintan finns uteslutande i gravar av manligt kön så A 24 torde således vara en pojke eller en ung man. Här kan individen i A 24 tolkas vara den ärvande sonen till paret i A 21 och att han dött i förtid. Föräldrarna i A 21 har inte haft några andra arvingar och en av dem har dött och begravts i A 21. Kort därefter har även den andra dött och man har öppnat graven och lagt ned resterna från gravbålet intill maken/makan. Familjegrenen upphör och gravfältet används inte mer.

Att graven A 21 öppnats kunde konstateras vid utgrävningen. Det gick emellertid inte att säkert konstatera om mannen eller kvinnan begravts sist men eftersom många av pärlorna låg djupt och under och utanför brandlagerutbredningen kan kvinnan ha blivit begravd först. Mot detta talar ett perifert fynd av bränd flinta (se fyndplan kap. 2.4). Olika grupper av båtningar med olika bevaringsförhållanden i A 21 (se

anläggningsbeskrivningens kommentar) skulle kunna indikera olika tillfällen för nedläggning som därmed ev. givit upphov till olika korrosionsprocesser för båtnitarna. Det gick således inte att se vem som ev. var nedlagd sekundärt. Kanske de var nedlagda samtidigt, som fyndlägena antyder, men att graven ändå öppnats i efterhand. Kan pojken i A 24 var den ärvande sonen som dog i förtid? Föräldrarna dog (dubbelgraven A 21) utan barn som kunde ta över gårdsarvet och inga andra släktingar fanns kvar i denna familjegren. Kanske den ev. sekundära nedläggelsen eller det sekundära öppnandet i A 21 har en koppling till familjens upphörande. De efterlevande i byn har de facto begravt kvinnan och mannen tillsammans i graven A 21. Intressant och anmärkningsvärt är att flera gravfält på Lovö verkar upphöra eller ha "störningar" i gravläggningskontinuiteten under slutet av 700-talet och början av 800-talet.

5.3.4 Söderbyenhetens gravfält - nyetableringar som en följd av arvsklyvningar - upphörande som en följd av små kärnfamiljer?

På Söderby finns ett flertal gravfält från yngre järnålder (Raä 11, 13, 16, 28A, B, C och 32 (bortodlat). De ligger runt dagens gårdsläge (utom Raä 11) som är detsamma som 1600-talets läge och förmodligen också det förhistoriska läget. Undersökningarna har hittills visat att flera av gravfälten till stor del är samtida. De har dock etablerats och upphört under olika skeden (se fig. nedan). Söderby har under yngre järnålder varit en by/bybildning där gravfälten representerar olika familjer.

Familjen som begravt sina döda på gravfältet Raä 16 under ca 300 år (ca 550-850 e.Kr.) tolkas således som en av de familjer som ingått i byn. Andra samtida Söderbyfamiljer har sina gravfält på Raä 13 (två familjer, se LARS Nr 6) och Raä 28 (minst två familjer). Gårdsläget för de begravda på Raä 16 har troligen ingått i byläget vid nuvarande Söderby där flera boplatsindikationer finns. Gravfältets äldsta del (A 9 m.fl.), som ligger högt i terrängen på en morängrusslänt med omgivande bergsklackar, exponerar entydigt i riktning mot det nuvarande gårdsläget vid Söderby. Bergsklackarna har en exponeringsavgränsande funktion vilket ger en snäv exponeringsvinkel mot gården för de gravar som ligger här. Gårdsläget skulle också kunna vara i siktlinjen närmare gravfältet d.v.s. i nuvarande åkern mellan gravfältet och nuvarande gården Söderby.

Om arvsklyvningar inträffat kan dessa ha avspeglats i nyetablering av gravfält eller i fördubblade populationer på samma gravfält, så som på Raä 13 (och Raä 27 och 34 på Lunda). Således kan arvsklyvningar ha kunnat inträffa enligt följande:

- 1) Raä 13 etablerades ca 490/500 e.Kr. (troligen ur moderenhetens gravfält Raä 28)
- 2) Raä 13 delades i två familjer ca 540 e.Kr.
- 3) Raä 16 etablerades ca 550/580 e.Kr.
- 4) Arvsklyvning(?) under vendeltid på Raä 28 - Raä 28A och 28C har samtida/parallella gravgrupper under 600-tal och 700-tal (endast delundersökningar har hittills utförts). Detsamma kan gälla för Raä 28B som har relativt låga stensättningar av vedeltida typer.
- 5) Raä 11 etableras under vikingatid. Det ligger vid Mälarstranden. Av de 5 gravarna

har 3 undersökts. Dateringen kan sättas till vikingatid.

Detta innebär att arvsklyvningar/familjedelningar kan ha förekommit på Söderbyenheten i ca 40-60-års intervaller, dvs en arvsklyvning i drygt varje eller var annan generation. Det bör också tilläggas att gravfälten (läs: resp. familj) har upphört vad gäller gravfälten Raä 13 och 16 under tidig vikingatid, troligen redan under 700-talet för Raä 13 men med några vikingatida "nedslag". Raä 28 C är också begränsat och har upphört i 700-tal. Raä 28 B är delvis skadat och ännu ej undersökt men har vendeltida gravtyper bestående av ett drygt 15-tal låga stensättningar samt ett par högar. På Raä 28 A har gravar från vendel- och vikingatid undersökts varav bl.a. två vikingatida skelettgravar. Gravfältet Raä 28 är hittills endast delundersökt men kan betraktas som det s.k. "modergravfältet" eftersom det är störst och ligger i A-läge (jfr Ambrosiani 1964). Raä 11 med sina 5 vikingatida gravar har betraktats som en s.k. avgärda enhet (Petré 1984, Del 4) men kan även tolkas som en arvsklyvning från moderenheten under vikingatid. Den har sannolikt upphört efter någon eller några generationer. Inga skelettgravar verkar finnas där. Två av gravarna är treuddar - varav en relativt stor samt en liten som har undersökts (Petré 1984, Del 3, s.59ff). Raä 32 är bortodlat och svårdaterat. Vissa beskrivningar antyder en senvikingatida datering.

Att de flesta gravfälten upphört efter något eller några århundraden kan tyda på att de representerar kärnfamiljer som, pga ett relativt litet antal familjemedlemmar, varit överlevnadskänsliga. Raä 16 kan vara ett bra exempel på detta med den sista graven (dubbelgraven) A 21 och barngraven A 24 som antyder en utdöende familjegen.

Tidsställningen för nyetablerandet och upphörandet av gravfälten på Söderbyenheten, dvs familjegenarnas existens över tiden åskådliggörs i figuren nedan. Särskilt under vendeltid har ett flertal familjer existerat i Söderby. En totalundersökning av de återstående gravarna och gravfälten kan naturligtvis komma att förändra bilden av det ovan sagda.

	Äldre jä.å.	400-tal	500-tal	600-tal	700-tal	800-tal	900-tal	1000-t.
Raä 28A (delund.)	? - -		? ?					
Raä 13 (und.)				-----x				
Raä 16 (und.)								
Raä 28C (delund.)								
Raä 28 B (ännu ej und)								
Raä 11 (delund.)								
Raä 32 (bortodlat)								????

Fig.23. Gravfältens och de olika familjernas ungefärliga kronologiska existens på Söderbyenheten. Flertalet samtida gravfält på Söderbyenheten innebär att enheten kan betraktas som en by eller bybildning. Varje påbörjad linje kan ses som att en arvsklyvning/familjedelning har skett inom Söderbyenheten. En populationsökning synes ha skett under yngre folkvandringstid och äldre vendeltid. Att de flesta gravfälten upphört efter något århundrade kan tyda på att de representerar kärnfamiljer som, pga ett litet antal familjemedlemmar, varit överlevnadskänsliga. -----=familjeexistens, - - - - =ej undersökta anl./förmödad existens eller svårdaterade anl., x= konstaterad familjedelning/arvsklyvning till två familjer.

6. SUMMARY

The burial ground, Raä 16, located at the Söderby in Lovö Parish was excavated by Stockholm University's archaeological institute during 1978 - 1987 as part of a settlement archaeological analysis of the south west region of Lovö. The burial ground, which can be dated to approximately 550 - 850 AD, consisted of 28 cremation graves, of which two were mounds, five mound formed stone circles and 21 stone circles. Raä 16 is one of four burial grounds from the late iron age that lies within the grounds of Söderby. The aim of the excavation was to retain information about the burial grounds time span, relationship to the other surrounding burial grounds and also their social structure.

The burial ground Raä 16 has horizontal stratigraphical qualities and runs from Northwest to Southeast. Burial types, burial stratum and artefact types coincide with other excavated burial grounds from corresponding time periods in the Southwest region of Lovö. Consequently, the oldest burials consist of small, well built, low stone circles. During and after the 7th century the burials increased in diameter, height and also the amount of earth which cover the graves.

The population appears to have consisted of groups of all ages. Approximately 22% of the buried consisted of children and youths. The average life expectancy has been estimated to be around 40 years of age. The analysis is done from a masculine and feminine perspective of burial stratum, artefacts, cremation level volym, the amount of bones, the number of animal species and the individuals relative placement in the burial ground. Archaeo-osteological aspects such as gender and status are also considered in the analysis. There is a definite pattern present between artefact types and gender. In the female graves we can find bead arrangements (>3 beads), round burial stones, fibulae (most often as fragments) and parts of toiletry articles. In the male graves we can find strike-a-light of flint stone, whetstones, occasionally red glass beads (1 bead), bones from horses and pigs and also raised stones. The conclusion shows that male burials, female burials and child burials have certain differences. The male burials lie more exposed in the countryside, contain larger amounts of bones and more animal species than the female burials. The child burials contain the least amount of bones and very few or no animals. The adult males seem to have received the most extravagant burials with the most sacrificed animals.

Several models discuss the relationship of marriage and heritage. The burial ground contains as many male burials as female. Even child and youth burials are represented. Dating of artefacts, burial positions and gender relationships show that male - female - child were mainly laid in chronological order close to one another in the burial ground. Barely 30 burials took place in a 300 year period (10 per century). The family consisted of approximately 3 - 6 individuals, man and wife, possibly grandparents and approximately 3 - 4 children. This appears to be a population minimum for a nuclear family to be able to survive. Certain artefacts and status relationships can indicate that inheritance often continued on the male side of the family. A "married" couple would

have been, on average, around 25 years of age when a male heir was born. This can be due to either a regulation of children and heritage or that people gave birth to other children not represented in the burial material, showing that they were not always buried.

Most of the burials show a stereotypical and similar element when it comes to artefacts, artefact types, artefact combinations and burial stratum, which can be interpreted as burial rituals with their handling procedures and dogmas that must have been strongly tied to tradition and following strict rules. However a divergent pattern can be seen in a few burials, partly in one from the 8th and 9th century with a different burial stratum that contains several soot layers, and partly in several individual burials with combinations of artefacts that do not coincide with the usual gender distribution. These individuals may have been in some way different from the usual social pattern. These burials, which have several soot layers, can be interpreted as been opened and manipulated.

The last (youngest) burial in the burial ground is a double burial (A21) and close to it lies a boysburial (A24), which is possibly the inheriting son who had died prematurely. This can have led to the family dying out and the disuse of the burial ground.

The different units of the Söderbys burial grounds can be interpreted as a family burial grounds. They have a similar dating and they, for the most part, overlap each other. This can be interpreted as several individual, partly related family groups who lived at Söderby which was a village during the late Iron Age.

7. REFERENSER

- Ambrosiani, Björn. 1964. *Fornlämningar och bebyggelse. Studier i Attundalands och Södertörns förhistoria*. Uppsala.
- Ambrosiani, Kristina. 1981. *Viking Age Combs. Comb Making and Comb Makers in light of finds from Birka and Ribe*. Stockholm Studies in Archaeology 2.
- Astrén, Gunilla. 1987. *Osteologisk analys av brända ben från Raä 9Ö, Raä 13, Raä 16 och Raä 17, Söderby, Lovö socken i Uppland*. Uppsats i osteologi II. Osteologiska forskningslaboratoriet. Stockholms universitet. Stencil.
- Bennett (Lagerlöf), Agneta. 1987. *Graven. Religiös och social symbol. Strukturer i folkvandringstidens gravskick i Mälardalen*. Theses in North-European Archaeology 18. Stockholm.
- Biuw, Anita. 1992. *Norra Spånga. Bebyggelse och samhälle under järnåldern*. Stockholmsmonografier vol 76. Utgivna av Stockholms stad. Stockholm.

- Brendalsmo, Jan & Røthe, Gunnhild. 1992. Haugbrot eller de levendes forhold til de døde - en komparativ analyse. *META* 1992.
- Dimfors, Petra. 1987. *Vendeltida gravgåvor i Mälardalen - en komparativ och källkritisk studie*. Uppsats i påbyggnadskurs i arkeologi. Stockholms universitet. Stencil.
- Dimfors, Petra. 1988. *Brandgravar på Lovö. Osteologisk analys av brända ben från Raä 16, Söderby, Lovö sn, Uppland*. Uppsats i osteologi II. Osteologiska forskningslaboratoriet. Stockholms universitet. Stencil.
- Ferenius, Jonas. 1971. *Värby och Värberg. En studie i järnålderns bebyggelsehistoria*. Acta Universitatis Stockholmiensis. Studies in North-European Archaeology, Series B. Theses and papers published in offset. 1. Stockholm.
- Gevall, N.-G. 1947. Bestämning av brända ben från forntida gravar. *Fornvännen*. Stockholm.
- Hedelin, Helena. 1997. Barngravar - speglingar av en verklighet? I: *Bronsålder och äldre järnålder i Stockholms län*. Red. Peter Bratt & Åsa Lünström. Stockholms läns museum.
- Holmström, Kaisa. 1989. *700-talets gravmaterial i Mälardalen - en studie av fynd, fyndkombinationer och datering*. Uppsats i påbyggnadskurs i arkeologi. Stockholms universitet. Stencil.
- Nerman, Birger. 1935. *Die Völkerwanderungszeit Gotlands*. KVHAA. Stockholm.
- Nerman, Birger. 1947. Arkeologisk datering av vendeltidens nordiska runinskrifter. *Fornvännen*. Stockholm.
- Nerman, Birger. 1969. *Die Vendelzeit Gotlands. II. Tafeln*. KVHAA. Stockholm.
- Petré, Bo. 1980. Björnfällen i begravningsritualen - statusobjekt speglade regional skinnhandel? *Fornvännen* 1980/1. Stockholm.
- Petré, Bo. 1981. Relationen mellan grav, gård och omland - exponering och kommunikation som funktion i förhistoriska gravar, med exempel från Lovö. I: *Bebyggelsehistorisk tidskrift*. Nr 2.
- Petré, Bo. 1982. *Arkeologiska undersökningar på Lovö. Del 1. Neolitikum, bronsålder och äldsta järnålder. Undersökningar 1971-1980*. Acta Universitatis Stockholmiensis. Studies in North-European Archaeology. 7, Stockholm.

- Petré, Bo. 1984. *Arkeologiska undersökningar på Lovö. Del 2. Fornlämning Raä 27, Lunda*. Acta Universitatis Stockholmiensis. Studies in North-European Archaeology. 8. Stockholm.
- Petré, Bo. 1984. *Arkeologiska undersökningar på Lovö. Del 3. Gravar, gravfält och boplatser på Lovö*. Acta Universitatis Stockholmiensis. Studies in North-European Archaeology. 9. Stockholm.
- Petré, Bo. 1984. *Arkeologiska undersökningar på Lovö. Del 4. Bebyggelse-
arkeologisk analys*. Acta Universitatis Stockholmiensis. Studies in North-European Archaeology. 10. Stockholm.
- Petré, Bo. 1987. *Bebyggelsearkeologiska exempel från Mälardalen. Bebyggelse-
arkeologiska exempel. Mälaramrådet, Skåne, Östergötland. Rapport från en
föreläsningsserie våren 1986*. (Red. Petré). Arkeologiska rapporter och
meddelanden från institutionen för arkeologi vid Stockholms universitet. Nr 19.
Stockholm.
- Petré, Bo. 1990. Arkeologisk undersökningsteknik. Exempel på metoder och
dokumentation vid arkeologiska undersökningar. *Stockholm Archaeological
Reports (SAR). Field Studies. Nr 1*, Stockholms universitet.
- Petré, Bo. 1992. Inheritance systems and farm agglomerations forming early villages in
the late Iron Age. *Sources and Resources. Studies in honour of Birgit Arrhenius.
PACT*. (Ed. G. Arwidsson et al). Strasbourg.
- Petré, Bo. 1993. Male and Female Finds and Symbols in Germanic Iron Age Graves.
Current Swedish Archaeology. Vol. 1. 1993. The Swedish Archaeological
Society. Stockholm.
- Petré, Bo. 1996. *RAÄ 89, Söderby, Lovö sn, Up. En undersökt skärvtenshög*. Lovö
Archaeological Reports and Studies. Nr 1. 1996. Department of Archaeology.
Stockholm University.
- Petré, Bo. 1996. *RAÄ 15, Lunda, Lovö sn, Up - ett undersökt röse i krönläge samt ett
schakt intill ett kvartsbrott vid Raä 16*. Lovö Archaeological Reports and Studies.
Nr 2. 1996. Department of Archaeology. Stockholm University.
- Petré, Bo. 1996. *RAÄ 9 Ö, Söderby, Lovö sn, Up. En undersökt stensättning från
äldre järnålder på ett nyupptäckt gravfält*. Lovö Archaeological Reports and
Studies. Nr 3. Department of Archaeology. Stockholm University.
- Petré, Bo. 1996. *RAÄ 102. Ett schakt genom den gamla Lundagården, Lovö sn, Up*.
Lovö Archaeological Reports and Studies. Nr 4. 1996. Department of
Archaeology. Stockholm University.

- Petré, Bo. 1997. *Fornborgen på Lovö. Ett undersökt schakt genom borgvallen*. Lovö Archaeological Reports and Studies. Nr 5. 1996. Department of Archaeology. Stockholm University.
- Petré, Bo. 1997. Familjegravfält, arv och byar i slutet av äldre järnålder. I: *Bronsålder och äldre järnålder i Stockholms län* (Red. Peter Bratt och Åsa Lundström). Stockholms läns museum.
- Petré, Bo. 1998. Familjen under yngre järnåldern. I: *Forn tid i ny dager - arkeologi i stockholmstrakten*. Red. Peter Bratt. Raster förlag i samarbete med Stockholms läns museum. Stockholm. (s.168-176).
- Petré, Bo. 1999. *Gravfältet Raå 13, Söderby, Lovö sn, Uppland. Ett gravfält med två familjer från yngre järnålder*. Lovö Archaeological Reports and Studies. Nr 6. 1999, Department of Archaeology. Stockholm University.
- Salzer, Helena. 1993. *Barngravar från Mälardalens järnålder. En studie av åldersskillnader och förändring av social status*. Uppsats i påbyggnadskurs i arkeologi. Stockholms universitet.
- Sjövold, T. 1979. Models for age distribution of prehistoric skeletal populations and some consequences for paleodemographic studies. *Journal of Human Evolution*. London.
- Stappe, Helena. 1990. *Vikingatida gravgåvor i Mälardalen. En fyndfrekvensstudie i grävar från Uppland, Södermanland och Västmanland*. Uppsats i påbyggnadskurs i arkeologi. Stockholms universitet. Stencil.

8. TECKENFÖRKLARING OCH FÖRKORTNINGAR

Teckenförklaring

Plan

	Fynd
	Nivåsiffror
	Profilinje
	Schaktgräns
	Begränsning för kollager
	Begränsn. för brända ben
	Begränsn. för keramikskärvor
	Begränsn. för bränd lera
	Begränsn. för skärvig sten
	Keramikkärl
	Stenpackning
	Berg i dagen
	Grop
	Hård, hårdgrop
	Stolphål
	Skärvsten/skörbränd sten
	Terrasskant
	Stensatt terrasskant
	Åkerhak, åkernisch
	Röjningsröse
	Gravklot
	Rest sten
	Osäker anläggning
	Slänt/backe

Profyl

	Vegetationsskikt
	Rekonstruerat veg.skikt
	Mylla
	Lera/mjåla
	Mo/silt
	Sand
	Grus
	Berg
	Sot/brandlager
	Keramikkärl
	Bränd lera
	Kulturlager
	Fyllning (avsatt lager, stolphål, gropar)
	Kol
	Brända ben
	Keramikskärvor
	Skörbränd sten
	Begränsn. för nedgrävning (skelettnedgrävning i grus)
	Begränsning i sidled (för stenpackning)

Förkortningar

A=Anläggning	b=bred
ATA=Antikvarisk Topografiska Arkivet (Raå)	diam=diameter
br.lag=brandlager	F=fyndnummer
d=diameter	oka! =okalibrerat
dj=djup	M=medelvärde
h=höjd	Mc=medianvärde
möh=meter över havet	Raå=Riksantikvarieämbetet
SHM=Statens Historiska Museum	sn=socken
tj=tjock	tpq=terminus post quem (ej äldre än)

Lovö Archaeological Reports and Studies

Editor. Associate Professor Bo Petré
Director of the Lovö Project
Department of Archaeology
Stockholm University
ISSN 1401-4890

Distribution:
Bo Petré
Arkeologiska institutionen
Stockholms Universitet
106 91 Stockholm

Lovö Archaeological Reports and Studies (LARS)

- Nr 1. 1996. Bo Petré. Raä 89, Söderby, Lovö sn, Up. En undersökt skärvtenshög.
- Nr 2. 1996. Bo Petré. Raä 15, Lunda, Lovö sn, Up - ett undersökt röse i krönläge samt ett schakt intill ett kvartsbrott vid Raä 16.
- Nr 3. 1996. Bo Petré. Raä 9 Ö, Söderby, Lovö sn, Up. En undersökt stensättning från äldre järnålder på ett nyupptäckt gravfält.
- Nr 4. 1996. Bo Petré. Raä 102. Ett schakt genom den gamla Lundagården, Lovö sn, Up.
- Nr 5. 1997. Bo Petré. Fornborgen på Lovö. Ett undersökt schakt genom borgvallen.
- Nr 6. 1999. Bo Petré. Gravfältet Raä 13, Söderby, Lovö sn, Up. Ett gravfält från yngre järnålder med två familjer.
- Nr 7. 1999. Bo Petré. Gravfältet Raä 16, Söderby, Lovö sn, Up. Ett familjegravfält från yngre järnålder.
- Nr 8. 2000. Bo Petré. Gravfältet Raä 87, Lunda, Lovö sn, Up. Ett gravfält från yngre vendeltid.